

๕๖๑ คอผู้อาวุฒน

... ถึงรัฐมนตรีอีสาน

ถึงกวีพื้นบ้าน

คืออุดมการณ์ประชาธิปไตย

เอกสารประกอบการสัมมนา

“หนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์”

วันที่ 22-23 กรกฎาคม 2543

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รศ.จารุวรรณ ธรรมวัตร

บรรณาธิการ

หนึ่งศตวรรษ

ปรีดี

พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์

ชื่อหนังสือ

คือผู้ก่ิวัฒน์...ถึงรัฐมนตรีอีสาน
ถึงกวีพื้นบ้าน คืออุดมการณ์ประชาธิปไตย

บรรณาธิการ

รศ.อารุวรรณ ธรรมวัตร

ผู้จัดพิมพ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พิมพ์ครั้งที่

1 พ.ศ. 2543

จำนวนพิมพ์

500 เล่ม

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต
114-116 ถ.ชยางกูร อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000
โทร. (045) 242293, 254625, 254864
โทรสาร. (045) 250427
นายปริญญ์ พิณทอง ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

คำนำ

การเฉลิมฉลอง 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลอนุมัติให้มีขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

1. เพื่อเชิดชูเกียรติคุณของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ให้เป็นที่ประจักษ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ในฐานะที่เป็นผู้นำซึ่งข้อสัจสุจริต เป็นนักประชาธิปไตย และเป็นผู้สร้างสรรค์สันติภาพให้แก่โลก
2. เพื่อผลักดันให้ปีพุทธศักราช 2543 (ค.ศ. 2000) เป็นปีแห่งสันติภาพแห่งการร่วมมือและสมานฉันท์ของมนุษยชาติ (The year of non-violence)
3. เพื่อศึกษาแนวคิดของนายปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย ทั้งในอดีตตลอดจนการประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน
4. เพื่อส่งเสริมการศึกษาในเชิงบูรณาการที่กลับมาสู่รากเหง้าหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย และการศึกษาการเมืองที่มีคุณธรรมนำ
5. เพื่อให้ราษฎรได้ตระหนักและสำนึกในคุณูปการอันใหญ่หลวงของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อสังคมไทย
6. เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ผลงานของนายปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นที่ทราบกันทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้ดำเนินการเพื่อบรรลุมติวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยจัดให้มีการศึกษาวิจัยบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น และบทบาทของเสรีไทยสายอีสาน ผู้ร่วมอุดมการณ์กับนายปรีดี พนมยงค์ ผลการศึกษาของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาโดยการแนะนำดูแลอย่างใกล้ชิดของคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มีข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์ แสดงถึงจุดประสานระหว่างอุดมการณ์ชาติ และอุดมการณ์ชุมชน ควรที่วงการศึกษไทยจักเชิดชูสืบสานแก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนไทย

วิกรม ธีรวัชร

(รศ.จรรวรณ์ ธรรมวัตร)

สารบัญ

	หน้า
โครงการสัมมนาทางวิชาการ หนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์	1
ชีวประวัติ ปรีดี พนมยงค์	5
ปฏิทินชีวิต ปรีดี พนมยงค์	11
บางเรื่องเกี่ยวกับการตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย	17
แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ	20
2475 กับระบอบกษัตริย์โดยจำกัด	27
สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐธรรมนูญอาวุโส ปรีดี พนมยงค์	31
คำคม - ความคิด ปรีดี พนมยงค์	35
รายชื่อหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปรีดี พนมยงค์	39
นิทานเสรีไทย	43
แนวคิดและบทบาทของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์	49
บทบาททางการเมืองของขุนพลภูพาน นายเตียง ศิริขันธ์	77
แนวคิดและบทบาททางการเมือง ของ นายจำลอง ดาวเรือง	89
ถวิล อุดล กับ ปรีดี พนมยงค์	
ความสัมพันธ์ในฐานะลูกศิษย์ - อาจารย์	96
เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินสยาม	
คำกลอนภาษาไทยภาคอีสาน	104

โครงการสัมมนาทางวิชาการ หนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์

22 - 23 กรกฎาคม 2543

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หลักการและเหตุผล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสผู้มีคุณูปการใหญ่หลวงต่อสังคมไทย ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีตามหน้าที่อันหลากหลายคือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงการคลัง เลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม ผู้ประสานการณ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง บทบาทที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างกว้างขวางคือ บทบาทของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม หัวหน้าคณะปฏิวัติฝ่ายพลเรือนในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยและบทบาทผู้นำเสรีไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง บทบาทนี้ก่อปฐชาติไทยให้พ้นจากสภาพผู้แพ้สงคราม สร้างโอกาสในการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับประเทศจักรวรรดินิยม บทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ส่งผลต่อสังคมหลายระดับอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคอินโดจีนและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายปรีดี พนมยงค์ มีความสัมพันธ์กับเสรีไทย ผู้นำทางการเมืองและประชาชนในภาคอีสานผู้ร่วมขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนามจนเป็นผลสำเร็จ

เพื่อให้สาธารณชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทย ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย ได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยและเรียนรู้แบบอย่างที่ดีในด้าน

ความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญ ความเสียสละ การอุทิศตนเพื่อประเทศชาติ การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมจึงเห็นควรจัดสัมมนาทางวิชาการหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ เนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเชิดชูเกียรติคุณของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสให้เป็นที่ประจักษ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ในฐานะที่เป็นผู้นำซึ่งซื่อสัตย์สุจริต เป็นนักประชาธิปไตยและเป็นผู้สร้างสรรค์สันติภาพให้แก่โลก
2. เพื่อศึกษาแนวคิดของนายปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทยทั้งในอดีตตลอดจนการประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน
3. เพื่อให้ราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ตระหนักและสำนึกในคุณูปการอันใหญ่หลวงของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อสังคมไทย
4. เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ผลงานของนายปรีดี พนมยงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5. เพื่อส่งเสริมการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีคุณธรรมเป็นอุดมการณ์ชาติและอุดมการณ์ชุมชน
6. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การชุมชน ประชาคม นิสิต-นักศึกษาในด้านการเมือง

การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา

7. เพื่อส่งเสริมการศึกษาทางการเมืองแก่นักการเมืองท้องถิ่น (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล)

กลุ่มเป้าหมาย

1. ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการเสรีไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 10 คน

2. ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ จำนวน 10 คน

3. ศิลปินพื้นบ้านผู้มีบทบาททรงคุณส่งเสริมการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยระหว่างปี พ.ศ. 2475 - ปัจจุบัน จำนวน 10 คน

4. คณาจารย์ผู้สอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 100 คน

5. คณาจารย์ผู้สอนสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 100 คน

6. นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจ จำนวน 100 คน

กลุ่มเป้าหมายหลัก 330 คน

กลุ่มผู้ร่วมสังเกตการณ์ 70 คน

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กิจกรรมทางวิชาการอื่น ๆ

- การจัดนิทรรศการ 100 ปี นายปรีดี พนมยงค์
- การนำเสนอผลงานทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์
- การฉายภาพยนตร์เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก
- การจัดทำสไลด์มัลติมีเดีย เส้นทางเสรีไทย
- สายอีสาน

งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน)

การลงทะเบียน

- ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียน
- ราคาเอกสารประกอบการสัมมนา 150 บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ด้านการเมืองการปกครอง 10 เรื่อง

2. นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ทบทวนการศึกษาพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยระหว่างปี พ.ศ. 2475 - ปัจจุบัน

3. คณาจารย์ผู้สอนสังคมศึกษาในระบบโรงเรียนได้ทบทวนบทบาทของสถาบันการศึกษากับการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม

4. ส่งเสริมการศึกษาด้านการเมือง การปกครอง แก่นักบริหารและนักการเมืองในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค

5. ส่งเสริมการศึกษาด้านการเมือง การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมแก่นักเรียน นิสิต-นักศึกษา ประชาชนและผู้นำทางวัฒนธรรม

6. ส่งเสริมการศึกษาคูณธรรม-จริยธรรม ด้วยการศึกษาด้นแบบจากชีวิต-ผลงานของรัฐบาลสุรยาโวโส และนักการเมืองท้องถิ่น

7. เสริมสร้างอุดมการณ์ชาติ อุดมการณ์ชุมชนให้เข้มแข็งด้วยกระบวนการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน สถาบันการศึกษาและภาคเอกชน

● ● ●

กำหนดการสัมมนา หนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์

22 - 23 กรกฎาคม 2543

ณ ห้องประชุมชั้น 4

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วันเสาร์ที่ 22 กรกฎาคม 2543

08.00 - 08.50 น.

ลงทะเบียน

08.50 - 09.00 น.

พิธีเปิดการสัมมนา โดย คุณอำนวย ประดิษฐ์
รองเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง

09.00 - 10.30 น.

ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย

คุณสุชาปรีดา พนมยงค์

ศาสตราจารย์ ดร. ศรีสวัสดิ์

คุณสุพจน์ สันตะภัก

ผศ. วัลลภ สว่างในธนากร ผู้ดำเนินการอภิปราย

10.30 - 10.45 น.

อาหารว่าง

10.45 - 12.00 น.

เสวนาภาษาไทย

- กลุ่มสตรีไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- คุณสมเกียรติ ศรีจันทร์

- คุณพ่อประสิทธิ์ ศรีจันทร์ พร้อมครอบครัว

- คุณดาลัน ทะคันจ

- อาจารย์บุญทัน ทิพย์ชาติ

ผศ. ดร. อรรถ นันทจักร ผู้ดำเนินการเสวนา

12.00 - 13.00 น.

อาหารกลางวัน

13.00 - 14.30 น.

สืบสานความคิดทางการเมือง ปรีดี พนมยงค์ : จาก 2475 - ปัจจุบัน

แนวคิดและบทบาททางการเมืองของ นายเตียง สิริจันทร์

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร

- นายธีรวัชร ประนัดสุดจำ ผู้เสนอ

แนวคิดและบทบาททางการเมืองของ นายจำลอง ดาวเรือง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม

- นายอภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน ผู้เสนอ

แนวคิดและบทบาททางการเมืองของ นายถวิล อุดล
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด

- นายสุวัฒน์ชัย แฉนราช ผู้เสนอ

14.30 - 14.50 น.

อาหารว่าง

แนวคิดและบทบาททางการเมืองของ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี

- นางสาวพริยา กุวัฒนะศิริ ผู้เสนอ

ขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิก
หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484 - 2495

- นายอดิเรก บุญคง ผู้เสนอ

พัฒนาการแนวคิดสังคมนิยมในระบบพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2511 - 2519

- นายเกตุกมล ขวัญทอง ผู้เสนอ

อาจารย์รางวัลศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ ผู้ดำเนินการอภิปราย
แบบเลี้ยงรับรอง

18.00 น.

ชมภาพยนตร์ เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก

ชมวีดิทัศน์ เรื่อง เส้นทางเสรีไทยสายอีสาน

วันอาทิตย์ที่ 23 กรกฎาคม 2548

08.30 - 09.00 น.

ลงทะเบียน

09.00 - 10.30 น.

การดำเนินงานอุดมการณ์ทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- รองศาสตราจารย์จารุวรรณ ชัยมาไตร

- ทนายฉัตรวรรณ พันธุ

- ทนายอัมรินทร์ คุณเฟลา

- ทนายลำทองมณี จันทร์เชื้อ

10.30 - 10.45 น.

อาหารว่าง

10.45 - 12.30 น.

บทบาทของ การดำเนินงานอุดมการณ์กับการสืบสานอุดมการณ์ประชาธิปไตย
ในระบบการศึกษา

- นำเสนอโดย ผู้อำนวยการกองการมัธยมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ คุณปราโมทย์

- ผู้ดำเนินการเสวนา อาจารย์ยุวดี ตปนียากร

12.30 น.

ปิดการประชุม

อาหารกลางวัน

พิธีกรประจำวัน

อาจารย์โสภี อุ่นทะยา

อาจารย์เฉลิมเกียรติ ภาระเวช

อาจารย์ปฐม หงส์สุวรรณ

อาจารย์อภิราตี จันทร์แสง

ชีวประวัติ ปรีดี พนมยงค์*

สุพจน์ ด้านตระกูล

กำเนิด

บิดา มารดา :

นายเสียง กับ นางลูกจันทน์ พนมยงค์

วันเกิดและสถานที่เกิด :

วันที่ 11 พฤษภาคม 2443

ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสกรี อำเภอกองเกล้า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ฐานะทางครอบครัว :

แม้ว่าปู่และย่า (นายเกิด นางคุ่ม) จะอยู่ในฐานะผู้มีอันจะกิน เป็นคหบดี แต่เมื่อบุตรซึ่งมีหลายคนได้รับส่วนแบ่งมรดกไปประกอบอาชีพของแต่ละคน บางคนก็รักษาฐานะคหบดีไว้ได้ ส่วนนายเสียงเป็นชาวนาความเป็นอยู่จึงอดคัดเยี่ยงชาวนาส่วนใหญ่ทั่วไป

ปฐมวัย

การศึกษา : เริ่มเรียนหนังสือที่บ้านครูแสง ไกล่บ้านเมื่อครุเสียชีวิตลง ย้ายไปเรียนต่อที่บ้านหลวงปราณีฯ (เปี่ยม) ที่อำเภอท่าเรือ เมื่ออ่านออกเขียนได้แล้วก็เข้าเรียนที่โรงเรียนวัดรวก ซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอท่าเรือในสมัยนั้น ต่อมาย้ายไปเรียนจบประถมบริบูรณ์ที่โรงเรียนวัดศาลาปูน อำเภอกองเกล้า

ในชั้นมัธยมนั้นได้ย้ายมาเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเบญจมบพิตร แล้วย้ายไปเรียนจนจบชั้นมัธยม 6 ที่โรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่า เมื่อจบแล้วได้ย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบอีก 6 เดือน

เนื่องจากอายุเพียง 15 ปีเศษ เมื่อสำเร็จมัธยมบริบูรณ์อายุไม่ถึงตามเกณฑ์ที่จะเข้าเรียนชั้นสูงขึ้นจึงกลับไปช่วยครอบครัวทำนาอยู่ 2 ปี (พ.ศ. 2458-59) จากนั้นก็ไปเข้าโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม

พ.ศ. 2462 สอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตได้ แต่ขณะนั้นอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ เมื่อครบแล้วในปีต่อมาจึงได้เป็นสมาชิกสามัญแห่งเนติบัณฑิตสภา ในปีเดียวกันนั้นเอง ก็ได้รับคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมได้ทุนไปศึกษาวิชากฎหมายในประเทศฝรั่งเศส

ระหว่าง 7 ปี (พ.ศ. 2463-2469) ในฝรั่งเศส ได้ศึกษาวิชากฎหมายที่มหาวิทยาลัยก็อง (Caen) สอบไล่ได้ปริญญาบัตรเป็น “บาเชอลิเออร์” กฎหมาย (Bachelier en droit) และสอบไล่ได้ปริญญาบัตรเป็น “ลิซองซีเอ” กฎหมาย (Licencie en droit) และได้ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยปารีส สอบไล่ได้เป็นปริญญาบัตรเป็น “ดุษฎีบัณฑิตทางกฎหมาย” (Docteur en droit) ฝายนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทาง

* คัดจากหนังสือ “บทละคร ก๊อสู่อภิวัดน์” คำรณ คุณะดิลก เขียน พิมพ์ครั้งแรก พุทธศักราช พ.ศ. 2530

เศรษฐกิจ (Diplome d' Etudes Superieures d' Economie Politique)

ระหว่างที่ศึกษาอยู่ในฝรั่งเศส ก็ร่วมกับเพื่อนนักเรียนไทยตั้งสมาคมชื่อ “สามัคยานุเคราะห์สมาคม” ได้รับเลือกเป็นเลขาธิการ (พ.ศ. 2467) และสภานายก (พ.ศ. 2468-9)

ในปีสุดท้ายที่อยู่ฝรั่งเศส ได้ร่วมกับเพื่อนอีก 6 คน ประชุมก่อตั้งคณะราษฎร

มัชฌิมวัย

หลังจากหนึ่งในสามของชีวิตใช้ไปเพื่อการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย กลับถึงสยามเข้ารับราชการที่กระทรวงยุติธรรมเมื่ออายุ 27 ปี ทำงานในหน้าที่ ผู้พิพากษา ผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมายและผู้สอนในโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม ในปี 2471 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น รองอำมาตย์เอกหลวงประดิษฐมนูธรรม

ปกหนังสือคณะราษฎร

เหตุการณ์ที่สำคัญยิ่งซึ่งมีผลต่อมาตลอดชีวิต คือร่วมทำการอภิวัฒน์ 24 มิถุนายน 2475 กับสมาชิกคณะราษฎรที่เป็นทหารบก ทหารเรือ พลเรือน เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ อันนับเป็นจุดเริ่มก้าวแรกของการเดินทางในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย

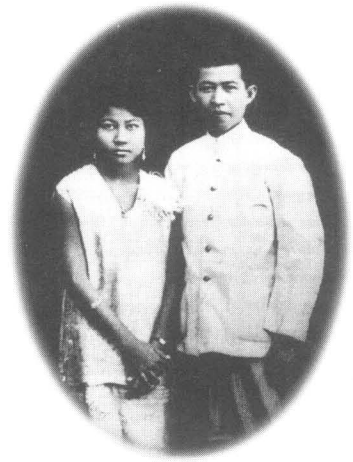
เมื่อนายปรีดีอายุ 28 ปี ได้สมรสกับ น.ส.พูนสุข ณ ป้อมเพชร์ และเมื่ออายุ 32 ปี คือปีทำการอภิวัฒน์นั้น มีบุตรแล้ว 2 คนคือ ด.ญ.ลลิตา กับ ด.ช.ปาล ต่อๆ มา มีบุตรหญิงอีก 3 และบุตรชายอีก 1 คือ

สุดา พนมยงค์

ศุขปรีดา พนมยงค์

ดุขฎิ พนมยงค์ (ปัจจุบัน บุญทัศน์กุล)

วาลิ พนมยงค์ (ปัจจุบัน สายประดิษฐ์)

วันเริ่มชีวิตคู่ 16 พฤศจิกายน 2471

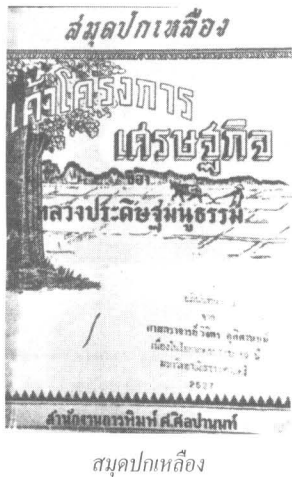
ปรีดี พนมยงค์ กับครอบครัว

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ชีวิตก็เต็มไปด้วยการประกอบภารกิจสำคัญๆ มากมาย ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงสงครามโลกครั้งที่สอง และจากระหว่างสงครามกับการรัฐประหาร ปี 2490

ช่วงที่หนึ่ง (24 มิถุนายน 2475 - 16 ธันวาคม 2484)

- เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ 28 มิถุนายน 2475
- เป็นเลขาธิการของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งนับว่าเป็นเลขาธิการคนแรก
- เป็นอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน (ต่อมาเรียกรัฐธรรมนูญ) ฉบับ 10 ธันวาคม 2475

- เป็นกรรมการราษฎร (ต่อมาเรียกรัฐมนตรี) ในรัฐบาลซึ่งพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็น “ประธานคณะกรรมการราษฎร” (ต่อมาเรียก นายกรัฐมนตรี)
- เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ หรือที่เรียกกันว่า สมุดปกเหลือง เมื่อรัฐมนตรีฝ่ายข้างมากไม่เห็นด้วย ถูกบังคับให้ลาออกไปแล้วมีการปิดสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 1 เมษายน 2476 และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา นายปรีดีกับภรรยา

สมุดปกเหลือง

ถูกบังคับให้เดินทางออกนอกสยามไปยังฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาได้เดินทางกลับประเทศ เข้าร่วมในรัฐบาล พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา โดยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จาก 29 มีนาคม

2476-11 กุมภาพันธ์ 2476 ต่อมา มีการปรับคณะรัฐมนตรีได้ย้ายไปว่าการกระทรวงต่างประเทศ ตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2478

ในระหว่างปี พ.ศ. 2476 - 2477 ได้ริเริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และได้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การ (ที่เรียกว่า อธิการบดี ในปัจจุบัน) ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้รวม 18 ปี (พ.ศ. 2477 - 2495) หลังจากที่ถูกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2476 ทำหน้าที่ครบวาระ 4 ปี ตามรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้งครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2480 ได้เข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ จาก 9 สิงหาคม 2480 - 15 ธันวาคม 2484

ช่วงที่สอง (16 ธันวาคม 2484 - 8 พฤศจิกายน 2490)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองได้ขยายมาถึงประเทศไทย เนื่องจากการรุกรานของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม

ผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

2481 - 16 ธันวาคม 2484 นายปรีดีได้ถูกทำให้พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในขณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แทนตำแหน่งที่ว่างอยู่

ในระหว่างสงครามนี้ได้ทำการก่อตั้งขบวนการต่อสู้ญี่ปุ่นขึ้นภายในประเทศ ร่วมมือกับขบวนการที่มีจุดหมายอย่างเดียวกันที่ตั้งขึ้นในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งต่อมาได้ใช้ชื่อว่า “ขบวนการเสรีไทย” โดยนายปรีดีเป็นหัวหน้าใหญ่ของขบวนการนั้น ในการดำเนินงานได้ดำเนินระหว่างปี พ.ศ. 2484 - 2488 นี้ นับได้ว่านายปรีดีเป็นผู้นำคนสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยไม่ต้องตกอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงครามไม่ต้องเสียเอกราชและอธิปไตยของชาติ

ภายหลังที่สงครามสิ้นสุดลงแล้ว คุณูปการนี้และการปฏิบัติงานราชการต่างๆ ที่ผ่านมา จึงได้รับโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2488

ในปี 2489 ได้รับเลือกตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้ดำรงตำแหน่งนี้ครั้งแรกจาก 24 มีนาคม - 3 มิถุนายน 2489 ได้ลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (ฉบับ 9 พฤษภาคม 2489) ในวันที่ 8 มิถุนายนเดือนเดียวกันนั้นก็ได้รับเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งแต่ยังมีหน้าที่จะตั้งคณะรัฐมนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ก็เสด็จ

สวรรคตในวันที่ 9 มิถุนายนนั้น และในวันนั้นเองนายปรีดิ
ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้ขอความเห็นชอบต่อรัฐสภา
อัญเชิญพระเจ้าวรวงศ์เธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้น
ครองราชย์ รัฐสภาเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ หลังการ
ประชุมสภา ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
แต่ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง
นายปรีดีดำรงตำแหน่งนี้เป็นครั้งที่สามอยู่ 2 เดือน 10
วันก็ลาออก

ต่อมาในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 “คณะ
รัฐประหาร” ได้ทำการรัฐประหารล้มรัฐบาลพลเรือตรี
ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นับจากการรัฐประหารครั้งนี้แล้ว
ประเทศไทยก็เริ่มตกอยู่ใตเงาของเผด็จการ

จากการรัฐประหารครั้งนี้ เป็นผลให้นายปรีดีต้อง
หลบหนีภัยคณะรัฐประหารและเดินทางออกนอกประเทศ
แรกไปอยู่ที่สิงคโปร์ แล้วเดินทางไปประเทศจีน ซึ่ง
ขณะนั้นประธานาธิบดีเจียง ไคเช็กยังเป็นผู้ปกครองอยู่
บนจีนแผ่นดินใหญ่

2492 ลี้ภัยทางการเมือง ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

การรัฐประหาร 2490 นี้ นับเป็นการขีดเส้นจบชีวิต
ทางการเมืองที่ขื่นขมของนายปรีดี แม้ในปี 2492 จะได้
กลับเข้ามาในประเทศไทยร่วมกับผู้สนับสนุนและไฟ
ประชาธิปไตยพยายามที่จะต่อต้านฝ่ายคณะรัฐประหาร
ในชื่อ “ขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์” (หรือ
ที่รู้จักกันในชื่อ “กบฏวังหลวง) แต่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้
ต้องลี้ภัยไปอยู่ในต่างประเทศจนสิ้นอายุขัย

ภัยจากรัฐประหารครั้งนี้มิได้กระทบถึงนายปรีดีเพียง
ผู้เดียว แต่ทั้งครอบครัว ท่านผู้หญิงพูนศุข ภรรยาและ
ปาลบุตรชาย ในปี 2495 ถูกจับกุมคุมขัง หลังจากท่านผู้

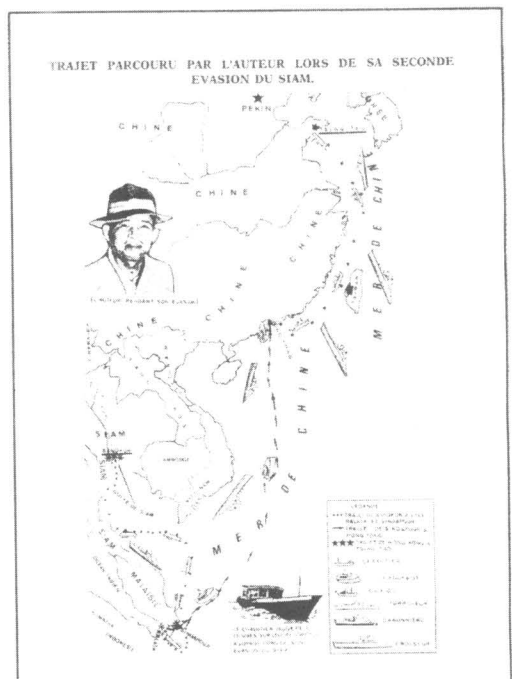
หญิงพูนศุขได้รับการปล่อยตัวก็เดินทางพร้อมกับบุตรสาว
2 คน (ดุยฉวี และวณิ) ไปร่วมใช้ชีวิตกับนายปรีดีใน
ประเทศจีน ส่วนปาล ได้รับการปล่อยตัวในปี 2500

ในระหว่างการอาศัยอยู่ในประเทศจีนจากปี 2492-
2513 เป็นเวลาถึง 21 ปีนี้ นายปรีดีได้ติดตามข่าวสาร
ความเป็นไปในประเทศไทยและของโลกอยู่เสมอ และได้
เขียนงานจีนสำคัญหลายเรื่อง ขึ้นที่เป็นที่รู้จักกันแพร่
หลายก็เช่น “ความเป็นอนิจจังของสังคม” , “ปรัชญา
คืออะไร”

นายปรีดีมีความปรารถนาที่จะกลับประเทศอยู่เสมอ
แต่การรัฐประหารนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี
2500 ทำให้เปลี่ยนใจ และต่อมาในปี 2513 ได้เดินทางไป
ใช้ชีวิตบั้นปลายที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ปัจฉิมวัย

เมื่อย้ายจากจีนมาฝรั่งเศสนั้น นายปรีดีมีอายุ 70 ปี
แล้ว ตลอดเวลา 13 ปีในปารีสได้ใช้ชีวิตอย่างขยันขันแข็งใน
การเผยแพร่ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่บรรดา
นักเรียนไทยในยุโรป มิตรสหาย ญาติ ผู้สนใจทั่วไป
โดยการแสดงปาฐกถา ให้สัมภาษณ์ และเขียนตำรา
บทความอยู่เสมอ รวมทั้งได้เสนอข้อเสนอแนะแก่รัฐบาล

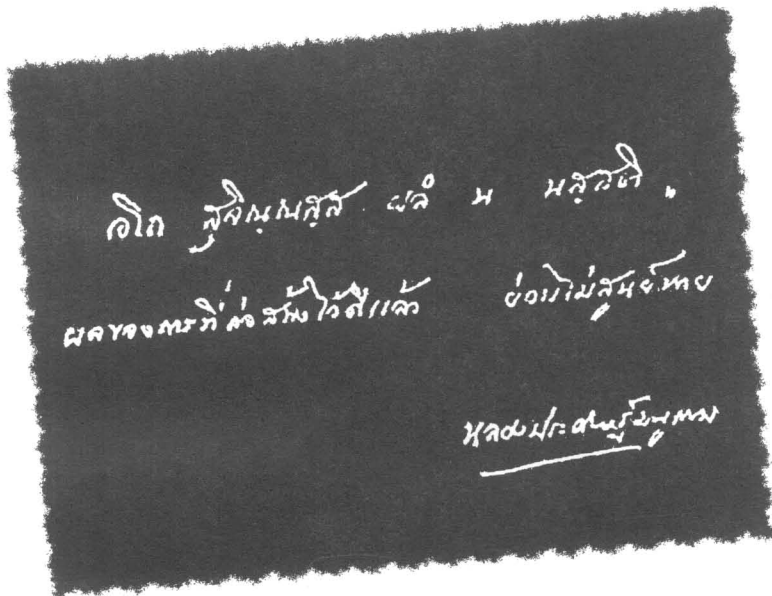

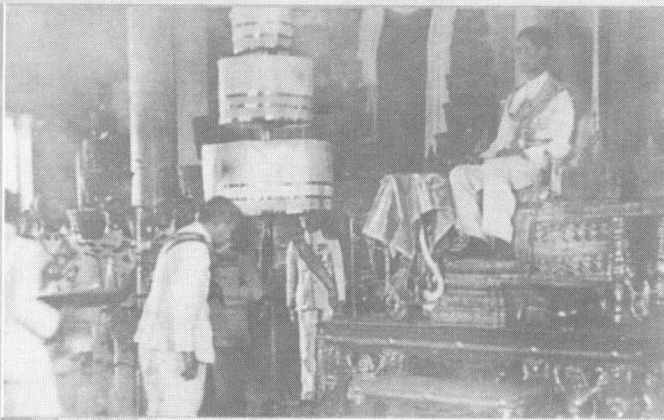
ชีวิตการลี้ภัยในต่างประเทศ

เป็นครั้งคราว ดังจะเห็นได้ช่วง 13 ปีนี้ได้เขียนงานทั้งขนาดสั้น ขนาดยาว รวมกว่า 20 ชิ้น เช่น “จะมีทางได้ประชาธิปไตยโดยสันติวิธีหรือไม่” , “อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปแบบใด” , “มหาราชและกรุงรัตนโกสินทร์” ทั้งนี้ไม่นับรวมคำสัมภาษณ์คำปราศรัยในโอกาสต่างๆานเหล่านี้มีทั้งที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว และจะพิมพ์ต่อไปในอนาคตอันใกล้

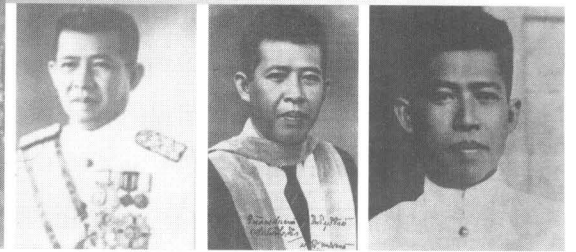
แม้ว่านายปรีดีจะใช้ชีวิตอย่างสงบในช่วงปลายของชีวิต แต่ก็มีการให้ร้ายจากบุคคลบางฝ่าย และมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งนายปรีดีก็ได้พึ่งอำนาจศาลให้ตัดสินถึงข้อเท็จจริงและความถูกต้องอยู่เป็นครั้งคราว

นายปรีดีถึงแก่อสัญกรรม ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 ที่บ้าน เขตองโตนี ชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส รวมสิริอายุ 82 ปี 11 เดือน 22 วัน

นพรัตน์

๑ เปิดหน้าประวัติศาสตร์ประชาสิทธิ
 จงจิตจรดจิตสืบผะสาน
 จงเจตนสืบเจตนาการ
 คารวะท่านปรีดี พนมยงค์

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

3 พฤษภาคม 2526

ปฏิทินชีวิต ปรีดี พนมยงค์

11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443

กำเนิด ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าว่าสุกริ อำเภอรุ่งเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรของ นายเสียงและนางลูกจันทน์ พนมยงค์

นายเสียง พนมยงค์

นางลูกจันทน์ พนมยงค์

- ศึกษาหนังสือไทยที่บ้านครูแสง ต่อมาศึกษาต่อที่บ้านหลวงปรางค์ประชาชน (เปี่ยม ขะชาติ)
- สอบไล่ได้ประถมชั้น 1 แห่งประโยค 1 โรงเรียนวัดรวก อ.ท่าเรือ
- สอบไล่ได้ประถมบริบูรณ์ โรงเรียนวัดศาลาปูน อ.กรุงเก่า
- ศึกษาชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร
- สอบไล่ได้ชั้นมัธยม 6 ที่โรงเรียนตัวอย่าง มณฑลกรุงเก่า
- ศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบ
- ช่วยบิดาท่านที่อำเภอวังน้อย

พ.ศ. 2460

เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม

พ.ศ. 2462

สอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตได้

สิงหาคม พ.ศ. 2463

- ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้ทุนไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส ศึกษาภาษาฝรั่งเศสและความรู้ทั่วไปที่วิทยาลัยก้อง (Lycee de Caen) และศึกษาพิเศษจากศาสตราจารย์ เลอบอนนัวส์ (LEBONNOIS)
- สำเร็จการศึกษาได้ปริญญารัฐเป็น “บาเชอลิเยร์” กฎหมาย (Bachelier en Droit) และได้เป็น “ลิซองลิเย” กฎหมาย (Licencie en Droit) ณ มหาวิทยาลัยก้อง (Universite de Caen)

พ.ศ. 2466

ได้รับเลือกให้เป็นเลขานุการ (คนแรก) ของสมาคมฯ ยานุเคราะห์สมาคม (S.I.A.M)

พ.ศ. 2468

ได้รับเลือกให้เป็นสภานายกสมาคมฯ ยานุเคราะห์สมาคม

พ.ศ. 2469

ได้รับเลือกให้เป็นสภานายกสมาคมฯ ยานุเคราะห์สมาคม

กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469

ประชุมครั้งแรกก่อตั้งคณะราษฎร ที่กรุงปารีส

พ.ศ. 2469

สำเร็จการศึกษาด้านนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) ได้ปริญญารัฐเป็น “ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย” (Docteur en Droit) โดยเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “Du Sort des Societes de Personnes en cas de Deces d'un Associe” (ศึกษากฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ) และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง ในทางเศรษฐกิจ (Diploma d' Etudes Superieures d' Economie Politique) มหาวิทยาลัยปารีส

พ.ศ. 2470

เดินทางกลับประเทศไทย

พ.ศ. 2470 - 2471

- ได้รับยศเป็นรองอำมาตย์เอกและอำมาตย์ตรีตามลำดับ
- ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ “หลวงประดิษฐมนูธรรม”

16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471

สมรสกับนางสาวพูนสุข ณ ป้อมเพชร์

พ.ศ. 2470 - พ.ศ. 2475

- ดำรงหน้าที่ผู้พิพากษาประจำกระทรวงยุติธรรม
- ผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย
- ผู้สอน ณ โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ตอนว่าด้วย “ห้างหุ้นส่วน, บริษัท, สมาคม”
- กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล
- ผู้สอน (คนแรก) วิชา “กฎหมายปกครอง” (Droit Administratif)

24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

เป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนคณะราษฎร ทำการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครอง

- เสนอหลัก 6 ประการของคณะราษฎรสำหรับใช้เป็นหลักการดำเนินนโยบายของสยาม
- (1) จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น

เอกราชในทางการเมือง ในทางศาลทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

- (2) จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
- (3) จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง
- (4) จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน
- (5) จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
- (6) จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

- ร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475

28 มิถุนายน พ.ศ. 2475

- ได้รับแต่งตั้งจากผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว
- ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการราษฎร และสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติให้เป็นคณะกรรมการราษฎร

- ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นเลขาธิการ (คนแรก) ของสภาผู้แทนราษฎร
- ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

28 มิถุนายน - 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475

ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 1 ที่มีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี

10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 - 1 เมษายน พ.ศ. 2476

เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 2 ที่มีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี

10 มีนาคม พ.ศ. 2476

เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ เพื่อให้พิจารณาใช้เป็น

หมุดนี้เป็นจุดที่หัวหน้าคณะราษฎร
ยื่นอ่านแถลงการณ์ประกาศเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง ซึ่งฝังอยู่ ณ ลานพระบรมรูป
ทรงม้า เบื้องซ้ายของพระรูป หน้าประตู
สนามเสือป่า

หลักสำหรับนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ

12 เมษายน พ.ศ. 2476

ถูกบังคับให้เดินทางออกไปนอกประเทศและได้ไปอยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศส ในข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยคอมมิวนิสต์ฉบับ 2 เมษายน พ.ศ.2476

29 กันยายน พ.ศ. 2476

- เดินทางกลับสยาม
- ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ตุลาคม พ.ศ. 2476

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 4 ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2476

เป็นผู้ก่อตั้งคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยการออกพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2476

28 ตุลาคม พ.ศ. 2476

สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจหลวงประดิษฐมนูธรรม

23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476

จัดยกร่าง

- พ.ร.บ.ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม (โดยแบ่งออกเป็น (1) ราชการบริหารส่วนกลาง (2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค (3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น)
- พ.ร.บ. ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

9 ธันวาคม พ.ศ. 2476

ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2

25 ธันวาคม พ.ศ. 2476

สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่

10 มีนาคม พ.ศ. 2477

ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมไม่มีมลทินเป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ถูกกล่าวหา

17 มีนาคม พ.ศ. 2477

เสนอร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเพื่อก่อตั้งมหาวิทยาลัยฯ และได้รับการลงมติ

เห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร

29 มีนาคม - 13 กันยายน พ.ศ. 2477

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ครั้งที่ 1) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 5 ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

31 มีนาคม พ.ศ. 2477

เสนอร่าง พ.ร.บ.จัดระเบียบเทศบาล และได้รับการลงมติเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร

11 เมษายน พ.ศ. 2477 - 18 มีนาคม พ.ศ. 2495

ดำรงตำแหน่งผู้ประสานงานมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

27 มิถุนายน พ.ศ. 2477

พิธีเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

22 กันยายน พ.ศ. 2477 -

11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ครั้งที่ 2) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 6

ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478

- ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ 1) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 6 ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี
- เกรงใจให้ธนาคารอังกฤษลดดอกเบี้ยเงินกู้จากร้อยละ 6 ต่อปี เป็นร้อยละ 4 ต่อปี
- เกรงใจให้ประเทศมหาอำนาจเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศสยาม

9 สิงหาคม - 21 ธันวาคม พ.ศ. 2480

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ 2) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 7 ที่มีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

21 ธันวาคม พ.ศ. 2480 - 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ประเทศ (ครั้งที่ 3) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 8 ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

- ทำสนธิสัญญาใหม่กับประเทศมหาอำนาจรวม 13 ประเทศ ทำให้สยามได้เอกราชอธิปไตย สมบูรณ์ทั้งในการเมือง ในทางศาลและทาง เศรษฐกิจ ฯลฯ
- ได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้โอนคืนดินแดนของ สยามส่วนหนึ่งที่อังกฤษได้ไปจากสยามตามสนธิ สัญญา พ.ศ. 2411

16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 - 16 ธันวาคม พ.ศ. 2484

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ 1) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 9 ที่มีพันเอก หลวง พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี

- ยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ (ภาษีส่วย)
- ยกเลิกอากรค่า่านา
- ปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรมแก่สังคม คือผู้ใด มีรายได้มากเสียภาษีมาก ผู้มีรายได้น้อยเสีย ภาษีน้อย ฯลฯ
- สถาปนา “ประมวลรัษฎากร” ซึ่งรวมบทบัญญัติ เกี่ยวกับภาษีอากรทางตรง ที่เป็นธรรมแก่สังคม
- ป้องกันทรัพย์สินของชาติไทยซึ่งมีอยู่ในต่างประเทศ และซื้อทองคำเข้ามาเก็บในหีบนิรภัย ของกระทรวงการคลังเป็นมูลค่า 35 ล้านเหรียญ สหรัฐ
- ผูกหู (earmark) ทองคำญี่ปุ่นทดแทนการ กู้เงินไทย
- โอนวิสาหกิจยาสูบของบริษัทอังกฤษและ อเมริกันมาเป็นของรัฐบาลไทย
- ก่อตั้งธนาคารชาติ
- เสนอร่าง พ.ร.บ. ธรรมนูญคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

พ.ศ. 2482

ประพันธ์และอำนวยการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก”

8 ธันวาคม พ.ศ. 2484

ญี่ปุ่นเดินทัพเข้าไทย

16 ธันวาคม พ.ศ. 2484

สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ

ประพันธ์และอำนวยการสร้าง ภาพยนตร์เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก สะท้อนอุดมการณ์สันติภาพ เพื่อ คัดค้านกระแสชาตินิยมและ สงครามโลกที่กำลังจะเกิดขึ้น

ราชการแทนพระองค์

ธันวาคม พ.ศ. 2484 - สิงหาคม พ.ศ. 2487

ในทางลับเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในนาม “รัฐ” โดยมุ่งรวบรวมและนำชาวไทยปฏิบัติการเพื่อให้ ชาติไทยได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์กลับคืนสู่สภาพ ก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484

1 สิงหาคม พ.ศ. 2487 - 5 ธันวาคม พ.ศ. 2488

สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว

16 สิงหาคม พ.ศ. 2488

ประกาศสันติภาพในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวอานันทมหิดลสัมพันธมิตรรับรองเอกราชอธิปไตย ของชาติไทย รับรองอนุญาโตตุลาการของเสรีไทยและรับรอง ฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย

25 กันยายน พ.ศ. 2488

ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และ หัวหน้าเสรีไทย เป็นประธานในพิธีสวนสนามของ ขบวนการเสรีไทย

พ.ศ. 2488 - พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

ริเริ่มก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์

8 ธันวาคม พ.ศ. 2488

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ใน ฐานะรัฐบุรุษอาวุโส

30 มกราคม - 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489

สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรประเภทที่ 2

26 กุมภาพันธ์ - 25 มีนาคม พ.ศ. 2489

สภาผู้แทนราษฎรตั้งกรรมการวิสามัญพิจารณาแก้ไข รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2475 ให้เหมาะสม กับสภาวะการณ์ของชาติขณะนั้น ที่ประชุมกรรมการ ได้เลือกนายปรีดี พนมยงค์เป็นประธาน

21 มีนาคม พ.ศ. 2489

เป็นสมาชิกสภาประเภทที่ 2 (ตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภา)

24 มีนาคม พ.ศ. 2489 - 1 มิถุนายน พ.ศ. 2489

- ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ครั้งที่ 1) ของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 15
- ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ 2) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 15
- เสนอ พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการต่อต้านการดำเนินสงครามของญี่ปุ่น พุทธศักราช 2489
- รัฐบาลไทยได้เจรจากับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เป็นที่สำเร็จ โดยรัฐบาลอเมริกันสั่งเพิกถอนเงินซึ่งได้กักกันไว้ ณ สหรัฐอเมริกา
- เสร็จเปลี่ยนแปลงข้อตกลงกับอังกฤษ เรื่อง สัญญาสมบูรณ์แบบ

9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ทูลเกล้าฯ ถวายรัฐธรรมนูญฉบับ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในฐานะนายกรัฐมนตรี

24 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยสภาผู้แทนราษฎร

8 มิถุนายน พ.ศ. 2489 - 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489

ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 ของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 16

9 มิถุนายน พ.ศ. 2489

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้เสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภาให้อัญเชิญ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชขึ้นครองราชย์ สืบสันตติวงศ์เป็น

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

11 มิถุนายน พ.ศ. 2489 - 23 สิงหาคม พ.ศ. 2489

ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ครั้งที่ 3) ของคณะรัฐมนตรีคณะที่ 17

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ 3) ในคณะรัฐมนตรี คณะที่ 17

10 กรกฎาคม พ.ศ. 2489

ลาออกจากการเป็นสมาชิกวุฒิสภาเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

5 สิงหาคม พ.ศ. 2489 - 8 เมษายน พ.ศ. 2490

ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนราษฎร เขต 2 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 - 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490

ได้รับเชิญจาก ประเทศพันธมิตร ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ ได้เยี่ยมประเทศนั้นๆ ในฐานะแขกผู้มีเกียรติของพันธมิตร และเพื่อสัมพันธไมตรีอันดีต่อกัน

นก "CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII" ที่ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย
ภาพวาด จิตรกร เพ็ญสิน นิลวัฒนานนท์

พ.ศ. 2489

สถาบัน SMITHSONIAN INSTITUTION สหรัฐอเมริกา ตั้งชื่อนกที่ค้นพบบริเวณคayoอย่างขางและคayoอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2471 ว่า นก "CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII" เพื่อเป็นเกียรติแก่นายปรีดีในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย

8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

คณะรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศ ลี้
ภัยการเมืองไปยังสิงคโปร์

26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492

ดำเนิน “ขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์”
แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

กันยายน พ.ศ. 2492 - พฤษภาคม พ.ศ. 2513

- ลี้ภัยการเมือง ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน
- ประพันธ์บทความเรื่อง สังคมปรัชญาเบื้องต้น,
ความเป็นอนิจจังของสังคม, ความเป็นมาของ
ศัพท์ไทย “ปฏิวัติ” “รัฐประหาร” “วิวัฒน์”
“อภิวิวัฒน์”, หลักเบื้องต้นแห่งการถ่ายทอด
ศัพท์ต่างประเทศมาเป็นศัพท์ไทยสยาม ฯลฯ

พฤษภาคม พ.ศ. 2513 - พฤษภาคม พ.ศ. 2526

- ลี้ภัยการเมือง ณ ประเทศฝรั่งเศส
- ประพันธ์หนังสือเรื่อง Ma vie mouvementee et
mes 21 ans d'exil en Chine Populaire
(ชีวิตอันผืนผวนของข้าพเจ้า และ 21 ปีลี้ภัยใน
สาธารณรัฐราษฎรจีน)
- ประพันธ์บทความเรื่อง จะมีทางได้ประชาธิปไตย
โดยสันติวิธีหรือไม่, จงพิทักษ์เจตนารมณ์
ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน 14 ตุลาคม,
เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร ฯลฯ

2 พฤษภาคม พ.ศ. 2526

อัฐยกรรม ณ บ้านพักชานกรุงปารีส

• • •

๑ นาม “ท่านปรีดี พนมยงค์”

ยังคงอยู่มีรูสึน

เป็นตำนานหนักแน่นแห่งแผ่นดิน

เป็นผาหินแห่งศักดิ์ศรีเสรีชน

ประกาศ ปรัชญา

19 มิถุนายน 2526

บางเรื่องเกี่ยวกับ การตั้งคณะราษฎรและ ระบบประชาธิปไตย

โดย

ปรีดี พนมยงค์

24 มิถุนายน 2515

“1. การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะราษฎรมีขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1927 ที่หอพักแห่งหนึ่ง ณ “RUE DU SOMMERARD” ซึ่งเราเช่าห้องใหญ่ไว้เฉพาะการประชุมนั้น ผู้ร่วมประชุมมี 7 คน คือ

(1) ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุน ซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์รัชกาลที่ 6

(2) ร.ท.แปลก ชิตตะสังคะ สำเร็จวิชาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส

(3) ร.ต.ทัศนัย มิตรภักดี นายทหารกองหนุน เคยเป็นผู้กำกับหมวดกรมการทหารม้าที่ 5 นครราชสีมา แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส

(4) นายด้วง ลพานุกรม นักศึกษาวิทยาศาสตร์ในสวิสเซอร์แลนด์ เคยเป็นจ่านายสิบในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ 1

(5) หลวงสิทธิราชไมตรี นามเดิม จรูญ นามสกุลสิงหนเสนี ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส เคยเป็นนักเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม และเป็นนายสิบตรีในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ 1

(6) นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ

(7) ข้าพเจ้า

ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าเป็นประธานและเป็นหัวหน้าคณะราษฎร จนกว่าจะมีบุคคลที่เหมาะสมเป็นหัวหน้าคณะราษฎรในกาลต่อไป

การประชุมดำเนินไปเป็นเวลา ประมาณ 5 วัน ซึ่งได้ตกลงสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร คือ เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีศัพท์สมัยใหม่ว่า “ปฏิวัติ” หรือ “อภิวัตน์” เพื่อถ่ายทอดคำฝรั่งเศส อังกฤษ REVOLUTION ดังนั้นเราจึงใช้ศัพท์ธรรมดาคือ “เปลี่ยนการปกครองของกษัตริย์เหนือกฎหมาย มาเป็นการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย” และการดำเนินเพื่อให้สยามบรรลุหลัก 6 ประการคือ

(1) รักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง, ในทางศาล, ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

(2) รักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มาก

(3) บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ

จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎร
อดอยาก

(4) ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

(5) ให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ ที่ไม่ขัดต่อหลัก 5
ประการดังกล่าวแล้ว

(6) จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ข. โดยคำนึงถึงสภาพของสยามที่ถูกแวดล้อมโดย
อาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งชาติทั้งสองนี้มี
ข้อตกลงกันคือเอชยามเป็นประเทศกันชน แต่เขาอาจ
พร้อมกันยกกำลังทหารเข้ามายึดครองแล้วแบ่งดินแดน
สยามไปเป็นเมืองขึ้น หรืออยู่ใต้อำนาจอิทธิพลของ
ประเทศทั้งสอง ดังนั้นจึงเห็นว่า
วิธีเปลี่ยนการปกครองดังกล่าวจะ
ต้องกระทำโดยวิธี COUP DE' TAT
ซึ่งเราเรียกกันด้วยคำไทยธรรมดาว่า
การยึดอำนาจโดยฉับพลัน เพราะ
ในสมัยนั้นยังไม่มีผู้ใดตั้งศัพท์ไทย
ว่า “รัฐประหาร” เพื่อถ่ายทอดศัพท์
ฝรั่งเศสดังกล่าวนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อ
ป้องกันการแทรกแซงของมหา-
อำนาจเพราะเมื่อคณะราษฎรได้
อำนาจโดยฉับพลันแล้ว มหาอำนาจ
ก็ต้องเผชิญต่อสถานการณ์ที่
เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า FAIT

ACCOMPLI คือ พฤติการณ์ที่สำเร็จรูปแล้ว

ค. ผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเป็นกรรมการกลาง
ของคณะราษฎรไปพลางก่อน กรรมการแต่ละคนเป็น
หัวหน้าแต่ละสาย ที่จะต้องเลือกเฟ้นผู้ที่ไว้วางใจได้
ตามระเบียบพิจารณาตัวบุคคล แล้วนำเสนอกรรมการ
กลางของคณะราษฎร ซึ่งจะรับเป็นสมาชิกคณะราษฎร
ได้โดยมติเป็นเอกฉันท์เท่านั้น

ในขั้นแรกให้หัวหน้าสายหาสมาชิกเพิ่มเติมเพียง
สายละ 2 คนก่อน แล้วก็แยกเป็นหัวหน้าสายย่อยใหญ่
น้อยแตกกิ่งก้านสาขาออกไป

ง. การเลือกเฟ้นสมาชิกคณะราษฎรเพิ่มเติมขึ้น
ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเพื่อชาติอย่างแท้จริง, ความ
กล้าหาญ, ความสามารถในการรักษาความลับ ดังนั้นจึง

ได้แบ่งบุคคลที่ต้องการเปลี่ยนระบบปกครองดังกล่าว
ออกเป็น 3 ประเภท คือ

ดี 1. ได้แก่บุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้เข้า
ร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรก่อนวันลงมือยึดอำนาจรัฐ
แต่บุคคลประเภทนี้ก็ต้องแยกแยะออกไปอีกว่า ผู้ใดควร
ได้รับคำชักชวนไว้แต่เนิ่นๆ หรือชวนต่อเมื่อใกล้เวลาที่
จะลงมือทำการยึดอำนาจ มิให้ถือเพียงแต่ว่าบุคคลใด
เป็นเพื่อนเที่ยวด้วยกัน กินด้วยกัน แล้วก็จะชวนเข้าเป็น
สมาชิกในคณะราษฎรได้ทุกคนในทันทีทันใด ถ้าเพื่อน
คนนั้นชอบพูดตลกเกินไป ก็ยอมเอาเรื่องที่จริงบ้างมาพูด
เพียงแต่จะทำให้ผู้ฟังขบขันเป็นการตลก และอาจเอาเรื่อง

ลับของคณะไปแฉมพรายเพื่อการ
ตลก เพื่อนบางคนมีลักษณะดี
หลายอย่าง แต่เวลาใกล้เข้า
แล้วกุมสติไว้ไม่อยู่ แล้วพูดอะไร
เทอะ ถ้าอาจปลั่งพลาตเอาเรื่อง
ของคณะไปพูดในเวลาเมามัจึงมิได้
ชวนเข้าร่วมในคณะราษฎรก่อน
ลงมือยึดอำนาจ แต่เมื่อยึดอำนาจ
ได้ในวันที่ 24 มิถุนายนแล้ว ไม่มี
ความลับที่จะปิดบังจึงชวนให้ร่วม
มือได้

ดี 2. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำ
ชักชวน ต่อเมื่อได้ลงมือปฏิบัติใน
การยึดอำนาจแล้ว ซึ่งเขายอมมีบทบาทเป็นกำลังให้
คณะราษฎรได้

ดี 3. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวน ในวันลงมือ
ปฏิบัติการยึดอำนาจนั่นเอง แต่ภายหลังที่การยึดอำนาจ
ได้มีที่ท่าแสดงว่าจะประสบความสำเร็จมากกว่าความไม่สำเร็จ

จ. นโยบายที่จะดำเนินภายหลังจากที่คณะราษฎรได้
อำนาจรัฐแล้ว ที่ประชุมได้มอบให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ชี้แจง
และเห็นชอบตามหลัก 6 ประการ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้เสนอ
รวมทั้งหลักการทั่วไปในเค้าโครงการเศรษฐกิจ และได้
มอบให้ข้าพเจ้าเตรียมร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจใน
โอกาสต่อไป

ฉ. ที่ประชุมได้พิจารณาเพื่อไว้ว่า ถ้าการกระทำ
ของคณะราษฎรต้องถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้ ก็ขอให้

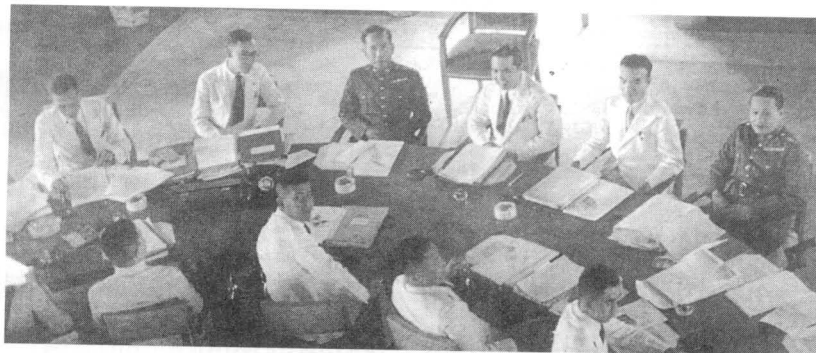
ปกหนังสือคณะราษฎร

มีเพื่อนหัวหน้าสายคนหนึ่งที่เราคุ้นไว้มิให้แสดงออกนอกหน้าว่าเป็นสมาชิกคณะราษฎร โดยไม่ต้องมาประชุมคณะกรรมการหัวหน้าสายบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะในฝรั่งเศสหรือเมื่อกลับสยามแล้ว โดยบำเพ็ญตนประดุจเป็นคนอยู่ในบ้านอย่างสงบเงียบ ผู้นี้มีหน้าที่ดำเนินกิจการของคณะราษฎรที่อาจถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้ นั้นต่อไปให้สำเร็จ พร้อมทั้งให้มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือครอบครัวของเพื่อนที่ถูกติดคุก หรือถึงแก่ความตาย ที่ประชุมเห็นพ้องกันมอบหน้าที่นี้ให้แก่ นายเนบพลโยธิน ซึ่งเป็นผู้มีทรัพย์สินมากโดยได้รับมรดกจากบิดา

เมื่อเสร็จการประชุมก่อตั้งคณะราษฎรแล้ว ข้าพเจ้ากลับสยามในเดือนมีนาคมปีนั้นแล้วเพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสเลือกเฟ้นผู้ที่สมควรชวนร่วมคณะราษฎรต่อไป อีกประมาณ 2-3 เดือน เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสได้ชวนนายทวี บุญยเกตุ นักศึกษาวิชาเกษตร และนายบรรจง ศรีจรูญ ไทยมุสลิมจากอียิปต์ที่มาเยือนปารีส ซึ่งรับภาระจัดตั้งไทยมุสลิมต่อไป อาทินายแช่ม มุสตาฟา (บุตรหัวหน้าศาสนาอิสลามในไทยที่รู้จักกันนามว่า “ครูฟา” ต่อมา

นายแช่ม เปลี่ยนนามสกุลว่า “พรหมยงค์” คล้ายๆ นามสกุลข้าพเจ้า) ต่อมาได้ชวน ร.ต.สินธุ์ กมลนาวิน ร.น. นักศึกษาวิชาทหารเรือเดนมาร์กที่มาเยือนปารีส ต่อมาพระยาทรงสุรเดชได้มาดูงานทหารในฝรั่งเศส เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสจึงลงโทษถามหาว่ามีความรู้สึกละอย่างไรต่อระบบสมบูรณาฯ ก็ได้ความว่าไม่พอใจระบบนั้น แต่ยังมีได้ถูกชวนเข้าร่วมในคณะราษฎร ต่อจากนั้นเพื่อนที่ก่อตั้งในคณะราษฎรที่ปารีสก็ทยอยกันกลับสยาม ค่อยๆ ชวนเพื่อนนักศึกษาที่เคยสังเกตไว้ในการสนทนากันเพียงคร่าๆ มิได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาในฝรั่งเศสเท่านั้น ฉะนั้นต่อมาในสยามจึงได้ชวน ม.ล.อุดม สนิทวงศ์ นักศึกษาจากสวีเดน, ม.ล.กรี เดชาดิวงศ์, นายสพรั่ง เทพหัสดินทร ฌ. อยุธยา และนายเล้ง ศรีสมวงศ์ นักศึกษาจากอังกฤษ ฯลฯ และเพื่อนทหารบกทหารเรือ พลเรือนคนอื่นๆ ในสยาม ในปี พ.ศ. 2475 จึงได้ชวนพระยาพลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, พระยาฤทธิอัคเนย์ และมอบให้พระยาพลฯ เป็นหัวหน้าคณะราษฎร...”

• • •

แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ*

ศ.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

ท่านอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่านผู้มีเกียรติ อาจารย์ นิสิต นักศึกษา ที่เคารพ

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงสุดที่ได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เสนอปาฐกถา เนื่องในโอกาสครบรอบวันเกิดปีที่ 93 ของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ท่านอาจารย์ได้มีคุณูปการต่อประเทศไทยอย่างเอนกอนันต์ดังที่ทุกท่านทราบดีแล้ว คือเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และกู้ชาติไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ท่านอาจารย์ได้เสนอแนวคิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย ปรากฏเป็นข้อเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ พ.ศ.2476 ความคิดของอาจารย์ว่าด้วยแนวทางการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมนี้มีความหมายมาก ณ ระดับพื้นฐานโครงสร้างของประเทศ มีความสำคัญมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ

ประชาชนไทยทั้งหมด ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นนักคิดไทยคนแรกที่เสนอเรื่องนี้อย่างเป็นระบบ ในวันนี้ข้าพเจ้าอยากพูดถึงลักษณะสำคัญประการหนึ่งของแนวคิดทางเศรษฐกิจ

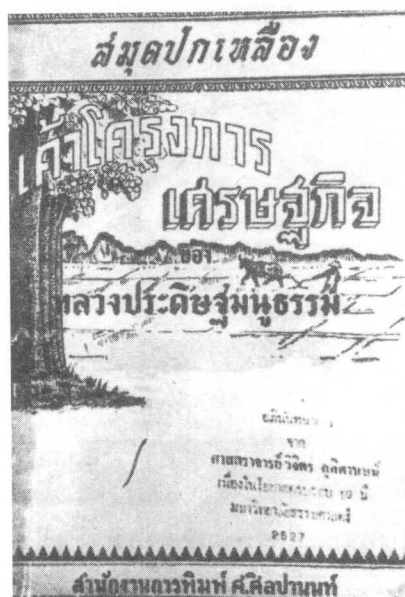
ของท่านอาจารย์ปรีดี คือ ความคิดว่าด้วยเศรษฐกิจแห่งชาติ

สาเหตุสำคัญที่ข้าพเจ้านำเรื่องนี้มาพูดเพราะข้าพเจ้าคิดว่า ในปัจจุบันนี้เราได้ลืมส่วนสำคัญมากนี้ไปแล้ว ทั้งในแง่ที่ว่า เรื่องนี้เป็นสาระสำคัญมากข้อหนึ่งในความคิดของอาจารย์ปรีดี และในแง่ที่ว่า ในการคิดค้นหาแนวทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมไทยก็ไม่มี

การพูดถึงเรื่องนี้ ผู้พูดถึงซึ่งก็มีอยู่น้อยคนบางครั้งอาจถูกมองว่าไม่ทันสมัยหรือถ้อยแถลงอ่อนแอ ก็อาจถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกความคิดเผด็จการหรือเป็นฝ่ายขวา สมัยนี้เรามักจะพูดเรื่องเศรษฐกิจเสรี พูดหรือยอมรับว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก เรื่องเศรษฐกิจแห่งชาติไม่อยู่ในความสนใจปัจจุบันของปัญญาชนไทย ข้าพเจ้าเองเห็นแตกต่างออกไปในทั้ง 2 ประเด็น คือ

1. ข้าพเจ้าเห็นว่า อาจารย์ปรีดีถือตามแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ ขณะเดียวกันกับที่อาจารย์ก็ถือตาม

แนวคิดเศรษฐกิจสหกรณ์ด้วย ข้าพเจ้าคิดว่าเราจะไม่ค่อยจะได้พูดถึงเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจแห่งชาติกับเศรษฐกิจสหกรณ์

สมุดปกเหลือง

* ปาฐกถาเนื่องในโอกาสวันปรีดี 11 พฤษภาคม พ.ศ.2536 เวลา 14.30-15.10 น. ณ หอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วารสารเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 มิถุนายน 2536

2. ข้าพเจ้าเห็นว่า แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นแนวคิดที่สามารถส่งผลที่สำคัญมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและชีวิตที่ดีขึ้นของคนไทยทั้งมวล มีผลต่อการจัดสรรทรัพยากรและการลงทุน ให้คุณค่ากับการผลิตเพื่อตลาดภายในประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง การศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น ณ บริเวณเขตภายในของประเทศ ฯลฯ แนวคิดนี้สมควรจะได้รับการรื้อฟื้นมาพิจารณาอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปบ้าง แต่ในแง่หัวใจหรือแก่นสาระแล้ว อาจารย์ปรีดีได้ให้หลักในเรื่องนี้ไว้ตั้งแต่เมื่อ 60 ปีก่อน

ในวันนี้ ข้าพเจ้าจะพูดเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ

1. สรุปแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติของท่านอาจารย์ปรีดี และให้ความเห็นเกี่ยวกับฐานะและจุดยืนของแนวคิดนี้
2. ประวัติศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจกับแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ และ
3. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยกับแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ

ประเด็นที่หนึ่ง : แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ในเอกสาร “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” หมวดที่ 9 รัฐบาลจะจัดให้มีการเศรษฐกิจชนิดใดบ้างในประเทศ อาจารย์ปรีดีเสนอไว้ดังนี้

“รัฐบาลจะต้องถือหลักว่า จะต้องจัดการกลไกกรรมและอุตสาหกรรมทุกอย่างให้มีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัยต่างประเทศ ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอาณานิคมสมิทธิว่าประเทศต่างๆ จะต้องแบ่งแยกการงานกันประเทศใดทำแต่กลไกกรรมไม่ต้องประกอบอุตสาหกรรมนั้นความจริงก็เป็นหลักที่ดีในเมื่อประเทศต่างๆ สู้ชีวิตต่อกัน

ไม่มีการปิดประตูค้าหรือกีดกันการค้าแก่กัน แต่ปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่..

เราจึงต้องดำเนินตามหลักของนักเศรษฐวิทยาของเยอรมันผู้หนึ่ง ชื่อเฟรดरिक ลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่าเยอรมนีต้องทำตนให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือมีอุตสาหกรรม กลไกกรรม ศิลปวิทยา ให้พร้อมสมบูรณ์ และเมื่อได้เป็นเช่นนั้นแล้ว จะมีการแข่งขันระหว่างประเทศก็ควร เยอรมนีได้เจริญขึ้น เพราะถือหลักนี้กันทั้งประเทศเยอรมนีเอง การที่รัฐบาลจัดทำได้ผลดีเพียงไร เช่น การรถไฟ เป็นต้น...”

ข้าพเจ้าตีความว่าสาระสำคัญที่สุดของแนวคิดนี้ ซึ่งข้าพเจ้าจะขอเรียกว่า “แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ” คือให้ประเทศสร้างเศรษฐกิจและสังคมอุตสาหกรรมที่เป็นของตัวเองขึ้น ถือว่าเอกชนทั้งหลายรวมกันเป็นชาติ ซึ่งชุมชนที่เรียกว่าชาตินี้ ต้องมีบทบาททางเศรษฐกิจ และสังคม ต้องผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาพลังการผลิตของส่วนรวม โดยเฉพาะการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมที่เป็นของประชาชนแห่งประเทศไทยนั่นเอง ผลิตเพื่อประเทศชาตินั้นเอง

เป็นเอกราชเต็มที่ทางเศรษฐกิจ ไม่พึ่งพิงต่างประเทศ ยึดหลักพึ่งตัวเอง พึ่งกันเองภายในประเทศเป็นพื้นฐาน การแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศมีความสำคัญอันดับรอง ข้าพเจ้าคิดว่า ข้อเสนอให้สร้างพลังการผลิตอุตสาหกรรมด้วยตัวอยู่นี้เป็นแกนหลักของ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของอาจารย์ปรีดี เป็นแนวคิดทางด้านผลิตรกรรม (production) ซึ่งต้องมาก่อนกิจกรรมเศรษฐกิจอื่นทุกประเภท แกนหลักนี้บางครั้งถูกมองข้ามไป ผู้ศึกษาความคิดอาจารย์ปรีดีบางครั้งให้ความสำคัญเฉพาะกับแนวคิดของอาจารย์ทางด้านวิภาคกรรม (distribution) คือ ข้อเสนอจัดให้ชาวนาและประชาชนมีหลักประกันความมั่นคงทางด้านอาชีพ รายได้ และสวัสดิการ

ท่านอาจารย์ปริดีเห็นว่า ชาตินิยมอยู่และบุคคลควรมีความรักชาติ ท่านอธิบายว่า ชาตินิยมกับคำภาษาอังกฤษว่า nation มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Natio “หมายถึงการเกิด คือปวงชนที่สืบสายมาจากต้นบรรพบุรุษเดียวกัน และประกอบเป็นกลุ่มชนระบบสังคมเดียวกัน...” ปวงชนนี้อาจมากเชื้อชาติต่างกัน หรือต่างเผ่าพันธุ์กันก็ได้ แต่อยู่ร่วมกันมานานจนชินต่อการมีจิตสำนึกร่วมว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น คำว่าชาติจึงเน้นที่การมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะภาษา ประวัติศาสตร์ และจิตสำนึกร่วมกัน ในบทความเรื่อง “ชาตินิยมอยู่และความรักชาติ” อาจารย์เห็นว่าทุกประเทศรวมทั้งประเทศสังคมนิยม เน้นความมีอยู่และความสำคัญของชาติเขา อาจารย์เห็นด้วยกับความคิดนั้น อาจารย์อธิบายว่า ความรักชาติคือ “ความเห็นแก่ผู้อื่นเป็นส่วนรวม” ประชาชนธรรมดา ชนชั้นกรรมากร และชาวนายากจน รักชาติมากกว่าชนชั้นผู้ได้เปรียบ เพราะความเป็นอยู่ทางชนชั้นของพวกเขาไม่มีลักษณะเป็นการผูกขาด แต่ในชนชั้นผู้ได้เปรียบเอง มีบุคคลบางส่วนแห่งชนชั้นเหล่านั้น คือส่วนที่ก้าวหน้ามองเห็นว่าชนชั้นของตนจะดำรงอยู่ได้ก็โดยให้ชาติคงอยู่ได้ฉะนั้นจึงควรมีความรักชาติเป็นส่วนรวมด้วย ท่านอาจารย์ปริดีเห็นว่า ความรักชาติเป็นสิ่งที่ดีเป็นความคิดส่วนที่ก้าวหน้าของสังคม

มาถึงจุดนี้ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าบางครั้งเราสับสนอยู่ในเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างความรักชาติกับความรักประชาธิปไตย เราสามารถทั้งรักชาติและรักประชาธิปไตยพร้อมกันได้ ประเทศก็สามารถมีอุดมการณ์ชาตินิยมและเป็นประเทศประชาธิปไตยได้ เราทราบว่าทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกามีความสำคัญในความเป็นชาติของตนและเป็นประเทศประชาธิปไตย ความเป็นเผด็จการนั้นมีกำเนิดมาจากสิ่งอื่นโดยเฉพาะมาจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้น แต่นักเผด็จการใช้มโนภาพเรื่องชาติเป็นข้ออ้าง ทั้งอ้างว่าเขาเท่านั้นเป็นตัวแทนของชาติเพื่อให้ความชอบธรรมแก่การใช้อำนาจเผด็จการของเขา

ประเด็นที่สอง : ประวัติศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจกับแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ

ท่านอาจารย์ปริดีได้อ้างถึงความคิดของนักเศรษฐ-

ศาสตร์ชาวเยอรมันชื่อเฟรดริค ลิสต์ (Friedrich List 1789-1846) อาจารย์ระบุว่าแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติของอาจารย์ดำเนินตามรอยของต้นแบบความคิดของลิสต์ ในประเด็นที่สองนี้ข้าพเจ้าจะขอกล่าวถึงความคิดของลิสต์ ซึ่งสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของเยอรมนี รวมทั้งการพัฒนาอุตสาหกรรมของสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ประวัติศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของทั้ง 3 ชาตินี้ ดำเนินตามแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ

ลิสต์เป็นนักคิด อาจารย์มหาวิทยาลัย นักการเมือง และนักหนังสือพิมพ์ มีชีวิตอยู่ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 เขาเสนอว่าจะต้องให้ความสำคัญแก่พลังการผลิต (productive forces) ของชาติ พลังการผลิตคือความสามารถที่จะสร้างความมั่งคั่ง (wealth) ในอนาคต ประกอบด้วยการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การขนส่ง บริการการศึกษา การรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อย การบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพ และการปกครองตนเอง ลิสต์กล่าวว่า อדם สมิท เน้นเรื่องความมั่งคั่งทางวัตถุ และเป็นความมั่งคั่งในปัจจุบัน ส่วนเขาเน้นพลังทางสมอง จิตใจ และความสามารถที่จะสร้างความมั่งคั่งในอนาคต อีกทั้งสมิทเน้นมูลค่าที่เกิดจากการแลกเปลี่ยน ส่วนเขาเน้นความสามารถที่จะผลิต หรืออีกนัยหนึ่งสมิทเน้นการค้าขายส่วนเขาเน้นการผลิต อุตสาหกรรม การค้าขายของสมิทก็เป็นการค้าขายของเอกชนคือแนวคิดของสมิทเป็นปรัชญาจากจุดยืนของพวกเขาเจ้าของร้านค้า ส่วนของลิสต์เป็นปรัชญาของประชาชนทั้งชาติ วิธีการสร้างพลังการผลิตคือการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นภายในประเทศเพราะอุตสาหกรรมมีผลิตภาพมากผลิตสิ่งของได้มาก มีผลมากต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคม และทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพ ประเทศชาติควรจะสนับสนุนอุตสาหกรรมโดยการลงทุนในระบบการขนส่งเช่น ทางรถไฟ เชื่อมทุกส่วนของชาติเข้าด้วยกัน เป็นระบบเดียวกัน ชาวนาเองควรสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรม เพราะเมื่ออุตสาหกรรมขยาย สาขาอุตสาหกรรมในประเทศจะก่อให้เกิดดีมานด์ต่ออาหารและ วัตถุดิบจากสาขาเกษตร ตลาดเมือง อุตสาหกรรมในประเทศแน่นอนกว่าตลาดต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างไร่นากับโรงงานในประเทศจะทำให้

แต่ละภูมิภาคเศรษฐกิจผลิต เฉพาะเชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนถนัดได้ การค้าภายในสำคัญมากกว่าการค้าระหว่างประเทศ เพราะการค้าระหว่างประเทศอาจถูกขัดขวางตัดตอนได้เนื่องจากกำแพงภาษี สงคราม หรือวิกฤตการณ์อื่น รัฐควรให้เงินสนับสนุนการก่อตั้งอุตสาหกรรมภายในประเทศและตั้งกำแพงภาษีคุ้มครองอุตสาหกรรมทารกเพื่อให้โอกาสอุตสาหกรรมได้เกิดขึ้นภายในประเทศ ไม่ใช่ใช้ระบบการค้าเสรีตามข้อเสนอของ สมิท ความคิดของลิสต์นี้ปรากฏในหนังสือสำคัญของเขาชื่อ *The National System of Political Economy* (1841)

ลิสต์อธิบายว่า การพัฒนาของพ่อค้าเอกชนเป็นเอกเทศไม่เจริญได้มาก ในประวัติศาสตร์นครรัฐแห่งอิตาลี เช่น เวนิสและนครพ่อค้าของสันนิบาตฮันซา (Hansa) แห่งเยอรมนีไม่เจริญมาก เพราะไม่มีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแห่งชาติ อังกฤษมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแห่งชาติ มีเอกราชและอำนาจทางสงครามปราบสเปน ฝรั่งเศส และฮอลแลนด์ มีอำนาจทางทะเล จึงพัฒนาอุตสาหกรรมได้สำเร็จ

แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติมีอิทธิพลสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของเยอรมนี ลิสต์เองได้ผลักดันให้เกิดการก่อตั้งสหภาพศุลกากร (zollverein) ของรัฐทั้งหลายแห่งเยอรมนีใน ค.ศ.1834 ตั้งกำแพงภาษีร่วมกันต่อสินค้าจากภายนอก ขณะเดียวกับที่ยกเลิกภาษีผ่านแดนภายใน รวมทั้งการสร้างระบบทางรถไฟเชื่อมประชชาติเยอรมนีเข้าอยู่ในระบบเศรษฐกิจการเมืองเดียวกัน เริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1835-1850 การรวมชาติเยอรมันเป็นประเทศในเวลาต่อมา ส่งผลโดยตรงต่อความกระตือรือร้นของประชาชนในการลงทุน การผลิต และการทำงาน อีกทั้งเป็นการช่วยขยายตลาดภายในด้วย เยอรมนีพัฒนาอุตสาหกรรมล่า คือพัฒนาหลังอังกฤษและเบลเยียม อยู่คนละขั้นตอนกับอังกฤษซึ่งพัฒนาอุตสาหกรรมสำเร็จไปแล้ว ฉะนั้นจึงมีการตั้งภาษีขาเข้าเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ขณะเดียวกันรัฐสนับสนุนการศึกษาและการค้นคว้าทางเทคนิคโดยตรงเพื่อไขความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับอุตสาหกรรม ความได้เปรียบจากการค้นคว้าวิจัยทางเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบภายใต้การสนับสนุนของรัฐ

ทำให้อุตสาหกรรมของเยอรมนีสามารถก้าวล้ำหน้าอังกฤษได้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19

นอกเหนือจากเยอรมนี ประวัติศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นก็ดำเนินตามแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ ตั้งแต่ก่อตั้งประเทศ สหรัฐฯ เน้นการพัฒนาภายในประเทศเป็นหลัก คนสหรัฐอเมริกาเองได้พัฒนาปรัชญาของตนเองที่แตกต่างจากยุโรปขึ้น มีลักษณะพึ่งตัวเอง ตั้งใจทำงานในสภาพแวดล้อมใหม่เพื่อให้โอกาสรวมกันเป็นชาติใหม่ที่มีเอกลักษณ์ หวงแหวนเอกราช เอาจริงเอาจัง มุ่งอยู่กับการพัฒนาเขตภายใน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการขัดแย้งในยุโรป รัฐสนับสนุนการสร้างระบบทางรถไฟเชื่อมทั้งประเทศเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยการให้กู้เงินและให้ที่ดินสองข้างทางรถไฟ ตั้งกำแพงภาษีสูงตั้งแต่ ค.ศ.1816 พัฒนาอุตสาหกรรมโดยแทบไม่พึ่งตลาดต่างประเทศเลย เพราะตลาดภายในใหญ่มากอยู่แล้ว สำหรับกรณีของญี่ปุ่น พลัฏผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจแต่เริ่มแรกคือพลัฏชาตินิยม เพราะญี่ปุ่นกลัวการถูกเอาเป็นเมืองขึ้นมาก รัฐบาลเมจิให้คำขวัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจว่า “ชาติมั่งคั่ง ทหารแข็งแกร่ง” รัฐบาลนำเทคโนโลยีตะวันตกเข้ามา พร้อมทั้งจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นเอง แต่ก็ยังรักษาจิตใจและความรู้สึกแบบญี่ปุ่นเอาไว้ และสำหรับโรงงานเมื่อกิจการดีแล้วก็ขายให้เอกชน รัฐสร้างกิจกรรมพื้นฐาน เช่น ระบบทางรถไฟและการเดินเรือทะเล รวมทั้งอุตสาหกรรมอาวุธ

ข้าพเจ้าขอสรุปตรงนี้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติมีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1. จะพัฒนาเศรษฐกิจ ชาติต้องมีเอกราช เป็นตัวของตัวเอง ประชาชนมีจิตสำนึกแห่งความเป็นชาติ มีจิตวิญญาณ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน
2. เน้นการเพิ่มพลังการผลิตของชาติ โดยเฉพาะพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีซึ่งเป็นของคนชาตินั้นเอง และ
3. ทำให้ประเทศชาติเป็นระบบเดียวกัน โดยการสร้างเครือข่ายคมนาคม เน้นการผลิตเพื่อตลาดภายใน ตั้งกำแพงภาษีเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ

ประเด็นที่สาม : การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย
กับแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ

ประวัติศาสตร์ของประเทศกำลังพัฒนาปัจจุบันมี
ลักษณะตรงกันข้ามกับประเทศที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจ
แห่งชาติที่กล่าวถึง ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ระบบ
ทุนนิยมอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วในยุโรปเข้ามาถึง
สังคมเอเชียจากภายนอก ประเทศเอเชียเริ่มถูกดึงเข้าไป
เป็นส่วนชายขอบ (periphery) ของระบบทุนนิยม ซึ่งมี
ศูนย์กลางอยู่ที่ยุโรปและสหรัฐอเมริกา ถูกครอบงำโดย
การปกครองจากเมืองแม่ซึ่งเป็นตัวแทนของระบบทุนนิยม
ส่วนในด้านเศรษฐกิจมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขั้นปฐมเพื่อ
ส่งออก และสั่งสินค้าอุตสาหกรรมสำเร็จรูปเป็นสินค้า
เข้าแทนการพัฒนาการผลิตอุตสาหกรรมภายในประเทศ
เช่นเดียวกับกรณีของลาตินอเมริกาหลังจากตกเป็น
อาณานิคมหลายทศวรรษ พัฒนาแบบใส่ทรัพยากร
เข้าไปในการผลิตขั้นปฐม เข้าร่วมเป็นชายขอบของ
ระบบทุนนิยมศูนย์กลางอาณานิคมก็ไม่สามารถพัฒนา
เศรษฐกิจขึ้นมาได้ กลับถูกขูดรีดทรัพยากร ถูกขูดรีด
ผลผลิตส่งเมืองแม่ผ่านทางการค้าระหว่างประเทศ สินค้า
ออกขั้นปฐมของอาณานิคมราคาถูกมาก เปรียบเทียบ
กับราคาของสินค้าอุตสาหกรรมเมืองแม่ การพัฒนาแบบ
อาณานิคมไม่ได้เตรียมพัฒนาอุตสาหกรรมไว้รับ
ประชากรที่เพิ่มขึ้น แรงงานที่อพยพออกจากหมู่บ้าน ไม่
ได้พัฒนาผลิตภาพของเกษตรกรรม ไม่ได้ฝึกแรงงาน
ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ใช้ทรัพยากรทั้ง
แรงงานและวัตถุดิบเพิ่มการผลิตสินค้าขั้นปฐมเพื่อสนอง
เมืองแม่อย่างเดียว จึงเป็นการปล่อยให้ช่วงประวัติศาสตร์
ช่วงสำคัญช่วงหนึ่งผ่านไปและทำลายทรัพยากรหมดไป
มากในช่วงนั้น โดยไม่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม ไม่เกิด
การพัฒนาเศรษฐกิจ กรณีของไทยก็คล้ายกับกรณีของ
อาณานิคมอื่น แต่มีความรุนแรงของปัญหาน้อยกว่าใน
แง่ที่ว่าไทยไม่ถึงกับตกเป็นเมืองขึ้นและไทยมีที่ดินต่อ
ประชากรมาก ทำให้ปัญหาแรงงานอพยพจากหมู่บ้าน
เกิดขึ้นน้อยกว่าในประเทศอาณานิคม

ท่านอาจารย์ปรีดีจะต้องเห็นปัญหาที่ไทยพัฒนา
เศรษฐกิจในรูปลักษณะอาณานิคมที่ได้กล่าวมานี้ ท่านระบุ
ชี้แจงไว้ในหนังสือ ประสพการณ์และความเห็นบาง

ประการของรัฐบาลราษฎรอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเกิดจากที่
อาจารย์ได้ให้สัมภาษณ์ข้าพเจ้าเมื่อวันที่ 10 เมษายน
พ.ศ.2525 ว่า

“ความคิดของผมที่เห็นว่าสยามควรมีโครงการ
เศรษฐกิจนั้นมิใช่เกิดขึ้นทันใดและมีใช่เป็นไปตามความ
นึกคิดใดๆ โดยไม่มีหลักทฤษฎีเศรษฐกิจ

ผมได้กล่าวแล้วถึงสภาพสังคมไทยที่ผมประสบ
พบเห็นแก่ตนเองว่า ราษฎรได้มีความอดัดคัดค้านใน
ทางเศรษฐกิจและไม่มีสิทธิเสรีภาพกับเสมอภาคในทางการเมือง
อีกทั้งตกอยู่ภายในอิทธิพลและอำนาจของหลาย
ประเทศทุนนิยม ผมมีความคิดก่อนที่ได้มาศึกษาใน
ฝรั่งเศสแล้วว่า จะต้องค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติมว่ามีวิธีใดที่
จะทำให้ความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้น” และในหนังสือ
อนุสรณ์นายปาล พนมยงค์ บุตรชายของท่าน พิมพ์เมื่อ
พ.ศ.2525 อาจารย์ก็ให้เนื้อที่หนึ่งภาคในสี่ภาคของ
หนังสือว่าด้วย “การพิทักษ์เอกราชอธิปไตยของชาติไว้ให้
ได้เป็นหน้าที่สูงสุดของคนไทยที่รักชาติ” และอาจารย์ได้
เริ่มขอเขียนในภาคที่สี่ไว้ว่าดังนี้ :

“ขอให้ผู้รักชาติไทยทั้งหลาย ระลึกเสมอว่า
‘ชาติไทยคงมีอยู่’ ฉะนั้นการพิทักษ์เอกราชอธิปไตย
สมบูรณ์ของชาติไทยจึงเป็นหน้าที่สูงสุดของคนไทยที่รัก
ชาติ เพราะถ้าไม่สามารถพิทักษ์เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์
ของชาติไว้ได้ไซ้ ชาติไทยก็จะต้องตกเป็นเมืองขึ้นแบบ
เก่าหรือเมืองขึ้นแบบใหม่ (Neo-Colony) ของชาติอื่น
ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาการ
เมือง และการพัฒนาวัฒนธรรมทางสังคมต้องดำเนินไป
ภายใต้แนวทางและเพื่อประโยชน์ของชาติอื่นที่เป็นเจ้า
เมืองขึ้นแบบเก่าหรือแบบใหม่”

และเมื่อท่านอาจารย์สุภา ศิริमानนท์ ไปเยี่ยมท่าน
อาจารย์ปรีดีที่ปารีสในเดือนเมษายน 2526 ก่อนท่านเสียชีวิต
เพียงไม่ถึงหนึ่งเดือน อาจารย์ปรีดีก็ได้กล่าวแสดงความ
ห่วงและกังวลประเทศไทยมากที่สุดคือ ท่านไม่
ต้องการให้คนไทยตกเป็นเครื่องมือรับใช้ชาวต่างประเทศ

เป็นที่น่าแปลกใจที่ปัญญาชนไทยในปัจจุบันน้อย-
คนที่เสนอแนวทางการพัฒนาประเทศที่เน้นเศรษฐกิจ
และวัฒนธรรมแห่งชาติ

ด้านวัฒนธรรมมีผู้เสนอชั้มากกว่าด้านเศรษฐกิจ

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ดร.เสรี พงศ์พิศ และ ดร.กาญจนา แก้วเทพ เป็นผู้นำที่เรารู้จัก เสนอให้รื้อฟื้นวัฒนธรรมพื้นเมืองไทยเพื่อการพัฒนาประเทศ พร้อมด้วยนักพัฒนาเอกชนผู้มีประสบการณ์ในท้องถิ่นต่างๆ เรื่องจิต วิญญาณ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่ามหาศาล ควรที่จะถูกนำมาใช้เพื่อประชาชนทั้งหมด ไม่ใช่เป็นของฝ่ายขวา ความภูมิใจในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น ให้จดหมายแก่การพัฒนาเศรษฐกิจ

ด้านสังคมและเศรษฐกิจ นักคิดไทยที่เสนอแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นระบบเป็นคนแรกคือ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ต่อมาจากท่านอาจารย์ปรีดี อาจารย์ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2473-) เป็นนักคิดทางเศรษฐกิจ ผู้เสนอแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติคนสำคัญ อาจารย์เสนอให้ใช้หลัก “การพึ่งตนเอง” ใช้ปัญญาของตนเองแก้ปัญหา มีจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย ยึดผลประโยชน์ของคนไทยส่วนใหญ่ ไม่ใช่คิดถึงผลประโยชน์ของภาคธุรกิจซึ่งถูกควบคุมด้วยทุนต่างประเทศเท่านั้น ไทยต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตัวเอง โดยการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรม โดยมีคนไทยเองเป็นเจ้าของและกำกับเทคโนโลยี เฉพาะเมื่อเทคโนโลยีเป็นของคนไทย และกำกับโดยคนไทยเท่านั้น สาขาอุตสาหกรรมจึงจะเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจแห่งชาติและเป็นปัจจัยกำหนดความเจริญเติบโตแท้จริงของเศรษฐกิจโดยส่วนรวม

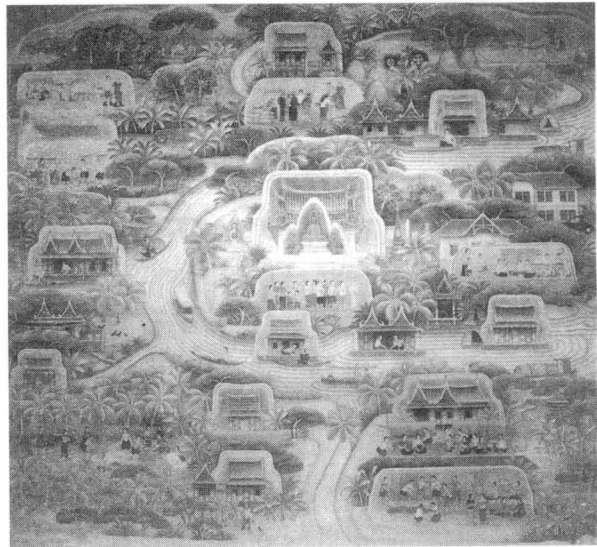
นักพัฒนาแห่งองค์กรพัฒนาเอกชนก็มีแนวคิดในลักษณะเศรษฐกิจแห่งชาติ แต่ทว่าพวกเขามักจะเสนอปัญหารูปธรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น และการจัดตั้งองค์กรชุมชนระดับพื้นที่ มากกว่าจะเสนอภาพของระบบเศรษฐกิจของทั้งประเทศ คุณบำรุง บุญปัญญา (2488-) นักคิดอาวุโสแห่งองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผู้เสนอแนวคิดเศรษฐกิจชาตินิยมที่ชัดเจนผู้หนึ่งในบรรดานักพัฒนา คุณบำรุงเสนอว่า ณ ระดับประเทศ ควรเปลี่ยนวัตถุประสงค์จากการผลิตเพื่อส่งออกเป็น “การผลิตให้ทุกคนได้มีกินมีใช้...แล้วค่อยเอาส่วนที่เหลือส่งออก” ส่งเสริมอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าอุตสาหกรรมแปรรูป อุตสาหกรรมที่มารองรับการเกษตรกรรม ไม่ใช่

อุตสาหกรรมที่มาจากต่างประเทศ อุตสาหกรรมขนาดย่อม คุณบำรุงกล่าวว่ายานโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติถูกกีดกันมาตลอดไม่สามารถเติบโตได้ในสังคมไทย เพราะมีผู้เสียประโยชน์คอยขัดขวางเต็มที่ ต่อจากคุณบำรุง นักพัฒนาเอกชนและผู้นำชาวบ้านก็ได้เสนอและจัดตั้งองค์กรระดับชุมชนและเครือข่ายชุมชนรูปแบบหลากหลายขึ้นในระยะหลัง เพื่อพึ่งตัวเอง ช่วยกันเอง ณ ระดับท้องถิ่นและเริ่มรวมตัวกันเรียกร้องระดับภูมิภาคและระดับชาติบ้างแล้ว การเกิดและพัฒนาขึ้นขององค์กรชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม ฯลฯ เหล่านี้ เป็นการรวมตัวภายในประเทศของประชาชนด้วยตนเอง ขบวนการในลักษณะเช่นนี้มีความสำคัญมาก ทำให้แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติมีฐานประกอบด้วยองค์กรของประชาชนแท้จริง ทำให้เศรษฐกิจแห่งชาติมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย และหากองค์กรชุมชนเหล่านี้ทำหน้าที่การพัฒนาได้มากขึ้นเป็นลำดับ และสร้างเครือข่ายของตนเองได้กว้างขวางขึ้น ก็อาจจะถ่ายโอนหน้าที่และบทบาทจากรัฐไปได้มากขึ้นเรื่อยๆ ข้าพเจ้าเองปรารถนาที่จะเห็นเศรษฐกิจแห่งชาติในลักษณะนั้นในอนาคต คือเศรษฐกิจแห่งชาติที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายของเศรษฐกิจชุมชนในโลกตะวันออกที่ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนมีความเก่าแก่ มีความสำคัญเป็นแกนในของสังคม และคงอยู่มาเป็นเวลาช้านาน อาจเหมาะสมที่ระบบเช่นนี้จะรูปแบบหลักของสังคมและเศรษฐกิจ

ท่านอาจารย์ปรีดีได้นำความคิดของเฟรดอริค ลิสต์ มาเป็นรูปแบบในข้อเสนอ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” และท่านได้เพิ่มเติมเสนอเรื่ององค์กรของประชาชนระดับพื้นฐานขนานกันไปด้วยเช่นเดียวกับที่เรากำลังกล่าวถึงนี้ คือท่านเสนอให้มีสหกรณ์ครบรูปเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งผลิต ขาย สร้างที่อยู่อาศัย รวมทั้งจัดการทางด้านการปกครองและสังคมท้องถิ่น ข้อเสนอปรากฏในเค้าโครงการเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน สหกรณ์เป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กรชุมชนที่สำคัญมาก และเป็นรูปแบบที่ชาวบ้านไทยก็ได้นำมาใช้เองแล้วในปัจจุบัน โดยเฉพาะในลักษณะกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งกล่าวได้ว่าขบวนการขององค์กรพัฒนาเอกชนนี้มีแนวโน้มสนับสนุนความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี ทั้งเรื่อง

เศรษฐกิจแห่งชาติและเรื่ององค์กรแห่งชุมชนและเป็น
ขบวนการที่เชื่อมประสานเรื่องทั้งสองเข้าด้วยกัน และ
ทำให้เศรษฐกิจแห่งชาติ มีลักษณะเป็นเศรษฐกิจของ
ประชาชน และเป็นประชาธิปไตย

สุดท้ายเหลือปัญหาอีกข้อหนึ่งที่สำคัญคือ ปัญหาที่
ว่า ภาคธุรกิจมีแนวโน้มที่อาจจะไม่เป็นส่วนหนึ่งของ
เศรษฐกิจแห่งชาติ ภาคธุรกิจหรือเศรษฐกิจนายทุน เป็น
ภาคอุตสาหกรรม เป็นภาคที่รุ่งเรือง แต่ภาคนี้เจ้าของ
ส่วนสำคัญเป็นนายทุนต่างชาติหรือร่วมทุน เทคโนโลยี
ส่วนสำคัญเป็นของต่างชาติ บางส่วนถูกควบคุมโดยต่าง
ชาติ ผลผลิตเพื่อส่งออก ไม่ได้คำนึงความต้องการพื้นฐาน
ของคนภายในประเทศเป็นหลัก ทำอย่างไรภาคนี้จึงจะ
เป็นส่วนแท้จริงของเศรษฐกิจแห่งชาติ? ทำอย่างไร
นายทุนชาวไทยจึงจะหันมาสนใจตลาดภายในประเทศ?
สนใจลงทุน ณ เขตภายในของประเทศ พัฒนาเทคโนโลยี
ของตัวเอง ควบคุมเทคโนโลยีเอง ร่วมลงทุนกับนายทุน
ชาวไทยด้วยกันให้มากขึ้น ร่วมลงทุนกับองค์กรชุมชน
ทำอย่างไรนายทุนชาวไทยจึงจะติดต่อกิจการกับต่าง
ประเทศอย่างเลือกสรรและเป็นอิสระ? ปัญหาที่ปรากฏ
ชัดเจนขึ้นกว่าสมัยที่อาจารย์ปรีดีเสนอเค้าโครงการ
เศรษฐกิจ และท่านอาจารย์ปรีดีก็ได้แสดงความกังวลใจ
ในปัญหานี้มากที่สุดในช่วงปลายสุดของชีวิต และได้
ฝากปัญหานี้ไว้กับคนรุ่นเราข้าพเจ้าพยายามคิดไขปัญหานี้
ขณะนี้ข้าพเจ้ามีคำตอบเพียงว่าจะต้องทำให้เศรษฐกิจ
แห่งชาติเป็นระบบเศรษฐกิจแห่งชาติที่รัฐชุมชน และ

อุดมการณ์ของนายปรีดี พนมยงค์
“อุดมการณ์ สังคมนิยมประชาธิปไตย”
ภาพวาด จิตรกร สว่าง สิมะแสงยาภรณ์

นายทุนโยงยัดกันในทุกมิติทางเศรษฐกิจคือการลงทุน
การจ้างงาน เทคโนโลยี คมนาคมขนส่ง การแลกเปลี่ยน
 ฯลฯ ทางวัฒนธรรม และทางการเมือง นายทุนจึงจะคง
อยู่และอยากจะอยู่เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจแห่งชาติ
ข้าพเจ้าคิดได้แค่นี้เท่านั้น ข้าพเจ้าขอชวนให้ท่านช่วยกัน
คิดไขปัญหาสำคัญยิ่งข้อนี้ ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดีได้ชี้ให้
เรารู้ตัวไว้แล้ว และขอชักชวนให้ท่านช่วยกันสร้าง
เศรษฐกิจแห่งชาติที่เป็นของประชาชนไทยเราเอง ให้เจริญ
รุ่งเรืองให้ได้ สมดังความใฝ่ฝันของท่านอาจารย์ปรีดี
พนมยงค์

ในหลวงรัชกาลที่ 8 ทรงลงพระปรมาภิไธยและพระราชทานรัฐธรรมนูญ ฉบับวันที่ 9 พฤษภาคม 2489 โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

2475

กับระบอบกษัตริย์ โดยจำกัด

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ในวิชาประวัติศาสตร์ หลักฐานเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งยวด ถึงกับต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของหลักฐานว่า เป็นขั้นต้น (Primary source) ชั้นรอง (Secondary source) หรือชั้นสาม (tertiary source) ฯลฯ โดยปกตินักประวัติศาสตร์จะให้น้ำหนักกับหลักฐานขั้นต้นเป็นอย่างมาก เพราะถือได้ว่าใกล้ชิดกับเหตุการณ์ หรือใช้ศัพท์กันว่า “ร่วมสมัย” (Contemporary)

อย่างไรในความน่าเชื่อถือของหลักฐานขั้นต้น ก็หาจะได้รับการรับรองโดยไม่ผ่านการประเมินคุณค่าของหลักฐานนั้นๆ ไม่นักประวัติศาสตร์จะต้องใช้วิจารณ์ ประเมินในลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อที่จะทราบว่าหลักฐานนั้นเขียนขึ้นหรือทำขึ้นเมื่อไร ที่ไหน โดยใคร มีจุดมุ่งหมายอย่างไร บ่อยครั้งเลย เราจะพบว่า ในหลักฐานขั้นต้นด้วยกันเองก็มีความขัดแย้งกัน

ว่าไปแล้วเหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 ไม่ว่าจะเรียกอย่างกลาง ๆ ในภาษาไทยว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน” หรืออย่าง “ก้าวหน้า” ในสมัยหนึ่งว่า “ปฏิวัติ” (แต่เมื่อคำว่าปฏิวัติถูกใช้กันจนเกร่อ กลายเป็น “รัฐประหาร” ธรรมดาๆ ก็เลยมีคำว่า “อภิวัฒน์” ขึ้นมาแทน) หรือในภาษาอังกฤษซึ่งมักจะใช้อยู่เพียง 2 คำ คือ coup d'etat และ revolution ก็ตาม “2475” จึงกลายเป็นเหรียญ 2 ด้าน มองได้ในบางครั้งถึงขนาด ขวากับดำ นั่นคือด้านหนึ่งว่า เป็นเรื่องของการนำมาซึ่ง “ระบอบประชาธิปไตย” “รัฐธรรมนูญ” เป็นก้าวใหม่และ

ก้าวแรกที่สำคัญของการเมืองไทยสมัยใหม่

แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ถูกมองว่าเป็นเสมือน “อุบัติเหตุ” มาสะกดหยุดยั้งกระบวนการทางการเมืองที่กำลังดำเนินมาด้วยดีในสมัยของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นเรื่องของการ “ชิงสุกก่อนห่าม” ทั้งๆ ที่ “รัชกาลที่ 7 จะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว” ดังนั้น (เห็นไหม) “ประชาธิปไตยที่ไม่พร้อม จึงล้มลุกคลุกคลานมาจนกระทั่งทุกวันนี้” (แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญ ก็ยังหาคนเข้าใจไม่ได้ คิดว่าเป็นบุตรของพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้า “คณะราษฎร” ด้วยซ้ำไป) ฯลฯ

ไม่ว่าจะถกเถียงกันว่า “2475” คืออะไรดังกล่าวข้างต้นก็ตาม ในที่นี้เราน่าจะมาดูกันว่าสิ่งที่เรียกว่า “สปิริต” หรือ “วิญญาณ” ของ 24 มิถุนายน 2475 นั้น คืออะไรกันแน่ แน่นนอนถ้าหากจะดูอย่างเผินๆ และจากการตีความทางประวัติศาสตร์โดยทั่วไปแล้ว 24 มิถุนายน ก็คือการจัด “ให้มีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน” หรือกล่าวอย่างในสมัยปัจจุบันก็คือ “ประชาธิปไตย” นั่นเอง

อย่างไรก็ตามหากจะกล่าวให้ตรงประเด็นแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่าสิ่งที่ชัดเจนที่สุดและเป็น “รูปธรรม” ที่สุดของ 24 มิถุนายน 2475 ก็คือ การเปลี่ยน “ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็น ระบอบกษัตริย์ (ที่มีพระราชอำนาจ) จำกัด” หรือหากจะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้นก็คือ จาก absolute monarchy มาเป็น limited monarchy ซึ่งก็มีความหมายเดียวกันกับ consti-

tutional monarchy หรือระบอบกษัตริย์รัฐธรรมนูญนั่นเอง เอกสารขั้นต้นที่ดูจะยืนยันการตีความข้างต้น ก็คือ “ประกาศของคณะราษฎร” (ที่กล่าวกันว่าเขียนขึ้นโดย หลวงประดิษฐมนูธรรม หรือ นายปรีดี พนมยงค์) ที่ พระยาพหลฯ หัวหน้าฯ อ่านต่อหน้าบรรดาทหารที่มา ร่วมชุมนุมกัน ณ ลานพระบรมรูปทรงม้าในวันของการ ยึดอำนาจ และก็เป็น “ใบปลิว” ที่แจกจ่ายทั่วไป รวมทั้ง ได้มีการนำมาตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์บางฉบับของสมัย นั้นด้วย ประกาศดังกล่าวพุ่งเป้าของการโจมตีอย่างรุนแรง ไปยังองค์พระมหากษัตริย์และพระญาติพระวงศ์ที่

“ทรงอำนาจอยู่เหนือกฎหมาย” “ไม่ทรงฟังเสียง ราษฎร ปลดปล่อยข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้าง ... หากำไรในการเปลี่ยน ราคาเงิน ... ปลดปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรม ดัง ที่เห็นได้ในการตกต่ำในการเศรษฐกิจ ... รัฐบาลของ กษัตริย์เหนือกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ... การที่จะแก้ความชั่วร้ายก็โดยที่จะต้องจัดการปกครอง โดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลายๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว

ส่วนประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่มี ประสงค์ทำการชิงราชสมบัติ ฉะนั้นจึงขอเชิญให้กษัตริย์ องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้ กฎหมายรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จะทำอะไรโดย ลำพังไม่ได้ ...”

หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ซึ่งออกมาหลังเหตุการณ์ นั้นเพียงไม่กี่วัน ก็พาดหัวข่าวตัวโตในความหมายของ limited monarchy เช่นกันว่า “เกร็ดเหตุการณ์เปลี่ยน การปกครองให้กษัตริย์สยามอยู่ใต้กฎหมายไทย”

และนี่ก็เป็นที่มาของการที่ “พระราชบัญญัติ รัฐธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475” (ฉบับแรก 27 มิถุนายน) มีข้อความอารัมภบท อย่างน่าสนใจว่า “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า โดยที่ คณะราษฎรได้ขอร้องให้อยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองฯ” และใน “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” (ฉบับที่ สอง 10 ธันวาคม 2475) ถึงกับมีมาตรา 11 ระบุว่า “พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปโดย

กำเนิดหรือโดยแต่งตั้งก็ตามย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือ การเมือง”

ผู้เขียนมีความเชื่อว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “สมบูรณาญา- สิทธิราชย์” หรือ absolute monarchy นั้นหาใช่ ระบอบที่เก่าแก่มีมาแต่ครั้งก่อนกรุงสุโขทัย แล้วมีเรื่อย มาจนถึงสมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ไม่ แม้ไทย จะมีระบอบกษัตริย์มาเป็นเวลานานก็ตาม แต่กษัตริย์ ไม่ว่าจะในสมัยอาณาจักรสุโขทัย ล้านนา อยุธยา และ รัตนโกสินทร์ ก็เป็น “ราชาธิปไตย” หรือ monarchy ที่ไม่ absolute

กล่าวคือจากสภาพทางภูมิศาสตร์ เทคโนโลยี และ สภาพความเป็นจริงทำให้ในทางปฏิบัติพระราชอำนาจ ของกษัตริย์หาได้มีเป็น “สิ้นพัน” ไม่ จะต้อง “แบ่ง” กันใช้อำนาจกับทั้งพระญาติพระวงศ์และขุนนางในส่วน กลางที่เมืองหลวงกับทั้งขุนนางในหัวเมืองหรือเจ้าราชวงศ์ ตระกูลที่ควบคุมและปกครองหัวเมืองหรือประเทศราช โดยทางปฏิบัติแล้วสิ่งที่เรียกว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สยามค่อยๆ ก่อตัวขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้เอง ที่มา พร้อมกับการปฏิรูปการปกครองภายใน โดยเฉพาะใน เรื่องของการจัดการปกครอง มณฑลเทศาภิบาล ที่ตัด อำนาจของขุนนางและเจ้าท้องถิ่น (จนบุคลคลเหล่านั้น หรือบุตรหลานกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบข้าราชการ ใหม่ที่เกิดขึ้น) และมาพร้อมๆ ก็การคืบคลาน เข้ามาของ ลัทธิจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส ที่เข้ามาแบ่งสรร ปันส่วนผลประโยชน์ของตนกับผู้นำสยามทำให้ “ประเทศ สยาม” กลายเป็น “รัฐ” ที่มีอาณาเขตหรือ “แผนที่” ที่ “จำกัด” และค่อนข้าง “แน่นอน” ในรูปของ “ขวานทอง” อย่างที่เห็นในปัจจุบันนี้

ผู้เขียนมีความเชื่อว่า ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สยามนั้น ปรากฏตัวเห็นได้ชัดเป็นรูปธรรม ก็เมื่อรัชกาล ที่ 5 ทรงสามารถแต่งตั้งผู้ที่สืบราชสมบัติได้ด้วย พระองค์เอง นั่นคือ การตั้งตำแหน่ง “สมเด็จพระบรม โอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร” เมื่อ 2429/1886 (ใน ทำนองเดียวกันกับบรรดาราชวงศ์ชั้นนำของยุโรป) แทน ตำแหน่ง “อุปราช” (หรือ “วังหน้า” หรือ “กรมพระ- ราชวังบวรฯ” ที่ถูกมองว่าล้าสมัยเป็นอุปสรรค) ซึ่งแต่ เดิมแม้จะเป็นตำแหน่งที่ดูมีอำนาจมากเป็นที่สองใน

แผ่นดิน และบางครั้งก็สามารถสืบราชสมบัติได้ แต่ก็หาได้มีหลักประกันใดไม่ว่านี่คือตำแหน่งสืบราชสมบัติและในบางครั้งตำแหน่งนี้ก็หาได้รับแต่งตั้งโดยตรงโดยพระมหากษัตริย์ไม่

กล่าวโดยย่อ รัชกาลที่ 5 น่าจะทรงเป็น “ราชะ” ที่ทรงพระราชอำนาจที่เป็น “สมบูรณาญาสิทธิ” อย่างแท้จริงพระองค์แรกในประวัติศาสตร์ไทย หากเราจะยึดปี 2429 เป็นที่ตั้ง ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็ยืนยาวอยู่เพียง 3 รัชสมัย เป็นเวลาเพียง 46 ปี และมาสิ้นสุด “อย่างเป็นทางการ” ในปี 2475 นั่นเอง

กำเนิดและวิวัฒนาการของ “สมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม” จะเป็นปรากฏการณ์พิเศษและสวนกระแสกับบริบทของระบอบดังกล่าวในระดับสากลกล่าวคือในช่วงที่ตรง กับรัชกาลที่ 5 นั้น ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทั้งหลายในประเทศชั้นนำของโลกถ้าหากไม่สลายตัวไปอย่างเช่นในกรณีของฝรั่งเศส ก็ได้ปรับตัวให้เป็น limited monarchy แล้วเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้นจะเห็นได้ชัดในกรณีของ สหราชอาณาจักร “เกรตบริเตน” หรือที่เรามักจะเรียกติดปากว่าอังกฤษ

(ที่ความจริงเป็นเพียงแคว้นเล็กๆ ในราชอาณาจักรอันใหญ่โตมโหฬารที่เป็นเจ้าโลกอยู่) สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ที่เสวยราชสมบัติในมหาอาณาจักรที่ “พระอาทิตย์ไม่ตกดิน” นั้น ก็ทรงเป็น limited monarch คือหาได้มีบทบาทในการ “บริหาร” แต่อย่างใดไม่ ในทำนองเดียวกันระบอบจักรพรรดิของญี่ปุ่น จักรพรรดิเมจิ (ที่ตรงกับรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ของเราเอง) ก็ทรงเป็น limited monarch เช่นกัน และญี่ปุ่นก็มีการปกครองโดยรัฐธรรมนูญแล้ว

ดังนั้นในการเสด็จประพาสยุโรปทั้ง 2 ครั้งของรัชกาลที่ 5 (2440/1897 และ 2450/1907) ประมุขของรัฐในยุโรปทั้งหลายถ้าไม่เป็นประธานาธิบดีในระบอบสาธารณรัฐ ก็เป็น limited monarch แทบทั้งสิ้น

(อาจจะยกเว้นในกรณีพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ในปี 2440 เกือบจะพระองค์เดียว ในการเสด็จครั้งหลัง 2450 มิได้เสด็จรัสเซีย)

ครั้นถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 ในระดับสากล “รัฐกษัตริย์” หรือ “ราชอาณาจักร” สำคัญๆ ก็สลายตัวเพิ่มขึ้นอีกอย่างน่าตกใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดา “จักรวรรดิ” หรือ “รัฐราชวงศ์” ระดับโลก เช่น จีนราชวงศ์ชิง (1991/2454) รัสเซียราชวงศ์โรมานอฟ (1917/2460) ออสเตรีย-ฮังการี (ราชวงศ์ฮับสบูร์ก) รวมทั้งระบอบไกเซอร์เยอรมัน (1918/2461)

ดังนั้นเมื่อถึงปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 6 หรือ ทศวรรษ 2460 จนต้นรัชกาลที่ 7 ในต้นทศวรรษ 2470 สยามจึงน่าจะเป็นประเทศ (เอกราช) เดียวที่ยังคงเป็น absolute

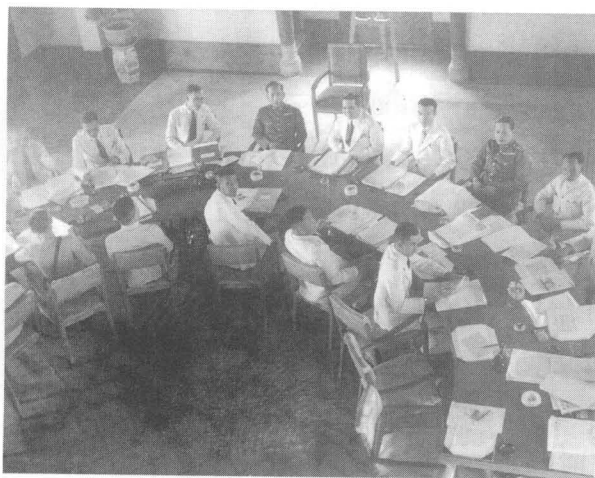
monarchy อยู่ และนี่ก็เป็นที่มาของความขัดแย้งของ “ผู้นำใหม่” ที่มาพร้อมกับ การปฏิรูปและการก่อตัวของระบอบ absolute monarchy เอง ที่มาพร้อมกับ การศึกษาแบบใหม่ (พบเห็นโลกใบใหม่) และ เกิดจิตสำนึกแบบใหม่ของ “ลัทธิชาตินิยม” ที่จะขัด

และแย้งกับ “ผู้นำเก่า” ในระบอบเก่าของสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ในบริบทดังกล่าวจึงไม่น่าสงสัยเลยที่จะมีประณามพจน์อย่างรุนแรง เช่น “ไม่มีประเทศใดในโลกที่จะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ที่ชนชาตินั้นได้โค่นราชบัลลังก์เสียแล้ว”

ถ้าหากจะถามว่าความพยายามที่จะนำมาซึ่ง limited monarchy ประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไรในสยาม/ไทย คำถามนี้คงต้องการการศึกษาและคำอธิบายอีกไม่น้อย

กล่าวโดยย่อความขัดแย้งระหว่างผู้นำเก่าผู้นำใหม่ ในช่วง 2-3 ปี ภายหลัง 2475 นั้น นำไปสู่การสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 อย่างรวดเร็วในปี 2477 (ถ้านับแบบใหม่ก็ 2478) การได้มาซึ่งยุคกษัตริย์ดังเช่นใน

กรณีของพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ซึ่งนอกจากจะทรงพระเยาว์แล้วยังประทับอยู่ต่างประเทศอีกด้วย ดังนั้น “คณะราษฎร” ก็สามารถตั้ง “ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” ที่สามารถจะประนีประนอมกับการบริหารของตนได้ไม่ยากนัก ทำให้ในช่วงระยะเวลาจากการสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 จนกระทั่ง สวรรคต (อย่างมีคณ) ของรัชกาลที่ 8 ในปี 2489 เป็นระยะเวลาถึง 10 กว่าปีนั้น แนวความคิดที่ว่าด้วย limited monarchy ก็หาได้รับการทดลองหรือทดสอบอย่างจริงจังไม่

ในสมัยปัจจุบัน โดยนับย้อนหลังไปถึงการแตกสลายของ “คณะราษฎร” นับตั้งแต่ญี่ปุ่นบุกและใช้ไทยเป็นฐานทัพในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และนับตั้งแต่การสลายตัวของพลังทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย ที่ต้องสูญเสียอำนาจให้กับฝ่ายอำนาจนิยมกับฝ่ายอนุรักษ-กษัตริย์นิยม นับตั้งแต่การรัฐประหาร 2490 (ที่ใช้ข้ออ้างกรณีสวรรคต 2489) เป็นต้นมาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ขึ้นเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ไทย ในยุคของความตึงตันทางการเมืองภายใต้ระบอบอำนาจนิยม ทำให้ผู้คนจำนวนไม่น้อยรวมทั้งนักวิชาการ พยายามหาทางออกด้วยแนวความคิด เช่น “ราชประชาสมาสัย” หรือ “อนกนิกรสโมสรสมมุติ”

เกิดปรากฏการณ์ที่ศาสตราจารย์เบนเนดิก แอนเดอร์สัน เรียกว่า “กระบวนการทำให้เป็นสังคคีสิทธิ์ (Palladiumization) ต่อพระมหากษัตริย์ โดยขยายความว่าบรรดาระดับโคลแมกซ์ในปี 2514 เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรปรากฏในจอโทรทัศน์ภายหลังทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลของตนเอง และทำพิธีเปิดหนังสือพระบรมราชโองการต่อหน้าผู้ดู เป็นหนังสือพระบรมราชโองการที่แสดงว่าเขาได้รับความเห็นชอบจาก Palladium (ดูบทความ Withdrawal Symptoms : Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “บ้านเมืองของเราลงแดง : แง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมของการรัฐประหาร 6 ตุลาคม” ตีพิมพ์ในหนังสือ จาก 14 ถึง 6 ตุลา, มูลนิธิโครงการตำราฯ 2541/42)

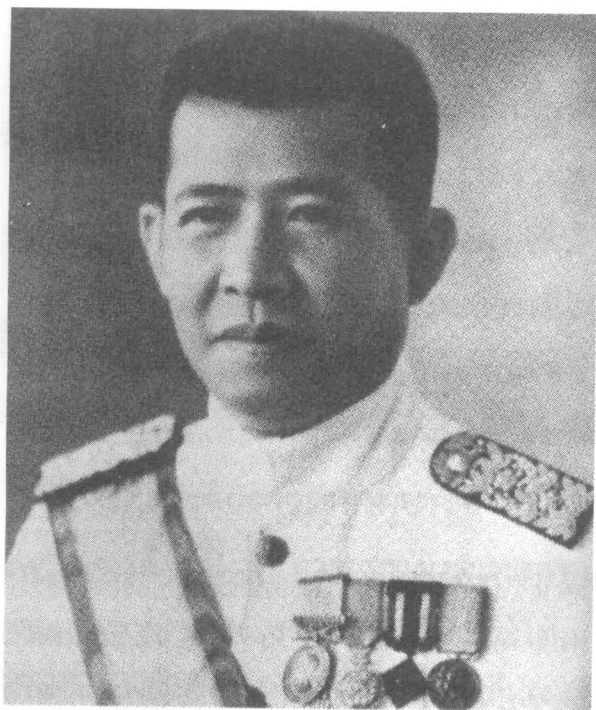
หรืออย่างที่ วารสารลานโพธิ์ (3 :2 มีนาคม - มิถุนายน 2543) ให้คำอธิบายใหม่ในทำนองเดียวกันว่า “วิวัฒนาการของสถาบันพระมหากษัตริย์ อาจเรียกได้ว่า “ขึ้นมาถึงจุดสุดยอด ซึ่งเราอาจจะเรียกว่าเป็น “Pedestalization” Pedestal นี้หมายถึง แท่นบูชา สิ่งบูชาเกิดกระบวนการที่ทำให้สถาบันนี้เป็นที่เคารพ บูชาอย่างสูงสุดอย่างไม่เคยมีมาก่อน กรณีนี้เป็นกรณีพิเศษ และเป็นกรณีใหม่ในสังคมไทย”

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์*

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าน
อธิการบดี ท่านที่เคารพทุกๆ ท่าน ในการกล่าวเรื่อง
คุณูปการ ของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อสังคมไทย

รัฐบุรุษอาวุโส

ควรเริ่มต้นด้วยสังขารม สังขารมประการหนึ่งคือ ความ
เป็นจริงที่ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่ง
ทั้งหลายเป็นอนิจจัง นั่นคือ ทุกสิ่งทุกอย่างล้วน
เปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ตั้งแต่จักรวาลไปจนถึงอะตอม
ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีระบบใด

ระบบหนึ่งที่ปรับตัวไม่ได้ ระบบนั้นย่อมเกิดวิกฤตและ
เสื่อมสลายไป นี่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับระบบทุกชนิด
ไม่ว่าจะเป็นระบบชีวิตตั้งแต่จุลินทรีย์ไปจนถึงไดโนเสาร์
องค์กร สถาบัน บริษัท ตลอดไปจนถึงอารยธรรมต่างๆ
เช่น อารยธรรมเมโสโปเตเมีย กรีก และโรมัน เป็นต้น
อารยธรรมเหล่านี้ล้วนเสื่อมสลายไปเพราะปรับตัวไม่ได้
ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง ต้นเค้าของการ
เปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกในปัจจุบัน เกิดขึ้นเมื่อ 300
ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติทาง วิทยาศาสตร์ อันนำไป
สู่การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่อำนาจ และการ
แผ่ขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตกไปทั่วโลก อันก่อ
ให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เชียวกรากไปทั่วโลก
กระทบประเทศน้อยใหญ่ทุกประเทศทั่วไป การที่
ประเทศต่างๆ จะปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง
อย่างรุนแรงของโลก เป็นเรื่องที่ยากมากเพราะการที่จะ
ปรับวิธีคิดและปรับโครงสร้าง ไม่ว่าสังคมใดสังคมหนึ่ง
เป็นเรื่องที่ยากมาก ประเทศต่างๆ จึงประสบภัยพิบัติ
นานัปการ เช่น ความขัดแย้ง สงครามความผันผวนรุนแรง
ในสังคม วิกฤตการณ์วัฒนธรรม หรือวิกฤตการณ์ใน
รากเหง้าของตนเอง

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 และโดยเฉพาะรัชกาล
ที่ 5 ทรงพยายามปรับประเทศไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่
กระแสความเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัยใหม่ของ
ประเทศไทยและของโลก ก่อให้เกิดความเครียดเชิงโครงสร้าง

*จากคำกล่าวเปิดงานปรีดี พนมยงค์ หนึ่งศตวรรษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 11 พฤษภาคม 2540 โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี

สร้างในสังคมไทยเพราะโครงสร้างทางสังคมปรับตัวไม่ได้ง่าย ๆ ความเครียดเชิงโครงสร้างนำไปสู่ความรุนแรงได้ดังที่มีความพยายามที่จะก่อการปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า กบฏ ในรัชกาลที่ 6

ในสมัยรัชกาลที่ 7 เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เรียกว่า The Great Depression of 1930 เป็นกระแสใหญ่อีกกระแสหนึ่ง ที่เพิ่มความเครียดให้สังคมไทย ความเครียดเพราะกระแสความเปลี่ยนแปลงจะผลิตปัญหาารรุนแรงต่างๆ เข้าใส่รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ ถ้าโครงสร้างอำนาจยังรวมศูนย์ ไม่ว่ารัฐบาลนั้นจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือทหาร หรือพลเรือน ดังที่เราเห็นอุบัติเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลต่างๆ เรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยสันติวิธี เมื่อวันที่ 24

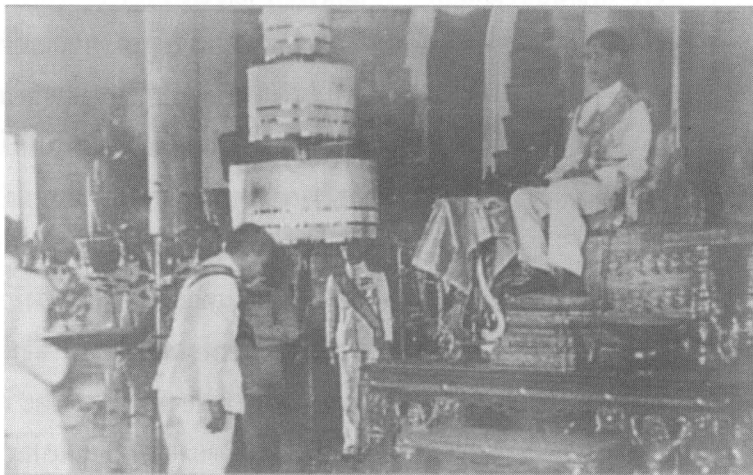
มิถุนายน 2475

เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ย้ายบทบาทจากจุดศูนย์กลางทางการเมืองอันเป็นจุดที่ล่อแหลมกลายเป็นศูนย์กลางทางจิต

วิญญาณ ซึ่งพ้นอันตรายจากความเครียด และการเป็นเป้าหมายทางการเมือง ทำให้เกิดความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์มีความปลอดภัยและมั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาความคิด บทบาทและพฤติกรรมของอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ทั้งในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังจากนั้น จะเห็นว่าอาจารย์ปรีดี คือผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์นี้จะเป็นการตรงข้ามกับความพยายามสร้างภาพให้สังคมไทยเข้าใจไปว่าอาจารย์ปรีดีเป็นปฏิปักษ์กับ

สถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านผู้มีเกียรติครับประสบการณ์ตรงอาจจะหลอกเราได้ เช่น ประสบการณ์โดยตรงกับพื้นผิวโลก จะทำให้เราคิดว่าโลกแบนเพราะเราเห็นอยู่ทุกวัน เราจะสรุปว่ามันแบน แต่การประมวลความรู้โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าโลกกลมจากประสบการณ์ตรงจะคิดว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก เพราะเราเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกทุกเช้าและตกทางทิศตะวันตกอยู่ทุกเย็น มนุษย์จะเชื่อเช่นนั้นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ฉะนั้นประสบการณ์ตรงอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ ทำให้เรารู้ความจริง

9 พฤษภาคม ทูลเกล้าฯ ถวายรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2489 เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย

เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เช่นกัน ได้มีผู้จงใจสร้างภาพว่าท่านเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ จะพบความจริง ซึ่งตรงกันข้ามคือ ท่านเป็นผู้ที่พยายามที่จะพิทักษ์สถาบันพระ

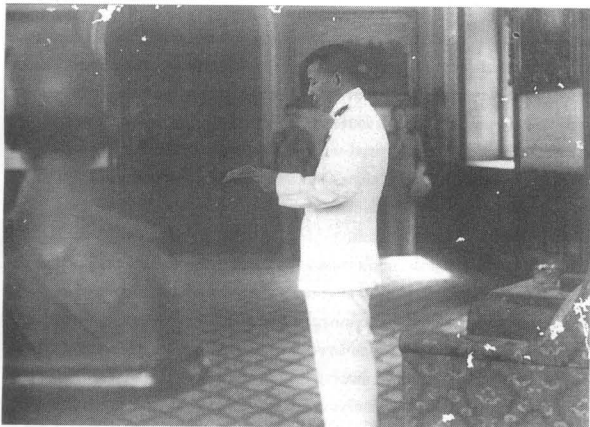
มหากษัตริย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงที่ท่านมีอำนาจทางการเมืองและในช่วงที่ท่านไม่มีอำนาจแล้ว จนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน ถ้าวิญญูชนใช้การประมวลความรู้โดยหลักฐานจะพบความจริงตามนี้ ความจริงที่ตรงข้ามกับการเล่าลือประดูเรื่องดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก หรือโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ความจริงเป็นเรื่องสำคัญ ความจริง ความรัก ความสมานฉันท์ เป็นเรื่องที่ไม่ไปด้วยกันได้ ความไม่จริงก่อให้เกิดความเกลียดชัง ความเป็นปฏิปักษ์ และความแตกร้าง ประเทศไทยมีความแตกแยกกันมากเป็นสังคมทอนกำลัง จนไม่มีกำลังที่จะเผชิญวิกฤตการณ์ต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้

ความรักและความสามัคคี ตามพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปฏิปักษ์ ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว จะมองไม่เห็นความดี ของอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีเป็นอเนกประการ ถ้ารู้ความจริงว่า อาจารย์ปรีดีเป็นผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทยของท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชา ธรรมศาสตร์และการเมืองแห่งนี้ โดยมุ่งที่จะสร้างคนที่มี การศึกษาจำนวนมากขึ้นมา มีส่วนร่วมทางการเมืองตาม ระบอบประชาธิปไตย อาจารย์ปรีดีวางระบบการคลัง ของประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อาจารย์ปรีดีพยายามวางความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่าง

ปรีดี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กำลังให้โอวาทคณะรัฐมนตรี ชุดนายกฯ อภัยวงศ์ ในปี พ.ศ. 2487

ประเทศไทยกับนานาประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิ สัญญาสิทธินอกอาณาเขตที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศ และเสียศักดิ์ศรี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึง 10 ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นบุกไทย ยกทัพเข้า มาประเทศไทย และบังคับให้ประเทศไทยประกาศสงคราม กับสัมพันธมิตร อาจารย์ปรีดีในขณะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อ ต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม พันธมิตรถือว่า ประเทศไทยแพ้สงครามด้วย อาจารย์ปรีดีในฐานะผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ชิง ประกาศสันติภาพเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 โดย

ถือว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะ ประเทศไทยไม่มี กรณีสงครามกับสัมพันธมิตร และดำเนินการเจรจากับ ฝ่ายสัมพันธมิตรให้รับรองอิสรภาพของประเทศไทย

การประกาศสันติภาพของอาจารย์ปรีดีเมื่อเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2488 เท่ากับเป็นการกู้อิสรภาพของ ประเทศไทยจากการตกเป็นเมืองขึ้นของสัมพันธมิตรจาก คุณูปการในการรักษาย่านเมืองไว้เมื่อพระมหากษัตริย์ยัง ทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตอบแทนคุณงามความดีของท่านอาจารย์ปรีดี ด้วย การทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงตำแหน่ง รัฐบุรุษอาวุโส เป็นคนแรกและคนเดียวของประเทศไทย

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นตัวอย่างของสามัญชนคน ไทยที่มีความรักชาติบ้านเมืองอย่างแรงกล้า พยายาม เรียนรู้จนเกิดปัญญา ใช้ปัญญาทำงานเพื่อประเทศชาติ ดำรงตนอยู่ในความสุจริต ถูกต้อง มีความกล้าหาญ เป็นกำลังสำคัญในการก่อให้เกิดประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุขพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ เชิดชู และพยายามพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ดำรง ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าขบวนการ เสรีไทย นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รักษาย่านเมืองไว้ในยาม กับขัน ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น นับว่าอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีศรีสยามโดยแท้

การที่มีคนไทยคนหนึ่งเป็นคนดีถึงขนาดนี้เป็นเรื่อง หาได้ยาก ควรที่สังคมไทยโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลัง จะได้รู้ความจริง มีความภูมิใจในความดีของเพื่อนร่วม ชาติที่ทรงคุณงามความดีอันสูงยิ่งเช่นนี้ และเกิดความ บันดาลใจที่จะทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 หรือตรงกับ ค.ศ. 1900 ในปี ค.ศ.2000 หรือปี พ.ศ. 2543 ปีข้างหน้านี้ท่านจะมีชาตกาลครบ 1 รอบศตวรรษ ในโอกาสเช่นนี้ ประเทศไทยควรจะทำอะไรอันเป็น สัญลักษณ์เพื่อให้สังคมไทยระลึกถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่ ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสมีต่อสังคมไทย เพื่อก่อให้เกิดกำลังในชาติบ้านเมืองในการที่จะก้าวเดิน ต่อไปข้างหน้ารัฐบาลควรเป็นเจ้าภาพจัดงานโดยจะเรียกว่า “งานฉลอง 1 ศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ของไทย” หรือ “1 ศตวรรษ ปรีดี คนดีศรีสยาม” หรือ

ชื่ออื่นในทำนองนี้ก็ตาม ประกอบกับการสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ รู้จักคนไทยที่ประกอบคุณงามความดีแก่แผ่นดินเกิด นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะดำเนินการเสนอให้ UNESCO ประกาศให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอยุธยาของไทยเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพื่อโลกจะได้รับรู้การมีบุคคลสำคัญระดับโลกของประเทศไทย

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้ารัฐบาลได้ทำตามนี้จะเกิดความเป็นมงคล มงคลกับรัฐบาลเอง และมงคลกับสังคมไทย คนไทยนั้นถือเรื่องมงคล มงคลเกิดจากความจริง ความงาม ความถูกต้อง การมีความกตัญญูต่อกันที่มีบุญคุณ สังคมที่มีความกตัญญูต่อกันที่ควรกตัญญูต่อกัน ย่อมเป็นสังคมที่มีความเป็นมงคลอยู่ในตัว ในปี พ.ศ. 2543 นี้ หรือ ค.ศ. 2000 จะเป็นปีแห่งชาตกาลครบรอบศตวรรษของคนไทยผู้ทรงคุณพิเศษอีกท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี การประกาศเกียรติคุณของคนไทยผู้ทรงคุณงามความดีสูงสุดมากกว่า 1 คน ไม่ใช่ข้อเสียหายอะไร ตรงข้ามกลับจะเป็นไปใน

ทางที่เป็นคุณยิ่งขึ้น เรายังมีคนไทยที่ทรงคุณงามความดีสูงจำนวนมากคนเท่าใดที่จะให้โลกได้รับรู้ ยิ่งเป็นการดีเท่านั้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ สังคมไทยควรจะลွှ่่งพ้นการคิดอย่างขาดวุฒิภาวะหรือคิดอย่างเด็กๆ ว่า ถ้ารักคนนี้ ต้องไม่รักคนโน้น การคิดแบบแยกข้างแยกพวก ได้ทำลายสังคมไทยมาเกินไปแล้ว ควรจะปรับเปลี่ยนวิธีคิดมาเป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ

ท่านที่เคารพครับ สังคมไทยทอนกำลังกันเองมาากจนสังคมอ่อนแอ ถึงเวลาที่เราจะสร้างความรักความสามัคคี ความเป็นมงคล ให้เกิดขึ้นในชาติบ้านเมือง เพื่อสังคมไทยจะได้มีกำลังของแผ่นดินหรือ ภูมิพละในการดำเนินไปข้างหน้า สามารถเอาชนะอุปสรรคอันยากลำบากนานาประการ สามารถสร้างสันติภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในแผ่นดินของเราให้องค์ได้อันเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอยุธยาขอขอบพระคุณครับ

• • •

คำคม-ความคิด ปรีดี พนมยงค์

ข้าราชการดี เพชรเลือนนงค์

ปรีดี พนมยงค์ (เกิด 11 พฤษภาคม 2443 - อัฐกรรม 2 พฤษภาคม 2526) ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องจากประกาศในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในหลวงรัชกาลที่ 8 ยกย่องให้เป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” ของประเทศไทย “และให้มีหน้าที่รับปรึกษาราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป” (8 ธันวาคม 2448)

ในช่วงชีวิตของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีบทบาทในสังคมไทย กล่าวได้ว่า ได้สร้างความพัฒนาแก่ประเทศไทยหลากหลายประการ แม้ว่าบางอย่างจะเป็นเพียงจุดเริ่มต้นแห่งความเปลี่ยนแปลงก็ตาม ในทางสังคม ยกย่องที่ปฏิเสธถึงการนำมาและนำไปปฏิบัติถึงแนวความคิดว่าด้วย สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ของประชาชนชาวไทย ซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย เมื่อ 27 มิถุนายน 2475 ในทางเศรษฐกิจ คือความพยายามที่จะก่อให้เกิดการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นระยะ มากกว่าที่จะเป็นเพียงการดำเนินงานเพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของภาครัฐบาล ดังปรากฏเช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับละ 5 ปี ในทางการเมือง ทฤษฎีอันเป็นรากฐานทางการเมืองที่สำคัญที่สุดคือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย ก่อให้เกิดการเมืองแบบสภาผู้แทนราษฎร ก่อให้เกิดการเมืองแบบกระจายอำนาจจากศูนย์กลาง เช่น เทศบาล และเหนืออื่นใดคือท่านเป็นผู้ที่ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงคราม และ

สามารถดำรงเอกราชอธิปไตยต่อมาได้เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สังคมไทยรู้จักกันในนาม วันสันติภาพ 16 สิงหาคม 2488 ตำแหน่งสูงสุดของท่านคือ นายกรัฐมนตรี (2489) และ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของในหลวงอานันทมหิดลรัชกาลที่ 8 (2485 - 2488)

ในวาระ 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ ในปี 2543 นี้ UNESCO แห่งองค์การสหประชาชาติได้ยกย่องท่านให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก

“มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำ บำบัดความกระหายของราษฎรผู้สมัครแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมิได้ ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา”

ปรีดี พนมยงค์, 27 มิถุนายน พ.ศ. 2477

ปัญหาของประเทศ “สยาม” - “ไทย” ณ ปี พ.ศ. 2475

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 “คณะราษฎร” ซึ่งเป็นการรวมตัวของข้าราชการกลุ่มเล็ก ๆ จำนวนหนึ่งอันประกอบด้วย ข้าราชการทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ได้ทำการ “เปลี่ยนระบอบการปกครอง” ของประเทศ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย และ “หลัก 6 ประการของคณะราษฎร” ที่ได้ประกาศออกมาใน “แถลงการณ์ของคณะ

ราษฎร” ในวันเดียวกันนั้น กล่าวได้ว่าเป็น “ความคิด” ของคณะราษฎร และนายปรีดี พนมยงค์ ต่อปัญหาของประเทศ ณ ปี พ.ศ. 2475

หลัก 6 ประการของคณะราษฎร

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่ให้พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)
5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

แถลงการณ์ของคณะราษฎร

24 มิถุนายน 2475

อำนาจอธิปไตย

“มาตรา 1 อำนาจอสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย”

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย 27 มิถุนายน 2475

“พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475”

“มาตรา 2 อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 เมื่อ 10 ธันวาคม 2475

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม”

ระบอบรัฐธรรมนูญ

“ระบอบรัฐธรรมนูญยิ่งมั่นคงประชาชนยิ่งมั่นคงสมบูรณ์ สยามรัฐจะมีสิทธิเทียมบ่าเทียมไหล่กับนานาประเทศ ความสุขที่ได้รับระบอบรัฐธรรมนูญเป็นสุขและประโยชน์อันแท้จริง ไม่ใช่ประโยชน์ในทางความคิดในทางความฝัน เราท่านมองเห็นประโยชน์นั้นอยู่ใกล้ๆ แล้ว ขอให้ช่วยแผ้วถางทางเดินของเรานี้ต่อไปให้ถึงจุดหมาย”

ปรีดี พนมยงค์, 27 มิถุนายน พ.ศ. 2479

ปฏิวัติ

“เหตุการณ์เมื่อ 20 ตุลาคม 2501 จอมพลสฤษดิ์ (ชนะรัชต์) กับพวกร่วมกันจัดตั้งเป็นคณะเรียกว่า “คณะปฏิวัติ” ขึ้นทำการล้มระบอบปกครองตามรัฐธรรมนูญ... แล้วปกครองประเทศตามระบบเผด็จการ คือใช้วิธีปกครองโดย “คำสั่งคณะปฏิวัติ” ซึ่งมีผลเป็นกฎหมายสูงสุด ทำให้คนไทยออกสั่นขวัญหาย เพราะคณะปฏิวัติจับคนไปประหารชีวิตได้โดยไม่ต้องส่งตัวไปให้ศาลชำระ.. ผมจึงเห็นว่า...คำว่า “ปฏิวัติ”... ควรปล่อยให้คำไทยที่มีความหมายเฉพาะเรียกการกระทำของจอมพลสฤษดิ์กับพวก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระบบสังคมให้ถอยหลังกลับ”

ปรีดี พนมยงค์, “ความเป็นมาของศัพท์ไทย ‘ปฏิวัติ’ ‘รัฐประหาร’ ‘วิวัฒน์’ ‘อภิวัฒน์’” (2519)

อภิวัฒน์ (Revolution)

“อภิวัฒน์” ประกอบด้วยคำ “อภิ” ซึ่งเป็นคำใช้นำหน้าศัพท์ มีความหมายว่า ยิ่ง, วิเศษ, เหนือ กับคำว่า “วัฒน์” ซึ่งแปลว่า ความเจริญ, ความงอกงาม เมื่อรวมความหมายของคำทั้งสองแล้วได้ความว่า “ความงอกงามอย่างยิ่งหรืออย่างวิเศษ” ทั้งนี้ตรงกับความหมายทางวิทยาศาสตร์สังคม... คือการเปลี่ยนระบบเก่าตามแนวทางคู่อิสราภาพของมนุษย์ที่ถูกกดขี่เป็นชนชั้นนั้น เป็นการเปลี่ยนที่ก้าวหน้า ซึ่งเป็นการเปลี่ยนอย่างวิเศษ”

ปรีดี พนมยงค์, “ความเป็นมาของศัพท์ไทย ‘ปฏิวัติ’ ‘รัฐประหาร’ ‘วิวัฒน์’ ‘อภิวัฒน์’” (2519)

ประชาธิปไตย

“สังคมจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยมวลราษฎร ดังนั้นระบบของสังคมที่ทำให้มวลราษฎรมีพลังผลักดันให้สังคมก้าวหน้าก็คือระบอบประชาธิปไตย...”

การมีระบบประชาธิปไตยทางการเมืองเท่านั้นแม้จะเป็นประโยชน์แก่ราษฎรส่วนมากดีกว่าไม่มีระบบประชาธิปไตยทางการเมืองเลยก็จริงอยู่ แต่ถ้าไม่มีระบบประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจด้วยแล้วราษฎรส่วนมากก็ไม่มีโอกาสในทางปฏิบัติที่จะใช้สิทธิประชาธิปไตยได้ เพราะคนส่วนน้อยที่กุมอำนาจเศรษฐกิจอยู่ในมือย่อมมีโอกาสดีกว่าในการใช้สิทธิประชาธิปไตยทางการเมือง ขอให้ดูตัวอย่างการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของหลายประเทศที่ไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจนั้น พวกของผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจสามารถทุ่มเทเงินมาใช้จ่าย ได้รับเลือกตั้งเข้ามาอยู่ในรัฐสภายิ่งกว่าผู้มีความสามารถทางการเมืองแต่ไม่มีทุนมาลงในการเลือกตั้ง ในกรณีเช่นนี้อำนาจทางการเมืองก็ตกอยู่ในมือของผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถใช้อำนาจทางการเมืองคลั่งคลั่งให้เศรษฐกิจเป็นไปตามความประสงค์ของตนและพวกของตนที่เป็นคนจำนวนส่วนข้างน้อยของสังคม”

ปรีดี พนมยงค์, “อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด” (2516)

เชื้อชาตินิยม

“ทัศนะเชื้อชาตินิยม” (Racism) เป็นทัศนะที่นิยมหรือรักเฉพาะคนเชื้อชาติเดียว อันเป็นทัศนะคับแคบที่สืบมาจากทัศนะสังคมต่างกลุ่มเผ่าพันธุ์โดยมิได้คำนึงถึงความเป็นจริงในปัจจุบันและในประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของ “ชาติ”...

ทรากรของ “ทัศนะเชื้อชาตินิยม” (Racism) ยังคงตกค้างอยู่ในหลายชาติ จึงเป็นเหตุให้คนจำนวนหนึ่งแห่งเชื้อในชาตินั้น ๆ ถือว่าชาติของตนอยู่เหนือเชื้อชาติและชนชาติอื่น ซึ่งเป็นส่วนข้างน้อยอยู่ในชาติเดียวกัน อันเป็นการบั่นทอนเอกภาพของชาติซึ่งทำให้ชนส่วนน้อย (Minority) ในชาติดิ้นรนแยกดินแดนดังปรากฏอยู่ในหลายประเทศ

พวก “เชื้อชาตินิยม” ได้ผลักดันทัศนะของตน

เป็นการ “คลั่งเชื้อชาติ” หรือ “คลั่งชาติ” (Chauvinism) เพราะถือว่าชาติเป็นของเชื้อชาติเขาเท่านั้น ครั้นแล้วก็คิดรวมคนเชื้อชาติเดียวกันที่อยู่ในดินแดนต่าง ๆ เข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันเช่นที่ฮิตเลอร์ได้ดำเนินซึ่งเป็นการล้มเหลวและนำความพ่ายแพ้มาสู่ประเทศเยอรมัน”

ปรีดี พนมยงค์, “ความเป็นมาของชื่อ ‘ประเทศสยาม’ กับ ‘ประเทศไทย’” (2517)

เอกภาพของชาติ

“การรักปิตุภูมิท้องถิ่น (Local Patriotism) ของชนชาติส่วนน้อยในประเทศต่าง ๆ นั้น ยังไม่อาจหมดสิ้นไปได้ภายในเวลาสั้น ๆ ... วิธีใช้อำนาจปราบปรามพวกคิดแยกดินแดนเพียงวิธีเดียวเท่านั้น มีตัวอย่างประเทศใดในปัจจุบันนี้บ้างที่รักษาเอกราชของชาตินั้น ไว้ได้อย่างราบรื่น และวิธีโบราณที่ให้ทุกชนชาติในสังคมถือพระศาสนาองค์เดียวกันนั้น... ก็ไม่สามารถรวมกันเป็นเอกภาพได้ ดังนั้นจึงควรพิจารณาว่าถึงเวลาหรือยังที่จะไม่สายเกินไปในการใช้วิธีรักษาเอกภาพของชนชาติไทยจากรากฐานที่แท้จริงของสังคม โดยสถาปนาระบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง ทัศนะสังคมอันเป็นรูปสังคมที่เหมาะสมเพื่อให้ทุกชนชาติเห็นวาระบนนี้ว่าความผาสุกในความเป็นอยู่แท้จริงของเขาได้ พวกเขาที่จะเต็มใจร่วมกับชนชาติไทยคงอยู่เป็นอาณาจักรอันเดียวตลอดไป”

ปรีดี พนมยงค์, “อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด” (2516)

“การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล”

“ความไม่เที่ยงในการเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้จึงมีนักปราชญ์คิดแก้ โดยวิธีให้รัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (Social Assurance) กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้รับประกันจากรัฐบาลว่าตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็ก หรือเจ็บป่วย หรือพิการ หรือชราทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรจะได้มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตเมื่อรัฐบาลประกันได้เช่นนี้แล้ว ราษฎรทุกคนจะนอน

ดาหลักเพราะตนไม่ต้องกังวลว่า เมื่อเจ็บป่วยหรือพิการ หรือชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อตนมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยในบุตรเมื่อตนได้สิ้นชีพไปแล้วว่าบุตรจะอดอยากหรือไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษยิ่งกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของไม่เที่ยงแท้...”

ปรีดี พนมยงค์, “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” (2475)

“การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวางมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์”

ปรีดี พนมยงค์, “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” (2475)

เอกราช

“เวลานี้มีแต่พากันบ่นกลัวฝรั่งไม่กล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมืองของเราตามความเอกราชของเรา ที่มีอยู่ เรารักษาสัญญาและข้อตกลงกับเขา...ดั่งนี้ต่างประเทศใดเขาจะข่มเหงเรา ถ้าเรามัวกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงเราในทางที่ผิด เราก็อำทำอะไรเสียเลยดีกว่า”

ปรีดี พนมยงค์, “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” (2475)

ประกาศสันติภาพ

“การประกาศสงครามเมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485 ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดทั้งการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปรีภัยต่อสหประชาชาตินั้น เป็นการกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขึ้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง... ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ใน

พระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย”

ประกาศสันติภาพ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ณ วันที่ 16 สิงหาคม 2488

เสรีไทย

“เสรีไทย”... ความหมายก็คือไทยที่เป็นเสรี ไทยทั้งหลายที่ต้องการให้ประเทศของตนเป็นอิสระ... ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ชาติมิได้ถือว่าเป็นผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำของคนไทยทั้งปวง... 17 ล้านคน”

ปรีดี พนมยงค์, สุนทรพจน์ของ “รู้ธ”,
26 กันยายน 2488

14 ตุลาคม 2516

“ประชาธิปไตยกำลังถูกคุกคามโดยมีบุคคลจำนวนหนึ่งต้องการฟื้นเผด็จการขึ้นมาอีก และบุคคลอีกจำนวนหนึ่งดำเนินการอย่างสุดเหวี่ยงยื้อแย่งผลแห่งชัยชนะ ซึ่งวีรชน 14 ตุลาคม 2516 นำมาให้ปวงชนนั้น ไปเป็นประโยชน์ของอภิสิทธิ์ชน โดยเฉพาะเพื่อสถาปนาเผด็จการของอภิสิทธิ์ชนขึ้น”

ปรีดี พนมยงค์, “เราจะต่อต้านเผด็จการอย่างไร”
(2517)

รายชื่อหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปรีดี พนมยงค์

สารคดีทางการเมือง และสารคดีอัตชีวประวัติ

- ไข่มุกด์ ชูโต. พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลของปวงชนชาวไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์หิเสง, 2529.
 คำรณ ฤณะคิลก. คือผู้อั้วฒน์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปริษา, 2530.
 คำรห์ ปัทมะศิริ. ในหลวงอานันทกับปรีดี. พระนคร : รัชการณณ์, 2493.
 นางเฮว้ ประภาสธิต. แก์ปีในปักกิ่ง. ม.ป.ท., 2509.
 นเรศ นโรปกรณ์. ความเห็นแย้งคำพิพากษา กรณีสวรรคต. กรุงเทพฯ : นเรศ นโรปกรณ์, 2517.
 นายดาบไทย ปีติมาต, นามแฝง. นายปรีดี ฆ่าในหลวง. กรุงเทพฯ : สยามการพิมพ์, 2523..
 พายัพ โรจนวิภาพ. ยุทธมพิพ. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์, 2498.
 ไมตรี เคนอุคม. โลกพระศรีอาริย์ของปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : กราฟฟิการ์ต, 2516.
 วิชัย บำรุงฤทธิ์. บันทึกนักปฏิวัติไทย พันเอกพระยาทรงสุรเดช พลโทประยูร ภมรมนตรี ปรีดี พนมยงค์
 เมื่อวันโค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ 2 สมัย. พระนคร : สารสยาม, 2517.
 สรรใจ แสงวิเชียร และวิมลพรรณ ปีตรวัชชัย. กรณีสวรรคต 9 มิถุนายน 2489. กรุงเทพฯ :
 กรุงสยามการพิมพ์, 2517.
 สุพจน์ ด่านตระกูล. การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ :
 ประจักษ์การพิมพ์, 2526.
 _____. ข้อโต้แย้งกรณีสวรรคตกับความขัดแย้งของหลวงปริพจนปริสุทธิ. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2526.
 _____. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีสวรรคต. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2517.
 _____. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีสวรรคต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, 2517.
 (ต้นฉบับบันทึกกลับของ พล.ร.ต. พระยาสุรยุทธเสนีย์)
 _____. ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของนายประเสริฐ ทรัพย์-
 สุนทร. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2526.
 _____. ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.
 _____. ความเป็นมาและเป็นอยู่ของสังคมสยาม. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2524.
 _____. ความรับผิดชอบของคณะราษฎร (24 มิ.ย. 2475 - 10 พ.ค. 2489). นนทบุรี : สถาบันวิทยาศาสตร์
 สังคม, 2533.
 _____. คุยกับท่านปรีดี. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.
 _____. คำตอบสัมภาษณ์. เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์.
 _____. จากรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ถึงรัฐบุรุษ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์. นนทบุรี : สันติธรรม, 2531
 _____. ชีวิตและงานของ ปรีดี พนมยงค์. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก์ไขเพิ่มเติม. พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์,
 2514.
 _____. ขำระประวัติศาสตร์ไทยฉบับหลักไทอันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของประเสริฐ ทรัพย์สุนทรต่อรัฐบุรุษ
 อวูโส ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือประวัติศาสตร์การเมือง, 2526.

- _____. ขำระประวัติศาสตร์อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ต่อรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. ชุด 2. กรุงเทพฯ : จีวรวรรณสรณ์, 2526.
- _____. ขำแหละ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, 2517.
- _____. ได้คุณไข่มุกต์ ชูโต กรณีสวรรคต. กรุงเทพฯ : ศิลปสนองการพิมพ์, 2530.
- _____. ได้ พล.อ.กฤษ ปุณณกันต์ เกี่ยวกับข้อเท็จจริงกรณีสวรรคต. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, 2528.
- _____. ทนายจำเป็น. กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2536.
- _____. ทนายจำเป็น. นครหลวง : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.
- _____. ท่านปรีดีกับข้อหาคอมมิวนิสต์. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.
- _____. ท่านปรีดีกับราชบัลลังก์. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, ม.ป.ป.
- _____. ท่านปรีดี พุฒถึงกรณีสวรรคต. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2517.
- _____. นายปรีดี พนมยงค์ เล่าเรื่องขบวนการเสรีไทยกับความสัมพันธ์ทางการเมืองขณะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และ "รัฐ" ก้าวหน้าขบวนการเสรีไทยกู้ชาติ. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือประวัติศาสตร์การเมือง, ม.ป.ป.
- _____. ปทานุกรมการเมืองฉบับชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, 2528.
- _____. ประวัติรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2517.
- _____. ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร อดีตกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ไครมาจากไหนและคิดอย่างไร. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2524.
- _____. ปรีดี พนมยงค์ พุฒถึงกรณีสวรรคตและปัญหาของชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, 2521.
- _____. ปรีดีหนี. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. นนทบุรี : สันติธรรม, 2531.
- _____. พระปกเกล้าทรงได้เค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : จีวรวรรณสรณ์, 2526.
- _____. ม.จ.ศุภสวัสดิ์ฯ รับสั่งว่าในหลวงและพระราชชนนีไม่ทรงเชื่อว่าปรีดีสมคบปลงพระชนม์ ร.8 พร้อมด้วยแถลงการณ์ของนายพัก ณ สงขลา ทนายคดีกรณีสวรรคต เรื่องยืนยันนายปรีดี เป็นผู้บริสุทธิ์. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, ม.ป.ป.
- _____. มรดก ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือประวัติศาสตร์การเมือง, สำนักพิมพ์ จีวรวรรณสรณ์, ม.ป.ป.
- _____. เมื่อรัฐบาลอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ลี้ภัยรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.(2 เล่ม)
- _____. ร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช รน.กับคดีลอบปลงพระชนม์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, 2522.
- _____. ลาว-ไทยไครมาเป็นเจ้าของครอง. นนทบุรี : สันติธรรม, 2531.
- _____. เลือกผู้แทนทำไมและเลือกผู้แทนอย่างไร. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- _____. วิวัฒนาการของสังคมและประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.
- _____. คิษย์อาจารย์. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, 2514.
- _____. สุพจน์ ด้านตระกูล ได้ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทรเรื่องการบิดเบือนประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, 2528.
- _____. อนุสรณ์ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : จีวรวรรณสรณ์, 2526.

_____. รวบรวม แดงการณของนายปรีดี พนมยงค์และคำเตือนสติผู้รักชาติ. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, ม.ป.ป.

เสลา เรขะรุจิ. ไทยสู่สงครามโลกครั้งที่ 2. พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ, 2510.

_____. ผืนร่ายของประชาธิปไตย 42 ปี. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, 2517.

ไสว สุทธิพิทักษ์. ดร.ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2526.

อนันต์ อมรรตย์. แผนมหาชนรัฐของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์. กรุงเทพฯ : ศิริสาสน์, 2529.

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. ปรีดีนิวัติสัจจะคืนเมือง. กรุงเทพฯ : อักษรสาสน์, 2529.

_____. ปรีดี พนมยงค์ ในทัศนะ ส. ศิวลักษณ์. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, ม.ป.ป.

วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความวิชาการ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. “ความคิดสหกรณ์ของปรีดี พนมยงค์”. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

_____. “ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์กับวิชาการ”. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

เฉลิมเกียรติ ผิวฉนวน. ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2529.

ชวลิต ทรงกิตติ. การต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ประวัติการเมืองไทยยุคปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2538.

_____. ปรีดี ปรีทัศน์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

_____. สำนักนั้นธรรมศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2535.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ได้ท่านปรีดี. กรุงเทพฯ : พิมพ์, 2517.

_____. 14 ตุลาคม : คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช. กรุงเทพฯ : ชมรมประวัติศาสตร์ ชุมชนวิชาการอักษรศาสตร์, 2517.

แถมสุข นุ่มนนท์. ฟันอดีต. กรุงเทพฯ : เรื่องศิลป์, 2522.

_____. ละครการเมือง 24 มิถุนายน 2475. กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์, 2535.

ทวี ธีรวงศ์เสรี. สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ทิพวรรณ บุญทวี. ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ : ระยะเริ่มแรก (พ.ศ.2443 - 2477). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2535.

ประทีป สายเสน. กบฏวังหลวงกับสถานะของปรีดี พนมยงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531.

มรกต เจวจินดา. ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ กับการเมืองไทย พ.ศ. 2475 - 2526. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

สุราชัย ยิ้มประเสริฐ. แผนชิงชาติไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมพันธ์, 2534.

สุเพ็ญ ศิริคุณ. กบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481 - 2492.
กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุรางค์ศรี ดันเสียงสม. 380 ปี สัมพันธ์ไมตรีญี่ปุ่น - ไทย. กรุงเทพฯ : มังกรการพิมพ์และโฆษณา, 2528.

เสน่ห์ จามริก. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2529.

• • •

๑ โอ้ประชาธิปไตยใครเริ่มก่อ

โอ้ใครหนอคู่สยามยามคับขัน

เอกราชศาลไทยใครป้องกัน

ท่านผู้นั้นคือ “ปรีดี” ผู้มีคุณ ๑

นักเรียนไทยในฝรั่งเศส

นิทานเสรีไทย

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ

กราบเรียน ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ท่านผู้มีเกียรติ
ที่รักและเคารพ

กระผมขอขอบพระคุณที่ได้รับเกียรติให้มาเล่าเรื่องเกี่ยวกับเสรีไทย โดยที่กระผมเป็นเสรีไทยชั้นผู้น้อยร่วมขบวนการเสรีไทยเมื่อ พ.ศ. 2485 มีอายุเพียง 22 ปีเท่านั้น จึงไม่สามารถที่จะเล่าอะไรต่างๆ ให้ครบถ้วนทุกกระบวนการได้ โดยเฉพาะก็มีท่านผู้มีเกียรติได้เล่ามามากพอสมควรแล้ว กระผมขอกล่าวอารัมภบทว่าวิกฤตการณ์ได้เกิดขึ้นเมื่อกองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นเหยียบแผ่นดินไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2485 กระผมจำได้ไม่มีวันลืมว่าวันนั้นกระผมเดินจากบ้านบางลำภูไปสวนกุหลาบเพราะเป็นวันปิดเกี่ยวกับงานฉลองรัฐธรรมนูญ ได้ยินเสียงวิทยุประกาศบอกว่าขณะนี้กองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกบนแผ่นดินไทยทางภาคใต้และยกขึ้นบกที่บางปูแล้ว กระผมตัดสินใจในบัดนั้นว่าเกิดมาเป็นลูกผู้ชายเราจำเป็นต้องกู้แผ่นดินเกิด ต่อต้านอริราชศัตรู แล้วกระผมมาคิดว่าความเห็นเช่นนี้ก็คงจะมีอยู่ในหัวใจลูกไทย 17 ล้านคนของเมืองไทยขณะนั้นเช่นเดียวกัน บุคคลซึ่งมีจิตใจตรงกันในการที่จะต่อต้านอริราชศัตรูจึงได้ก่อหวอดกันขึ้นเป็นกลุ่มๆ เป็นคณะๆ ในชั้นแรกแต่ละคณะไม่มีโอกาสได้รู้เรื่องกันเลย

นักเรียนไทยและคนไทยในสหรัฐอเมริกาประกาศการจัดตั้งองค์การเสรีไทยขึ้นนอกประเทศ ส่วนนักเรียนไทยและคนไทยที่อังกฤษมีการประกาศตั้งขบวนการ "ไทยอิสระ" นอกจากนั้นกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในเมืองไทยหลายกลุ่มก็ใช้ชื่อแตกต่างกันไป เช่น กลุ่มของคุณจำกัด

พลาญกูร ตั้งชื่อว่า "คณะกู้ชาติ" โดยเฉพาะนักศึกษารุ่นหนุ่มๆ พวกกระผมนั้นตั้งชื่อกลุ่มเรียกว่า "ไทยเสรี" อย่างนี้เป็นต้น สรุปแล้วบุคคลที่มีจิตใจตรงกันในการที่จะกอบกู้เอกราชของชาติมีมากมายหลายกลุ่มเหลือเกินกล่าวได้ว่า โดยวุฒิความสามารถ และคุณสมบัติอันเป็นอัจฉริยะของท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ จึงสามารถจะหล่อหลอมน้ำใจผู้รักชาติทุกหมู่ ทุกกลุ่มทุกเหล่า ไม่ว่านอกประเทศ ในประเทศ รวมตัวกันขึ้นจนกระทั่งกลายเป็น ขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีสมาชิกอยู่ในทะเบียนประมาณ 50,000 คน สามารถที่จะระดมเพื่อทำงานอันเดียวกันนี้ได้ไม่ต่ำกว่า 150,000 คน เรื่องนี้กระผมจึงอยากจะกราบเรียนท่านที่เคารพทั้งหลายเป็นเบื้องต้นว่า ท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นหัวหน้าเสรีไทยก็โดยอัจฉริยะ โดยสมรรถภาพ โดยบุคลิกส่วนตัวเป็นพิเศษของท่าน จึงสามารถที่จะกุมน้ำใจของบุคคลซึ่งมีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้งทางการเมืองด้านผลประโยชน์ทุกสิ่งทุกอย่างหล่อหลอมให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันขึ้นได้

กระผมขอกราบเรียนกล่าวสรุปเพราะว่ามีเวลาจำกัดเพียงเล็กน้อย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของเสรีไทยซึ่งพอจะแยกได้เป็น 2 ประการ ประการที่ 1 เราพยายามจะรวบรวมพลพรรคเป็นกำลังต่อต้านญี่ปุ่น เพื่อแสดงสมรรถภาพให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้เห็นว่าเราาร่วมเป็นร่วมตายกับเขา เป็นกองกำลังสู้รบ ประการที่ 2 จะพยายามทำให้สถานการณ์ซึ่งเราเสียเปรียบเพราะได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ให้สามารถพลิก

กลับไม่ให้เลวร้ายลงจนเกินไป หากฐานะของเรากลายเป็นฝ่ายผู้แพ้สงครามโดยสิ้นเชิงแล้วก็ต้องถูกลงโทษหนักยิ่งนักภัยอันมหันต์ให้แก่ประเทศชาติบ้านเมือง ในการแรก ให้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ประกอบด้วยประชาชนทั่วไป ทั้งพวก แรงงาน กรรมกร ชาวจีน ชาวนา แม้กระทั่งกำลังทหารซึ่งตอนนั้น พลเอกหลวงอดุลย์เดชจรัส ท่านเป็นผู้บัญชาการทหารบกก็ร่วมมือด้วยทางฝ่ายทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ ก็ผนึกกำลังเข้าร่วมกันทั้งนั้น ด้วยเหตุนี้การทำงานของขบวนการเสรีไทยจะถือว่าเป็นของบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือว่าเป็นของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดไม่ได้ เพราะว่าเป็นเจตนารมณ์ร่วมกันของคนทั้งชาติ โดยมอบความเป็นผู้นำให้ท่านปรีดี พนมยงค์ เพื่อทำการกู้ชาติ

กระผมขออนุญาตเปิดเผยรายละเอียดเล็กน้อยว่า ในการทำงานที่กระผมพอจะกราบเรียนท่านที่เคารพทั้งหลายได้ก็เป็นการบังเอิญ เนื่องจากกระผมได้มีส่วนเข้าไปอยู่ในกองกลางของขบวนการเสรีไทย ในขบวนการนี้บุคคลซึ่งเป็นผู้บัญชาการสูงสุด หรือว่าเป็นแม่ทัพใหญ่ก็คือท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ นอกจากนั้นยังมีคณะทำงานซึ่งอาจจะไม่เคยได้มีการเปิดเผย ที่อื่นกระผมต้องขอประทานโทษที่ต้องเอ่ยนามบางท่านไว้ด้วย การทำงานของท่านปรีดี พนมยงค์นั้น ท่านตัดตอนคือไม่ให้ทุกสายรู้เรื่องกัน แต่ทว่าก็มีบุคคลคณะหนึ่งซึ่งถือเป็นเวอร์กิง กรุป เป็นคณะทำงานซึ่งรับนโยบายมาจากท่านโดยตรง ท่านมอบหมายมาให้เฉพาะบางเรื่องบางราวเท่านั้น บุคคลคณะนี้ได้ใช้ห้องแคบๆ เล็กๆ ได้โคมธรรมศาสตร์เป็นสถานที่นัดพบรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน ในระยะเริ่มแรกมีสมาชิกเข้าร่วมโต๊ะอาหารเพื่อทำงานสนองนโยบายของท่านผู้ประศาสน์การปรีดีฯ ก็คือ 1.พณฯ ศาสตราจารย์ ดร.เดือน บุนนาค ซึ่งสมัยนั้นท่านเป็นคณบดี ม.ธ.ก. 2.ท่านศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ เป็นเลขาธิการ ม.ธ.ก. 3.ท่านศาสตราจารย์ ดร.เสริม วินิจญ์กุล 4.ท่านอาจารย์ ดร.ทวี ตะเวทิกุล

สำหรับตัวกระผม นั้นเป็นเรื่องบังเอิญ ตามที่ท่านอาจารย์วิจิตรบอกเล่าว่าวันหนึ่งไปพบท่านผู้ประศาสน์การ ท่านปรารภว่าทำงานอย่างนี้ถ้าผู้ใหญ่ไปเคลื่อนไหว

เดินแล้วเขาก็ต้องจับตามอง ควรจะหาเด็กๆ ท่านปรีดีฯ จึงสั่งให้ท่านอาจารย์วิจิตรตรวจสอบเปิดทะเบียนคือนักศึกษาที่จบจาก ม.ธ.ก. ผู้ใดมีผลการเรียนเป็นพิเศษบ้าง พอมาพลิกดูทะเบียนบังเอิญกระผมก็ออกจะพลุกก็ มีผลการสอบແຫຼ່ງພາສາໄທ โดยสอบผ่านตลอดไม่เคยสอบไล่ตก ทั้งชั้นปริญญาตรีและปริญญาโท เพราะฉะนั้นท่านอาจารย์วิจิตร จึงให้คุณสวาสดี อินทรสุขศรี มาคอยดักรับตัวผม ปกติผมสอนอยู่สวนกุหลาบ บ่าย 3 โมงเลิกงานจึงได้มาพบปะเพื่อนฝูงใน ม.ธ.ก. เมื่อถูกชี้ตัวแล้วท่านก็เรียกกระผมขึ้นไปตึกโคม ใช้เวลาไอ้โคมปฏิโลมเกลี้ยกล่อม ทดสอบน้ำใจหลายครั้ง จึงทราบว่ากระผมกับพวกที่กำลังดำเนินงานเพื่อกู้ชาติอยู่เช่นกัน ต่อมาได้พาเข้าพบท่านปรีดีฯ ถูกท่านสัพยอกบอกว่า เอ ! คุณวิจิตรสั่งให้ไปหาว่ายังไม่ถึงได้ข้างมา(เพราะตัวโต)

กลายเป็นอย่างนั้น โดยเหตุนี้พรรคพวกเพื่อนฝูงในขบวนการเสรีไทยจึงมักจะล้อเลียนเรียกกระผมว่าข้างวัง ในฐานะเป็นข้างวังก็ได้เข้าร่วมโต๊ะรับประทานอาหารดังกล่าวแล้ว เวลาท่านสั่งการอะไรต่างๆ เราก็เอามาวิเคราะห์ตีเบตปัญหา กัน แล้วสนองนโยบาย

ตามที่ท่านสั่งมาเฉพาะเรื่องเฉพาะราว

กระผมพอที่จะสรุปกราบเรียนท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายได้บ้างเล็กน้อย เรื่องนี้กระผมไม่เคยพูดที่ไหนเลย การทำงานคราวนี้ท่านผู้ประศาสน์การเคยย้ำกับกระผม 2 คำ คำหนึ่ง ซิเคียวริตี้ คำที่ 2 ทอป ซีเคร็ท แล้วท่านก็บอกว่า การทำงานคราวนี้ ขอให้ทำเพื่อมนุษยธรรม เมื่อทำไปไม่พึงเปิดเผยแต่บัดนี้ท่านได้ลวงลับไปแล้ว

กระผมได้รับเชิญไปพูดในวันจัดงานรำลึกอนุสรณ์ถึงคุณงามความดีของท่านปรีดีฯ ที่อยุธยา รู้สึกอดใจเหมือนกันในการที่จะต้องเปิดเผย แต่เมื่อได้รับเกียรติจากท่านที่เคารพทั้งหลายก็ขอเล่าบางส่วนให้ปรากฏเป็นเพียงนิทานไว้เท่านั้น งานที่พวกเราได้กระทำไปเท่าที่กระผมรู้เห็นอยู่ภายใต้หอโคมในโต๊ะอาหารมีเขาประจำ 5 คนนั้น ก็คือมีการติดต่อกับบรรดาเสรีไทยจากต่างประเทศ

เสรีไทยกลุ่มแรกที่ติดต่อกับกลุ่มของท่านอาจารย์เสนีย์ ปราโมช ซึ่งประกาศตัวเป็นขบวนการเสรีไทย แล้วส่ง พันโทหม่อมหลวงขาบ ภูษรฯ กับคณะเดินทางมา อินเดียและต่อไปจนถึง ได้ส่งพลพรรคเดินทางบุกป่า ฝ่าความยากลำบากทุกันดารมาจนกระทั่งถูกตำรวจจับ และฆ่าตายที่อำเภอเชียงคาน 2 คน เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2487 กระผมจำได้แม่นยำเพราะเป็นวันเกิดของกระผมเอง และพวกเสรีไทยได้มีการทำบุญที่โรงพยาบาลสงฆ์เพื่อ อุทิศให้แก่วีรบุรุษกลุ่มนี้ทุกๆ ปี ทางสายอังกฤษมีการก่อตั้ง หน่วยไทยอิสระขึ้นโดยมีหม่อมเจ้าสุภสวดี สวัสดิวัตน์ เป็นหัวหน้า ประกอบด้วยคณะนักเรียนไทยซึ่งมีคุณปวย อึ้งภากรณ์เป็นผู้นำ แล้วก็ได้ทำการฝึกอบรมตามหลัก สูตรนายทหารหน่วยสื่อสารและหน่วยคอมมานโด อยู่ที่ เมืองปูนาใกล้ๆ นครบอมเบย์ ประเทศอินเดีย ต่อมาเรา ได้ส่งพวกนักเรียนไทยซึ่งเรียนจบจากสถาบันต่างๆ ไป ฝึกอบรมเพื่อจะให้มาเป็นพลพรรค เป็นหัวหน้าเสรีไทย สายต่างๆ ในชุดแรกก็คัดเลือกผู้เรียนจบชั้นปริญญาโท ซึ่งมีผลการสอบดีเด่นคือคุณภัทร์ สุคนธาภิรมย์ เป็น หัวหน้าไปทางน้ำ รุ่นที่ 2 มีคุณวงศ์ พลนิกร ซึ่งจบ มหาบัณฑิต เป็นหัวหน้าไปทางทะเลเหมือนกัน

นอกจากนั้น เราก็พยายามที่จะส่งม้าอุปกรณ์เดินทางออกจากประเทศไทยไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร เราตระหนักว่าการทำงานของเราจะใช้กำลังอย่างเดียวไม่สามารถเอาชนะกองมหาจักรพรรดิญี่ปุ่นได้ เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องเดินเส้นทางเมือง ซึ่งจะต้องติดต่อกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ชุดแรกที่ได้เดินทางไปก็คือ คุณจำกัฒ พลากร ต่อมาก็มีชุด ท่านอดีตเอกอัครราชทูตสงวน ตุลารักษ์ เป็นหัวหน้า ในทีมนี้ก็ขออนุญาตกล่าวไว้ให้ปรากฏนิดหน่อยคือ ขบวนการเสรีไทยได้ติดต่อกับ ทาบทามท่านอาจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพื่อให้ เดินทางออกไปเหมือนกัน แต่ก็มีอุปสรรค ในที่สุดเรา เอาคุณแดง คุณดิลก เดินทางไปแทน ชุดที่ 3 ได้แก่ คณะของ คุณถวิล อุดล มีคุณมานิช วุฒาพิศย์ ติดตามไปด้วยโดยไปทางประเทศจีน ตอนนั้นมหาอำนาจผู้มี บทบาทในสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของประเทศไทยมี 3 ประเทศด้วยกัน คือ 1.จีน 2.อังกฤษ 3.สหรัฐ เฉพาะคณะที่ไปติดต่อกับ

สหรัฐอเมริกาโดยตรง มีคุณพระพิศาลสุขุมวิท เป็นหัวหน้า ท่านอาจารย์กนต์ธีร์ ศุภมงคล ก็เดินทางร่วมไปด้วย เพื่อ เจริญปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศ การติดต่อ เพื่อให้ทางฝ่ายสัมพันธมิตรยอมรับนั้นเป็นการยากที่ กระผมไม่รู้จะหาถ้อยคำอย่างไรมาอธิบายให้ท่านที่ เคารพพระหนักได้ พวกเราต้องเอาชีวิตเป็นเดิมพัน เอาชีวิต เข้าแลก เช่นคุณจำกัฒ พลากร คุณเกาะเวก ศรีวิจารณ์ คุณสมพงศ์ ศัลยพงศ์ ได้อุทิศเป็นชาติพลีไปแล้ว

การทำงานที่แรกมีความมืดมนเหมือนกัน ขณะนั้น กระผมเป็นเด็กไปร่วมรับประทานอาหารอยู่กับท่าน ผู้ใหญ่ที่โต๊ะอาหารภายใต้หอคอย ก็ไม่ทราบว่าจะเป็นตาย ร้ายได้อย่างไร ความหวังของพวกเราเจิดจ้าขึ้นเป็นครั้งแรก ที่สุดก็โดยที่คุณปวย อึ้งภากรณ์ ได้กระโดดร่มลงมาใน ดินแดนจังหวัดอุทัยธานีเมื่อกระโดดร่มลงมาแล้วในที่สุดก็ ถูกจับ พวกที่กระโดดร่มลงมาที่ดีหรือสายหม่อมหลวง ขาบฯ ที่เดินทางมาจากยูนนาน มาจากเมืองซือเหมา เมืองเชล็กี้ดี ได้ถูกจับหมด มีเหลือคุณบุญมาก เทศบุตร ไม่ถูกจับ แต่ทว่าไม่ได้นำเอกสารสำคัญมา ส่วนคุณปวย อึ้งภากรณ์ นั้น ยังมีเอกสารสำคัญจากหลอดหลุยส์ เม้าท์แบทตัน ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของชาติ อิสเอเชีย คอมมานด์ เพื่อที่จะนำมามอบให้แก่ ฯพณฯ ผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ เผอิญจดหมายอันนั้นถูก ตำรวจยึดเอาไปก็ไม่รู้จะทำอะไรมีเหลือแต่เครื่องวิทยุ ที่นี้บังเอิญมีพันตำรวจโทสำเร็จ เนตรายน ผู้ที่รู้จักกับ ท่านอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ มากกระซิบบอกว่า พวกที่ ถูกจับเขามีเอกสารสำคัญมีเรื่องจะมาเล่าให้ท่านผู้ประ ศาสน์การปรีดีฯ ได้ทราบ ตกลงก็เลยนัดหมายให้ตำรวจ สันติบาลพาเอาตัวผู้ต้องหาออกมา ทำที่ว่าจะไปพักผ่อน หย่อนใจเพราะมีความเครียดเหลือเกิน โดยจะพาไป คอนเมืองเสร็จแล้วอีกฝ่ายหนึ่งก็รับเอาผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ไปรออยู่ที่บ้านท่านอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ ในคราวนั้น ฯพณฯปรีดี พนมยงค์จึงมีโอกาสได้พบ คุณปวยฯ เป็นเหตุให้มีความมั่นใจได้ว่าการทำงานของ พวกเรานั้นไม่เสียหลาย อย่างน้อยกองทัพฝ่ายสัมพันธ- มิตรของชาติอิสเอเชียคอมมานด์ก็ยอมรับว่า ขบวนการ ของเราเกิดขึ้นแล้ว และก็ต้องการความร่วมมือของพวก เราด้วย แต่ขาดเอกสารสำคัญ พอต่อมามีการกระโดดร่ม

ลงที่หัวหิน ในหน่วยของคุณชาญ บุนนาค มีคุณสมบัติปฏิรูปมานนท์ และเสรีไทยอีกคนหนึ่ง พอจำได้ว่ามาจากทางสหรัฐอเมริกา การกระโดดร่มลงมาคราวนี้สมบูรณ์แบบ คือมีทั้งเครื่องรับส่งวิทยุ มีทั้งเอกสารของลอร์ดหลุยส์ เม้าท์แบทตัน เพราะว่าตอนที่คุณป่วยกระโดดลงมานั้น ข่าวดรามาตตอนหายไปแล้ว การที่คุณป่วยได้นำข่าวมาบอกเล่าก่อน และทางคุณประเสริฐ ปทุมมานนท์ ได้นำเอกสารมานี้ เพิ่มกำลังใจให้แก่พวกเรา ในการที่จะผ่นกกำลังร่วมกัน จึงนำความอันนี้ไปบอกเล่าต่อผู้ใหญ่ฝ่ายบ้านเมืองได้ทราบ

กระผมพอจะกราบเรียนได้ว่า บรรดานายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำกระทรวงต่างๆ ในยุคสมัยนั้น แทบทุกคนได้มีส่วนร่วมในขบวนการเสรีไทยด้วยกันทั้งนั้น กระผมอยากจะกราบเรียนให้ปรากฏไว้ว่า แม้กระทั่งพันตรีควง อภัยวงศ์ ก็มีส่วนรู้เห็น มีส่วนร่วม ทำไมกระผมจึงยืนยันอย่างนี้ เพราะเวลาที่กระผมจะกราบลา ฯพณฯปรีดี พนมยงค์ ไปทำงานร่วมกับขบวนการเสรีไทยในต่างประเทศนั้น มีบุคคลอยู่กับท่านผู้ประสานการ 2 ท่านคือ พันตรีควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีและพลเอกหลวงอดุลย์เดชจรัส ผู้บัญชาการทหารบก นั่งควบคู่กันอยู่ด้วย กระผมยังจำคิดว่าท่านควงฯมีฝ่าخنหนูเล็กๆ พาดคอเป็นภาพประทับความทรงจำ วันนั้นท่านผู้ประสานการได้ถามข้ากับกระผมว่า คุณจารุบุตร ทำงานคราวนี้เป็นการทำงานเพื่อใคร กระผมได้กราบเรียนท่านว่า กระผมขอทำงานเพื่อใช้หนี้กู้แผ่นดินเกิด ทั้งสองท่านได้นั่งเป็นพยานอยู่นอกจากนั้นก็ยังมีบุคคลสำคัญอีกหลายท่าน เป็นต้นว่าการที่ขบวนการเสรีไทยจะเติบโตใหญ่ขึ้นมาในทางสายมหาชาติไทยก็เพราะหลวงสุภชลาศัย ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงสามารถนำเอาบุคคลากรในสายมหาชาติไทยของท่านมาร่วมขบวนการนี้ ทางสายพวกครูก็มี คุณทวี บุญยเกตุ เป็นรองนายกรัฐมนตรี และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพราะฉะนั้นจึงสามารถรวบรวมพลพรรคได้ทั้งสายมหาชาติไทย ทั้งสายพวกครูบาอาจารย์ โดยเฉพาะพวกครูประชาบาลตามท้องถิ่นต่างๆเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยด้วยเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม เมื่อสงครามเสร็จสิ้นลงแล้ว ภาวะ

สำคัญที่สุดมาตกหนักอยู่ในเรื่องที่จะใช้ยุทธวิธีอย่างไร เพื่อไม่ให้ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพเป็นผู้แพ้สงคราม ประเด็นนี้เป็นเรื่องซึ่งเรารุ่นคิดกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ผมอยากจะขอกราบเรียนเพื่อให้ปรากฏไว้บ้าง ผมนั่งฟังเมื่อครั้ง อาจารย์ยวีกรม เมลาณนท์ ท่านว่าไม่อยากจะให้พูดถึงเรื่องเกี่ยวกับรายละเอียดคดีเทล บางทีมันอาจจะเป็นการกระทบกระเทือนกัน แต่ทว่าเรื่องรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องของความจริงซึ่งคนไทยน่าจะรับทราบไว้พอสมควร เมื่อเสร็จสงครามใหม่ๆ สถานการณ์ของประเทศไทยมีอันเป็นไปที่เกือบจะถูกหักหรือถูกแบ่งแยกให้เป็นสองส่วน ครั้งนั้นเพื่อนชาวอเมริกันซึ่งร่วมงานกับพวกเราได้นำความกลับมาแจ้งต่อท่านผู้ประสานการว่าทางฝ่ายอังกฤษมีแผนจะยกเอาข้อตกลงเดิมของฝ่ายพันธมิตรที่กำหนดว่าเหนือเส้นขนานที่ 16 เป็นเขตสมรภูมิในความรับผิดชอบของฝ่ายจีน เมื่อเสร็จสงครามฝ่ายอังกฤษก็ยกขึ้นอ้างว่า การยึดครองดินแดนจากญี่ปุ่นส่วนนี้จะต้องให้กองทัพจีน กองพลที่ 93 ยกลงมาถึงเส้นขนานที่ 16 ตั้งแต่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ไปจนกระทั่งถึงอำเภอวังทอง อำเภอหนองบัวแดง ไปออกทางภาคอีสานตามข้อตกลง โดยที่ ฯพณฯผู้ประสานการรับทราบข่าวสารล่วงหน้าจากพันธมิตรของเราราวอเมริกัน เราจึงเตรียมการปรึกษาหารือกันไว้ก่อน พอทราบข่าวแล้วเราก็สามารถติดต่อกับกองทัพอเมริกันได้ที่ทันทีโดยให้ฝ่ายอเมริกันเห็นชอบ และขอร้องให้กองทัพอังกฤษเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยทั้งหมด ท่านปรีดีฯ ได้โทรเลขด่วนไปถึงกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วอเมริกันก็รีบติดต่อกับทางเขาที่อิสตันบูลเป็นงานด่วน ในที่สุดทหารกรูซ่า กองทัพอังกฤษ โฟทิน อาร์มีก็ได้รับรุดมาทำการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ในดินแดนประเทศไทย กองพล 93 ยกลงมาไม่ทันทำให้ฝ่ายจีนผิดหวังมาก จึงเกิดกรณีเลี้ยวผะขึ้นที่เขาวราช หากไม่ช่วงชิงดังนี้แล้วเมืองไทยก็จะกลายเป็นเกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ เป็นเยอรมันนี่ตะวันตก เยอรมันนี่ตะวันออก ประเทศฝ่ายผู้แพ้สงครามถูกฝ่ายสัมพันธมิตรยึดครองเป็นเวลานาน แม้กระทั่งเกาะโอกินาวาก็ถูกยึดครองกว่าจะเป็นอิสระได้ เป็นเวลาหลายสิบปี ถ้าปล่อยให้ฝ่ายอังกฤษ ยกกองทัพมาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นถึงเส้นขนานที่ 16 แล้วต่อมา

เมื่อฝ่ายมาเซตุง ยึดอำนาจในประเทศจีนได้ก็จะใช้ระบอบของเขาปกครองถึงตอนเหนือของประเทศไทยด้วย อันนี้แหละเป็นผลงานที่เกิดจากมันสมองอันอัจฉริยะของฯพณฯปรีดี พนมยงค์ ในการที่จะไม่ให้ผืนแผ่นดินไทยถูกแบ่งแยกเป็น 2 ส่วน

ขบวนการเสรีไทยส่งมิชชันไปเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรหลายครั้ง คณะแรกไปก่อนสงครามจะเสร็จ สิ้นลง ทางกองอำนวยการเสรีไทยได้ส่งผู้ใหญ่ โดยเฉพาะท่านศาสตราจารย์เรก ชัยนามไปกับคณะทหารเท่าที่กระผมพอนึกได้ดูเหมือนจะเป็นหลวงชาตินักรบ ท่านเป็นเสนาธิการทหารบกสมัยนั้นและพอจะจำได้อีกว่ามีคุณถนัด คอมันตร์ร่วมด้วย ตอนนั้นมีความประสงค์อยากจะไปขออาวุธจากฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อที่จะเอามาติดอาวุธให้แก่กองทัพไทย แต่ทว่าได้รับการปฏิเสธ เพราะว่าเราประกาศสงครามกับเขา ขอประทานโทษผมตกไปนิดหนึ่ง เหตุผลที่ฝ่ายอังกฤษเขาขงขึ้นอ้างว่าจะมายึดดินแดนไทยตั้งแต่เส้นขนานที่ 16 ขึ้นไปก็เนื่องจากประเทศไทยได้มีการประกาศรับรองรัฐบาลจีนที่นานกิง

ผมพยายามที่จะรวบรัดที่สุด พอเสร็จสงครามแล้วทางฝ่ายสัมพันธมิตร เขาที่อิสราเอลคอมมานด์ก็ให้คณะของเราส่งมิชชันไปเจรจาระงับสงครามให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้เป็นคณะที่ 2 คณะใหญ่ไปหลังสงครามมีพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไซยยันต์เป็นหัวหน้า มีท่านอาจารย์ เสริม วินิจฉัยกุล และพระยาอภัยสงครามรวมทั้งคุณป๋วย อึ๊งภากรณ์ ก็ร่วมไปในคณะด้วย ในตอนแรกทางฝ่ายอังกฤษได้ร่างข้อสัญญามาให้ดู แล้วก็กำชับกับคณะที่ไปว่าไม่ให้แก่แม้แต่คำเดียว ย่อว่าแต่จะแก่เลย เพียงคอมมาร์ ยังไม่ให้แก่ อันนี้แหละจึงเป็นที่มาของสัญญา 21 ข้อ หรือคัมภีร์ของฝ่ายอังกฤษ ถ้าหากเรายอมรับแล้วก็เสมือนกับเมืองไทยตกเป็นเมืองขึ้นหรือกึ่งเมืองขึ้นของอังกฤษ พอรับทราบเช่นนั้น ทางคณะก็ได้รายงานถึง ฯพณฯปรีดี พนมยงค์พร้อมกันนั้นก็ได้มีการติดต่อกับทางฝ่ายอเมริกาทันที เราได้ดำเนินการทางการทูตทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้อเมริกานำอิทธิพลระงับยับยั้งไม่ให้อังกฤษกระทำการบีบบังคับแก่ประเทศไทย โดยอ้างว่าการที่ประเทศไทยทำสงครามคราวนี้เป็นการทำสงครามกับสัมพันธมิตร ซึ่งมีทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นหัวเรือใหญ่ เมื่อ

เลิกสงครามฝ่ายอังกฤษจะมาทำความตกลงบีบบังคับแก่ประเทศไทยฝ่ายเดียวไม่ได้ เหตุผลข้อนี้เกิดจากมันสมองความดำริของฯพณฯปรีดี พนมยงค์ โดยความช่วยเหลือของบรรดาเพื่อนชาวอเมริกันซึ่งร่วมทำงานในขบวนการเสรีไทยจึงสามารถจะพลิกสถานการณ์กลับขึ้นมาได้โดยยกข้ออ้างดังกล่าวขอให้อเมริกันไปยับยั้งเพื่อรอการทำสัญญาไว้ก่อน ดังนั้น คณะแรกที่ไปจึงได้ทำสัญญาเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับทหารเท่านั้น ซึ่งมีเพียง 5-6 ข้อสำหรับด้านเศรษฐกิจ เป็นต้นว่า อังกฤษจะมาควบคุมสินค้าอันเป็นเส้นชีวิตของไทย 4 ประเภท คือ ข้าว ยาง ดีบุก ไม้สัก ให้เจรจายละเอียดภายหลัง ซึ่งทางประเทศไทยจะส่งคณะใหญ่เพิ่มเติมไปอีก

มีการเจรจาดูรองกันมาช้านาน จนกระทั่งลอร์ด หลุยส์ เมาท์เบทตัน ได้ย้ายกองบัญชาการเขาที่อิสราเอลคอมมานด์ไปอยู่ที่สิงคโปร์ การเจรจาที่สิงคโปร์ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐมาก มีการเจรจาดูรองกันยืดเยื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องอ้างเอกสารต่างๆ หลายฉบับ แม้กระทั่งเรื่องที่ท่านปรีดีฯได้ประกาศว่า การประกาศสงครามของประเทศไทยเป็นโมฆะ อันนี้ก็ไม่ใช่พวกเราคิดขึ้นเอง เพราะฝ่ายสัมพันธมิตรคืออังกฤษให้คำแนะนำแก่เราล่วงหน้า อังกฤษเคยแจ้งว่ามีความพอใจเมื่อเห็นผลงานของขบวนการเสรีไทยมีกำลัง 45,000-50,000 คน และยังสามารถระดมได้อีกทั้งหมดประมาณ 150,000 คน นอกจากนั้นยังมีฝ่ายจีน 60 สมาคม ซึ่งเขามีกำลังคนและอาวุธพร้อมที่จะร่วมต่อต้านญี่ปุ่นด้วย เราได้อ้างหนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของอังกฤษ ซึ่งยอมรับบทบาทการกระทำของขบวนการเสรีไทย แล้วก็ยกเรื่องเกี่ยวกับการทำงานของเสรีไทยขึ้นมาอ้าง ตามที่ฝ่ายอังกฤษเป็นคนแนะนำให้แก่เราไว้ก่อนแล้ว มหาอำนาจที่มีผลประโยชน์ในเมืองไทยขณะนั้นมี 3 ประเทศคือ 1.จีน มีผลประโยชน์มาก 2.อังกฤษ มีผลประโยชน์มาก 3.สหรัฐอเมริกา ไม่ค่อยมีผลประโยชน์อะไร เขาหวังอยากจะทำบุญทำคุณกับเราเขาก็ช่วยเหลือเราได้เต็มไม้เต็มมือเต็มเม็ดเต็มหน่วย เราจึงสามารถที่จะนำเอาผลการทำงานของเสรีไทยซึ่งได้รับการยอมรับ ได้รับคำยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตร กับขบวนการเสรีไทยยกขึ้น

เป็นข้ออ้างในการเจรจา ดังนั้นแทนที่เราจะถูกทางฝ่ายอังกฤษบังคับให้เซ็นสัญญา 21 ข้อ ในที่สุดก็สามารถจะพลิกสถานการณ์กลับผ่อนคลายความสูญเสียลงได้มาก ที่แรกเขาจะคุมทั้งข้าว ทั้งยาง ทั้งไม้สัก ทั้งดีบุก แม้กระทั่งภาษีทุกอย่างที่จะส่งสินค้าออกไปนอกประเทศ เขาจะเข้าควบคุมหมด ถ้าท่านที่เคารพอยากจะทราบรายละเอียดโปรดดูสัญญา 21 ข้อนั้น

ในที่สุดท่านวิวัฒน์ได้เดินทางกลับมาปรึกษากับรัฐบาลไทย แล้วกลับไปลงนามทำสัญญากันที่นครสิงคโปร์ จึงเรียกชื่อว่าสัญญาสมบูรณ์แบบ หากว่าเราไม่มีขบวนการเสรีไทยแล้วทางฝ่ายอังกฤษเขาจะใช้คำว่าทริตี ทริตีนี้คือสัญญาระหว่างผู้ชนะกับผู้แพ้แต่ทว่าเมื่อเราได้นำเหตุผล

ต่างๆ มาหว่านล้อม ยกเอาเอกสารทุกสิ่งทุกอย่างมาอ้าง จนกระทั่งพลิกสถานการณ์ได้ จึงสามารถเปลี่ยนคำว่า ทริตี ให้กลายเป็นคำว่า อะกรีเมนต์ คือเป็นเพียงข้อตกลงเท่านั้น เหตุที่มีศัพท์คำนี้ขึ้นก็โดยที่ ฯพณฯ ท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ขอให้ใช้ ถึงแม้ตอนแรกเราจำเป็นจะต้องให้ข้าวเขาทั้งหมด 1,500,000 ตัน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนเลย ก็เพราะทางฝ่ายอังกฤษโดยมิสเตอร์เดนนิง

เขาบอกว่าเรามีบัมเปอร์ครอป ในปีนั้นมีข้าวเชอพลัสคือข้าวเหลือกินเหลือใช้ 1,500,000 ตัน เราก็ยอมรับในขั้นแรก แต่ทว่าเป็นเพียงชั่วคราว ปีต่อมาเราอ้างเหตุผลบอกว่าฝนแล้งบ้าง น้ำท่วมบ้าง รถไฟขนาไม่ได้บ้าง ในที่สุดก็ไม่สามารถจะรวบรวมส่งข้าวให้แก่สัมพันธมิตรได้ ขั้นแรกมีข้อตกลงหรืออะกรีเมนต์ให้เรา “โดเนท” คล้ายๆ กับว่าให้เราอุทิศเสียสละข้าวเพื่อเลี้ยงพลโลก ซึ่งประสบภัยมหาสงคราม คนตายไปหลายล้านคน

เมืองไทยไม่ได้เป็นสนามรบควรโดเนท เราก็ยอม แต่ต่อมาภายหลังในปีรุ่งขึ้นเราก็บอกว่าคนไทยจะอดตายอยู่แล้วทำนาไม่ได้ผล โดเนท (บริจาค) ต่อไปอีกไม่ไหว แทนที่จะให้เปล่า 1,500,000 ตัน รัฐบาล ฯพณฯ ถวัลย์ ธำรงนาวา

เลียงคือนรับ เลดี้ หลุยส์ เมานท์แบตเทน ที่พระที่นั่งบรมพิมาน พ.ศ. 2488
ขณะที่นายปรีดี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

สวัสด์ก็สามารถแก้ไขสถานการณ์พลิกกลับ จนกระทั่งฝ่ายอังกฤษจะต้องซื้อข้าวจากเรา จำนวน 1,200,000 ตัน ที่เล่ามานี้เป็นเพียงตัวอย่างให้เห็นในเวลาอันจำกัด ต่อไปก็คงมีท่านที่เคารพได้มาพูดเพิ่มเติมอีก กระผมขอประทานโทษ เพราะคิดว่าจะพูดสัก 20 นาที นี่ว่าเข้าไปเกือบ 40 นาทีแล้ว ขอขอบพระคุณครับผม

แนวคิดและบทบาทของ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส.อุบลราชธานี 4 สมัย (พ.ศ.2476-2492)¹

พริยา มหาภคิตคุณ*

การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเปลี่ยนโครงสร้างการปกครองของไทยจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทที่มีความสำคัญสูงสุด เป็นกฎหมายที่ระบุที่มา ขอบเขตการใช้อำนาจอธิปไตย อันเป็นอำนาจสูงสุดที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นอำนาจของประชาชน ซึ่งหมายความว่า ต่อแต่นี้ไปประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิ มีเสรีภาพ และมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมาย ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตย โดยผ่านการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” หรือที่เรียกว่า “ส.ส.” เข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาและสถาบันการเมืองต่าง ๆ ที่จะมีการจัดตั้งขึ้น การปฏิวัติ 2475 จึงมีความหมายต่อการเปิดโอกาสให้นักการเมืองที่มาจากท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาค เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติได้เป็นครั้งแรก

ในการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่

นอกจากจะพบบรรยากาศการแข่งขันอำนาจระหว่างกลุ่มผู้นำการเมืองในส่วนกลางแล้ว การเคลื่อนไหวของนักการเมืองท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งเป็น “ส.ส.” ยังเป็นนักการเมืองอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเวทีการเมืองด้วย และในบรรดา “ส.ส.” ที่มีบทบาทเด่นหรือเป็น “ดาวสภา” ในยุคนั้น มีอยู่หลายคนทีเดียวที่ได้รับการอธิบายว่าเป็นผู้ให้การสนับสนุนผู้นำการเมืองกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้นว่า กลุ่มผู้นำอีสาน ที่มี ทองอินทร์ ภูริพัฒน์, เต็ง ศิริจันทร์, ถวิล อุดล และ จำลอง ดาวเรือง เป็นแกนนำ เป็นนักการเมืองที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ภายหลังบุคคลเหล่านี้ถูกฆาตกรรมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และกลายเป็นคดีการเมืองที่คึกโครมที่สุดคดีหนึ่งของการเมืองไทย³

หรือ กรณีของนาย เลียง ไชยกาลและนายฟอง สิทธิธรรม ได้รับการอธิบายว่า เป็นกลุ่มนักการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาลและท้ายสุดได้ร่วมกับนักการเมืองกลุ่มนิยมเจ้าและขุนนางเก่าจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์⁴ เป็นต้น

แนวทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้นจึงยังมีข้อจำกัดอยู่บ้างตรงที่ ส.ส.มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทุกครั้งที่

*อาจารย์ประจำ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

เลี้ยงกับทองอินทร์ เคยทำงานการเมืองในบทบาทการเป็น “ฝ่ายค้าน” ร่วมกันมาตั้งแต่เข้าสภาสมัยแรก ทั้งสองมาแตกแยกความคิดและเดินคนละทางเอาเมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพายุติลง และปรากฏชัดออกมาว่า ทองอินทร์ทำงานเสรีไทย แต่เลียงไม่ได้เข้าร่วม จึงนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งกันและกันทำให้เลียงและฟองแยกไปจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์

มีการเลือกตั้ง มีคนใหม่เข้ามามีคนเก่าออกไป (ส.ส.สอบตก) ทำให้ไม่สามารถจับกลุ่มได้ชัดเจน แม้แต่ ส.ส.คนเดิมในบางสมัยปรากฏแนวคิดและบทบาทชัดเจน แต่เมื่อเวลาผ่านไป หรือมีการเปลี่ยนรัฐบาลแนวคิดและบทบาทอาจจะแตกต่างกันได้อีก ตัวอย่างเช่น กรณีของ นายเลียง ไชยกาล เคยถูกจัดอยู่ในกลุ่ม ส.ส.ที่สนับสนุนรัฐบาล แต่ในความเป็นจริง

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาแนวคิดและบทบาทของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส. อุบลราชธานี 4 สมัยซ้อน (พ.ศ.2476-2490) ผู้มีบทบาทเป็น “ดาวสภา” และเป็นแกนนำของกลุ่มมาตั้งแต่สภาสมัยแรก จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่มากขึ้น และเนื่องจากการเป็นการศึกษาที่เน้นตัวบุคคล ผู้ปรากฏบทบาทในสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมาในรูปลายลักษณ์อักษร จึงเป็นการศึกษาที่เน้นข้อมูลจากเอกสารร่วมสมัย โดยเฉพาะจากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ข่าวนสพ. เอกสาร

ราชการ และได้พยายามเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากบุคคลผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทองอินทร์ หรือ ส.ส.ท่านอื่นเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

ผลการศึกษาขั้นต้น พอจะสรุปเป็นสมมติฐานได้ว่า นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ มีแนวคิดทางการเมืองที่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยและมีแนวคิดในเรื่องการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญ ที่เน้นการพัฒนาภายใน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมลงสู่ภูมิภาค แนวคิดทั้งสองประการข้างต้น มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้นายทองอินทร์ เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในลักษณะที่ยึดมั่นหลักการใช้อำนาจอธิปไตยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและเป็น

สมาชิกที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2476 -2492

แนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์

ตามหลักการโดยทั่วไป การศึกษาแนวคิดและบทบาทของบุคคลใดก็ตามย่อมไม่สามารถแยกแยะบุคคลผู้นั้นออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นนักคิดหรือเป็นปัญญาชนที่มี

ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเลียง ไชยกาล และนายเนย สุจิมา ณะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี สมัยแรกที่สุดที่เมืองไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย

บทบาทสำคัญต่อสังคม กรณีของนายทองอินทร์ก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากทองอินทร์มีบทบาทในฐานะที่เป็น “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1” จากจังหวัดอุบลราชธานี จึงหมายความว่าทองอินทร์ต้องมีความสัมพันธ์กับประชาชนใน 2 ระดับคือในระดับจังหวัดอุบลราชธานี อันเป็นเขตเลือกตั้งกับระดับชาติ ซึ่งหมายถึงการเข้าไปมีบทบาทในเวทีการเมืองในส่วนกลาง ต้องสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ในสถาบันการเมือง เนื้อหาที่จะนำเสนอในบทความนี้จึงขอ

แบ่งออกเป็น 3 ตอนตามลำดับแห่งชีวิตของการเป็น “นักการเมือง” ได้แก่

- ตอนที่ 1 ทองอินทร์ : ชีวิตและงานก่อนเป็นนักการเมือง
- ตอนที่ 2 บทบาทในสภา 2 สมัยแรก : แกนนำฝ่ายค้านยุคแรกของการเมืองไทย
- ตอนที่ 3 บทบาทในสภา 2 สมัยหลัง : การปรับเปลี่ยนยุทธวิธีทางการเมือง

ตอนที่ 1 ทองอินทร์ : ชีวิตและงานก่อนเป็นนักการเมือง
นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นชาวอุบลราชธานี โดยกำเนิด มีประวัติสรุปสั้น ๆ ดังนี้ เกิดเมื่อวันที่ 9

มิถุนายน พ.ศ. 2449 ที่บ้านหนองยาง อ.เดชอุดม เป็นบุตรคนที่ 3 ของนายชู นางหอม มีพี่น้องรวมบิดามารดา รวม 4 คนเรียงตามลำดับคือ นายทิม นางสิม (ปรีสพันธ์) ทองอินทร์ และนายสินธร (ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเล็ก) ฐานะทางครอบครัวของบิดามารดาประกอบอาชีพทำนาและค้าขาย มีที่นาบางส่วนแบ่งให้เช่าบิดาจะนำสินค้า(เครื่องใช้และยารักษาโรค)จากในเมืองออกไปขายและซื้อข้าวกลับเข้ามาขายในเมือง มีฐานะพอสรุปได้ว่าเป็น “คหบดี” คนหนึ่ง

จากฐานะดังกล่าว ลูกๆ ทุกคนจึงได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษานายทิม พี่ชายคนโตซึ่งภายหลังจะลงสมัคร ส.ส. เช่นเดียวกัน เรียนจบครู ป.ป. จากโรงเรียนฝึกหัดครูวัดบวรนิเวศ ในพ.ศ. 2463 แล้วกลับมารับราชการครู ส่วนนางสิม พี่สาว เมื่อจบชั้นประถมปีที่ 3 บิดามารดาให้ออกจากโรงเรียนมาประกอบอาชีพค้าขายที่ตลาดในเมือง และยังคงติดตามบิดามารดาไปค้าขายตามหมู่บ้านรอบนอกด้วย ส่วนทองอินทร์ เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเบญจมมหาราชในพ.ศ. 2466 ได้สอบชิงทุนเล่าเรียนหลวงประจำมณฑล เข้าไปศึกษาต่อในชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

เมื่อสอบไล่ได้ประโยชน์क्रमบริบูรณ์ในพ.ศ. 2467 และได้วุฒิประโยคครูมัธยม (ครู ป.ม.) ในปีต่อมาทองอินทร์ได้กลับไปรับราชการ โดยได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็น “ครูน้อย” ที่โรงเรียนเบญจมมหาราชเมื่อวันที่ 1 มิ.ย. 2468⁶ พร้อมกับสมัครเรียนกฎหมายทางไปรษณีย์กับโรงเรียนกฎหมาย และสามารถสอบไล่ได้เนติบัณฑิตใน พ.ศ. 2473

ระหว่างที่รับราชการเป็นครู ทองอินทร์ได้รับการเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็น “ครูใหญ่” พร้อมกับได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “รองอำมาตย์ตรี” เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2471⁷ ต่อมาเมื่อจบเนติบัณฑิตแล้ว จึงโอนจากตำแหน่งครูใหญ่ในสังกัดกระทรวงธรรมการ ไปสังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้รับการบรรจุเป็นเลขานุการมณฑลนครราชสีมา ในวันที่ 24 ส.ค. 2474⁸ จากนั้น ในวันที่ 5 เม.ย. 2476⁹ มีคำสั่งให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้รั้งนายอำเภอพุทธโธสง จ.บุรีรัมย์ อีกสองเดือนต่อมา จึงได้

ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้รั้งนายอำเภอม่วงสามสิบ (7 มิ.ย. 2476)¹⁰ อยู่ อ.ม่วงสามสิบได้เพียง 2 เดือน ก็ถูกย้ายไปดำรงตำแหน่งนายอำเภอท่าอุเทน จ.นครพนม เมื่อวันที่ 10 ส.ค. 2476¹¹ และอยู่ในตำแหน่งนี้จนกระทั่งลาออกเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส.อุบลราชธานีตั้งแต่สมัยแรกที่มีการเลือกตั้ง

สำหรับชีวิตครอบครัวนั้น ทองอินทร์สมรสกับเจ้าศิริบังอร ณ จำปาศักดิ์ เมื่อ 21 เม.ย. 2471 มีบุตรธิดาทั้งสิ้น 8 คน

จากการศึกษาวิถีชีวิต การศึกษา และการรับราชการของทองอินทร์ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจดังนี้

(1) ทองอินทร์ เป็นปัญญาชนจากอีสานอีกคนหนึ่งที่มีประสบการณ์อยู่ในระยะเวลาที่คาบเกี่ยวกันระหว่างสมัยใหม่กับสมัยเก่า หมายความว่า ทองอินทร์เกิดและเติบโตขึ้นมาในระหว่างที่ภาคอีสานกำลังมีความเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายปฏิรูปการปกครองและการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย ซึ่งเป็นนโยบายที่ดำเนินมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ดังนั้นจากความสามารถในการศึกษา ทำให้มีโอกาสในการสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวง เข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพฯ และจากวุฒิการศึกษาที่ดี จึงได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการระดับสูงในท้องถิ่น

จากภูมิหลังทางครอบครัว การศึกษา และการรับราชการ จัดได้ว่าทองอินทร์เป็น “คนรุ่นใหม่”¹² อีกคนหนึ่งของภาคอีสานที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดที่กำลังแพร่หลายในสังคมไทยเวลานั้น โดยเฉพาะในหมู่ผู้มีการศึกษาสายวิชาชีพ “นักการศึกษา นักกฎหมายและนักปกครอง” วิถีชีวิต ที่ต้องรับราชการอยู่ในชนบทภาคอีสาน ทำให้ได้มีส่วนร่วมอยู่ในสถานการณ์จริงที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งและนโยบายที่เจ้ากระทรวงในกรุงเทพฯ สั่งการมา ต้องพบเห็น รับรู้ปัญหา และทำหน้าที่แก้ปัญหาของชาวชนบทอยู่ตลอดเวลา

(2) ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่จะค้นหาข้อสรุปว่าทองอินทร์มีแนวคิดอย่างไรในการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ควรกล่าวด้วยว่า ภาคอีสานในขณะนั้น มีสภาพการณ์โดยทั่วไป หรือมีปัญหาอะไรบ้าง ที่จะทำให้เกิดเสียงสะท้อนของส.ส.จากภาคนี้ “โคกเค่น” มาโดยตลอด

ประการแรก สภาพการเมืองการปกครอง ผลจากการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย ทำให้เมืองต่างๆ ของภาคอีสานมีฐานะเป็นหน่วยการปกครองหนึ่ง (จังหวัด) ขึ้นสังกัดกระทรวงมหาดไทยมีการส่งผู้ว่าราชการนายอำเภอ ปลัด และผู้บริหารระดับสูงมาจากกระทรวงต่างๆ ส่วนข้าราชการระดับกลาง-ล่าง ส่วนใหญ่ยังเป็นชาวพื้นเมือง เช่น ครู เสมียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากข้อจำกัดของระบบราชการแบบใหม่ ที่เน้นการปฏิบัติงานตามคำสั่ง-นโยบายของกรุงเทพฯ ทำให้บางครั้งคำสั่งต่างๆ ที่ออกมา ไม่สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่แท้จริงของจังหวัด¹³ สังคมข้าราชการในต่างจังหวัด จึงแบ่งออกเป็นข้าราชการระดับสูง โดยมากมักเป็นคนต่างถิ่นที่เข้ากระทรวงในกรุงเทพฯ แต่งตั้งมา กับข้าราชการที่เป็นชาวอีสานคนไหนมีวุฒิการศึกษาสูงก็จะดำรงตำแหน่งบริหารในเมือง ระดับรองลงมาจากพวกแรก กับข้าราชการระดับล่างที่มีจำนวนมากกว่า แต่มีการศึกษาไม่สูงนักและกำลังพยายามศึกษาต่อเพิ่มเติมเพื่อปรับวุฒิและเลื่อนตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีครอบครัวอดีตผู้นำท้องถิ่นเดิมที่เคยดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองกรมการระดับสูงมาก่อน ซึ่งต้องหมดอำนาจลงจากการดำเนินนโยบายปฏิรูป แต่บุตรหลานของตระกูลเหล่านี้ อาศัยการเข้ารับการศึกษาระบบใหม่ และผันตัวเองเข้าสู่ระบบราชการได้ในระดับหนึ่ง¹⁴

ประการที่สอง สภาพเศรษฐกิจ ผลจากการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย ราษฎรในภาคอีสานต้องเปลี่ยนวิถีการเสวยเกษียณ จากที่เคยเก็บของป่า หรือนำผลผลิต มาเสวยเกษียณให้รัฐในรูปของ “ส่วย” หรือการถูกเกณฑ์แรงงาน มาเป็นการเสวยเกษียณในรูปของ “เงินตรา” ซึ่งมีอยู่หลายประเภท เช่น ภาษีรัชูปการ ภาษีค่านา ตัวพิมพ์รูปพรรณสัตว์ เงินศึกษาพลี ระบบภาษีอากรแบบใหม่ที่เก็บในรูปตัวเงินนี้ นับเป็นภาระอันหนักที่ทำให้ชาวอีสานต้องแสวงหา “เงิน” มาจ่ายเป็นค่าภาษี¹⁵

ยิ่งกว่านั้น ตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา ได้มีการเชื่อมโยงทางรถไฟระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองต่างๆ ในภาคอีสาน¹⁶ ทำให้เกิดการขยายตัวของการผลิตข้าวเจ้าเพื่อขาย ซึ่งจะเข้ามาแทนที่การผลิตข้าวเหนียวไว้บริโภคเอง เกิดการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา

และการเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจของพ่อค้าชาวจีน ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวอีสานอยู่ไม่น้อย

ในกรณีของชาวจีน เป็นความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่กำลังปรากฏตัวขึ้นอย่างน่าสนใจสำหรับภูมิภาคนี้ เพราะนอกจากจะพบว่ามีการครอบครองที่ดินรายใหม่ ๆ อพยพไปตั้งถิ่นฐานตามชุมทางรถไฟ ในช่วงปลายทศวรรษ 2460 แล้ว ตามเมืองต่าง ๆ ยังมีชาวอีสานเชื้อสายจีนอีกจำนวนหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่มาก่อน คนเหล่านี้จะเป็นชาวจีนที่เข้าไปมีบทบาทในการเป็นพ่อค้าหรือเจ้าภาษีนายอากร จากนั้นจึงตั้งรกราก มีครอบครัว ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับครอบครัวของอดีตกรมการเมืองแตกสาแหรกออกเป็นนามสกุลต่างๆ และยังคงมีบทบาทสำคัญทั้งในทางเศรษฐกิจการค้า การครอบครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ตลอดจนการมีบุคคลในตระกูลที่เข้ารับราชการ ทั้งในท้องที่ภาคอีสาน หรือในภาคอื่นๆ ตัวอย่างเช่น นายฮ้อย บุคคิ ศิริจันทร์ (บิดาของนายเตียง ศิริขันธ์) ทำการค้าครอบครองพื้นที่ในเขตอีสานเหนือ และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนนิเทศพาณิชย์”¹⁷ หรือนางหอม มารดาของทองอินทร์เป็นบุตรของขุนภานิโสภา ซึ่งเป็นชาวจีน¹⁸

ชาวจีนจึงเป็นคนในเมืองกลุ่มแรกที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ อาทิเช่น การเรียกรับเงินสมทบทางการเพื่อทำการตัดถนน สะพาน เพื่อให้การคมนาคมสะดวก การเป็นผู้บริจาครายสำคัญให้แก่การพัฒนาวัดในชุมชน เป็นต้น¹⁹ และเป็นชนชั้นกลางในเมืองอีกกลุ่มหนึ่งที่บทบาทเป็นผู้สนับสนุนนักการเมืองในเวลาต่อมา

ประการที่สาม สภาพทางสังคม ระบบบริหารราชการแบบใหม่ที่มีการส่งผู้ว่าราชการและผู้บริหารระดับสูงตรงมาจากกรุงเทพฯ ทำให้เกิดความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรมระหว่างชาวอีสานกับข้าราชการที่มาจากต่างถิ่น เช่น มีการกล่าวถึงอยู่เสมอว่า คนลาวขี้เกียจสกปรก กินปลาร้า ไม่ชอบเรียนหนังสือ²⁰ เป็นต้น ในส่วนของชาวเมืองและชาวชนบทรอบนอก ซึ่งเป็นราษฎรส่วนใหญ่ของภาคอีสานเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องปรับตัวภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลงไปสู่สมัยใหม่ ระบบ

การศึกษาภาคบังคับและระบบการศึกษาของพระสงฆ์ ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีผลการเรียนดีจากชนบทรอบนอกได้มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เข้าสู่ระบบราชการ และเลื่อนฐานะได้ตามลำดับ นักเรียนเรียนดีจากชนบทรอบนอกส่วนน้อยเหล่านี้ต้องผ่านประสบการณ์ที่ยากลำบาก กว่าที่จะก้าวขึ้นสู่การเป็นข้าราชการระดับสูงในเมือง หรือถึงขนาดผ่านการรับเลือกตั้งเข้าเป็น “ส.ส.” ในที่สุด ตัวอย่างผู้นำอีสานที่มีภูมิหลังดังกล่าวเช่น จำลอง ดาวเรือง²¹, ฟอง สิทธิธรรม²², นิวัฒน์ พูนศรี ศรีสุวรรณันท์²³ เป็นต้น

สภาพทั่วไปของภาคอีสานที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่า การบริหารราชการในแบบเดิม ภายใต้โครงสร้างของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเน้นการรวมศูนย์ที่กรุงเทพฯ ยังมีข้อจำกัดและนับเป็นอุปสรรคขัดขวางความก้าวหน้าของภูมิภาคอยู่ไม่น้อย ทิศเนดังกล่าวจะปรากฏชัดเจนมากในการอภิปรายของส.ส.ในสภาฯ สมัยแรก ไม่เฉพาะแต่ทองอินทร์ แต่เป็นกระแสความคิดที่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทยในระยะปลายทศวรรษ 2470-2480 ซึ่งจะพบเห็นได้ทั่วไปทั้งในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ตามนสพ.รายวัน วารสารของทางราชการ และในจดหมายร้องทุกข์ที่มีไปถึงหน่วยงานต่างๆ ของทางรัฐบาล²⁴

เมื่อแยกกล่าวเฉพาะสำหรับทองอินทร์แล้ว จะเห็นได้ว่าความรู้และประสบการณ์ ทำให้ทองอินทร์เป็น “คนรุ่นใหม่” ชาวอีสานอีกคนหนึ่ง que แสดงออกถึงความปรารถนาจะเห็นประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้ามีเอกราชที่สมบูรณ์ทัดเทียมกับอารยประเทศ เช่นเดียวกับ “คนรุ่นใหม่” ที่มีการศึกษาในยุค นั้น แต่ในแง่ของ “วิธีการสร้างความเจริญก้าวหน้า” จะเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ด้วยเหตุที่เป็นชาวอีสาน มีประสบการณ์คลุกคลีอยู่กับปัญหาต่างๆ ทำให้ทองอินทร์มีแนวความคิดในการสร้างความเจริญก้าวหน้าว่า จะต้องเป็นความเจริญก้าวหน้า ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาชนบท โดยถือเป็นหน้าที่ที่รัฐบาลจะต้องดูแลทุกข์สุขของราษฎร ต้องให้ราษฎรมีการศึกษาเพียงพอที่จะเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ที่มีต่อชาติ รู้จักที่จะประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้ตนมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ปฏิบัติตามกฎหมายและตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม

ประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ เมื่อนั้นปัญหาต่างๆ ที่เคยมี เช่น การจัดเก็บภาษี ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม ฯลฯ ก็จะลดลง และประเทศก็จะเจริญก้าวหน้าไปในที่สุด²⁵

นอกจากนี้ ทองอินทร์ยังปรากฏชัดถึงทัศนะที่มองว่าการบริหารประเทศเท่าที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่เน้นเฉพาะกรุงเทพฯ และหัวเมืองชั้นในเท่านั้น ทั้งยังเป็นนโยบายที่ไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของภูมิภาค และภาคอีสานที่มีขนาดใหญ่เป็น 1 ใน 3 ของประเทศ ยังไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐบาลเท่าที่ควรจะเป็น²⁶

ดังนั้น การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิ.ย. 2475 ของคณะราษฎรในทัศนะของทองอินทร์ จึงหมายถึงความก้าวหน้าในอีกระดับหนึ่งของท้องถิ่น และเป็นความก้าวหน้าของชาติเพราะ “ระบอบใหม่” เป็นระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่ต้องการจะเข้าไปดำเนินกิจการของประเทศ สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ โดยลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ซึ่งหมายความว่าปัญหาต่างๆ ของชนบทรอบนอกที่เคยมีมา น่าจะนำไปสู่การแก้ไขให้ถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริงได้ และในขณะเดียวกัน การได้รับเลือกตั้งเข้าเป็น “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ยังเป็นความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัวด้วย เพราะฉะนั้น จึงปรากฏชัดเจนว่าทองอินทร์เป็นข้าราชการอีกผู้หนึ่งที่ชื่นชมกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนี้ ดังจะเห็นได้จากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมคณะราษฎร และการลาออกจากราชการเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกใน พ.ศ. 2476²⁷

ตอนที่ 2 บทบาทในสภา 2 สมัยแรก : แขนงฝ่ายค้านยุคแรกของการเมืองไทย

รัฐสภาไทยหลังการเลือกตั้งครั้งแรกในเดือน พ.ย. 2476 ประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท มีชื่อเรียกในสมัยนั้นว่า “สมาชิกประเภทที่ 1” มาจากการเลือกตั้ง กับ “สมาชิกประเภทที่ 2” มาจากการแต่งตั้ง ที่กล่าวว่า บทบาทของทองอินทร์ในสภา 2 สมัยแรกนั้น หมายถึง สภาฯ หลังการเลือกตั้งครั้งแรก ชุดหนึ่ง ซึ่งจะประกอบด้วยสมาชิกประเภท 1 ที่ผ่านการเลือกตั้งโดยทางอ้อม

เข้ามาทั้งสิ้น 78 คน กับสภาภายหลังการเลือกตั้งครั้งที่ 2 ในเดือน พ.ย. 2480 อีกชุดหนึ่ง ชุดหลังนี้มาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีจำนวนทั้งสิ้น 91 คน แต่มีอายุสั้นเพียง 11 เดือน ก็ถูกยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ สภาทั้ง 2 ชุดนี้ ตรงกับสมัยรัฐบาล นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2476-2481)²⁸

อนึ่ง บรรยาการของการประชุมสภา ในรอบ 15 ปีแรก ได้ปรากฏกระแสความคิดเกี่ยวกับ “สิทธิหน้าที่ของผู้แทนราษฎร” ว่าควรจะมีมากน้อยเพียงใด ความคิดดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งจากฝ่ายสมาชิกด้วยกันเอง และทำให้การปฏิบัติตอบของฝ่ายรัฐบาลด้วย กล่าวโดยทั่วไป เป็นที่ยอมรับกันว่า เนื่องจากผู้แทนราษฎรเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องความเป็นอยู่ของราษฎรได้ดีที่สุด ผู้แทนราษฎรจึงควรเป็น ผู้คอยให้ความช่วยเหลือการดำเนินงานของรัฐบาลที่คิดจะทำในท้องถิ่น แต่ประเด็นที่ว่าผู้แทนราษฎรควรจะมีสิทธิเสรีภาพ และมีอำนาจเพียงใดนั้นปรากฏแนวคิดแตกแยกออกเป็น 2 กระแส ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสมาชิก

แนวคิดแรก ส่วนใหญ่เป็นพวกนักกฎหมาย อาทิ หลวงประดิษฐมนูธรรม พระยานิติศาสตราพิศาล เห็นว่า สมาชิกฯ ย่อมมีสิทธิเสนอกฎหมายเข้าสู่สภาได้อย่างเสรี และกฎหมายที่สมาชิกฯ เสนอย่อมมีความหนักแน่นชอบธรรม และมีผลบังคับให้ฝ่ายบริหารต้องปฏิบัติตามมากกว่าการเสนอข้อมูลในรูปแบบอื่น เช่น กระฐู่ หรือ ญัตติ²⁹

ในกลุ่มของสมาชิกที่มีแนวคิดแบบแรกมักปรากฏแนวคิดและบทบาททางการเมืองในลักษณะที่ถือว่าตนเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นสถาบันการเมืองใหม่ที่เกิดจากการเชื่อเชิญโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ย่อมมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นและเสนอกฎหมายได้อย่างเสรีเพื่อควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังที่ได้แถลงไว้ต่อสภา สมาชิกที่มีแนวคิดแบบนี้จึงมักปรากฏบทบาทในลักษณะที่เน้นความเป็น “อิสระ” จากรัฐบาล พยายามร่วมมือกันต่อสู้ภายใต้กฎ กติกา ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ และตามระเบียบ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกที่มีแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์,

เลียง ไชยกาล(อุบลฯ), ใต้ ปาณิกบุตร (พระนคร), มงคลรัตน์วิจิตร (นครศรีธรรมราช), ขุนวรลัญญ์ธรรมเวทย์ (หนองคาย), หลวงวรนิติปรีชา(สกลนคร) และพระพิณิจธนากร(เชียงใหม่)บุคคลเหล่านี้จะรวมกลุ่มกันที่บ้านของนายใต้ ปาณิกบุตร มีเรียกชื่อในสมัยนั้นว่า “บ้านศิษย์บุตรปาร์ตี้” ซึ่งเป็นที่รับรู้กันว่า ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนี้ เป็นการทำหน้าที่ “ฝ่ายค้าน” และเตรียมการเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองในอนาคต³⁰

สภาสมัยที่ 2 สมาชิกที่มีลักษณะดังกล่าว จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น เช่น มีเดียง ศิริจันทร์ (สกลนคร), ถวิล อุดล(ร้อยเอ็ด)และจำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม) และยังมีบทบาทโดดเด่นมากขึ้นไปตลอดจนถึงต้นทศวรรษ 2490

แนวคิดที่สอง กลับมองว่า ในช่วงเวลาที่ยังมีการใช้ “บทเฉพาะกาล” แห่งรัฐธรรมนูญ สมาชิกไม่ควรมีบทบาทถึงขนาดเสนอกฎหมาย การเสนอกฎหมายควรเป็นหน้าที่ของรัฐบาลจะดีกว่าเพราะรัฐบาลมีความพร้อมทั้งด้านกำลังคนและมีหลักวิชาดีกว่า สมาชิกควรเป็นเพียงผู้คอยให้ข้อมูลและคำปรึกษาแก่รัฐบาลเท่านั้น ยังไม่สมควรที่จะเข้าไปแทรกแซงกิจการในฝ่ายบริหาร ถึงขนาดที่เสนอกฎหมายเป็นทำนองไปบีบบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม³¹ ฝ่ายรัฐบาลที่มีแนวคิดเช่นนี้ตัวอย่างเช่น พระสารสาสน์ประพันธ์ รัฐมนตรีธรรมการ³² ส่วนสมาชิกก็มักปรากฏบทบาทไปในลักษณะที่เป็นฝ่ายอภิปรายสนับสนุนรัฐบาล คัดค้านการนำเสนอกฎหมายของฝ่ายสมาชิกและการเข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีลอยตัวอย่างเช่น พระคุณธรรปรีชาไวท์(เขียงราย), พระยาสมันตรัฐ บุรินทร์(สตูล), ขุนสุคนธ์วิทศึกษากร (สมุทรสาคร), หลวงนาถนิติธาดา(ชัยภูมิ) และผู้ที่เข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการรัฐมนตรี เช่น แะ ยูนิพันธุ์ (เพชรบุรี-คลัง), ขุนประเจตธรรมพันธ์(พิษณุโลก-ธรรมการ) ไสว อินทประชา(สวรคโลก-ผู้ช่วยมหาดไทย), สร้อย ณ ลำปาง (ลำปาง-เศรษฐการ), สนิท เจริญรัฐ(นครราชสีมา-ทบวงพาณิชย์) เป็นต้น สมาชิกในกลุ่มนี้ มักจะไปรวมกันที่สำนักพิมพ์ประชาธิปไตย มี สนิท เจริญรัฐ เป็นแกนนำ มีสมาชิกประมาณ 33 คน³³

การรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวทางการเมืองของ

สมาชิก ทั้ง 2 กลุ่ม ในระยะแรกนี้ ยังไม่มีผลผูกมัดอย่างจริงจัง เป็นสมัยที่ทุกฝ่ายมีความเห็นไปในแนวเดียวกันว่า ทุกคนยังต้องศึกษาแสวงหาประสบการณ์ทางการเมืองกันอีกมาก ฉะนั้น จึงพบต่อไปอีกว่าทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสมาชิกมีการพบปะซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมเรียนรู้การเมืองและนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในอนาคต

อย่างไรก็ดี ควรกล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ยังมีสมาชิกในอีกลักษณะหนึ่ง อาจเรียกได้ว่าเป็นสมาชิกประเภท “ไม่ประดับ” สมาชิกเหล่านี้มักไม่ปรากฏการแสดงบทบาทหรือแนวคิดใดๆ ที่ชัดเจน ยกเว้นการเป็น “ตัวแทน” ท้องถิ่นที่นำเสนอปัญหาต่าง ๆ เข้าสู่สภาเท่านั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง แต่กระนั้น เสียงของสมาชิกเหล่านี้ กลับมีพลังมากพอที่จะชี้ขาดได้เมื่อเกิดประเด็นสำคัญๆ ที่สภาฯ จะต้องตัดสินใจ จึงไม่อาจมองข้ามได้

บทบาทของทองอินทร์ในสภาทั้ง 2 สมัยนี้ แสดงออกอย่างเด่นชัดในการทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และปรากฏให้เห็นพัฒนาการของแนวคิดทางการเมืองและการมีแนวคิดในการพัฒนาประเทศที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมโดยลำดับ กล่าวคือ

(1) เช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ทองอินทร์ได้พยายามนำเสนอข้อมูลอันเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในการพัฒนาท้องถิ่นให้รัฐบาลรับทราบ พร้อมกับเสนอแนะแนวทางแก้ไขในรูปแบบต่างๆ เช่น กระทุ้ง ญัตติร่าง พรบ. รวมทั้งจดหมายส่วนตัว เนื้อหาที่นำเสนอมีตั้งแต่ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร อันเกิดจากการดำเนินนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น ปัญหาว่าด้วยการปฏิบัติของข้าราชการ ปัญหากรรมกร และการเรียกร้องให้คนกรุงเทพฯ ลดทัศนคติเชิงดูถูกวัฒนธรรมอีสาน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทองอินทร์มีความตั้งใจและพยายามที่จะเป็น “ตัวแทน” ของคนทุกกลุ่มในสังคม โดยเฉพาะแต่ราษฎรในจ.อุบลฯ เท่านั้น³⁴

(2) เคลื่อนไหว ผลักดันให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณไปในลักษณะที่เน้นการกระจายงบประมาณลงสู่ภูมิภาคให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะงบประมาณใน

ด้านการศึกษา และการพัฒนาเศรษฐกิจ ความสนใจติดตามและพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านนี้ทำให้ทองอินทร์เป็นสมาชิกผู้หนึ่งที่ปรากฏการเข้าร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็น ทุกครั้งที่รัฐบาลเข้าแถลงนโยบายต่อสภาทุกครั้งที่มีการพิจารณาร่างพรบ.งบประมาณประจำปี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2476 - 2481 และทุกครั้งที่มีการพิจารณาร่างพรบ.ที่สำคัญๆ ของรัฐบาล จากความพยายามที่จะตรวจสอบการบริหารงบประมาณที่นำไปใช้ในการพัฒนาประเทศดังกล่าว แนวคิดในการพัฒนาประเทศของทองอินทร์ ได้มีการพัฒนาจนเกิดความชัดเจนขึ้นโดยลำดับ กล่าวคือ

ทองอินทร์ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาและที่รัฐบาลคณะราษฎรจะดำเนินต่อไป เพราะเป็นการพัฒนาที่เน้นกองทัพนากว่ากิจการด้านอื่น และยังเน้นเฉพาะหัวเมืองชั้นใน(เขตพระนคร) มากกว่าหัวเมืองชั้นนอก แต่ทองอินทร์ต้องการให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณ ให้มีลักษณะของการกระจายไปสู่การพัฒนาภายในประเทศพร้อมกันหลายด้านแบบ “เดินแถวหน้ากระดาน” โดยเน้นเฉพาะด้านการศึกษา การกลไกกรรมและการเศรษฐกิจ³⁵

แนวคิดของทองอินทร์ข้างต้นวางอยู่บนหลักเหตุผลที่ได้อภิปรายต่อสภา มีใจความพอสรุปว่า สยามเป็นประเทศขนาดเล็ก มีฐานะเป็น “บัพเพอร์สเตท” ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในทุกด้าน ดังนั้น จึงควรที่จะพัฒนาในด้านการเศรษฐกิจ การศึกษาเพื่ออบรมพลเมืองของชาติให้รู้จักสิทธิหน้าที่ของตน ให้ประเทศพึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นวิธีการสร้างชาติที่รากฐานของสังคม โดยเน้นการพัฒนาชนบทและจากประสบการณ์ 4 ปีในสภาฯ ทำให้ทองอินทร์เห็นว่า “เราก้าวไปในระบอบประชาธิปไตยเร็วเกินไป ในเมื่อราษฎรของเรายังไม่ได้รับการศึกษาพอ”³⁶

อนึ่ง การคัดค้านงบประมาณและแนวนโยบายการพัฒนาประเทศ ทำให้กลายเป็นความขัดแย้งโดยตรงระหว่างทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฝ่ายค้าน กับฝ่ายทหาร โดยเฉพาะนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกลาโหม ถึงขนาดที่หลวงวิจิตรวาทการมีกล่าวโจมตีสมาชิกผ่านทางวิทยุกระจายเสียง เป็นทำนองว่า

สมาชิกที่เป็นกรรมการงบประมาณ เป็นพวกที่ไม่มี
ความรู้ในรัฐศาสตร์นโยบายของประเทศ จึงไม่ควรที่
จะมาตั้งปัญหาได้แย้งในนโยบายส่วนใหญ่ของราชการ
ให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์³⁷ การถกเถียงกันในเรื่อง
“เราจะเริ่มสร้างบ้านด้วยการสร้างรั้ว หรือว่าเราจะเริ่ม
สร้างบ้านด้วยการลงเสาเสียก่อน” จะกลายเป็นความขัด
แย้งที่ขยายตัวขึ้นในเวลาต่อมา

(3) พยายามทำหน้าที่ในการเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ
ตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลให้ดำเนินไปตาม
นโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาฯ และยังมีส่วนร่วมในการ
พัฒนากลไกทางการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยยิ่ง
ขึ้น ด้วยการพยายามผลักดันให้รัฐสภาเป็นสถาบัน
การเมืองอิสระสามารถถ่วงดุลอำนาจกับสถาบันอื่น ตาม
หลักการแบ่งแยกและการถ่วงดุลอำนาจ ระหว่างกษัตริย์
รัฐบาล รัฐสภา และศาล บทบาทในด้านนี้เห็นได้ชัดเจน
ในหลายกรณี เช่น การเสนอความเห็นให้รัฐบาลกับ ร.7
ประนีประนอมกัน³⁸ (แม้จะไม่ประสบผลและนำไปสู่กรณี
สละราชสมบัติในปี 2477) หรือการรวมกลุ่มในบ้าน
ศิษย์นุตปาร์ดี เพื่อเตรียมจัดตั้งพรรคการเมืองในอนาคต
การทำงานการเมืองร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มบ้าน
ศิษย์นุตปาร์ดี เห็นได้ชัดเจนในหลายกรณี เช่น ทองอินทร์,
เลียง ไชยกาล, ได้ ปาณิกบุตร, หลวงวรรณดิปริชาและ
ขุนวรสิทธิ์ธรรมาเวทย์ร่วมกันยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป
เพื่อไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ โดยเน้นงานด้านเศรษฐกิจ
เป็นหลัก³⁹

ความเคลื่อนไหวในลักษณะที่พยายามทำหน้าที่เป็น
ฝ่ายนิติบัญญัติ ที่เคร่งครัดต่อหลักการแบ่งแยกและการ
ถ่วงดุลอำนาจ เคารพต่อกฎข้อบังคับของการประชุมสภาฯ
ทำให้รัฐบาลพระยาพหลฯต้องประสบปัญหาความไม่มี
เสถียรภาพทางการเมือง รัฐบาลต้องลาออก 2 ครั้ง
ครั้งแรก ในพ.ศ. 2477 เมื่อรัฐบาลแพ้คะแนนเสียงในสภาฯ
ว่าด้วยเรื่องการจัดหางาน⁴⁰ ครั้งที่สองใน พ.ศ. 2478 เมื่อ
ทองอินทร์ เลียงและได้ ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป
ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ กรณีการซื้อขายที่ดินของ
พระคลังข้างที่ แม้ว่าในการลงมติ รัฐบาลจะได้รับเสียง
สนับสนุนในสภาฯ แต่รัฐบาลพระยาพหลฯ ลาออก⁴¹

(4) ภายนอกสภา ทองอินทร์สามารถสร้างฐาน

คะแนนเสียงในพื้นที่จังหวัดอุบลฯ ขึ้นรองรับได้จากการ
ประกอบอาชีพทนายความ ซึ่งเน้นการเป็นตัวกลางใน
การประนีประนอมความขัดแย้งให้แก่ลูกความมากกว่า
การแสวงหารายได้ และยังเปิดกิจการโรงเรียนขึ้น เริ่ม
จากการตั้งโรงเรียนประถม แล้วปรับเป็นโรงเรียนมัธยมชื่อ
“ศรีทอง” และภายหลังยังขยายสาขาออกเป็น 2 โรงเรียน
คือ “ศรีทอง” = โรงเรียนมัธยมชาย และ “วิไลวัฒนา” =
โรงเรียนมัธยมหญิง ตลอดจนการวิ่งเต้นช่วยเหลือ
ข้าราชการระดับต่าง ๆ⁴²

เมื่ออายุของสมาชิกสภาฯ ประเภทที่ 1 ชุดแรก
หมดวาระลง ได้มีการเลือกตั้งครั้งที่ 2 ในวันที่ 7
พฤศจิกายน 2480 ครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรงเป็น
ครั้งแรก โดยวิธีแบ่งเขต แต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้ 1 คน
ต่อราษฎร 200,000 คน ทำให้มีจำนวนผู้แทนราษฎร
เพิ่มขึ้นเป็น 91 คน (จากเดิมมี 78 คน)⁴³ บรรยาการการ
หาเสียงเลือกตั้งตามจังหวัดต่างๆ ในครั้งนี้ จึงเป็นไป
อย่างคึกคัก ผลปรากฏว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีผู้แทน
ราษฎรได้ 4 คน จาก 4 เขตเรียงตามลำดับ คือทองอินทร์
เขต 1, ทิม ภูริพัฒน์(พี่ชาย)เขต 2, พอง สิทธิธรรม
เขต 3 และเลียง ไชยกาลเขต 4

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับสมาชิกสภาฯ ประเภทที่ 1 ชุด
ที่ 2 ได้แก่ ภูมิหลังทางด้านคุณวุฒิและอายุของผู้แทน
ราษฎรพบว่า ครึ่งหนึ่งของผู้แทนราษฎรชุดนี้ จบการ
ศึกษาในระดับอุดมศึกษาเฉพาะที่จบทางด้านกฎหมาย
และที่กำลังศึกษาอยู่เป็นจำนวนถึง 22 คน ที่จบทั้ง
กฎหมายและครุศึกษามีอยู่มีใช้น้อย และในจำนวน 22 คนนี้
เป็น ส.ส.อีสานถึง 12 คน ส่วนทางด้านอายุ เท่าที่มี
หลักฐานพอตรวจสอบได้พบว่า 1 ใน 3 ของผู้แทน
ราษฎรชุดนี้มีอายุเฉลี่ยอยู่ในระหว่าง 23 - 40 ปี และ
เกือบครึ่งหนึ่งของผู้แทนราษฎรทั้งหมด ล้วนเคยมี
“ประสบการณ์ทางการเมือง” มาบ้างแล้วทั้งสิ้น⁴⁴

ภูมิหลังทางด้านคุณวุฒิ อายุและประสบการณ์
ทางการเมืองของผู้แทนราษฎร ชุดที่ 2 ทำให้บรรยาการ
การประชุมสภาฯชุดนี้ เต็มไปด้วยความวุ่นวาย อันเกิด
จากความกระตือรือร้นในการทำหน้าที่ของสมาชิกที่
ต้องการสร้างชื่อเสียงและเตรียมการจัดตั้งพรรคการเมือง
มีการส่งกระชู้ ญัตติและร่างพรบ.เข้าสู่สภาฯ เป็น

จำนวนมาก สมาชิกบางนาย มีการใช้วาทะจ้าวร้ายรุนแรง ไม่เคารพต่อข้อบังคับการประชุมฯ เป็นเหตุให้มีปากเสียงกับประธานสภาบ่อยครั้ง สำหรับกลุ่มสมาชิกฝ่ายค้านแห่งบ้านคิษยนุดปาร์ดี แม้ว่าจะมีเพียงทองอินทร์, เลียง ไชยกาลและขุนวรสิทธิธรรมเวทย์เท่านั้นที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาในครั้งนี้ แต่ครั้งเมื่อเปิดสภาแล้ว สมาชิกในกลุ่มกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ถวิล อุดล (ร้อยเอ็ด), เตียง ศิริจันทร์(สกลนคร), จำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม), พันธุ์ อินทวงศ์(นครพนม), ทิม ภูริพัฒน์(อุบล), ฟอง สิทธิธรรม(อุบล),เทพ โชตินุชิต(อุบล), ปรีกษ์ แก้วปลั่ง(สุรินทร์), อ้วน นาครทรรพ(อุดรธานี) และที่มาจากภาคอื่น เช่น ทอง กันทาธรรม(แพร่), นิ่ม เรืองเกษตร(ละโว้) และเยื่อน พาณิชยวิทย์ (พระนครศรีอยุธยา) เป็นต้น

การที่สมาชิกฝ่ายค้านในสภาชุดที่ 2 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น น่าจะเกิดจากการที่บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นปัญญาชนที่มี “ประสบการณ์ทางการเมือง” มาก่อน เคยมีความสัมพันธ์ส่วนตัว ทั้งในระดับร่วมสถาบันศึกษากันมาบ้าง หรือเคยรับราชการในท้องที่เดียวกันมาบ้าง และภายใต้เงื่อนไขของการทำงานในสภาที่จำเป็นจะต้องอาศัยการร่วมมือช่วยเหลือกันในการร่วมยื่นกระทู้ ขัดติ หรือเสนอร่างพรบ. ดังนั้น จึงปรากฏว่า ภายหลังจากเลือกตั้ง ได้มีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มาจากภาคเดียวกันและเคยเป็นเพื่อนนักเรียนกันมา ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ⁴⁵ เป็นต้นว่า ทองอินทร์ ทิม เลียง และฟอง ร่วมกันจัดตั้ง “สมาคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เพื่อช่วยเหลือบรรดาหัวคะแนนและราษฎรอีสานที่ได้รับเลือก⁴⁶ หรือการร่วมกันออกหนังสือราย 10 วัน ครั้งของฝ่ายค้าน ชื่อ “สยามอุโฆษ” ไว้เป็นกระบอกเสียงของกลุ่ม⁴⁷ เป็นต้น

การที่ทองอินทร์ เป็นสมาชิกคนแรกที่สนใจและติดตามพรบ.งบประมาณ ได้รับการเสนอชื่อและได้รับการเลือกตั้งจากเพื่อนสมาชิก ให้เข้าทำงานเป็นกรรมาธิการชุดต่าง ๆ ของสภา โดยเฉพาะกรรมาธิการพิจารณาร่างพรบ.งบประมาณ และการเป็นสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งต่อเนื่องเข้าสู่สภาในสมัยที่ 2 ทำให้บทบาทของทองอินทร์ในสภาสมัยนี้(พ.ย. 2480 - 2481)

ก้าวขึ้นสู่การเป็นแกนนำที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวทางการเมืองของสมาชิกฝ่ายค้าน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในหลายกรณี เช่น การเสนอร่าง พรบ. ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2480 ของทอง กันทาธรรม (แพร่) ซึ่งเสนอมาในเวลาเดียวกับเทพ โชตินุชิต(อุบล) เทพจึงถอนตัวก่อน และมีการเสนอให้ทองอินทร์ เลียง ขุนวรสิทธิธรรมเวทย์เป็นกรรมาธิการ⁴⁸ การเสนอร่างข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎรฉบับที่ 4 พ.ศ. 2480 โดย เทพ โชตินุชิต ร่างนี้แม้ว่าจะตกไป แต่ชี้ให้เห็นว่า มีฝ่ายค้านในสภาอยู่ประมาณ 33 เสียง⁴⁹ หรือกรณีการเสนอร่างพรบ.งบประมาณ พ.ศ.2481 เป็นครั้งแรกที่สภาชุดนี้จะได้พิจารณาร่างพรบ.งบประมาณ ปรากฏว่าทางรัฐบาลเสนอให้สมาชิกมีเวลาอ่านล่วงหน้าได้เพียง 3 วัน ตามข้อบังคับการประชุมสภา แต่สมาชิกกลับเห็นว่าเป็นเวลาที่เหมาะสมเกินไป และไม่มีคำอธิบายเหตุผลประกอบร่างฯ มากพอที่จะให้สมาชิกทำความเข้าใจได้ ประกอบกับเครื่องขยายเสียงในที่ประชุมยังไม่มีคุณภาพ สมาชิกจึงมีการอภิปรายคัดค้านรัฐบาลอย่างรุนแรงใน 2 ประเด็นหลักคือไม่เห็นด้วยกับวิธีการเสนอร่างพรบ.งบประมาณ และไม่เห็นด้วยกับรายการจัดสรรเงินงบประมาณ สภาต้องใช้เวลาในการอภิปรายเรื่องนี้ติดต่อกันถึง 5 ครั้งจึงมีการลงมติ และเมื่อสภาลงมติแล้ว พระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรีถึงกับได้มีการ “ดักเตือน” สมาชิกว่า “อย่าให้มันหนักนัก”⁵⁰

เมื่อสภา เปิดประชุมสมัยสามัญอีกครั้งหนึ่งในปีต่อมา ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสมาชิก จึงทวีความรุนแรงมากขึ้น เริ่มจาก กรณีการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปในเรื่องการเก็บเงินค่าเล่าเรียนของขุนชำนาญ อนุศาสน์(สมุทรปราการ) ซึ่งมีเจตนาต้องการให้รัฐบาลผ่อนผันการทวงถามค่าเล่าเรียนจากนักเรียนแต่บรรดาภาคในการประชุมกลับกลายเป็นว่า รัฐบาลต้องการให้สมาชิกลงมติว่าจะไว้วางใจ หรือไม่ไว้วางใจ พระยาพหลฯ นั้น ถึงกับกล่าวว่า “ถ้าขึ้นเป็นเช่นนี้รื้อไปเข้าพินิจเห็นว่าสภานี้มันจะตั้งอยู่ไม่ได้”⁵¹ และแสดงท่าทีดังรายงานของ “จักราวุธ” แห่งนสพ.ไทยใหม่ว่านายกรัฐมนตรีนั้น “ลุกขึ้นพูดด้วยน้ำเสียงสั่นสะท้านไปทั้งกาย”⁵² ฝ่าย

สมาชิกผู้เสนอจึงขอถอนญัตติเพื่อให้เรื่องยุติลง

ร่างพรบ.ยกเลิกพรบ.จัดการป้องกันรักษา
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2481 ของ เดียง ศิริจันทร์เข้าสู่ที่ประ
ชุมสภาในครั้งถัดมา ซึ่งแสดงเจตนาของฝ่ายค้านว่า
ต้องการให้รัฐบาลเปิดให้มีพรรคการเมืองขึ้นอย่างถูก
ต้องตามกฎหมาย⁵³ ระหว่างนั้น การเมืองนอกสภา เริ่ม
ทวีความตึงเครียดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อหลวงวิจิตรวาทการ
รัฐมนตรีได้ไปแสดงปาฐกถาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เรื่อง “การรวมออสเตเรียเข้ากับเยอรมนี” เมื่อ 25 ก.ค. 2481
ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์กันมากตามนสพ. โดยเฉพาะข้อความที่กล่าวเป็นทำนองว่า “จีนยิ่งกว่ายิว”
ขณะเดียวกัน นสพ.ยุทธโฆส ของฝ่ายทหารบก ได้มีการ
ลงบทประพันธ์กล่าวร้ายเสียดสีชาวจีน สมาชิกฝ่าย
ค้านจึงตั้งกระทู้ถามรัฐบาล เริ่มจากอรุณ แสงสว่าง
วัฒนะและตามมาด้วยกระทู้ของเลียง ไชยกาล เมื่อการ
ประชุมหยุดพัก เลียงได้ถูกสมาชิกประเภท 2 จำนวน
หนึ่ง นำโดย ขุนนิรันดร์ชัย, นายวิลาศ โอสถานนท์,
นายวิเชียร สุวรรณพัทธ์, พ.ท.ประยูร ภมรมนตรี และ
นายชุมพล ปิณฑานนท์ ช่วยกันล้อเลียนและจับเลียงไป
โยนที่สระน้ำหน้ารัฐสภา เหตุการณ์ครั้งนี้ได้รับความ
สนใจมากจากทุกฝ่ายสมาชิกฝ่ายค้านแสดงการ
ประท้วงด้วยการไม่เข้า
ร่วมประชุม⁵⁴

ความไม่พอใจที่มี
ต่อการทางการเมือง
ระหว่างรัฐบาลกับ
สมาชิกฝ่ายค้าน จึงมา
ถึงจุดวิกฤต เมื่อฝ่ายค้าน
เริ่มจากนายพันธุอินทวงศ์
(นครพนม) เสนอเรื่อง

เลียง ไชยกาล

ขอให้สภาตีความในข้อบังคับการประชุมและการ
ปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร⁵⁵ ตามมาด้วยการเสนอร่างข้อ
บังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. 2481 ของ ถวิล อุดล(ร้อยเอ็ด) ซึ่งมีเนื้อหา
ต้องการให้รัฐบาลเสนองบประมาณโดยมีรายละเอียด
มากขึ้น แต่รัฐบาลปฏิเสธโดยอ้างว่ามีข้อจำกัดไม่
สามารถกระทำได้ เมื่อสภาลงมติรับหลักการจึงนำไป

สู่การยุบสภาเป็นครั้งแรกในพ.ศ.2481⁵⁶

ตอนที่ 3 บทบาทในสภา 2 สมัยหลัง : การปรับเปลี่ยน ยุทธวิธีทางการเมือง

การเลือกตั้งสมัยที่ 3 ในต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.
2481 เป็นการเลือกตั้งอีกสมัยหนึ่งที่มีบรรยากาศของการ
แข่งขันทางการเมือง ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายค้านและ
ผลปรากฏว่าสมาชิกฝ่ายค้านที่เคยมีข้อบาดหมางใจกับ
รัฐบาลยังคงได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นสัดส่วนถึง 26 คน
จากเดิมที่สามารถรวมกลุ่มกันได้ 43 คน⁵⁷ ซึ่งในจำนวน
นี้เป็น ส.ส.อีสานถึง 13 คน จากจำนวนสมาชิก ที่ได้
รับเลือกตั้งครั้งนี้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 91 คน ผลการเลือก
ตั้งครั้งนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่าราษฎรทางภาคอีสาน
ยอมรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็น “ฝ่ายค้าน” มาก
กว่าสมาชิกที่เป็นฝ่ายรัฐบาล

ระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2492 สถานการณ์
การเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศมี
ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การเคลื่อนไหว
ทางการเมืองของทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกมีการ
เปลี่ยนแปลงไปด้วย จึงขอแบ่งการอธิบายออกเป็น 4
สมัยคือ

ก. สมัยก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ.2481-
2484)

ข. สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ.2484-2488)

ค. สมัยแห่งการฟื้นฟูระบอบประชาธิปไตย

(พ.ศ.2487-2490)

ง. จุดจบแห่งชีวิตทางการเมือง (พ.ศ.2490-2492)

ก. สมัยก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ.2481-2484)

รัฐบาลใหม่ ภายใต้การนำของพันเอก หลวงพิบูล
สงคราม ก้าวขึ้นสู่อำนาจภายใต้สถานการณ์การเมือง
ระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศที่เต็มไปด้วย
ปัญหา กล่าวคือการเมืองระหว่างประเทศในระยะ
นั้นกำลังทวีความตึงเครียด อันเนื่องมาจากการดำเนิน
นโยบายสร้างชาติเพื่อเป็นมหาอำนาจของกลุ่มประเทศ
เผด็จการฟาสซิสต์ (อิตาลี เยอรมัน ญี่ปุ่น) ซึ่งมีรากฐาน

มาจากความคิดชาตินิยมแบบใหม่และลัทธิทหารนิยม ส่วนประเทศฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยอย่างอังกฤษ สหรัฐ ฝรั่งเศส กำลังประสบปัญหาภายในอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ความจำเป็นในการฟื้นฟูบูรณะประเทศ ทำให้รัฐบาลฝ่ายเสรีประชาธิปไตยเหล่านี้ถึงกับต้องมีการรวมกลุ่มพรรคการเมือง เพื่อจัดตั้ง “คณะรัฐบาลแห่งชาติ” แก้ไขปัญหาภายในของตน⁵⁸ ความสำเร็จในการสร้างชาติของฝ่ายเผด็จการฟาสซิสต์ และความล้มเหลวของระบบรัฐสภาในหลายประเทศ ตลอดจนอิทธิพลของแนวคิดชาตินิยมแบบใหม่และลัทธิทหารนิยมที่แพร่หลายอยู่ในกระแสการเมืองโลกระยะนี้ล้วนมีอิทธิพลต่อสังคมไทยด้วย ทศนคดีที่เคยเชื่อมั่นว่ารัฐสภาเป็นวิถีทางหนึ่งในการสร้างชาติ และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของชาติ เริ่มเสื่อมความนิยมลง ขณะที่แนวทางสร้างชาติด้วยระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ กำลังพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นวิธีการสร้างชาติที่ให้ผลได้รวดเร็วกว่า

อย่างไรก็ดี จากประสบการณ์ทางการเมืองภายในประเทศตลอดระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา นอกจากรัฐบาลคณะราษฎรจะประสบกับกระแสการคัดค้าน หรือการท้าทายที่ตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐสภาแล้ว รัฐบาลยังต้องประสบกับปัญหาการต่อต้านจากกลุ่มผู้นำเก่า หรือที่ถูกเรียกรวมๆว่า “กลุ่มนิยมเจ้า” ซึ่งมีความเคลื่อนไหวทางการเมืองไปในลักษณะที่ต้องการสงวนอำนาจบางอย่างไว้กับสถาบันกษัตริย์และชนชั้นสูงตามเดิม ข้อเสนอของคนเหล่านี้ ได้แก่ การเรียกร้องให้กษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในการ(เลือก)แต่งตั้งสมาชิกประเภท 2 หรือ การให้กษัตริย์มีสิทธิในการยับยั้งกฎหมายได้ เป็นต้น การแข่งขันอำนาจทางการเมืองของคณะราษฎรกับกลุ่มนิยมเจ้านั้นมีปรากฏมาโดยลำดับ นับตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว และนอกจากนั้น ยังมีปัญหาการมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจของพ่อค้าชาวจีน และปัญหาการพัฒนาประเทศที่หมักหมมมาช้านาน

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้แกนนำสายทหารของคณะราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันเอก หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกลาโหมมองว่าภัยของระบอบเก่ายังคงมีอยู่และถือเป็นศัตรูหลักของ

รัฐบาล รัฐบาลชุดใหม่ภายใต้การนำของหลวงพิบูลสงคราม จึงมีการ “ปรับตัว” ในหลายประการ ตั้งแต่การเปิดโอกาสให้สมาชิกคณะราษฎร “รุ่นหนุ่ม” เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีมากขึ้นเป็นจำนวนถึง 18 ใน 25 ตำแหน่ง ซึ่งทำให้รัฐบาลชุดนี้มีลักษณะการดำเนินงานที่เข้มแข็ง ฉับไวและกระตือรือร้นมากขึ้นกว่าเดิม⁵⁹ จากนั้นรัฐบาลได้ดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการ ได้แก่ การปรับปรุงกำลังทหารและตำรวจ ให้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเสถียรภาพของรัฐบาลให้เกิดความมั่นคง การเข้า “จัดการ” กับฝ่ายปรปักษ์ทางการเมืองอย่างเด็ดขาด ด้วยการกวาดล้างนักการเมืองกลุ่มนิยมเจ้าขึ้นศาลพิเศษ การเข้าแทรกแซงอำนาจนิติบัญญัติด้วยวิธีการต่าง ๆ การรื้อถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ควบคู่ไปกับการรณรงค์เผยแพร่ความรู้สึกลัทธิชาตินิยมและดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม⁶⁰

ในการดำเนินการทั้ง 6 ประการนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจตรงที่ว่าวิธีการที่รัฐบาลเข้าแทรกแซงฝ่ายนิติบัญญัตินั้นปรากฏอยู่หลายวิธี เช่น การส่งสันติบาลติดตามความเคลื่อนไหวของฝ่ายค้านบางคน ทั้งโดยเปิดเผยและโดยทางลับ⁶¹ ทำให้สมาชิกฯ ฝ่ายค้านชั้นนำต้องหลบหนาทพของตนเองลงไปในระดับหนึ่ง หรือมีการดึงสมาชิกฯบางคนเข้าดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการ หรือผู้ช่วยเลขานุการกระทรวงต่างๆ ซึ่งจะคอยทำหน้าที่เป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลทั้งในสภาและนอกสภา⁶² นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนวิธีการอภิปรายแถลงนโยบายต่อสภาฯเสียใหม่ จากเดิมรัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี จะนำนโยบายมาแถลงสดให้สภาฯรับทราบ สมาชิกฯ ต้องฟังและจดบันทึกกันเองโดยไม่มีเอกสารแจก เปลี่ยนมาเป็นการประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อร่วมกันร่างนโยบาย มีการแจกหัวข้อนโยบายให้สมาชิกฯ ก่อนที่จะมีการประชุมซึ่งได้รับคำชมเชยเป็นอย่างมาก⁶³ หรือการจัดให้มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างนายกรัฐมนตรี นักข่าวและสมาชิกฯ เป็นประจำ เพื่อให้เกิดความใกล้ชิด สามารถซักถาม ติดตามเรื่องราวต่างๆ ได้เป็นการส่วนตัว ทำให้สามารถลดกระแสการส่งกระทบต่างๆ เข้าสภาฯ ได้มาก⁶⁴

อีกประการหนึ่ง รัฐบาลหลวงพิบูลสงครามได้แสดง

ให้เห็นความเอาใจใส่ในการที่จะเข้ามาแก้ไขปัญห เศรษฐกิจการคลัง โดยเฉพาะวิธีการงบประมาณ ซึ่งเป็น ปัญหาที่ก่อให้เกิดการยุบสภากับปัญหาการจัดเก็บภาษีอากร การแก้ไขปัญหานี้ กลายเป็นภาระหนักของหลวง ประดิษฐมนุธรรม หรือนายปรีดี พนมยงค์ ผู้เข้ารับ ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง(พ.ศ. 2481-4) ซึ่งปรากฏชัดเจนว่า ดำเนินการไปในลักษณะที่มีการใช้ มาตรการทางด้านกฎหมาย และมีท่าทียอมรับฟังความ เห็นของสมาชิกฝ่ายค้าน มีการแก้ไขอุปสรรคบางอย่าง เช่น เดิม สมาชิกจะแปรญัตติร่าง พรบ.งบประมาณ หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับการเงินได้ก็ต่อเมื่อ นายกรัฐมนตรี ลงนามรับรองเปลี่ยนมาเป็นให้รัฐมนตรีคลังรับรองก็ เพียงพอ การดำเนินการ ในลักษณะดังกล่าว จึงทำให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์ อันใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ระหว่างหลวงประดิษฐ มนุธรรม ทองอินทร์ เตียง ถวิล และจำลอง ดังจะเห็นได้จากการ พิจารณาร่าง พรบ.ให้ ใช้ บทบัญญัติแห่ง ประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481 ซึ่งมีการปรับปรุง

หลวงประดิษฐมนุธรรม

ภาษีอากรหลายชนิดที่ตอบสนองข้อเรียกร้องของสมาชิก ที่มีมานาน เช่น การยกเลิกภาษีรัชูปการ อากรค่านา และมีการเก็บภาษีชนิดใหม่ เรียกว่า “เงินช่วยบำรุงท้อง ที่” กับ “เงินช่วยการประถมศึกษา” เพื่อนำไปใช้จ่ายใน ท้องถิ่นได้เลยโดยไม่ต้องนำส่งมาส่วนกลาง⁶⁵ หรือ เวลา ที่สภาพิจารณาร่างพรบ.งบประมาณแต่ละครั้ง ตลอด สมัยที่นายปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น ทองอินทร์จะได้รับการเสนอชื่อให้เป็นกรรมการใน โควต้าของรัฐบาลในฐานะเป็น “ผู้รู้งบประมาณที่ทำแต่ ดันๆ มา” และการเสนอชื่อเป็นกรรมการชุดต่างๆ ในระยะพ.ศ.2481-2484 ยังเป็นการให้สมาชิกเสนอ รายชื่อ แล้วให้มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง

ทองอินทร์ก็จะได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงสูงสุดมาโดย ตลอด⁶⁶

จากสภาพดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้บทบาทของ สมาชิกฯ ฝ่ายค้านในระยะ 4 ปีนี้มีการปรับยุทธวิธีเช่นกัน จากเดิมที่เคยถือว่าจะนั่งเฉยเมื่อเห็นด้วยกับรัฐบาล คัดค้านเมื่อไม่เห็นด้วย เปลี่ยนมาเป็นการเข้าร่วม อภิปรายสนับสนุนรัฐบาลเมื่อเห็นด้วย และเข้าร่วม ทำงานอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในกรณีการออกกฎหมาย เพื่อสร้างชาติในทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากกรณีการ อภิปรายสนับสนุนการตั้งงบประมาณพิเศษในการสร้าง โรงงานอุตสาหกรรม⁶⁷ การสนับสนุนการออก พรบ. สวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อประโยชน์แห่งครัวเรือน

พ.ศ. 2482⁶⁸ เป็นต้น

กระนั้นก็ดี จะเห็น ได้ว่าถึงที่สุดแล้ว ทอง- อินทร์และรัฐบาลหลวง พิบูลสงคราม มีแนวคิด ในการพัฒนาประเทศ แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อน ให้เห็นอีกประการหนึ่งว่า ทั้งสองมีความเข้าใจการ ทำ งาน ใน ระ บอบ ประชาธิปไตยแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ ในส่วน ของแกนนำสายทหาร

หลวงพิบูลสงคราม

ของรัฐบาล เช่น หลวงพิบูลสงคราม และหลวงวิจิตร วาทการ ต้องการพัฒนาชาติไทยให้เป็นชาตินิยมอำนาจ วิธีการสร้างชาติ จึงต้องเริ่มต้นจากการพัฒนากองทัพ รณรงค์ปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยม-ทหารนิยมควบคู่กับ การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ราษฎรอยู่ดีกินดี รัฐบาลจะ ได้เก็บภาษีได้เต็มที่โดยไม่ต้องกู้เงิน หรือพึ่งพาต่างชาติ อันจะเป็นเหตุให้ต้องถูกรุกรานหรือสูญเสียเอกราชได้ง่าย⁶⁹ แนวทางสร้างชาติของบุคคลเหล่านี้ จึงปรากฏมาโดย ลำดับนับตั้งแต่หลวงพิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแล้ว และเมื่อเข้าดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นโยบายของรัฐบาลจึงเด่นชัดยิ่ง ขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของหลวงพิบูลสงครามที่กล่าวว่า

“การบูรณะประเทศนั้น จะต้องเลือกทหารไว้แนวหน้าอย่างชาติต่างๆ ได้ทำในเวลานี้”⁷⁰ และจากภูมิหลังของการเป็นนายทหารอาชีพ จึงมีความโน้มเอียงที่จะไม่พอใจกับการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในสภาซึ่งต้องมีการอภิปรายถกเถียง มีการยื่นกระทู้ ร่างกฎหมาย และญัตติต่างๆ ตามหลักการแบ่งแยกและการถ่วงดุลอำนาจในระบบประชาธิปไตย ดังจะปรากฏมาโดยตลอดเช่นเดียวกันว่า เจ้าหน้าที่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงกลาโหมและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของฝ่ายทหาร มักจะมีการกล่าวหาว่าร้ายโจมตีสมาชิกฯ ที่มีการอภิปรายคัดค้านงบประมาณอยู่เสมอ⁷¹

และเมื่อพิจารณาในด้านเศรษฐกิจนั้น รัฐบาลหลวงพิบูลสงครามกลับไปให้ความสำคัญกับปัญหาการครอบงำทางเศรษฐกิจของชาวจีนและชาวตะวันตกมากกว่าปัญหาความยากจนของราษฎรในชนบท การดำเนินการทางเศรษฐกิจ จึงปรากฏออกมาในรูปของการเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวต่างประเทศ มีการโฆษณาชวนเชื่อใช้อำนาจในระบบราชการ เพื่อผลักดัน บีบบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจแทนชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจีน⁷² และพอถึงขั้นตอนของการวางนโยบายพัฒนาชนบท ก็เป็นเวลาที่ล่วงเลยมาถึงปีพ.ศ. 2485 ปรากฏใน “โครงการบูรณะชนบทหรือแผนการบูรณะชนบทของกระทรวงมหาดไทย” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทย สนใจพัฒนาชนบทเฉพาะในด้านกายภาพเป็นหลัก และเป็นมุมมองของฝ่ายข้าราชการที่มีได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ดังถ้อยแถลงที่ว่า

แผนการสร้างชาตินั้น มีการที่จะต้องปลูกเสกชีวิตจิตใจของราษฎรให้เหมาะสมกับที่จะเป็นพลเมืองของชาติให้มีที่อยู่ทำกิน มีการอยู่ดีกินดี ซึ่งทั้งนี้ จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงและจัดการปรับปรุงแก้ไข ตั้งแต่ตามชนบท มาถึงชุมชนในเมืองและนคร

ข้อบกพร่องอันมีอยู่ทั่วไปตามชนบท ซึ่งเป็นชาวลัทธิ ที่นับว่าสำคัญ มี

1. บ้านเรือนบางแห่งปลูกสร้างกันอย่างยัดเยียด

ไม่มีบริเวณบ้านสำหรับการทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ หักถ่อกรรม และอาคารเป็นชั่วคราว

2. หมู่บ้าน ขาดสมบัติส่วนกลางที่จะใช้ประโยชน์ร่วมกัน อาทิ ที่ประชุม ที่สนามนั่งเล่นและออกกำลังกาย ทางคมนาคมกับตลาด โรงเรียน ร้านค้า วัดพุทธ สุขศาลาและตลาด⁷³

ทางด้านทองอินทร์และสมาชิกฝ่ายค้าน จะเป็นอีกฝ่ายหนึ่งที่มีความคิดเห็นตรงกันข้ามบุคคลเหล่านี้ มีจุดยืนที่มองว่าประเทศไทยนั้นเป็นประเทศเล็กที่ต้องดำรงอยู่ท่ามกลางมหาอำนาจ ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ อีกมาก ราษฎรไทยยังไม่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ระบอบประชาธิปไตย ปัญหาสำคัญที่ทำให้ราษฎรยังไม่พร้อมได้แก่ ความไม่รู้ถึงสิทธิหน้าที่ที่ตนมีต่อชาติและปัญหาความยากจน ดังนั้น การสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้าตามระบอบประชาธิปไตย จะสำเร็จลงได้ก็ด้วย “การปฏิวัติจิตใจของประชาชนให้เข้าสู่ระบอบใหม่”⁷⁴ และ

การสร้างชาติที่จะก้าวหน้าไปได้โดยคตินั้น ควรจะต้องสร้างด้วยฐานะของราษฎรขึ้นมา... ผู้แทนราษฎรนั้นได้อยู่ใกล้ชิดกับราษฎร คลุกคลีในความเป็นอยู่ของราษฎรโดยตรงกว่าข้าราชการที่อยู่ในส่วนกลาง ฉะนั้นจึงย่อมรู้ความเป็นอยู่ของราษฎรและฐานะได้เป็นอย่างดีมาก... ทั้งนี้ เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่สภาฯ นี้ ปรารถนาร่วมมือกันสร้างฐานะของราษฎรให้ดี”⁷⁵

จากจุดยืนที่มองว่าสยามเป็นเพียงประเทศเล็กที่ดำรงอยู่ท่ามกลางมหาอำนาจ ราษฎรยังไม่พร้อมต่อการเข้าสู่ระบอบใหม่ ทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฯ ฝ่ายค้าน จึงปรากฏบทบาทมาตั้งแต่แรกในการคัดค้านการจัดสรรเงินงบประมาณที่ทุ่มเทไปบำรุงกองทัพผลักดันให้รัฐบาลหันมาพัฒนา การศึกษาและเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก ดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเน้นความเป็นกลางและเหตุผลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการบำรุงการศึกษาอีกประการหนึ่งคือ การจัดการศึกษาให้ทั่วถึงยังเป็นพันธะสัญญาที่คณะราษฎรได้ให้ไว้กับราษฎร ตามที่ระบุไว้ใน

หลัก 6 ประการที่ได้แถลงไว้ และตามบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรา 65 ว่า

เมื่อราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ยังมีการศึกษาไม่จบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด และอย่างช้าต้องไม่เกินกว่าสิบปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.2475 สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภทมีจำนวนเท่ากัน⁶

การพัฒนาประเทศที่เน้นการจัดการศึกษาให้ทั่วถึง จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่การยกเลิกตำแหน่ง “สมาชิก ประเภทที่ 2” (มาจากการแต่งตั้ง) ซึ่งจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จากภูมิหลังของทองอินทร์ที่เป็น “คนรุ่นใหม่” ซึ่งจบการศึกษาสายวิชาชีพครูและกฎหมาย เคยมีประสบการณ์ในการรับราชการในท้องที่ภาคอีสานและการเป็นนักการเมือง ทำให้ทองอินทร์แยกความเป็น “ราษฎร” ออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเป็น “ประชาชนที่สนใจฝึกฝนในทางการเมือง ซึ่งมีการศึกษา พวกนี้ย่อมเป็นหัวแรงในการที่จะดำเนินกิจการของประเทศให้ก้าวหน้าลุถึงไปด้วยความปลอดภัย” ส่วนประเภทที่สอง “แม้จะมีการศึกษาดำรง พวกนี้ฝึกฝนในการที่จะสร้างเศรษฐกิจของบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า มิได้ฝึกฝนในทางการเมือง”⁷ ทองอินทร์จึงเป็นสมาชิกฯ คนหนึ่งที่ปรากฏแนวคิดและวางบทบาทของตนเองในการเข้าทำงานการเมืองอย่างชัดเจน

จากการมีแนวคิดในการพัฒนาประเทศ และมีแนวคิดในการทำงานการเมืองที่แตกต่างกันตลอดจนมีการอภิปรายโต้แย้งกันมาตั้งแต่สภาฯ สมัยแรก ทำให้ทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฝ่ายค้านในกลุ่มก็ยังคงเป็นเสียงส่วนน้อยที่มีความกล้าหาญในการคัดค้านรัฐบาลอย่างเปิดเผย ดังจะเห็นได้จากกรณีการคัดค้านการออกพรบ.ศาลพิเศษ พ.ศ. 2482⁸ การคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อยึดบทเฉพาะกาลใน พ.ศ.2483⁹

นอกจากนั้น ในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ.2482

ทองอินทร์เป็นสมาชิกฯอีกผู้หนึ่งที่ปรากฏบทบาทชัดเจนในการเสนอกฎหมายให้รัฐบาลรักษานโยบายเป็นกลาง¹⁰ และจำลอง ดาวเรือง(มหาสารคาม) แกนนำสำคัญอีกผู้หนึ่งในกลุ่มฝ่ายค้าน ได้พยายามตั้งข้อสังเกตต่อที่ประชุม ถึงการออกกฎหมายที่แสดงความเอินเอียงเข้าข้างอักษะและยังเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารเข้าก้าวก่ายฝ่ายนิติบัญญัติ¹¹ และเมื่อเกิดกรณีญี่ปุ่นยกกองทัพบุกกรุงเทพฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2484 ตามมาด้วยการประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา โดยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับฝ่ายอักษะ ทำให้ทองอินทร์ต้อง “ปรับเปลี่ยน” วิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกครั้งหนึ่งในการทำหน้าที่เป็น “ฝ่ายค้าน” เพื่อล้มรัฐบาลหลวงพิบูลสงคราม โดยวิถีทางการเมือง และการเข้าไปมีบทบาทร่วมอยู่ใน “ขบวนการเสรีไทย”

ข. สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ.2484-2488)

สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นก่อนในภาคพื้นยุโรป (ก.ย.2482) เริ่มจากการที่เยอรมันบุกโปแลนด์ และนำไปสู่การประกาศสงครามระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีอังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นแกนนำกับฝ่ายอักษะอันมีเยอรมัน อิตาลีและญี่ปุ่น จากนั้น สงครามในภาคพื้นเอเชียแปซิฟิกที่เรียกกันว่า “สงครามมหาเอเชียบูรพา” จึงเริ่มขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ.2484 จากการบุกของญี่ปุ่น ถัดมาในวันที่ 25 มกราคม 2485 รัฐบาลไทยมีประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร มีอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา การเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศ จากการประกาศเป็นกลางมาสู่การเข้าร่วมสงครามโดยเป็นมิตรกับญี่ปุ่นครั้งนี้ จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งของการเมืองไทย ซึ่งมีผลกระทบในวงกว้าง

อนึ่ง ในระหว่างที่สถานการณ์ระหว่างประเทศกำลังทวีความตึงเครียดมากขึ้นนั้น ทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฝ่ายค้านได้มีการหยั่งท่าทีของรัฐบาลมาโดยตลอด โดยเฉพาะภายหลังจากเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนเป็นต้นมา ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาการบุกของกองทัพญี่ปุ่นขึ้นจริงๆ และยังคงตามมาด้วยการปรับคณะรัฐมนตรี การลงนามในกติกาสัญญาพันธมิตร พ.ศ.2485 และจบลงด้วยการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งที่

ฝ่ายค้านน่าจะพอคาดเคาออก แต่เนื่องจากในเวลานั้น เสียงสนับสนุนรัฐบาลมีมากกว่า ทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฝ่ายค้านจึงไม่สามารถดำเนินการอะไรได้มากนัก และการที่บุคคลเหล่านี้แสดงท่าทีคัดค้านรัฐบาลมาโดยตลอด จึงเป็นที่จับตามองของฝ่ายสันติบาล ทำให้ต้องหลบหนาทลวงไปมากในช่วงแรกของสงคราม⁸²

กล่าวสำหรับทองอินทร์ การที่รัฐบาลหลวงพิบูลสงคราม เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศไปเข้าข้างฝ่ายอักษะซึ่งปกครองด้วยระบอบเผด็จการ จึงเท่ากับทำให้การพัฒนาประเทศและการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่กำลังก้าวหน้ามาด้วยคตินั้น “หยุดชะงักไป” เพราะการเข้าสู่สงครามจะทำให้รัฐบาลต้องลงงบประมาณที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ และทำให้รัฐบาลใช้อำนาจเผด็จการ อันจะเป็นภาระให้แก่ผู้ที่บริหารประเทศในภายหลัง⁸³ ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฝ่ายค้าน ในระยะสงครามมหาเอเชียบูรพา จึงปรากฏใน 2 ด้าน คือการเคลื่อนไหวเพื่อล้มรัฐบาลโดยวิธีทางสภาและการเข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย

บทบาทของทองอินทร์ในการล้มรัฐบาลหลวงพิบูลสงครามโดยวิธีทางสภา เริ่มปรากฏมาตั้งแต่แรกแล้ว แต่เพิ่งมาประสบความสำเร็จเอาในพ.ศ. 2487 เนื่องจากมีเงื่อนไขอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ

ประการแรก หลังจากการเข้าร่วมสงคราม รัฐบาลอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึกเข้าแทรกแซงสภา และฝ่ายตุลาการ มีการออกกฎหมายสร้างชาติไปในแนวทางเดียวกับประเทศเผด็จการจริงอยู่ แม้ว่าในระยะแรก รัฐบาลจะสามารถควบคุมสภาได้อย่างเต็มที่ โดยอาศัยเสียงจากสมาชิก ประเภท 2 และประเภท 1 บางคน แต่การกระทำดังกล่าว สร้างความไม่พอใจแก่สมาชิกเช่นเดียวกันและยังรัฐบาลละเมิดรัฐธรรมนูญบ่อยครั้งมากขึ้น ยิ่งกลายเป็นจุดอ่อนที่ทำให้ฝ่ายค้านนำมาใช้เป็นประเด็นในการชักจูงจิตใจสมาชิกทั้ง 2 ประเภทให้ต่อต้านรัฐบาล และนำไปสู่การลงมติไม่รับหลักการแห่งร่างพรบ. อนุมัติพระราชกำหนด 3 ฉบับ ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาลหลวงพิบูลสงครามลาออกใน พ.ศ. 2487

ประการที่สอง หลังเดือนพฤษภาคม 2485 สถานการณ์สงครามที่เปลี่ยนไป จากเดิมฝ่ายมหาอำนาจ

กลางเคยเป็นฝ่ายมีชัยชนะ กลับเป็นฝ่ายที่ต้องพ่ายแพ้ ทำให้ฐานะของรัฐบาลเริ่มตกที่นั่งลำบาก ทั้งจากการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายสัมพันธมิตร และจากการกดดันของกองทัพญี่ปุ่นที่ลดการให้ความช่วยเหลือต่อไทย แต่เพิ่มการเรียกร้องจากไทยมากขึ้น

ประการที่สาม ด้วยเหตุนี้ เมื่อรัฐบาลเริ่มมีการปรับท่าทีจากการเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น มาเป็นการวางแผนที่จะต่อต้านญี่ปุ่น ทำให้ฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นไม่ไว้วางใจและเป็นเหตุให้การพลัดเปลี่ยนรัฐบาลใน พ.ศ. 2487 ประสพผลบทบาทการเคลื่อนไหวเพื่อ “ล้ม” รัฐบาลตามวิถีทางสภาของทองอินทร์นั้นเริ่มมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2485 ดังจะเห็นได้จาก

(1) การคัดค้าน ร่างพรบ. อนุมัติพระราชกำหนดฉบับต่างๆ นำสังเกตว่า ภายหลังการประกาศสงครามได้เพียง 2 เดือน พอเปิดประชุมสภาปี 2485 รัฐบาลเสนอร่างพรบ. อนุมัติพระราชกำหนดรวดเดียว 8 ฉบับ⁸⁴ พอถึงสมัยประชุมปี 2486 เสนอมารวด เดียวอีก 12 ฉบับ⁸⁵ และปี 2487 เสนอมาได้เพียง 6 ฉบับ รัฐบาลลาออกเสียก่อน⁸⁶ ประเด็นที่สมาชิก คัดค้านมากที่สุดคือ เป็นการกระทำที่ฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซงฝ่ายนิติบัญญัติ โดยที่ร่างพรบ. บางฉบับ ไม่มีเหตุผลจำเป็นเร่งด่วนถึงขนาดต้องรีบออกในรูปของพระราชกำหนด ซึ่งมีผลผูกมัดสภาฯ ให้ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยโดยไม่จำเป็น

(2) การคัดค้านร่าง พรบ. งบประมาณ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง เช่น งบเดิมที่ตั้งก่อนสงคราม 165 ล้าน ลดลงเหลือ 125 ล้าน ในจำนวนนี้เป็นเงินเดือน 50 % และเมื่อรัฐบาลประสบปัญหาการเงิน ก็ใช้วิธีออกกฎหมายการกู้เงินเพิ่มเติม ซึ่งสมาชิกเห็นว่าเป็นการทำให้ “ประเทศมีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นภาระแก่ผู้ที่บริหารในภายหลัง”⁸⁷

(3) การคัดค้านการออกกฎหมายที่ให้อำนาจเผด็จการแก่รัฐบาล เช่น การคัดค้านร่างพรบ. วัฒนธรรม พ.ศ. 2485 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่รัฐบาลในการตั้งสภาวัฒนธรรมและให้สภาฯ นี้มีอำนาจในการออกพระราชกฤษฎีกาได้ จึงดูเหมือนว่า เป็นสภานิติบัญญัติ ย่อมซ้อนอีกสภาหนึ่ง⁸⁸

(4) การไม่เข้าร่วมประชุมพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม

รัฐธรรมนูญ เพื่อยืดอายุส.ส.ต่อไปอีก 2 ปี(2485) โดยมี จำลอง ดาวเรือง เพียงคนเดียวที่เข้าร่วมประชุม และเป็นเสียงเดียวอีกเช่นกันที่ออกเสียงว่า “ไม่เห็นด้วย” กับการกระทำครั้งนี้⁸⁹

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภาจะเป็นไปอย่างชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่ปลายปี 2485 เป็นต้นไป ดังจะเห็นได้จากกรณีที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยื่นใบลาออก และประกาศทางวิทยุกระจายเสียงว่าจะลาออก แล้วกลับไม่ออกจริง และพยายามกลบเกลื่อนเรื่องที่เกิดขึ้น พร้อมกับลงโทษผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งการส่งจดหมาย “ขอความร่วมมือ” ไปที่ พระยามานวราชเสวี ประธานสภา เพื่อให้สภา “จะไม่มีการประชุมเพื่อกิจการบ้านเมืองจนเกินไป”⁹⁰ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลรู้ว่าได้เกิดคณะผู้ต่อต้านภายในประเทศ

ถัดมาในพ.ศ. 2486 ได้แก่ กรณีการเลือกตั้ง ประธาน-รองประธานสภา ซึ่งฝ่ายต่อต้านพยายามผลักดันให้ควง อภัยวงศ์ และทวี บุญยเกตุ เข้าดำรงตำแหน่ง ประธานรองประธานสภา ตามลำดับ แต่ถูกขัดขวางจากจอมพล ป. ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม⁹¹ ซึ่งครั้งนี้ แม้ว่าจอมพล ป. จะสามารถผลักดันคนของตนเข้านั่งในตำแหน่งนี้ได้ พร้อมกับส่งย้ายนายทองเปลว ชลภูมิ เข้าประจำกรมประสานงานสัมพันธมิตร แต่ก็เรียกได้ว่าคะแนนนิยมในตัวจอมพล ป. เสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด

การแสดงแนวคิดและบทบาทของทองอินทร์ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ถ้าพิจารณาจากรายงานการประชุมสภาแล้ว จะพบว่าน้อยมาก แต่จะไปปรากฏบทบาทในการเป็นกรรมาธิการชุดต่างๆ มากกว่า ที่เป็นเช่นนี้เป็นไปได้ว่าน่าจะเกิดจากการถูกเพ่งเล็งจากสันติบาล และเมื่อการดำเนินการตามแผนของเสรีไทยต้องเปลี่ยน จากการเตรียมการเพื่อหลบหนีไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นยังต่างประเทศมาเป็นการพยายามล้มรัฐบาลโดยวิถีทางสภา เพื่อให้สัมพันธมิตรเห็นว่ารัฐบาลที่ร่วมมือกับญี่ปุ่นได้หมดวาระไปแล้วจึงปรากฏชัดเจนอีกครั้งถึงบทบาทของทองอินทร์ในการเป็นผู้นำอภิปรายคัดค้านร่าง พรบ. อนุมัติพระราชกำหนด ซึ่งนำไปสู่การลาออกของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2487⁹²

บทบาทของทองอินทร์ในขบวนการเสรีไทย ได้แก่ การจัดตั้งสาขาของเสรีไทยที่จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีกองทหารญี่ปุ่นเข้าตั้งประจำอยู่

ฟอง สิทธิธรรม

ทองอินทร์อาศัยฐานเสียงในท้องถิ่น อันได้แก่ ภรรยา ญาติ มิตรสหาย ทั้งที่เป็นข้าราชการและคนในท้องถิ่นจำนวนหนึ่งเป็นกำลังสนับสนุน⁹³ การทำงานลับเพื่อกอบกู้เอกราชของชาติในครั้งนี้ ทำให้ทองอินทร์มีชื่อเสียงเกียรติภูมิที่สูงเด่นถึงขนาดที่ทำให้การเลือกตั้งเข้าสู่สภาในสมัยที่ 4 นั้น ดำเนินไปโดยไร้คู่แข่ง⁹⁴ แต่ขณะเดียวกัน การที่ทองอินทร์ทำงานเสรีไทย โดยมิได้ชักชวนเลียง ไชยกาล และฟอง สิทธิธรรม เพื่อนนักการเมืองเข้าร่วมด้วย จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งนำไปสู่ความแตกแยกกันที่สุดในที่สุด

ก. สมัยแห่งการฟื้นฟูระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ.2487-2490)

การเข้าร่วมเป็นพันธมิตรปึกหนึ่งในขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของ ปรีดี พนมยงค์ ทำให้อำนาจการเมืองของทองอินทร์และสมาชิกที่ทำงานการเมืองร่วมกันมา ต้องผันแปรตามการขึ้นลงของปรีดี และเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในบรรยากาศของการแข่งขันอำนาจระหว่างกลุ่มการเมืองกลุ่มต่างๆ ซึ่งกำลังฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้ง ภายหลังจากการลาออกของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทำให้บรรยากาศทางการเมืองในช่วงนี้ เต็มไปด้วยการแข่งขันช่วงชิงอำนาจ มีการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อใส่ร้ายป้ายสีซึ่งกันและกัน ความวุ่นวาย ไร้เสถียรภาพดังกล่าว ซึ่งดำเนินไปพร้อมกับวิกฤตเศรษฐกิจสังคมที่เป็นผลตามมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ชื่อเสียงเกียรติคุณของรัฐบาลพลเรือนที่ขึ้นมาใช้อำนาจในระยะนี้เสื่อมเสียและนำไปสู่เหตุการณ์การยึดอำนาจของคณะรัฐประหาร ในวันที่ 8 พ.ย. 2490

สภาพการเมืองภายในของไทย ภายหลังจากการขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลพลเรือน รัฐบาลชุดแรกภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ ได้มีการดำเนินนโยบายที่สำคัญ 2 ด้านคือ ด้านหนึ่ง เปิดทางให้ขบวนการเสรีไทยทำงานได้สะดวกขึ้น และอีกด้านหนึ่ง รัฐบาลชุดนี้ได้พยายามฟื้นฟูระบอบประชาธิปไตยขึ้นมาใหม่ มีการปลดปล่อยนักโทษการเมือง การออกกฎหมายมาล้มล้างอำนาจของรัฐบาลเก่า มีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะมาปรากฏผลเป็นรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2489

ภายใต้บรรยากาศทางการเมืองแบบเสรี นอกจากทองอินทร์จะปรากฏบทบาทในการเป็น “ตัวแทน” ของราษฎรในระดับท้องถิ่น

แล้ว ทองอินทร์ยังเข้ามามีบทบาทในการเป็น “แกนนำ” ของสมาชิกฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาลด้วย⁹⁵ และได้รับการแต่งตั้งให้เข้าร่วมเป็น “รัฐมนตรี (ลอย)” ร่วมในคณะรัฐบาลเป็นครั้งแรกในวันที่ 5

ควง อภัยวงศ์

ก.ย.2487 ตั้งแต่รัฐบาลชุดแรกของนายควง อภัยวงศ์และหลังจากนั้น ได้เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรี (ลอย) เรื่อยมา จนมาได้รับการแต่งตั้งเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นครั้งแรก ในรัฐบาลชุดพล ร.ต.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นต้นมา⁹⁶

อำนาจ บารมีทางการเมืองที่มีมากขึ้น จึงเปิดโอกาสให้ทองอินทร์มีบทบาทสำคัญในการอภิปรายผลักดันร่างกฎหมายฉบับต่าง ๆ ในสภาฯ ในด้านหนึ่ง แสดงถึงการเข้า “ปะทะ” โดยตรงกับแกนนำในรัฐบาลเก่า ตลอดจนกลุ่มทางการเมืองที่กำลังก่อตัวขึ้นในเวลานั้น แต่ขณะเดียวกันเนื้อหาคำอภิปราย แสดงถึงความต่อเนื่องของแนวคิดทางการเมืองของทองอินทร์ ซึ่งผ่านการสั่งสมประสบการณ์ตลอดสิบปีที่ผ่านมาด้วย ยกตัวอย่างเช่น

(1) การเสนอให้รัฐบาลมีการออกกฎหมายลดทอนอำนาจของตำรวจ ให้ลดน้อยลงจากเดิมที่มีทั้ง

อำนาจในการสอบสวนและปราบปราม ให้แยกอำนาจสอบสวนไปอยู่ที่ฝ่ายปกครองแทนเพื่อให้ผู้ต้องหาไม่ต้องเสียเวลาในการถูกกักขังและสอบสวนนานเกินไป การเข้าไปแทรกแซงกิจการฝ่ายกรมตำรวจนี้ น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พ.ต.อ.หลวงอดุลเดชจรัส ไม่พอใจ⁹⁷

(2) การเตรียมการเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองก่อนสงครามยุติ ทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฯ ที่ร่วมปฏิบัติงานเสรีไทย ได้มีการทำงานร่วมกันในทำนองเดียวกับพรรคการเมือง ทำให้เกิดข้อครหา สมาชิกฯ บางส่วนนำโดย นายวิฑูร ธรรมพิณต, สุวิชัย พันธเศรษฐ, ทองดี ณ ภัยสินธุ์และบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ จึงร่วมกันเสนอให้มีการออกกฎหมายเพื่อตั้งพรรคการเมือง ข้อเสนอแนะนี้แม้ว่าจะตกไป⁹⁸ แต่แสดงให้เห็นว่า คณะราษฎรต้องการจะเห็นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ และสิ่งนั้นได้ปรากฏขึ้นแล้วโดยกลุ่มสมาชิกฯ ที่มีทองอินทร์เป็นแกนนำ ดังคำอภิปรายของพระยามานวราชเสวี ประธานสภาฯ ที่กล่าวว่า

ข้าพเจ้าอยู่ในสภานี้มาตั้งแต่ต้น ข้าพเจ้าได้มาด้วยความพยายาม เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงยินดีที่จะเรียนว่า คณะพรรคนี้ได้เกิดขึ้นแล้วจากทางภาคอีสาน เขารวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน พุดจาพ่อนสั้นพ่อนยาวกันดี มีนายทองอินทร์เป็นต้น ในการที่เกิดเป็นพรรคนี้ ไม่ใช่ไม่มีใครไม่รู้ รัฐบาลก็รู้ เวลานั้นนายทองอินทร์พุดข้าพเจ้าก็มองหน้า และนี่ก็ว่าไม่ใช่ นายทองอินทร์พุดคนเดียว ข้าพเจ้าพุดด้วยความเคารพว่า มีอีกหลายคนพุดอย่างนี้⁹⁹

(2) ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง มีพระบรมราชโองการประกาศสันติภาพ ซึ่งมีการอธิบายใหม่ว่า การประกาศสงครามของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น เป็นโมฆะ และรัฐบาลไทยพร้อมที่จะร่วมมือกับสหประชาชาติทุกวิถีทาง คำประกาศดังกล่าวเป็นการพลิกกลับของสถานการณ์ ซึ่งสมาชิกฯ ที่มีได้เข้าร่วมงานในขบวนการเสรีไทย “มิได้คาดคิดว่าจะมีการประกาศเช่นนั้น”¹⁰⁰ จึงมีการอภิปรายวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อย่างหนักหน่วง¹⁰¹

และเมื่อปรากฏในเวลาต่อมาว่า สมาชิกที่เข้าร่วมใน ขบวนการเสรีไทยมีใครเป็นใคร มีใครบ้างที่ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีลอยในรัฐบาลใหม่(ชุด นายทวี บุณยเกตุ) ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จึงเป็นเหตุให้สมาชิกแตกแยกเป็น 2 กลุ่ม ระหว่างสมาชิกที่เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย กับสมาชิก ที่มีได้เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย ที่สำคัญได้แก่ นายเลียง ไชยกาล, ฟอง สิทธิธรรม, สุวิชัย พันธะเศรษฐ, ใหญ่ ศวิตชาติ เป็นต้น สำหรับกรณีของ นายเลียง ไชยกาลและฟอง สิทธิธรรมนั้น มีหลักฐานที่พอจะสันนิษฐานได้ว่า ภายหลังจากกรณีเลียงถูกจับโยน น้ำเป็นต้นมา เลียงหลบหนีของตนในสภากลางเป็นอันมาก และใน ช่วง

พ.ศ.2481 มีหลักฐานพ้องกันทั้งคำ สัมภาษณ์และลายลักษณ์อักษรชี้ให้เห็นว่า เลียงกับทองอินทร์ มีความขัดแย้งกัน ในระดับท้องถิ่น เนื่องจากเลียง และ พระยาปทุมเทวภิบาล ผู้ว่าราชการ จ.อุบลราชธานี

อรพิน ไชยกาล

ต้องการให้ย้ายโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด (นารีนุกูล) ซึ่งมีนางอรพิน ไชยกาล ภรรยาของเลียง เป็นครูใหญ่ ออกไปตั้งใหม่ในบริเวณทุ่งศรีเมือง เพื่อให้คู่กันกับ โรงเรียนเบญจมาฆะมหาธา ที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว แต่ถูกทองอินทร์คัดค้าน และยังเสนอให้ปล่อยทุ่งศรีเมือง เป็นที่สาธารณะใจกลางเมือง แบบเดียวกับที่กรุงเทพฯ มีสนามหลวง ความคิดของทองอินทร์ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีนในเมือง ความขัดแย้งกันในเรื่องนี้ เป็นเหตุให้ทองอินทร์ถูกลอบยิงโดยที่ทางการตำรวจไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้¹⁰² และเมื่อทองอินทร์จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นที่ จ.อุบลฯ นั้น ทองอินทร์ ก็มีได้ชักชวนทิม(พี่ชาย), เลียง, ฟองและขุนบุรีสการกิตติคดี เข้าร่วมด้วย โดยให้เหตุผลกับ โพธิ์ ขัมภรัตน์(หลานชาย)ที่เป็นเสมือน “มือขวา” ว่า ทิม

(พี่ชาย ขณะนั้นรับราชการเป็น ศึกษาธิการที่ จ.ขอนแก่น) “เป็นคนทีเก็บความลับไว้ไม่อยู่ จิตใจไม่หนักแน่นพอ เชื้อคนง่าย”¹⁰³ จึงไม่ดึงมาร่วมงานด้วยส่วนนายเลียง ทองอินทร์เพิ่งชวนเข้าร่วมงานด้วยในภายหลัง เมื่อสงครามใกล้จะยุติลงแล้ว เพราะเห็นแก่ความเป็นเพื่อน¹⁰⁴

ความแตกแยกระหว่างสมาชิกที่เข้าร่วมปฏิบัติงานในขบวนการเสรีไทย กับผู้ที่มีได้เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย ซึ่งปรากฏชัดเจนตั้งแต่สมัยรัฐบาลรักษาการของนายทวี บุณยเกตุ เป็นต้นมา ทำให้สมาชิกฝ่ายหลังหันไปสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์แทน¹⁰⁵ บรรยากาศทางการเมืองในระยะนี้จึงแตกแยกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ระหว่างฝ่ายที่เคยทำงานเสรีไทย จะกลายเป็นสมาชิกฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล กับสมาชิกที่เคยมีอดีตเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป. จะกลายมาเป็นฝ่ายค้าน และภายหลังบุคคลเหล่านี้ จะเข้าร่วมกับนายควง มรว.เสนีย์, ศักดิ์ฤทธิ์ ปราโมช และกลุ่มนิยมเจ้าที่เคยเป็นอดีตนักโทษการเมือง ในการจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์

การแข่งขันอำนาจระหว่างนักการเมือง 2 กลุ่ม ปรากฏชัดเจนในกรณีต่างๆ เริ่มจากการออก พรบ. อาชญากรสงคราม พ.ศ. 2488 ซึ่งทางรัฐบาลต้องการให้กฎหมายฉบับนี้ใช้สำหรับบุคคลที่ตกอยู่ในข่าย อาชญากรสงคราม ที่เป็นคนไทย ไม่ต้องถูกนำตัวไปขึ้นศาลอาชญากรสงครามของฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งมีความหมายว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่เข้าร่วมสงครามและตกเป็นผู้แพ้สงครามเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศอักษะและยังหมายถึงการสูญเสียเอกราชทางการศาลอีกด้วย นอกจากนี้ ในปีกของสมาชิกฝ่ายรัฐบาล ยังต้องการใช้กฎหมายฉบับนี้เป็นเครื่องยืนยันความชอบธรรมของสภาผู้แทนราษฎรในทางการเมืองระหว่างประเทศ และแสดงออกถึงความปรารถนาที่จะไม่ให้มีการปกครองแบบเผด็จการเกิดขึ้นอีก ดังนั้น จึงมีสมาชิกบางส่วนพยายามใช้กฎหมายฉบับนี้ เป็นเครื่องมือในการป้องกันมิให้กลุ่มของจอมพล ป. ฟื้นฟูสงครามกลับฟื้นขึ้นมามีอำนาจได้อีก เมื่อร่างพรบ.ฉบับนี้เข้าสู่การพิจารณาของ คณะกรรมาธิการ ทำให้เกิดความขัดแย้งที่มีอาจลงรอยกันได้ ขณะเดียวกัน รัฐบาลในเวลานั้น กำลังประสบปัญหาการเจรจาเพื่อยุติสถานะสงครามกับอังกฤษซึ่งยื่น

ข้อเสนอหลายประการที่รัฐบาลไทยไม่อาจยอมรับได้ รัฐบาลจึงหาทางออกด้วยการยุบสภา¹⁰⁶

(4) การร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2489 ความเคลื่อนไหว ที่อยากจะให้มีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ เริ่มมีมา ตั้งแต่ปลายสมัยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ชุดแรก แต่เนื่องจากหลังสงครามยุติลง ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ กับปัญหาการเจรจาเพื่อยุติสถานะสงครามกับอังกฤษ ซึ่ง อยู่ในภาวะที่ตึงเครียดมากกว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญจึง ล่าช้าและล่าช้าลงจนมาถึงสภาชุดใหม่ (ชุดที่ 4) แนวคิด หลักที่ทุกกลุ่มการเมืองเห็นพ้องต้องกันในรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่คือการยกเลิกบทเฉพาะกาล การแยกข้าราชการ ประจําออกจากข้าราชการการเมือง และการกำหนดให้มี 2 สภา คือ สภาสูงกับสภาผู้แทนราษฎร ในการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทองอินทร์เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย ในฐานะเป็นกรรมการวิสามัญในกลุ่มของนายปรีดี ซึ่งต้องการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในระบอบ รัฐสภา โดยกำหนดให้สมาชิกของทั้งสองสภามาจาก การเลือกตั้งให้สภามีอำนาจในการควบคุมราชการแผ่นดิน เป็นหลักประกันมิให้รัฐบาลใช้อำนาจไปในทางเผด็จการ และให้สภาสูงทำหน้าที่เป็นเครื่องกันชนระหว่างกษัตริย์ กับสภาผู้แทนราษฎร แต่กลุ่มของนายควง อภัยวงศ์ ต้องการให้สมาชิกสภาสูงมาจากการแต่งตั้งของกษัตริย์ เพื่อให้มีการสงวนอำนาจบางประการให้แก่ชนชั้นสูง¹⁰⁷

แนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างกัน ทำให้การแข่งขัน ทางการเมืองระหว่าง 2 กลุ่ม ดำเนินไปอย่างรุนแรง กล่าวสำหรับทองอินทร์แล้ว จะพบว่าในส่วนตัวนั้นเขา นิยมระบบสภาเดียว แต่เมื่อคำนึงถึงสภาพความเป็นจริง ยังจำเป็นต้องมีระบบ 2 สภาต่อไป¹⁰⁸

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่ง เปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้อย่างเสรี ทำให้กลุ่มการเมืองที่แข่งขันมา มีการจัดตั้งพรรค การเมืองขึ้นมาเป็นครั้งแรก¹⁰⁹ ได้แก่

พรรคสหชีพ มีแกนนำที่สำคัญหลายคน ได้แก่ ทองอินทร์ ฐวิพัฒน์, เติง ศิริจันทร์, ถวิล อุดล, จำลอง ดาวเรือง, สงวน ตุลารักษ์, เดือน บุนนาค, จรูญ สืบแสง มี ม.จ.สกลวรรณกร วรวรรณ เป็นที่ปรึกษา มีหลักการ และนโยบายที่เน้นวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย

และยึดแนวสหกรณ์เป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ชาติ

พรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ แกนนำที่สำคัญมี พล.ร.ต.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์, ทองเปลว ชลภูมิ, คิเรก ชัยนาม, พล.ต.อ.อดุลย์ อดุลยเดชจรัส เน้นการสืบทอด เจตนารมณ์ของคณะราษฎรทั้งในส่วนของหลัก ประชาธิปไตยและหลัก 6 ประการในการสร้างชาติ

พรรคอิสระ มาจากเสรีไทยอีกปีกหนึ่ง แกนนำ ที่สำคัญมี นายวิจิตร ลุลิตานนท์

พรรคประชาธิปไตย เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของ อดีตนักโทษการเมืองกลุ่มนิยมเจ้า ที่เพิ่งได้รับการ นิรโทษกรรมออกมา กับกลุ่มขุนนางเก่าและสมาชิกฯ บางส่วน มีแกนนำที่สำคัญหลายคนเช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, พระยาศรีวิศาลวาจา(เทียนเลี้ยง สุนตระกูล), ควง อภัยวงศ์, เลียง ไชยกาล, ฟอง สิทธิธรรม, สุวิชัย พันธะเศรษฐ, บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ และบุญช่วย อัคราการ พรรคนี้มีแนวนโยบายที่มีลักษณะอนุรักษนิยมและนิยมเจ้า ดังนั้น จึงมุ่งการต่อต้านรัฐบาลคณะราษฎร เชิดชู สถาบันกษัตริย์ และยึดนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม

พรรคการเมืองที่ปรากฏตัวขึ้นพร้อมกับการแสดง จุดยืนอย่างเด่นชัดว่าตนสนับสนุนผู้นำการเมืองคนใด เช่น สหชีพ แนวร่วมรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระ ต่าง สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ขณะที่พรรคประชาธิปไตย สนับสนุน นายควง อภัยวงศ์ การแข่งขันทางการเมือง ในระยะนี้จึงดำเนินไปอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้จาก

(1) ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 4 (6 ม.ค. 2489) พรรคประชาธิปไตยเข้าจัดตั้งรัฐบาล มีนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี ทองอินทร์นำเสนอ ร่าง พรบ.คุ้มครองค่าใช้จ่ายประชาชนในภาวะคับขัน พ.ศ.2489 ปรากฏว่า รัฐบาลแพ้มติสภาจึงลาออก และเปิดทางให้ กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ เข้าจัดตั้งรัฐบาลแทน¹¹⁰

(2) เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2489 บทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญได้มีการ กำหนดให้มีการเลือกตั้ง “สมาชิกพฤฒิสภา” ในวันที่ 24 พ.ค. 2489 โดยให้สภาผู้แทนราษฎรขณะนั้นทำการ เลือกผู้สมัครตามบัญชีรายชื่อให้ครบ 80 คน ผลปรากฏว่า ผู้สมัครฝ่ายปรีดี ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งสร้างความไม่พอใจ

ให้แก่พรรคประชาธิปัตย์มาก¹¹¹

(3) ระหว่างที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีอยู่นั้น เกิดกรณี ร.8 สวรรคต เพื่อแสดงความรับผิดชอบ นายปรีดี ลาออกจากตำแหน่ง ขณะเดียวกัน พรรคประชาธิปัตย์นำประเด็นนี้มาใช้เป็นข้ออ้างในการโจมตีรัฐบาล

(4) ในการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 5 (5 ต.ค. 2489) ซึ่งเป็นการเลือกตั้ง ส.ส.เพิ่มเติมใน 47 จังหวัด เพื่อให้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ บรรดาสภาทางการเมืองในระยะนี้เต็มไปด้วยการแข่งขันอย่างรุนแรง ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์และเมื่อผลการเลือกตั้งออกมาว่า ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกเพียง 15 คน จากจำนวนทั้งหมด 82 คน จึงทำให้ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายเป็นไปอย่างรุนแรงยิ่งขึ้น

(5) ภายหลังจากการเลือกตั้ง พลเรือตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งนี้ ทองอินทร์เปลี่ยนจากการเป็น “รัฐมนตรีลอย” เข้าดำรงตำแหน่งเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม¹¹² และทำหน้าที่เสมือนกับ “วิป” รัฐบาลในปัจจุบัน ซึ่งต้องรับผิดชอบด้านการพิจารณาร่างพรบ.งบประมาณและงานอื่นๆ อันเกี่ยวข้องกับสภาโดยทั่วไป

จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ทำให้นโยบายของพรรคสหชีพปรากฏเป็นนโยบายของรัฐบาลดังปรากฏในนโยบายของกระทรวงอุตสาหกรรมว่า รัฐบาลจะส่งเสริมอุตสาหกรรม นักและส่งเสริมอุตสาหกรรมในรูปของสหกรณ์ โดยมุ่งหมายจะให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าใช้ได้เองอย่างเพียงพอ¹¹³ และเมื่อมีการเสนอร่างพรบ.งบประมาณประจำปี โครงการต่างๆ ที่มีการนำเสนอ แม้ว่าจะเป็นโครงการที่เกิดจากการรื้อฟื้นโครงการเก่า ๆ ที่เคยทำไว้ตั้งแต่สมัยก่อนสงคราม แต่จะเห็นได้ว่า ในแง่เป้าหมายและวิธีการจะแตกต่างกันคงจะพิจารณาได้จาก “โครงการบูรณะเศรษฐกิจชนบท” ที่มาปรากฏในร่างพรบ.งบประมาณประจำปี พ.ศ.2489 ซึ่งเป็นการ “ปฏิวัติ” แนวทางการพัฒนาประเทศ ที่เคยเน้นหนักในกรุงเทพฯ มาเป็นการพัฒนาชนบทอย่างจริงจังโดยมีแผนการที่ชัดเจน กล่าวคือ

สำหรับเงิน 50 ล้านบาทที่บำรุงเศรษฐกิจชนบทนั้น เป็นการบำรุงทั่วไป ตามลัทธิที่ว่า ฝนตกทั่วฟ้า คือสมัยก่อนการบำรุงๆ แต่ในเมืองหลวงใช้เงินที่ล้านก็ไม่รู้ แต่การบำรุงทางชนบทนั้น เป็นไปอย่างไม่ว่างทั่วถึง.. สำหรับเงิน 50 ล้านบาทนี้ รัฐบาลต้องการจ่ายไปเพื่อโครงการบำรุงเศรษฐกิจในชนบท หรือถ้าจะพูดกันตามภาษาฝรั่งก็เรียกว่า รูรัลเอคอนอมิค.. สำหรับนโยบายหรือโครงการนี้ รัฐบาลคิดได้ว่า จะหาทางที่จะจัดสรรทำการอาชีพ ตัวอย่าง หรือจัดการทะนุบำรุงหมู่บ้านหรือตำบลให้ดีขึ้น เพื่อให้ฐานะตำบลได้มีโอกาสที่จะไปสู่ความเจริญเช่นเดียวกับในท้องที่อื่น ๆ¹¹⁴

วิธีการดำเนินงาน จะเน้นการบำรุงและส่งเสริมการอาชีพของชาวชนบทที่มีอยู่ตามความเหมาะสมของท้องที่ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยรัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในทุกด้านตั้งแต่การผลิต การขนส่ง และการตลาด อำนาจในการดำเนินงานจะกระจายออกไปให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการจังหวัดและอำเภอ โดยมีผู้ชำนาญการเข้าร่วมงานด้วยตามสมควร¹¹⁵

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับ “โครงการบูรณะชนบท” สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูล-สงครามแล้วจะเห็นได้ว่าแตกต่างกัน โดยเฉพาะในหลักการสำคัญที่ว่าด้วยการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นหลักการพึ่งตนเอง โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงของแต่ละท้องถิ่นด้วย อีกประการหนึ่ง การที่ทองอินทร์เข้ามารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและผลักดันโครงการนี้ขึ้นมา แสดงให้เห็นอีกประการหนึ่งว่า ในระยะนี้ทองอินทร์สนใจปัญหาเศรษฐกิจมากกว่าการจัดการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจยุคหลังสงครามกำลังเป็นปัญหาใหญ่ที่มีความสำคัญมากกว่า ขณะที่การศึกษาไทยในระบอบนั้น ได้มีการแก้ไขไปมากแล้ว

อย่างไรก็ดี การที่ทองอินทร์เป็นแกนนำที่มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นปีกซ้ายหนึ่งของรัฐบาล เป็น “วิป” ผู้คุมเสียงสนับสนุนรัฐบาลทางสภา และยังเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ทำให้ ทองอินทร์ต้องเป็น “ตัวแทน” ของฝ่ายรัฐบาล ที่ไปขัดแย้งโดยตรงกับกลุ่มการเมือง

ต่างๆ ในเวลานั้น และการที่รัฐบาลของหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ต้องดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสของการแข่งขันอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายใต้สภาพการณ์ที่ประเทศต้องเผชิญกับอุปสรรคที่สำคัญหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาการเจรจาเพื่อยุติภาวะสงครามกับอังกฤษ ปัญหาเศรษฐกิจภายในอันเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อ ปัญหาความคลุมเครือของกรณี ร.8 สวรรคต และปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในแวดวงราชการ สภาพดังกล่าวจึงเป็นเครื่องบั่นทอนให้ภาพพจน์รัฐบาลตกต่ำลงโดยลำดับ และกลายเป็นข้ออ้างให้แก่คณะทหารเข้าทำการรัฐประหารเพื่อยึดอำนาจในท้ายสุด

จ. จุดจบแห่งชีวิตทางการเมือง (พ.ศ. 2490-2492)

ภายหลังการรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 การแข่งขันทางการเมืองในระยะนี้ยังเต็มไปด้วยสีสันระหว่างกลุ่มการเมือง 3 กลุ่มหลักๆ มีพรรคประชาธิปไตยที่มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นผู้นำ คณะนายทหารผู้ก่อการยึดอำนาจ มีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำ มีแกนนำในกลุ่มนี้อีกหลายคน ที่สำคัญได้แก่ จอมพลผิน ชุณหะวัณ และหลวงกาจสงคราม (เทียน เก่งระดมยิง) เป็นต้น กับกลุ่มพลเรือนที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ในระยะแรกของการยึดอำนาจ คณะรัฐประหารเชื่อเชิญให้นายควง อภัยวงศ์ เข้าจัดตั้งรัฐบาล แต่ไม่นานก็เกิดกรณีที่คณะนายทหารไปบีบบังคับให้รัฐบาลควงลาออกและเปิดทางให้จอมพล ป.พิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ระหว่างนี้ นักการเมืองที่สนับสนุนนายปรีดีพยายามเคลื่อนไหวด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อกลับคืนมาใช้อำนาจอีกครั้ง¹¹⁶ แต่จบลงด้วยความพ่ายแพ้ ทำให้เกิดการกวาดล้างจับกุมนักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ ตลอดจนข้าราชการเป็นจำนวนมาก ทองอินทร์พร้อมด้วยสมาชิกในกลุ่มคือ นายถวิล อุดล, นายจำลอง ดาวเรือง เป็นนักการเมืองอีกพวกหนึ่งที่ถูกจับกุมไปในครั้งนี้ด้วยระหว่างถูกควบคุมตัว บุคคลเหล่านี้ถูกนายตำรวจภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ นำไป “ฆาตกรรม” โดยทางกรมตำรวจอ้างว่าถูกโจรจี้เงินมลายูปล้นเพื่อแย่งชิงนักโทษ ส่วนเพื่อนนักการเมืองในกลุ่มนี้อีกท่านหนึ่งที่สามารถหลบหนีการจับกุมไปได้คือนายเตียง

ศิริขันธ์ มาถูกจับตัวไป “ฆาตกรรม” ในอีก 3 ปีต่อมา สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ทองอินทร์และเพื่อนสมาชิก ถูกขจัดออกจากเวทีการเมืองในลักษณะดังกล่าวสันนิษฐานว่า น่าจะเกิดจากการเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นซึ่งทางฝ่ายทหารเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้ ยังครอบครองอาวุธ บางส่วนของขบวนการเสรีไทยไว้ เป็นสมาชิกที่มีอิทธิพลสูงในสภา มีแนวคิดโน้มเอียงไปในแนวสังคมนิยม มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับขบวนการชาตินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยังปรากฏอย่างชัดเจนมาโดยตลอดว่า ต่อต้านจอมพล ป. และการพัฒนากองทัพ แต่ต้องการให้เกิดการทุ่มเทงบประมาณไปพัฒนาชนบท และยังเข้าร่วมกับกลุ่มการเมืองที่สนับสนุนให้นายปรีดีกลับคืนมามีอำนาจใหม่ คณะรัฐประหารจึงใช้วิธี “ขจัด” บุคคลเหล่านี้ออกจากเวทีการเมืองในลักษณะที่รุนแรงกว่ากระทำกับคนอื่น ๆ ในเวลาเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป การศึกษาแนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 4 ประการคือ

ประการที่ 1 อย่างน้อยกระแสการผลักดันของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และส.ส.อีสาน ทำให้รัฐบาลต้องหันมาสนใจแก้ปัญหา และพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ให้แก่ประชาชนในภาคนี้อย่างจริงจังมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการผลักดันในรูปของโครงการบูรณะเศรษฐกิจชนบท ที่ปรากฏมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 แต่เนื่องจากเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาขึ้นเสียก่อน โครงการนี้จึงต้องระงับไปและมาปรากฏขึ้นอีกครั้งในสมัยรัฐบาลพลเรือน 2489 แต่เกิดอุปสรรคจากการรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 ดังนั้น ในทศวรรษ 2490 จึงเห็นได้ว่า ปัญหาการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างภาคอีสานและภาคอื่นๆ ทวีความรุนแรงมากขึ้น และมีผลบั่นทอนเสถียรภาพรัฐบาลอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากกรณีความเคลื่อนไหวในเหตุการณ์กบฏสันติภาพ พ.ศ. 2494-2495) หรือ การเติบโตของขบวนการสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในภาคอีสาน การพัฒนาที่เน้นความสำคัญของชนบทอย่างมีแผนการ เพิ่งจะมาปรากฏผลบ้าง เมื่อมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติใน พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา

(ซึ่งน่าจะเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ควรมีการศึกษาต่อไป)

ประการที่ 2 ดำเนินของ “4 อคติรัฐมนตรีอีสาน” ได้กลายเป็น “ตัวแบบ” ของนักการเมืองในอุดมคติให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ซึ่งจะมีการนำไปกล่าวถึงเสมอตามวาระโอกาสต่างๆ หมายความว่า ทองอินทร์และเพื่อนสมาชิกฯ ในด้านหนึ่ง ได้แสดงออกถึงเจตนารมณ์ในการเข้าไปทำงานการเมือง โดยปรากฏแนวคิดและบทบาทการต่อสู้ทางการเมืองอย่างชัดเจนว่า เป็นฝ่ายที่ยืนอยู่เคียงข้างประชาชน และอยู่ตรงข้ามกับรัฐบาลลักษณะเช่นนี้ (หรือไม่) ที่ทำให้ชื่อเสียงของบุคคลเหล่านี้ได้รับการยอมรับจากประชาชน !

ประการที่ 3 เป็นไปได้หรือไม่ที่จะกล่าวว่าผู้นำส่วนกลางยังไม่ยอมรับที่จะให้มี “คนอีสาน เป็นนายก” ถ้าพิจารณาจากกรณีของนายทองอินทร์ ฐิพัฒน์และเพื่อนนักการเมืองอีสาน จะพบว่าภายใต้ระบอบการเมืองแบบใหม่ นักการเมืองทุกคนย่อมคาดหวังว่า สักวันหนึ่งถ้ามีโอกาสก็อยากจะเข้าดำรงตำแหน่งเป็น “รัฐมนตรี” หรือ “นายกรัฐมนตรี” เพื่อเข้าไปผลักดันแนวความคิดของตนให้ปรากฏเป็นนโยบายของรัฐบาลและบริหารเงินงบประมาณ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ เช่น กรณีของนายทองอินทร์ ซึ่งเป็นนักการเมืองอีกคนหนึ่ง ที่ปรากฏแนวคิดอย่างชัดเจนในลักษณะที่ต้องการให้รัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาชนบทอย่างจริงจัง อย่างมีแผนการ โดยนำวิธีการสหกรณ์เข้ามาใช้ แต่เนื่องจากแนวคิดทางเศรษฐกิจของทองอินทร์ มีลักษณะเป็นแนวคิดแบบสังคมนิยมเน้นการเข้ามาเล่นการเมืองภายใต้กฎ กติกาของระบอบประชาธิปไตย และพร้อมที่จะเข้าจัดตั้งรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร ดังที่ปรากฏมาเช่นนี้ แต่ทว่า! ความเป็น “คนอีสาน” จึงไม่อาจเป็นที่ยอมรับได้จากชนชั้นนำในกรุงเทพฯ ดังจะเห็นได้จากพรรคสหชีพยังต้องให้ ดร.เคื่อน บุนนาคเป็นหัวหน้าพรรคและทองอินทร์เป็นเพียงรองหัวหน้าพรรค หรือปัญหาความแตกสามัคคีระหว่างกลุ่มพลเรือน-ทหารเรือ ที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี อันเป็นผลทำให้ความพยายามก่อการยึดอำนาจกลับคืนของนายปรีดีในต้นทศวรรษ 2490 ไม่ประสบผลสำเร็จ

ประการที่ 4 ในการศึกษาแนวคิดและบทบาทของ

“สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้เราไม่สามารถแยกออกได้ชัดเจนถึงภาพลักษณ์ของ ส.ส. ใน 2 ด้าน กล่าวคือในด้านหนึ่ง ส.ส. ต้องเป็น “ตัวแทน” ของราษฎรทั้งประเทศ จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นผู้ใช้อำนาจ “นิติบัญญัติ” แทนราษฎร ในการเป็นฝ่ายออกกฎหมาย และตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลให้เป็นไปตามที่ได้แถลงไว้ต่อสภาในอีกด้านหนึ่ง ส.ส. ต้องเป็น “ตัวแทน” ของราษฎรในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับฐานคะแนนเสียงของตน ส.ส. จึงต้องทำหน้าที่ในการปกป้อง ค้ำครอง รักษาผลประโยชน์ให้แก่คนและชุมชนของตนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การวิ่งเต้นโยกย้ายข้าราชการ ดูแลเงินบำเหน็จบำนาญ การแปรญัตติงบประมาณ เพื่อผลักดันให้เกิดการตั้งเงินไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ให้มีความเจริญทัดเทียมกับจังหวัดอื่นๆ หรือ การกดดันรัฐบาลให้มีการประกันราคาสินค้าเกษตร เป็นต้น ขณะเดียวกันข้าราชการของรัฐ (เช่น ครู ตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน) หรือเอกชนที่เป็นหัวคะแนนในระดับท้องถิ่น สร้างผลตอบแทนกลับคืน ในลักษณะของการบีบบังคับให้คนในปกครองของตนไปลงคะแนนเสียงตาม “ใบสั่ง” การประสานผลประโยชน์ระหว่าง ส.ส.-หัวคะแนน-ฐานเสียง ผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งต่างตอบแทนกันด้วยผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ นี้ น่าจะเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่น่าไปสู่รากฐานของกระบวนการ “ซื้อสิทธิ ขายเสียง” ดังที่ปรากฏเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบัน

ดังนั้นเราคงต้องยอมรับความจริงว่าระบบการเลือกตั้งในอดีต ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศที่ราษฎรส่วนใหญ่ยังมีปัญหาความยากจน คือการศึกษา และมีอุปสรรคด้านการคมนาคมสื่อสาร ทำให้การพัฒนาการเมืองสู่ระบอบประชาธิปไตยของไทย ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ๆ ตามมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการ “ซื้อสิทธิ ขายเสียง” , ปัญหา “คนดี หนีการเมือง” หรือปัญหาการก้าวก่ายอำนาจระหว่างข้าราชการกับนักการเมือง เป็นต้น และอีกประการหนึ่ง การที่รัฐบาล หรือผู้นำส่วนกลางมักจะมีทัศนคติว่า นักการเมืองอีสานมี “หัวรุนแรง-เอียงซ้าย” ทำให้เกิดการกวาดล้าง จับกุมคุมขังชาวอีสานตามมาอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งบรรดาอดีตข้าราชการระดับกลาง-ล่าง ที่เคยร่วมงานเสรีไทยมาก่อน รวมทั้งประชาชนที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆ การดำเนินการที่มีได้เป็นไปตามกฎหมาย และไม่มีความยุติธรรมดังกล่าว ซึ่งดำเนินมาโดยตลอด ในสมัยรัฐบาลเผด็จการทหาร (2490-2519) น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้คนอีสานจำนวนมาก ทั้งที่เคย

เป็นส.ส. เคยรับราชการเป็นครูประจำบาล กำหนดผู้ใหญ่บ้านและราษฎรทั่วไป ต้องปลีกรื่นออกจากเมืองไปเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพของตนจากการกลั่นแกล้งของระบอบเผด็จการทหารซึ่งเป็นอีกกรณีหนึ่งที่นำศึกษาต่อไป

• • •

ดัชนีเชิงอรรถ

¹บทความนี้ปรับปรุงมาจาก พริยา คูวัฒนะศิริ “แนวคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูมิพัฒน์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2533 ; บทความเรื่อง “แนวคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูมิพัฒน์” เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอุบลราชธานี ครั้งที่ 3 (3-5 ก.ย. 2533) ในครั้งนั้นผู้เขียนได้รับคำวิจารณ์และคำแนะนำที่ดีจาก อาจารย์ ดร.สมเกียรติ วันทะนะ, รศ.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ผศ.ดร.แถมสุข นุ่มนนท์ และคุณอรอินทร์ (ภูมิพัฒน์) สิงหนายก และบทบรรยายสาธารณะเรื่อง “แนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายทองอินทร์ ภูมิพัฒน์ ส.ส.อุบลราชธานี 4 สมัย (พ.ศ.2476-2492)” ใน วิถีสังคมไทย สรรนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์. จรัญ โฆษณานันท์(บรรณาธิการ) (กรุงเทพฯ:โครงการจัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์) หน้า 655-675.

²สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งภายในประเทศ ระหว่างพ.ศ.2481-2492. (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา 2532) หน้า 36-41, 64-77. และ Keyes, Charles F. Isan : Regionalism in Northeastern Thailand. Copyright Cornell University Southeast Asia Program, 1967. P.26-27.

³หัด ดาวเรือง. ชีวิตและผลงานของ 4 อัครรัฐมนตรี (พระนคร:โรงพิมพ์อักษรสาส์น 2508).

⁴สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. เพ็ญอ้าง. หน้า 37-38.

⁵สัมภาษณ์ โพธิ์ ขัมภรัตน์

⁶สวนกุหลาบวิทยา 4,5(ก.ย. 2468):หน้า 375.

⁷ศธ 3.9/550 เล่ม 15

⁸เทศาภิบาล 31,4(2474):หน้า 261.

⁹เทศาภิบาล 33,1(2476):หน้า 39.

¹⁰เทศาภิบาล 33,3(2476):หน้า 245.

¹¹เทศาภิบาล 33,12(2476):หน้า 1039.

¹²“คนรุ่นใหม่” ในที่นี้ หมายถึงบุคคลที่ได้รับการศึกษาแบบใหม่จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ ทำให้ได้เข้าไปมีบทบาทอยู่ในระบบราชการสมัยใหม่ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมถึงภาคเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม ซึ่งเราจะพบเห็นบุคคลเหล่านี้ได้ในเอกสารร่วมสมัย ตั้งแต่ปลาย ร.5 เป็นต้นมา อนึ่ง ผู้เขียนได้รับอิทธิพลแนวคิดดังกล่าวนี้มาจากงานของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. “ผู้นำแต่ละรุ่นในประวัติศาสตร์ไทย” วารสารธรรมศาสตร์ 3,3 (พ.ศ. 2517): 94-115. และงานของ ฉลอง สุนทราวาณิชย์ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังการเข้ามาของระบอบอาณานิคม” เอเชียปริทัศน์ 7,2(พ.ศ.-ศ.ศ. 2529):53-65.

¹³ศธ 3.5/125 กล้อง 4

¹⁴ข่าวความเคลื่อนไหวในสังคมข้าราชการ สังเกตได้จากเอกสารร่วมสมัยดังนี้เทศาภิบาล พ.ศ.2468-2477. วิทยากร พ.ศ.2467-2482. ประวัติครู พ.ศ.2500-2501. อุครพิทยาสาร พ.ศ.2479-2481. และเบญจมะมหาราช พ.ศ.2482-2484.

¹⁵เยมส์ เอ็ม แอนดรูส์. รายงานการสำรวจโลกกิจตามชนบทสยาม ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2467 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่) หน้า 126-127. และ ประนุช ทรัพย์สาร. “วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525. หน้า 100-101.

¹⁶ชุมพล แนวจำปา “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน พ.ศ.2433-2468” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529. หน้า 145.

¹⁷สวัสดิ์ ตราฐ. ลับสุดยอด เมื่อข้าพเจ้าเป็นเสรีไทยกับขุนพลอีสาน เตียง ศิริจันทร์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์ 2527) หน้า 88-90.

¹⁸สัณณณ นางสิม (ภริพัฒน์)ปรัสนันท์. และนายโพธิ์ ชัมภรัตน์ และลำดับวงศ์ตระกูลภริพัฒน์

¹⁹ชุมพล แนวจำปา. อ้างแล้ว. หน้า 152-154.

²⁰(2)สร0201.5/12 เล่ม 4 เบ็ดเสร็จกระทรวงมหาดไทย

²¹หัด ดาวเรือง. อ้างแล้ว. หน้า 105-108.

²²อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ชินภูมิปดโน ภิกขุ(อดีตรัฐมนตรี ฟอง สิทธิธรรม) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย 2525) หน้า 10-12.

²³นิวัฒน์ พุนศรี ศรีสุวรรณนท์. ประวัติศาสตร์ไทยลาว-อีสาน. (กรุงเทพฯ:มิตรนราการพิมพ์ 2529.) หน้า 207.

²⁴คุณครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของการเปลี่ยนระบอบการปกครองสยาม ระหว่าง พ.ศ.2470-2480” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528.

²⁵รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2482 สามัญ หน้า 1365.

²⁶รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2476 สามัญ หน้า 390-392. อนึ่ง สภาพความลำหลังของภาคอีสานจะสังเกตได้ชัดเจนยิ่งขึ้นหากเปรียบเทียบสภาพของภูมิภาคนี้กับภาคอื่น ดู คาร์ล ซี. ชิมเมอร์แมน. การสำรวจเศรษฐกิจในชนบทสยาม. ชิม วีระไวทยะ(แปลและเรียบเรียง). (กรุงเทพฯ:มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2525) กับ เยมส์ เอ็ม แอนดรูส์. อ้างแล้ว.

²⁷รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13/2478 สามัญ และ 8/2483 สามัญ ชุดที่ 3

²⁸ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ:กลุ่มรัฐกิจเสรี 2517) หน้า 104-106, 244-247.

²⁹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 18/2476 สามัญ

³⁰มาลัยอนุสรณ์ ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า. และรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7/2487 วิสามัญ หน้า 378-379.

³¹ในรายงานการประชุมสภาฯ ช่วง พ.ศ.2476-2481 จะปรากฏการอภิปรายโต้แย้งกันในระยะนี้มาก

³²รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2476 สามัญ

³³สนธิ เจริญรัฐ. ไอ้.. ว่าอาณาประชาราษฎร์ (พระนคร:แพร่พิทยา 2507) หน้า 161-162,171. และ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. อ้างแล้ว. หน้า 133,148,200,213-214.

³⁴ดู รายการ กระทุ้ ญัตติ ร่าง พรบ. ที่ทองอินทร์เสนอผ่านเข้าไปใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ระหว่าง พ.ศ.2476-2480.

³⁵ดู รายงานการประชุมสภาฯ ทุกครั้งที่มีการแถลงนโยบาย ทุกครั้งที่มีการพิจารณาร่างพร.บ.ประมาณ หรือ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 62/2477 สามัญ หน้า 4329-4331; ครั้งที่ 2/2479 วิสามัญ ครั้งที่ 2 หน้า 152-153 ; ครั้งที่ 3/2479 วิสามัญ ครั้งที่ 2 หน้า 207.

³⁶รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 28/2480 วิสามัญ หน้า 783-784.

³⁷รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15/2479 วิสามัญ ครั้งที่ 2.

³⁸รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9,28/2477 วิสามัญ และครั้งที่ 16/2477 สามัญ หน้า 975-999.

³⁹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13,15/2478 สามัญ

⁴⁰รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 19,22/2477 วิสามัญ

⁴¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12/2480 วิสามัญ และดูเพิ่มเติมที่ รัศมี ชาคะสิงห์.

“บทบาทของพลเอก พระยาพลพลพยุหเสนาในฐานะนายกรัฐมนตรีในระยะหกปีแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2476-2481)” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521.

⁴²สัมภาษณ์ บังอร ภูมิพัฒน์ และ ทองอินทรานุสรณ์ (อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายทองอินทร์ ภูมิพัฒน์ และฉาปนกิจ นส.อรทัย ภูมิพัฒน์(ธิดา) 9 พ.ค. 2505): หน้า 57.

⁴³ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. อ้างแล้ว. หน้า 244-246.

⁴⁴พิริยา ภู่วณะศิริ. (วิทยานิพนธ์ อ้างแล้ว) หน้า 117-118.

⁴⁵(2)สร0201.35.1/14 สภาผู้แทนราษฎร

⁴⁶มท0201.1.1/589เล่ม 15 และ มท0201.1.1/725 เล่ม 19 แผนกตรวจสอบเรื่องราวและความคิดเห็น

⁴⁷สยามอุโฆษ 1,1(21 ส.ค. 2481).

⁴⁸รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2480 สามัญ ชุด 2

⁴⁹เพ็งอ้าง. หน้า 174-223.

⁵⁰รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15-18/2480 สามัญ ชุด 2 หน้า 1165.

⁵¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2481 สามัญ ชุด 2 หน้า 333-334.

⁵²ไทยใหม่ 20 ก.ค. 2481.

⁵³รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2481 สามัญ ชุด 2

⁵⁴รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8,11/2481 สามัญ ชุด 2และ สบ 9.2.3/4-5 เล่ม 2.และดูเพิ่มเติมที่ พล.ต. ข่าย อุบลเดชประชารักษ์ “ชีวิตการเมืองของนายเลียง ไชยกาล” ใน อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ นายเลียง ไชยกาล. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันต์ 2529) หน้า 114-120.

⁵⁵รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15/2481 สามัญ ชุด 2

⁵⁶รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15,21/2481 สามัญ ชุด 2 ; ประมวลวัน 13 ก.ย. 2481.

⁵⁷(2)สร0201.35.1/14 เล่ม 4 สภาผู้แทนราษฎร

⁵⁸สุทธชัย ยัมประเสริฐ. “ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาล สมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532. หน้า 19-21.

⁵⁹นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “ระบอบรัฐนิยม จอมพล ป. พิบูลสงคราม : การก่อรูปทางแนวความคิดและความหมายทางการเมือง” รัฐศาสตร์สาร 14,3-15,1(ก.ย. 2531-เม.ย. 2532): หน้า 249-250.

⁶⁰เทียมจันทร์ อำแหว. “บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521. หน้า 133-147.

⁶¹มท/59 เล่ม 2 ; (2)สร0201.35/20,21 เล่ม 4 สถาผู้แทนราษฎร

⁶²สุภาพบุรุษ 20 ก.ค. 2483.

⁶³รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2481 สามัญ ชุดที่ 3

⁶⁴เนตร พูนวิวัฒน์ ร.ต. “เรื่องของคน 60 ปี” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร.ต.เนตร พูนวิวัฒน์ (2523) หน้า 200.

⁶⁵รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/2481 สามัญ ชุด 3

⁶⁶รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2481 สามัญ ชุด 3; 6,24/2482 สามัญ; 6,10,12/2483 สามัญ และ 23/2484วิสามัญ ครั้งที่2

⁶⁷รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2484 วิสามัญ ครั้งที่ 2

⁶⁸รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2482 สามัญ ชุดที่ 3 และ 9/2483 สามัญ

⁶⁹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 62/2477 สามัญ เล่ม 4 หน้า 4324-4325.

⁷⁰ศรีกรุง 3 เม.ย. 2482

⁷¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12/2481 สามัญ

⁷²ดู ภูวดล ทรงประเสริฐ. “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย(พ.ศ.2478-2500).” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519.

⁷³(2)สร0201.5/26 เล่ม 6 เบ็ดเสร็จกระทรวงมหาดไทย

⁷⁴รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2483 สามัญ ชุดที่ 3 หน้า 378.

⁷⁵รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2484 วิสามัญ ครั้งที่ 2 หน้า 39-40.

⁷⁶รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สภาร่างรัฐธรรมนูญพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก หลวงสุทธินิสารณกร 2511 หน้า 21-22.

⁷⁷รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2483 สามัญ ชุดที่ 3 หน้า 375.

⁷⁸รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2478 สามัญ ชุดที่ 3

⁷⁹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2483 สามัญ ชุดที่ 3

⁸⁰รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2484 สามัญ ชุดที่ 3

⁸¹เพ็งอ้าง.

⁸²ประชัน รักพงศ์. “การศึกษาบทบาททางการเมืองของรัฐสภาในระบบรัฐสภาในสมัยรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือน” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520. หน้า 151-152.

⁸³รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2484-2485 วิสามัญ ครั้งที่ 3 หน้า 134-139.

⁸⁴รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2485 สามัญ ชุดที่ 3

⁸⁵รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2-9/2486 สามัญ ชุดที่ 3

⁸⁶รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2487 สามัญ ชุดที่ 3

⁸⁷รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12/2485 สามัญ ชุดที่ 3 หน้า 476.

⁸⁸เปรียบเทียบบรรยากาศการประชุมและการลงมติในสภาจากการพิจารณาร่างพรบ.วัฒนธรรมทั้ง 5 ฉบับดูรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/2484-2485 วิสามัญครั้งที่ 3 ;ครั้งที่ 7,15,20,25/2485 สามัญ

⁸⁹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15/2485 สามัญ ชุดที่ 3

⁹⁰รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7/2486 วิสามัญ หน้า 245

⁹¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1-5/2486 สามัญ ชุดที่ 3

⁹²รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1-4/2487 สามัญ ชุดที่ 3

⁹³ทองอินทรนาศรณ์. อ้างแล้ว. และสัมภาษณ์ บังอร ภูมิพัฒน์, โพธิ์ ขัมภรัตน์

⁹⁴(2)สร0201.35.1/4 สภาผู้แทนราษฎร

⁹⁵รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2487 วิสามัญ

⁹⁶ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. อ้างแล้ว. หน้า 442,470-471,475,488,550-551.

⁹⁷รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13/2487 สามัญ; 4/2478 วิสามัญ และ 26/2488 สามัญ

⁹⁸รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7-9/2487 วิสามัญ

⁹⁹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7/2487 วิสามัญ หน้า 389-390.

¹⁰⁰ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. อ้างแล้ว. หน้า 467.

¹⁰¹กนต์ธีร์ ศุภมงคล. การวิเทศนโยบายของไทย. (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527)

หน้า 178-179.

¹⁰²สัมภาษณ์ บังอร ภูมิพัฒน์ และคำอภิปรายเรื่อง “อุบลราชธานีในอดีต” ของ ไสว จังกาจิตต์

¹⁰³สัมภาษณ์ โพธิ์ ขัมภรัตน์

¹⁰⁴เพ็ญอ้อ.

¹⁰⁵ปลาทอง. พรรคการเมืองไทย. (พระนคร:สำนักพิมพ์ก้าวหน้า 2508) หน้า 84-85.

¹⁰⁶รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 23,28/2488 สามัญ ดูเพิ่มเติมที่ สรศักดิ์ ขจรกุลกิจ. อ้างแล้ว หน้า 176-178. และ เทียมจันทร์ อ้าหว้าว อ้างแล้ว หน้า 420-421.

¹⁰⁷สรศักดิ์ ขจรกุลกิจ. อ้างแล้ว. หน้า 215-218.

¹⁰⁸รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 26/2489 สามัญ ชุดที่ 4 หน้า 1584-1585.

¹⁰⁹หยุด แสงอุทัย พรรคการเมือง พิมพ์ครั้งที่ 4(กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์พิมพ์เนศ 2517)

หน้า 227-228,427-429.

¹¹⁰รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13,14/2489 สามัญ ชุดที่ 4 และดูเพิ่มเติมที่ พิรยา ภูวณะศิริ. วิทยานิพนธ์ (อ้างแล้ว) หน้า 299-302.

¹¹¹สรศักดิ์ ขจรกุลกิจ. อ้างแล้ว. บทที่5

¹¹²ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. อ้างแล้ว. หน้า 550-551.

¹¹³เพ็ญอ้อ. หน้า 544, 573.

¹¹⁴รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2489 วิสามัญ ครั้งที่ 1 หน้า 297-300. และ “รายงานคณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาร่างพรบ.งบประมาณ ประจำปี พ.ศ.2489” หน้า 25-28. หนังสือแทรกใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16/2489 วิสามัญ ครั้งที่ 1

¹¹⁵รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16/2489 วิสามัญ ครั้งที่ 1

¹¹⁶ดู สรศักดิ์ ขจรกุลกิจ อ้างแล้ว. บทที่ 5 และสัมภาษณ์จิต เวชประสิทธิ์ และสงวน ตุลารักษ์

¹¹⁷วิเทศกรณีย์. สารคดีทางประวัติศาสตร์การเมืองไทย ตั้งแต่ ร.ศ.130 จนถึงยุคปัจจุบัน เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย. (กรุงเทพฯ:รวมการพิมพ์ 2518) หน้า 1002-1018.

บทบาททางการเมืองของ ขุนพลภูพาน นายเตียง ศิริจันทร์

อภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในประวัติศาสตร์การเมืองไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 ครั้งนั้นยังผลให้นักการเมืองชั้นนำจากท้องถิ่นต่างๆ ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในระดับชาติ เพื่อต่อสู้ตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตยในรัฐสภา

นายเตียง ศิริจันทร์ เป็นนักการเมืองอีกผู้หนึ่งที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครติดต่อกันถึง 5 สมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2480-2495 และได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี 3 สมัยตั้งแต่ พ.ศ. 2481 - 2488 มีแนวคิดและบทบาททางการเมืองที่ปรากฏให้เห็นว่ามีแนวคิดทางการเมืองที่เชื่อมั่นในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญที่มุ่งให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นสถาบันนิติบัญญัติอย่างแท้จริงและมีแนวคิดท้องถิ่นนิยมจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระจายสู่ภูมิภาค โดยเฉพาะภาคอีสานซึ่งเท่าที่ผ่านมาไม่ได้รับความสนใจและรัฐบาลให้ความสำคัญน้อยกว่าภาคอื่น ๆ

นายเตียง ศิริจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2452 ที่อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นบุตรคนที่ 6 ของนายบุคคี และนางอัม ศิริจันทร์ บิดามีอาชีพค้าขายชาวสกลนครเรียกว่า “นายฮ้อยบุคคี” ต่อมาได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้เป็นขุนนิเทศพานิช เนื่องจาก

ครอบครัวมีฐานะดีและเป็นคนที่ยึดหนังสือเก่ง นายเตียงจึงได้รับการศึกษาสูงกว่าเด็กคนอื่นในสมัยนั้น หลังจากจบการศึกษาที่โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูลแล้วได้เข้าเรียนต่อ ม.4 ที่โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล จบแล้วเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครู วัฒบรรณิเวศในกรุงเทพฯ ต่อจากนั้นได้เข้าเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นรุ่นแรก

ชีวิตการทำงานของนายเตียง ศิริจันทร์ เริ่มรับราชการเป็นครูสอนที่โรงเรียนหอวัง เมื่อ พ.ศ. 2472 ต่อมาได้ย้ายไปที่โรงเรียนฝึกหัดครูวัฒบรรณิเวศวิหาร จนถึง พ.ศ. 2477 จึงย้ายไปเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล จนกระทั่ง พ.ศ. 2479 ถูกจับในข้อหาคอมมิวนิสต์ ต่อสู้คดีความจนพ้นผิดจึงได้ลาออกจากราชการมาทำงานหนังสือพิมพ์ในตำแหน่งบรรณาธิการหนังสือเสรีราษฎร² จึงหันเข้าสู่เวทีการเมืองใน พ.ศ. 2480

นายเตียง ศิริจันทร์กับบทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเข้าสู่เวทีการเมืองของนายเตียง ศิริจันทร์ ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2480 เป็นเลือกตั้งครั้งที่ 2 แตกต่างจากนักการเมืองภาคอีสานคนอื่น ๆ เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (อุบลราชธานี) นายถวิล อุดล (ร้อยเอ็ด) นายจำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม) และนายเทพ โชตินุชิต (ขอนแก่น) ซึ่งเป็นกลุ่มนักศึกษาที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย

วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ได้เสนอก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นตลาดวิชาอำนวยการศึกษาวิชากฎหมาย วิชาเศรษฐศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ อันเกี่ยวกับธรรมศาสตร์และการเมือง นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ประศาสน์การเป็นแหล่งวิชาที่ช่วยสร้างคนรุ่นใหม่ เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่วนนายเตียง ศิริขันธ์ จบคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยพื้นฐานส่วนตัวมีนิสัยรักการอ่านหนังสือและมีความสนใจวิชาประวัติศาสตร์ อยากรู้ อยากเห็นว่าการเมืองเป็นอย่างไร จึงศึกษาเรื่องการเมืองต่างประเทศและทฤษฎีการเมืองเช่น มุสตาฟา เคมาล ปาชา ประธานาธิบดีเผด็จการของตุรกี ซึ่งบรรยายประวัติศาสตร์ชีวิตและการทำงานทางการเมืองวิธีการเข้ากุมอำนาจอย่างละเอียด

นอกจากนี้ ดูเหมือนว่าอิทธิพลของเหตุการณ์ปฏิวัติในฝรั่งเศสจะมีอิทธิพลต่อความนึกคิดของนายเตียง เป็นอย่างมากเช่นเดียวกับนักการเมืองร่วมสมัยคนอื่นๆ ใน พ.ศ. 2480 นี้ จากงานเขียนของนายเตียง ชื่อ “หัวใจปฏิวัติในฝรั่งเศส” ได้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นผู้มีจิตฝักใฝ่ทางการเมืองอยู่มาก โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากจุดประสงค์ในงานเขียนว่า “...เรื่องปฏิวัติในฝรั่งเศสนี้ ชาวอารยประเทศถือว่าผู้ที่ได้รับการศึกษา รักษาดี เอาใจใส่ชาติควรจะได้เรียนรู้อย่างละเอียดเพื่อจะได้ซาบซึ้งในหลักประชาธิปไตยที่แท้ โดยพิจารณาให้เห็นปรัชญาจากเรื่องจริงๆ นี้”⁴

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นายเตียง ศิริขันธ์ สนใจการเมืองสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เข้าใจว่านายเตียง เป็นผู้ที่ชื่นชอบกับเหตุการณ์ครั้งนี้และได้ศึกษาความคิดทางการเมืองและทางเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ มาตั้งแต่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเกิดความศรัทธาในความสามารถของนายปรีดี ทั้งที่ตอนนั้นนายเตียง ยังไม่รู้จักกับนายปรีดี เป็นการส่วนตัวเลย นอกจากได้อ่านเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติที่นายปรีดี ร่างซึ่งมีจุดมุ่งหมายช่วยเหลือคนยากจนที่มีขีดความสามารถจำกัด โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการจัดระเบียบการเศรษฐกิจ ส่วนสิทธิเสรีภาพทางการเมืองยังให้การประกันและรับรอง

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญทุกประการ⁵

การปฏิวัติหรือที่นายปรีดี พนมยงค์ เรียกว่า การอภิวัฒน์นั้น ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมขึ้นในประเทศฝรั่งเศสเป็นครั้งแรกด้วยการประชุมปรึกษาหารือกับพรรคพวกเพื่อก่อตั้งคณะ

ปรีดี พนมยงค์

ราษฎร เพื่อทำการอภิวัฒน์ประเทศสยามจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2469⁶ แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วนายปรีดี ได้มีจิตสำนึกในการอภิวัฒน์มาเป็นเวลานานแล้ว เพราะมีเหตุการณ์หลายๆ อย่าง มากระทบและได้สั่งสมในจิตสำนึกเพิ่มทวีมากขึ้น ๆ ตามเงื่อนไขทางภาวะวิสัยที่ได้สัมผัส เช่น บันทึกรื่องจิตสำนึกในการอภิวัฒน์จากหนังสือชีวิตผืนผวนของข้าพเจ้าถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานจีน ในเมืองไทยได้ตัดผมเปียทิ้งทั้งๆ ที่ได้เปียมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ เนื่องจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นผู้กำหนดให้ไว้เปีย เมื่อ ดร.ขุนยัคเซน เป็นผู้นำอภิวัฒน์ เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐได้ให้ชาวจีนเปลี่ยนทรงผมใหม่เป็นทรงสั้นแบบชาวยุโรป

นอกจากนี้นายปรีดี พนมยงค์ ยังสนใจถึงเรื่องประเทศเอกราชส่วนใหญ่ในโลกมีรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นด้วยความยินยอมและเห็นชอบของรัฐสภาโดยประชาชนจะเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา สิ่งที่น่ายปรีดีใฝ่ฝันมากที่สุดคือต้องการให้ประเทศสยามมี “เอกราชสมบูรณ์” ซึ่งก็คือการมีอธิปไตยอันสมบูรณ์เกิดขึ้นบนแผ่นดินสยาม⁷ นายปรีดี มองถึงปัญหาเอกราชของสยาม 3 ประการ คือเอกราชทางการศาล ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง อันบังเกิดขึ้นจากสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและสัญญาที่ไม่เท่าเทียมกับประเทศมหาอำนาจ นายปรีดี จึงตัดสินใจที่จะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชของชาติอันสมบูรณ์ โดยมีอำนาจอธิปไตยของตนอย่างเต็มเปี่ยม

ดังนั้น เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ได้เข้าร่วมก่อตั้งคณะราษฎรจึงได้สะท้อนแนวคิดและอุดมการณ์ในวัตถุ-

ประสงค์ของคณะราษฎร คือเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญและดำเนินการเพื่อให้สยามบรรลุหลัก 6 ประการได้แก่ 1.รักษาความเป็นเอกราช เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง 2.รักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก 3.บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก 4.ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน 5.ให้ราษฎรมีเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าว 6.ให้การศึกษาเต็มที่แก่ราษฎร⁸

จึงอาจกล่าวได้ว่า นายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำฝ่ายพลเรือนของคณะราษฎรซึ่งเป็นปัญญาชนที่ได้รับการศึกษาจากทวีปยุโรป มีส่วนผลักดันให้นำนโยบายความคิดที่เรียกว่าสังคมนิยมมาใช้จากการร่าง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ซึ่งนายเตียง ศิริขันธ์ ให้ความสำคัญในแนวคิดเมื่อเข้าไปดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจึงถูกกล่าวหาว่ามีความคิดโน้มเอียงไปทางคอมมิวนิสต์และสังคมนิยมในเวลาต่อมา

นายเตียง ศิริขันธ์ กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในสภา

ภายหลังที่นายเตียง ศิริขันธ์ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครเป็นผลสำเร็จเพื่อรับใช้ประชาชนตามอุดมการณ์ของตนและได้รวมกลุ่มกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสาน ที่เป็นลูกศิษย์ของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้มีนโยบายความคิดเห็นและอุดมการณ์ทางการเมืองคล้ายคลึงกันได้ร่วมมือกันทำงานอย่างใกล้ชิด เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล และนายจำลอง ดาวเรือง บุคคลเหล่านี้รวมตัวกันสนับสนุนต่อสู่ทางการเมืองกับฝ่ายอื่นๆ แนวคิดทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้อาจกล่าวได้ว่ามิได้เป็นสังคมนิยมแบบตะวันตกอย่างแท้จริง หากแต่มีการผสมผสานกับปรัชญาพุทธศาสนาและการคิดต่ออย่างไม่เป็นแบบแผนนักกับนักสังคมนิยมในเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งความสนใจในการแก้ปัญหา

ท้องถิ่นของตนแม้แต่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ไม่ได้ถือว่ากลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้ เป็นผู้เข้าใจลัทธิมาร์ช-เลนิน แต่ถือได้ว่าเป็นผู้รักชาติรักประชาธิปไตย⁹ ดังนั้นเมื่อนายเตียงได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมทางการเมืองทั้งในและนอกสภาฯ อยู่ในกลุ่มแกนนำอีสานโดยยึดแนวคิดของนายปรีดี พนมยงค์ ได้ร่วมคัดค้านนโยบายเผด็จการ บทบาทการเมืองในสภาฯที่เด่นชัดจากการอภิปรายตั้งกระทู้ถามและเสนอร่างพระราชบัญญัติต่างๆ จนกลายเป็นดาวสภาโดยเฉพาะการเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2482 ของนายเตียง ซึ่งเป็นมิติใหม่ทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

นายเตียง ศิริขันธ์ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2482 มีหลักการสำคัญคือ เพื่อให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นในสยาม¹⁰ ข้อเสนอไม่ได้รับการสนองตอบใด ๆ จากฝ่ายรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพราะรัฐบาลไม่ต้องการมีพรรคตรงข้ามไม่ต้องการมีข้อแตกต่างในนโยบาย¹¹ ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงตกไป แต่ต่อมาความพยายามที่จะให้มีพรรคการเมืองก็ประสบผลสำเร็จ เมื่อหลังจากนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2489 ได้ทำการผลักดันให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่เกิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ทำให้เกิดระบบพรรคการเมืองขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ซึ่งในระยะแรกนี้ยังไม่แน่นอนนักแม้จะพอเห็นได้ว่าโดยภาพรวมมีแนวโน้มไปทางด้านความคิดทางการเมืองแบบใดแบบหนึ่งเช่น เสรีนิยม สังคมนิยม หรือนูรัถยนิยมก็ตาม แต่การรวมตัวส่วนใหญ่ก็ยังเป็นเรื่องของตัวบุคคลและการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นรากฐานอยู่ กล่าวคือ ความสัมพันธ์โดยส่วนตัวและผลประโยชน์เฉพาะหน้าจะเป็นเครื่องกำหนดของการรวมกลุ่มก่อนกันทางการเมืองของการเมืองไทยในสมัยนั้น

สำหรับนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนก่อตั้งพรรคสหชีพ ซึ่งเป็นพรรคที่มีแนวทางเด่นชัดด้านเสรีนิยม และสังคมนิยม¹² เป็นการรวมตัวของผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มาจากภาคอีสานอันเป็นกลุ่มก้อนใหญ่ของขบวนการเสรีไทยและเป็นกลุ่มต่อต้าน

ระบอบจอมพล ป. พิบูลสงครามมาก่อน ดังนั้น จึงเป็นพรรคที่กล่าวได้ว่าสนับสนุนทางฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ บางส่วนจากกลุ่มปรีดี พลเรือนได้แก่ นายจรูญ สืบแสง นายเคื่อน บุญนาค นายสงวน ตุลารักษ์ นายวิลาศ โอสถานนท์ ฯลฯ กลุ่มเสรีไทยของนายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนราษฎรแก่นำภาคอีสาน

จึงอาจกล่าวได้ว่าพรรคสหชีพอยู่ในความสนับสนุนของนายปรีดี พนมยงค์ โดยนายเตียง เป็นแกนนำ จัดตั้งพรรคและมีตำแหน่งเป็นกรรมการบริหารพรรคจึงได้วางนโยบายของพรรคเป็นแนวโซเซียลลิสม์ (Socialism)¹³ หรือแบบสังคมนิยมมีลักษณะคล้ายกับเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี ที่เขียนไว้ตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ เป็นลักษณะสังคมนิยมประชาธิปไตย¹⁴ กล่าวคือใช้ระบอบเสรีนิยมทางการเมืองการสนับสนุนการแข่งขันในระบอบรัฐสภาแต่มีลักษณะสังคมนิยมในทางเศรษฐกิจดังที่กล่าวเน้นว่า ... จะจัดเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นธรรมแก่สังคมให้ประชาชนช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยร่วมใจ ร่วมแรง และร่วมทุนประกอบกิจการงานต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดความจำเริญทรัพย์ จำเริญธรรมและจำเริญปัญญาในบ้านเมืองโดยยึดแนวของสหกรณ์...¹⁵

แนวสหกรณ์นั้นเป็นสิ่งที่นายเตียง ศิริขันธ์ ชื่นชอบแนวคิดของนายปรีดี เป็นอย่างมากถึงกับนำไปทดลองใช้ที่จังหวัดสกลนคร โดยจัดหาที่ดินสำหรับปลูกหม่อนเลี้ยงไหม รวมทั้งการทอผ้าไหมเพื่อส่งขายต่างประเทศโดยทำในรูปธุรกิจกับนายจิม ทอมสัน ซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วย โอ.เอส.เอส. ในประเทศไทยคราวดำเนินการเสรีไทย¹⁶ โดยนายเตียง ได้นำเอาระบบสหกรณ์เข้ามาใช้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมอันเป็นแนวคิดพื้นฐานของนายเตียง ส่งผลให้เขาถูกมองว่าจะนำระบอบคอมมิวนิสต์มาใช้ อันเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตของเขาในโอกาสต่อมา

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรคสหชีพอาจกล่าวได้ว่า มีลักษณะเป็นตัวแทนของคนชั้นล่างในสังคม คนสำคัญของพรรคนี้นั้นล้วนมาจากคนในท้องถิ่นหรือผู้นำในชนบทมีผลประโยชน์ผูกพันอยู่กับประชาชนในท้องถิ่นหรือคนชั้นล่างในสังคม พรรคนี้นับนโยบายอย่างชัดเจนที่ต้องการผลักดันการพัฒนาประเทศหรือผลประโยชน์

กระจายออกไปสู่คนในชนบท (นโยบายข้อ 9) เรื่องสหกรณ์ที่ผลักดันผ่านนโยบายของรัฐบาลสมัยนายปรีดี พนมยงค์ หมวดเกษตร (ข้อ 4) จะเริ่มวางวิธีการให้สหกรณ์ชาวนาเป็นผู้มีส่วนใหญ่ในบริษัทข้าวไทยจำกัด¹⁷

ดังนั้น การดำเนินการจัดตั้งพรรคสหชีพได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดของนายเตียง ศิริขันธ์ อยู่ 3 ประการคือ

ประการที่ 1 การเน้นการต่อสู้โดยวิถีทางรัฐสภาตามระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ เพื่อที่จะทำให้ราษฎรสามารถเสนอความคิดเห็นให้ความช่วยเหลือและแนะนำให้ผู้แทนราษฎรได้ทำหน้าที่อย่างจริงจังเป็นการส่งเสริมให้ราษฎรมีความตื่นตัวทางการเมือง

ประการที่ 2 แนวคิดความเป็นธรรมในสังคม โดยปลูกฝังความสามัคคีขึ้นระหว่างคนไทย ขจัดการเหยียดหยามบุคคลด้วยชาติกำเนิดศาสนา ให้ประชาชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ประการที่ 3 แนวคิดการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจโดยยึดแนวของสหกรณ์ เพื่อให้ความยุติธรรมเกิดขึ้นในชนบทของประเทศไทย

สิ่งที่นายเตียง ศิริขันธ์ ได้แสดงบทบาททางการเมืองเพื่อสะท้อนแนวคิดในการสนับสนุนนายปรีดี เมื่อครั้งเป็นนายกรัฐมนตรีโดยร่วมมือกับนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ให้การรับรองสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติประνομณี กสิกร พ.ศ. 2489 เนื่องจากบรรดากสิกรทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาได้ถูกฟ้องร้องเรียกหนี้ ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ซึ่งการผิฉัดชำระหนี้เป็นการเดือดร้อนทั้งนี้เพราะค่าครองชีพต่าง ๆ มีราคาสูงมากโดยเฉพาะอาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค หากจะปล่อยให้มีการฟ้องร้องเรียกหนี้กันในภาวะกับขันฐานะ กสิกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาก็จะเสื่อมโทรมอันเป็นภัยในอนาคต ดังนั้น ร.ต.ท. เสวต ชุมแวงวาปี (ขอนแก่น) กับพวก 13 คน ช่วยกันเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยมีหลักการเพื่อบรรเทาภาระการฟ้องร้องเรียกหนี้จากผู้ประกอบการกสิกรเป็นการชั่วคราว¹⁸

นายเตียง ศิริขันธ์ ให้การรับรองพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากว่าให้ประโยชน์แก่ประชาชนโดยเฉพาะที่เป็นชาวนาซึ่งได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากถูกฟ้องร้องเรียกหนี้

แม้ว่านายเตียงมิได้เป็นหัวหอกในการเสนอร่าง พระราชบัญญัติเองแต่การรับรองเป็นที่ค่อนข้างชัดเจนว่านายเตียงมีบทบาทอยู่ด้วยอย่างสำคัญทีเดียว นอกจากนี้ยังมีแนวคิดสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ข้อ 3 ที่ว่า “ขณะนี้การครองชีพและความสงบเรียบร้อยภายในเป็นปัญหาอันใหญ่สำหรับประชาชนภายในทั่วประเทศ ซึ่งรัฐบาลจะได้เอาใจเป็นพิเศษ ในการนี้จะต้องอาศัยความสมานและประสานนโยบายภายในต่าง ๆ”¹⁹ จึงอาจกล่าวได้ว่านายเตียง ศิริขันธ์ ถึงแม้จะมีได้เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลแต่ก็ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ในอันที่จะทำให้ราษฎรเกิดความผาสุกโดยตลอด

ร่างพระราชบัญญัติระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2484 ของรัฐบาลโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง) เป็นผู้เสนอ โดยมีหลักการเพื่อจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น²⁰

ถึงแม้ว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้เสนอก็ตามนายเตียง ศิริขันธ์ ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกับฝ่ายรัฐบาลแก้ไข เพราะเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ ซึ่งนายเตียงเอง ไม่คัดค้านในเรื่องหลักการแต่มีแนวคิดว่าจะแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้เหมาะสมและรัดกุมขึ้นกล่าวคือปรับปรุงระเบียบการจัดทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์เสียทั้งหมด นับตั้งแต่การแยกทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ออกเป็นต้น

ความเห็นของนายเตียง ในการแบ่งทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นเรื่องกระทบกระเทือนถึงการเมืองโดยทั่วไปและเป็นผลเกี่ยวกับการเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นจะเห็นได้ว่านายปรีดี ซึ่งเป็นผู้ที่หลวงพิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอขอให้เข้าดำรงตำแหน่งในกระทรวงหลักและมีความสำคัญ นายปรีดี มีแนวการพัฒนาชาติส่วนใหญ่ไปในทางด้านเศรษฐกิจการคลังโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศได้พยายามแก้ไขปัญหาด้านวิธีการงบประมาณซึ่งรวมทั้งเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เข้าสู่สภาฯ ส่วนนายเตียง นั้นได้แสดงบทบาททางการเมือง

ด้วยท่าทีประนีประนอมกับฝ่ายรัฐบาล ด้วยการเห็นด้วยกับหลักการแต่ยังให้ความเห็นตามแนวคิดของตนเองว่าควรปรับปรุงด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่านายเตียงได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อผลประโยชน์โดยรวมของประเทศชาติเป็นหลัก แม้จะเป็นการอภิปรายร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และอีกทั้งเป็นการเสนอของนายปรีดี ผู้ซึ่งเขาให้ความนับถือก็ตาม นับได้ว่าเป็นบุคคลที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองในระดับอบประชาธิปไตยโดยแท้จริง

ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 9) ของรัฐบาลเสนอโดย น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) กฎหมายฉบับนี้เป็นการตั้งกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหน่วยงานใหม่ของรัฐบาลขึ้นในสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีวัตถุประสงค์จะให้ทำหน้าที่ “บำรุงสุขให้แก่อาณาประชาราษฎร์”²¹ ได้รับการคัดค้านจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคน แต่นายเตียงได้ตัดสินใจปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองเดิมที่ตั้งใจว่าจะวางเฉยมาสนับสนุนร่างกฎหมายฉบับนี้เป็นกรณีพิเศษ โดยมีเหตุผล 2 ประการคือการตั้งกรมประชาสงเคราะห์ เป็นโครงการที่สอดคล้องกับความคิดต่างๆ ที่เขาได้เสนอต่อรัฐบาลอยู่แล้ว สิ่งที่นายเตียง เฝ้ารอและร้องเรียนต่อนายกรัฐมนตรีช่วยสนับสนุนการครองชีพในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และการหาอาชีพให้ราษฎรในท้องที่ทุรกันดารตามชนบทต่าง ๆ ได้มีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น ประการที่ 2 ร่างกฎหมายฉบับนี้เท่ากับเป็นนโยบายการสร้างชาติของรัฐบาลที่ปรากฏเป็นโครงการที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่าในทัศนะของนายเตียง ต่อร่างกฎหมายฉบับนี้ยังมีความหมายถึงการร่วมมือเพื่อการดำเนินการสร้างชาติระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย การอภิปรายสนับสนุนยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดของนายเตียงเกี่ยวกับการสร้างชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็นการสร้างชาติทางวัตถุกับทางจิตใจ การสร้างชาติให้เจริญทางวัตถุได้แก่ การสร้างความเจริญแก่บ้านเมือง เช่น ตึกสูง ๆ ถนน ส่วนทางจิตใจ คือการทำให้ประชาชนเป็นผู้มีวัฒนธรรมสูง แต่การสร้างชาติทั้งสองอย่างนั้นคือการ

ปรับปรุงคนให้ดีขึ้นเอง การสร้างชาติที่ผ่านมาในทัศนะของนายเตียง เห็นว่ามีหลายสิบเปอร์เซ็นต์และอาจถึงเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ของประชาชนไทยที่ไม่ได้รับสนับสนุนการสร้างชาติในด้านวัตถุเลย ขอบเขตที่นายเตียงกล่าวถึงได้แก่ ประชาชนที่อยู่ตามชนบทรอบนอก ที่มีไร่แหล่งชุมชน ส่วนการสร้างชาติทางจิตใจ นายเตียงเห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงจะเริ่มคืบหน้าปรากฏให้เห็นในการจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์นี้เอง ซึ่งนายเตียงกล่าวว่า “...แม้เรายังไม่ก้าวไปถึงจุดยอดปรารถนาทีเดียว เราก็อาจจะก้าวไปได้สองก้าวหรือสามก้าวยอดปรารถนาหรือวัตถุประสงค์ของรัฐบาลในการตั้งกรมประชาสงเคราะห์”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการอภิปรายสนับสนุนรัฐบาลในครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ในฐานะเป็นฝ่ายค้านที่ปรับเปลี่ยนมาสนับสนุนฝ่ายรัฐบาล จนร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรตามความคิดริเริ่มที่ต้องการให้รัฐบาลได้เอาใจใส่สงเคราะห์ผู้ยากไร้ พิกัดและประสบเคราะห์กรรมต่างๆ จึงควรจะ

ถือได้ว่า นายเตียง ศิริขันธ์ เป็นผู้ให้กำเนิดกรมประชาสงเคราะห์²² ถึงแม้ว่าจะเกิดจากรัฐบาลก็ตามและร่าง พ.ร.บ. ฉบับนี้เกิดขึ้นได้ก็ด้วยการกระตุ้นของนายเตียง นับได้ว่าเป็นการอภิปรายที่สร้างชื่อเสียงให้กับนายเตียงมากที่สุด ในสภา

จอมพล ป.พิบูลสงคราม

การต่อสู้ทางการเมือง

ในสภาฯ ของนายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งอยู่ในขบวนการของนายปรีดี พนมยงค์ อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งถือว่าสำคัญยิ่งคือช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) เกิดความวุ่นวายทางการเมือง ภายหลังจากนายปรีดี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ร่วมกับพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพย์อาภา สถานการณ์สงครามมีความรุนแรงยิ่งขึ้นได้บีบบังคับให้ประเทศไทยภายใต้การบริหารของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องเข้าร่วมสงคราม

และได้อาศัยอำนาจตามประกาศกฎอัยการศึกแทรกแซงสภาผู้แทนราษฎรและทำการออกกฎหมายสร้างชาติด้านต่างๆ ไปในลักษณะเผด็จการอันทำให้ระบอบรัฐธรรมนูญที่กำลังพัฒนามาค่อยๆ หดหู่ระงับลง ส่งผลให้นายเตียง และผู้นำฝ่ายค้านคนอื่นๆ ให้การสนับสนุนนายปรีดีขึ้นเป็นผู้นำของกลุ่มเพื่อโค่นอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งในและนอกสภาผู้แทนราษฎรด้วยการจัดตั้งองค์กรใต้ดินและมีแผนไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นนอกประเทศแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

ในที่สุดโอกาสของกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ ก็ปรากฏเด่นชัดเมื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัติที่ฝ่ายรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เสนอด้วยการชนะไม่รับหลักการ 2 พระราชบัญญัติ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติโอนมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487²³ และร่างพระราชบัญญัติโอนมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพระพุทธบุริมมณฑล²⁴ นับเป็นความพ่ายแพ้ของรัฐบาลที่ชี้ให้เห็นความเข้มแข็งของกลุ่มนายปรีดี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนายเตียงที่โน้มแน่วจิตใจ ส.ส.ส่วนใหญ่ให้มีแนวคิดร่วมกันคัดค้านร่างกฎหมายของรัฐบาลโดยไม่เกรงต่ออำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งยอมเป็นสังเวยได้ว่าเสียงสนับสนุนรัฐบาลในสภาคงไม่เพียงพอที่จะทำให้รัฐบาลอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงนำคณะรัฐมนตรีถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามวิถีทางรัฐสภา²⁵

นายเตียง ศิริขันธ์ กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกสภา

นายปรีดี พนมยงค์ วางแผนตั้งหน่วยงานเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของญี่ปุ่นหลังจากบุกประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ซึ่งมีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่าเสรีไทย (Free Thai Movement) และนายเตียง ศิริขันธ์ ได้มีส่วนร่วมรับรู้เรื่องแผนการตั้งขบวนการเสรีไทยมาตั้งแต่แรกและยินดีทำทุกอย่างเพื่อให้งานนี้บรรลุผล ขบวนการเสรีไทยเป็นการทำงานที่เป็นความลับและเป็นการทำงานเพื่อประเทศชาติโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ เมื่อภารกิจ

ต่อต้านญี่ปุ่นจบสิ้นลงคือหมดสงครามก็เป็นอันสลายตัวไป นายเตียง ได้รับความไว้วางใจจากนายปรีดี เป็นหัวหน้าเสรีไทยสายอีสานรับหน้าที่จัดตั้งหน่วยเสรีไทยขึ้นทางภาคอีสาน²⁶ มีวัตถุประสงค์ด้านกำลังพลและความสามารถที่จะเข้าสู่กับฝ่ายญี่ปุ่นได้ โดยถือเอาเขตแดนที่เขารู้จักดีที่สุดคือในบริเวณจังหวัดสกลนคร ซึ่งเคยเดินทางออกไปหาคะแนนเสียงมาแล้วทุกตำบลทุกหมู่บ้าน รู้จักทำเลภูมิประเทศแทบทุกกระเปาะนิ้ว นายเตียงเริ่มออกเยี่ยมเยียนราษฎรอีกเริ่มหยังเสียงก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน และครูประชาบาลในแต่ละท้องที่ศรัทธาของชาวบ้านและกลุ่มบุคคลในท้องที่เหล่านี้มีมากสำหรับนายเตียงอยู่แล้ว จึงได้รับความร่วมมืออย่างท่วมท้นได้เริ่มเลือกสถานที่ในเขตสกลนคร 3 แห่ง เพื่อจัดตั้งหน่วยเสรีไทยขึ้นที่บ้านโนนหอม บ้านเต่างอย และบ้านดาดภูวง

นอกจากที่สกลนครแล้ว นายเตียงในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากนายปรีดี ให้จัดตั้งกองทัพลเรือภาคอีสาน (ท.พ.ร.) มีนายเตียง เป็นแม่ทัพ และนายสนิท ประสิทธิพันธ์ เป็นรองแม่ทัพได้ร่วมมือกับนายจำลอง ดาวเรือง จัดสร้างค่ายเสรีไทยขึ้นอีกค่ายหนึ่งที่บ้านชานาคู เพื่อสร้างสนามบินด้วย ส่วนที่อุบลราชธานีมีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าในเขตนี้ ส่วนใหญ่เสรีไทยจะได้รับนโยบายเพียงหาข่าว หลีกเลี่ยงการปะทะให้มากที่สุด หากจำเป็นให้ก่อวินาศกรรมได้ เสรีไทยมีอาวุธเพียงพอที่จะประหารกับญี่ปุ่นแต่เนื่องจากนโยบายของนายปรีดี ห้ามปะทะอาวุธของเสรีไทยจึงยังไม่ได้ใช้มากนัก หน่วยเสรีไทยจึงเพียงหาข่าวที่ตั้งจุดยุทธศาสตร์ซึ่งเป้าที่ระเบิดให้ถูกต้อง

ในการดำเนินงานเสรีไทยของนายเตียง ศิริขันธ์ ที่นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ได้รับมอบหมายจากนายปรีดี เป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปปรบปร่อมราษฎรสัมภาระทางอากาศที่เขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งหน่วย เอส.ซี.เอส ของอังกฤษจัดส่ง

ร่วมกับแกนนำเสรีไทยสายอีสานคนสำคัญอีกหลายคน อาทิ นายจำลอง ดาวเรือง นายคิลก บุญเสริม และนายมาบ ภูมาศ ฯลฯ นายเตียงได้ใช้รหัสในการติดต่อทางวิทยุกับหน่วยกองบัญชาการทหารอังกฤษ (S.C.S) แผนกประเทศไทยในอินเดีย เดิมใช้รหัสว่า “ต” ต่อมาเปลี่ยนรหัสแทนตัวใหม่ว่า “พลูโต”²⁷

การปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าเสรีไทยภาคอีสาน ของนายเตียง ศิริขันธ์ ได้ประสบปัญหาเมื่อญี่ปุ่นใช้เครื่องบินตรวจการณ์พบสนามบินที่ชานาคู กองทัพญี่ปุ่นได้นำเอาเรื่องสนามบินและพฤติกรรมอันเป็นที่น่าสงสัยถามรัฐบาลไทย แม้รัฐบาลไทยจะให้การปฏิเสธแต่ทหารญี่ปุ่น

ยืนยันจะมาตรวจซึ่งทำความลำบากใจให้แก่ นายเตียง เป็นอย่างยิ่ง เพราะการที่จะทำลายสนามบินที่อุตสาหกรรมสร้างขึ้นด้วยหยาดเหงื่อของเสรีไทยนั้นเป็นสิ่งที่ทำลายจิตใจอย่างที่สุด และการทำลายสนามบินจะทำได้ด้วยวิธีใดก็ยังไม่รู้ด้วยซ้ำ²⁸ ในที่สุดนายสวาสดี ตรีราชูและ นายสวาสดี ตรีราชู เสนอความเห็นและขออาสาจัดการพรางสนามบินแห่งนี้โดยขอพลพรรค 500 คนให้ไปหากล้ามาคนละ 5 มัดแล้วเหลาไม้คนละอัน ทิ่มดินให้เป็นรู เอากล้าลงปักปลูก

ทำอยู่แค่ครั้งคืนเท่านั้น สนามบินกลับกลายเป็นทุ่งนา รุ่งขึ้นทหารญี่ปุ่นร่วมกับทหารไทย บินขึ้นไปสำรวจก็พบแต่ทุ่งนาทำให้นายเตียง และนายจำลองโล่งอกได้เปละหนึ่ง²⁹

นอกจากนี้ขณะที่หน่วยเสรีไทยสกลนครดำเนินงานอยู่ที่ค่ายเต่างอย ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้ส่งหน่วยทหารเข้ามาค้นตรวจค่าย แต่นายเตียงมีคำสั่งให้ทำลายค่ายเสียแล้วสลายกำลังพลพรรคเสรีไทยเข้าอาศัยอยู่ตามบ้านเรือนราษฎรอำพรางตนเองเป็นราษฎรชาวบ้านธรรมดาและขนย้ายอาวุธยุทธภัณฑ์ต่างๆ หลบหนีไป ดังนั้นการตรวจค้นของฝ่ายญี่ปุ่นได้ประกาศยอมแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร หน่วยเสรีไทยภายใต้การนำของนายเตียงได้รับคำสั่งจากนายปรีดี เดินทางไปปลดอาวุธทหาร

เตียง ศิริขันธ์

ญี่ปุ่นที่มุกดาหาร และอุบลราชธานี หลังจากนั้นก็เดินทางไปร่วมสวนสนามฉลองชัยชนะที่กรุงเทพฯ เป็นอันสิ้นสุดภารกิจของขบวนการเสรีไทย

เตียง ศิริขันธ์ กับขบวนการกู้ชาติในอินโดจีน

เหตุการณ์ที่น่าสนใจประการหนึ่งคือประเทศไทยในยุครัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ เป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติการเพื่อเรียกร้องอิสรภาพของเอเชียอาคเนย์จากมหาอำนาจตะวันตก ในช่วงระยะปี พ.ศ. 2483-2489 บรรดาชนชาติพื้นเมืองต่างๆ ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ซึ่งได้ตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจชาติยุโรป อยู่ในช่วงเวลานั้นได้พากันจับอาวุธขึ้นทำสงครามกอบกู้เอกราช โดยเฉพาะประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนได้แก่ เวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยจึงได้รับผลกระทบจากสงครามนี้ด้วย ประกอบกับนายปรีดี พนมยงค์ ต้องการจะให้ประเทศไทยเป็นผู้นำของประเทศที่จะได้รับอิสระจากชาติตะวันตก ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเชื่อมั่นว่าการสร้างสัมพันธไมตรีกับประเทศสัมพันธมิตรและประเทศอื่นๆ จะช่วยสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นผู้นำประเทศที่เกิดใหม่เหล่านี้

นายปรีดี พนมยงค์ ได้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเริ่มจากหน่วยเสรีไทยได้จัดส่งอาวุธของเสรีไทยจำนวนหนึ่งไปมอบให้แก่โฮจิมินห์ หัวหน้าขบวนการกู้ชาติเวียดนามเพื่อใช้ในการทำสงครามกอบกู้เอกราชให้พื้นอำนาจการยึดครองของฝรั่งเศส³⁰ ส่วนนายเตียงได้ร่วมมือกับนายปรีดี พนมยงค์ ด้วยการให้ที่พักพิงแก่ผู้นำลาวอิสระ (พระยาคำมัว) ผู้นำเขมรอิสระ (ซัน งอกห์ทัน) พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ขบวนการเวียดนามซึ่งเป็นผลทำให้มีชาวลาวอพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร นครพนม ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของนายเตียง เป็นจำนวนมาก โดยนายเตียง ได้ช่วยจัดหางานให้ทำเช่น งานรับจ้างถางหญ้า หาหิน ก่อสร้าง ซ่อมทาง เสาถ่าน ปลูกใบยา รวมทั้งค่อยๆตามงานวัด เพื่อสะสมเงินไว้เป็นส่วนกลางจัดซื้ออาวุธไปกู้ชาตินอกจากเสรีไทยช่วยเหลือ³¹

นอกจากจะช่วยเหลือเวียดนามแล้วทางกัมพูชาได้รับความช่วยเหลืออาวุธจากไทย ส่วนอินโดนีเซียนั้น

ไทยก็ส่งอาวุธและข้าวสารไปช่วยเหลือซูร์กานอ ในการต่อสู้กับฮอลันดาเจ้าอาณานิคมและการช่วยเหลือสนับสนุนการต่อสู้กู้ชาติของพี่น้องชาวลาวนายปรีดี ได้มอบภารกิจให้นายเตียง จัดตั้งขบวนการเสรีลาวขึ้นโดยได้ทำยุ่น ชนะนิกร เป็นหัวหน้าไปชักชวนคนหนุ่มลาวที่รักชาติเข้ามาฝึกอาวุธในค่ายของเสรีไทย บนเทือกเขาภูพานซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของนายครอง จันดาวงศ์ ภายใต้อำนาจการของนายเตียง ซึ่งรับคำสั่งจากนายปรีดี ได้จัดส่งอาวุธให้เสรีลาวกู้ชาติต่อสู้กับฝรั่งเศส ต่อมา นายเตียงได้รับเลือกเป็นประธานพันธมิตรในองค์การพันธมิตรแห่งเอเชียอาคเนย์³² นายปรีดีได้กล่าวถึงจุดประสงค์ขององค์การนี้ว่า

“เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการป้องกันประเทศองค์การนี้มีได้เป็นสหภาพหรือสมาพันธ์รัฐแต่ประเทศมีอิสระทั้งในกิจการภายในและกิจการต่างประเทศของตนอย่างสมบูรณ์ องค์การนี้เป็นเพียงความเข้าใจกันอย่างฉันทมิตรระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน เท่านั้นเพื่อที่จะทำให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ยอมรับสมาคม ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเริ่มก่อตั้งสมาคมให้เป็นองค์การประชาชน เนื่องจากประเทศสยามตั้งอยู่ในใจกลางของภูมิภาคนี้ กรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางแห่งแรกขององค์การด้วยการให้สร้างที่ทำการและจัดสรรช่วยเหลือตามความจำเป็น ผู้รักชาติในประเทศเอเชียอาคเนย์จำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมสมาคมนี้ นักล่าอาณานิคมทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่กล่าวหาข้าพเจ้าว่าเป็นผู้นำในการต่อต้านรัฐบาลเจ้าอาณานิคมและศูนย์กลางคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้”

อาจกล่าวได้ว่าการที่นายเตียง ศิริขันธ์ ได้มีบทบาทร่วมกับขบวนการกู้ชาติในอินโดจีนนั้นสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องรักษาเอกราชประชาธิปไตย ด้วยการวางตัวเป็นกลาง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีโดยเฉพาะต้องการเห็นประเทศในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ปราศจากการถูกรุกรานจากประเทศที่มีอำนาจทางด้านอาวุธเช่นประเทศไทยได้ประสบมาในปี พ.ศ. 2484 วิธีที่จะหาทางผ่อนหนักให้เป็นเบาได้แก่ การร่วมมือกันระหว่างประเทศเหล่านี้ทั้งด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจและ

ความมั่นคงของชาติซึ่งแนวคิดนี้ส่งผลทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มอาเซียนในเวลาต่อมา³³ ด้วยความคิดริเริ่มของ นายปรีดี พนมยงค์ และนายเตียง ศิริขันธ์

เตียง ศิริขันธ์ กับการต่อสู้ทางการเมืองหลังรัฐประหาร

การรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 เป็นการแสดงให้เห็นความพยายามของฝ่ายอนุรักษ์ที่เป็นกระแสหลักในสังคมที่จัดฝ่าย “ก้าวหน้า” คือเสรีนิยม-สังคมนิยม ออกจากเมืองไทย คณะรัฐประหารของพลโท ผิน ชุณหะวัณ ต้องการรักษาและเชิดชูสถาบันหลักของสังคมไทยคือชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และผนวกสถาบันทหารเข้าอีกด้วย ดังนั้นกรณีสวรรคต ของ ร.8 และแนวโน้มใน

ทางสังคมนิยมของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มผู้สนับสนุนของนายเตียง ศิริขันธ์ จึงถูกยกมาเป็นข้ออ้างว่าเป็นสิ่งที่ทำลายสถาบันหลักของไทยดังกล่าว

รัฐประหาร 2490 ได้กวาดล้างนักการเมืองกลุ่มเสรีนิยม นำโดยนายปรีดี พนมยงค์

ซึ่งเป็นกลุ่มพลังความคิดทางการเมืองที่แข็งแกร่ง ทำให้ความพยายามครั้งแรกในการสถาปนาการปกครองโดยแนวทางประชาธิปไตยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงหรือพูดอีกอย่างหนึ่งคืออุดมการณ์ของคณะราษฎรในอันที่จะสถาปนารัฐประชาธิปไตยหยุดชะงักลงด้วย³⁴ ภายหลังรัฐประหารฝ่ายนายปรีดี เองก็ดิ้นรนที่จะทำการยึดอำนาจคืนเอกสารจากฝ่ายรัฐบาลอ้างว่านายปรีดีเองก็ดิ้นรนที่จะทำการยึดอำนาจคืน เอกสารจากฝ่ายรัฐบาลอ้างว่านายปรีดี ทำการตกลงกับนายเตียง ว่าในกรณีที่มีการรัฐประหารโดยฝ่ายทหารให้รวบรวมสมัครพรรค

ขุนพลภูพาน เตียง ศิริขันธ์ (ซ้าย) ส.ส.นักสู้แห่งสกลนคร ผู้นำเสรีไทยสายอีสาน กับอดีต รัฐมนตรี ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (ขวา) ขุนพลแห่งอีสานใต้ ที่ร้านกาแฟใจกลางเมืองสกลนคร ในวันที่เตียง ศิริขันธ์ ลงจากเทือกเขาภูพาน เข้ามอบตัวผู้คดียกยึดให้เป็นที่กบฏแบ่งแยกดินแดน

พวกที่เป็น เสรีไทย และอาวุธสมัยเสรีไทยถูกซื้อขึ้นต่อด้านรัฐบาล โดยนายเตียงจะคุมกำลังไปที่ภูพานพร้อมจะยกอีสานเป็นอิสระ ตั้งชื่อว่า “สหพันธรัฐแหลมทอง”³⁵ แต่แผนการนี้ไม่สำเร็จเนื่องจากนายปรีดี ลี้ภัยไปสิงคโปร์เสียก่อน และนายปรีดี ได้กล่าวปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงจากสิงคโปร์มายังประเทศไทยในทำนองห้ามปรามพวกเสรีไทยไม่ให้ใช้กำลังรุนแรงใดๆ อันอาจนำมาซึ่งการปะทะนองเลือดและได้ย้ำว่า ... องค์การเสรีไทยได้สร้างขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นเป็นการเฉพาะ ไม่ใช่เพื่อประหารคนไทยด้วยกันเอง องค์การนี้ได้เลิกแล้วเมื่อสงครามเสร็จสิ้นลง คงมีแต่มิตรภาพเก่า ๆ เท่านั้นที่เป็นเกลียวสัมพันธ์กันอยู่ แต่ทำนองเดียวกัน

ข้าพเจ้าใคร่ขอร้องต่อผู้ที่ครองอำนาจไม่ให้กระทำการใด ๆ อันเป็นการทำร้ายเพื่อนฝูงของข้าพเจ้า...³⁶

อย่างไรก็ดี รัฐบาลได้เข้าจับกุมตัวผู้สนับสนุนนายปรีดี เช่นนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายฟองสิทธิธรรม นายถวิลอุดล และนายเตียง ศิริขันธ์โดยกล่าว

หาว่าพยายามสร้างเหตุการณ์หันเหความสนใจขึ้นในภาคอีสานเพื่อการรัฐประหารนำโดยนายปรีดี ขึ้นที่กรุงเทพฯ³⁷

นายเตียงได้หนีการจับกุมเดินทางไปชุมนุมกับกลุ่มเพื่อพยายามที่จะเคลื่อนไหวต่อต้านคณะรัฐประหารที่ฐานทัพเรือสัตหีบ และได้เตรียมตัวกลับภาคอีสานเพื่อทำสงครามกองโจรกับรัฐบาลรัฐประหาร นายเตียงกล่าวว่า... ผมจะกลับไปยึดอีสาน เตรียมตัวรบเราจะไม่ขึ้นต่อรัฐบาลจนกว่าเราจะได้รับรัฐบาลของประชาชนอย่างแท้จริง...³⁸ นายสวัสดิ์ ตรีสุขผู้ทำงานใกล้ชิดกับนายเตียง

เล่าว่าหลังรัฐประหารนายเตียงได้พาคนสนิทกลับจังหวัดสกลนครและนำอาวุธที่เก็บรวบรวมไว้ระหว่างสงครามฯ แจกจ่ายกับกลุ่มชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน รวมทั้งครูประชาบาล ข้าราชการบางคนที่เคยฝักใฝ่คอมมิวนิสต์หรือเป็นเสรีไทย จากนั้นนายเตียงได้รวบรวมอาสาสมัคร ทั้งในจังหวัดสกลนครและบริเวณใกล้เคียงขึ้นไปเป็นศูนย์บัญชาการต่อต้านคณะรัฐบาล

ฝ่ายรัฐบาลรู้ว่านายเตียงขึ้นไปตั้งหลักอยู่บนเทือกเขาภูพานได้ส่ง พ.ต.อ. หลวงพิชิตธุระการไปเป็นผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานี วางแผนตามล่านายเตียง โดยใช้กำลังทหาร 5 กองพันจาก 5 จังหวัดที่ใกล้เคียงร่วมกับกองบัญชาการตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานี ออกค้นหานายเตียงบนเทือกเขาภูพาน 2 เดือนเศษ ก็ไม่พบวิเวกใด ๆ ที่จะได้พบตัว จึงหันไปใช้นโยบายป่าเถื่อนเบียดเบียนชาวบ้านด้วยการจุดไฟเผาไร่ข้าวบ้างยิงสัตว์เลี้ยงชาวบ้านมาประกอบอาหารโดยผลการทำการเข้มขึ้นลูกเมียชาวบ้านบ้าง จับกำนันผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านมาซ้อมทำร้ายร่างกายให้ยอมรับสารภาพบอกที่หลบซ่อนของนายเตียง แต่ก็ไม่มีผู้ใดยอมบอก จนนายเตียงทนต่อความทารุณโหดร้ายของเจ้าหน้าที่ต่อชาวบ้านไม่ไหว จึงติดต่อคณะรัฐประหารให้ส่งนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ไปรับตัวเข้ามอบตัวสู่คดีในศาล การตามล่าจึงได้ยุติลงด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงให้สมญานามนายเตียง ว่า “ขุนพลภูพาน”³⁹ ส่งผลให้นายเตียง มีชื่อเสียงดังทั่วภาคอีสานและอินโดจีน ผลการต่อสู้คดีศาลยกฟ้องพ้นมลทินและกลับมามีบทบาททางการเมืองอีกในโอกาสต่อมา

การกลับมาเข้าสู่สภาฯ สมัยที่ 4 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2492 ของนายเตียง ศิริขันธ์ เพื่อรวมกลุ่มที่มีแนวคิดสนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์ ทำการโค่นอำนาจ

เผด็จการเนื่องจากการกลับเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ปรากฏในนามขบวนการประชาธิปไตยหรือกบฏวังหลวงได้ถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปรามจับกุมผู้ที่เอาใจฝักใฝ่ข้างนายปรีดี อย่างถอนรากถอนโคนให้หมดโดยจอมพล ป.พิบูลสงครามได้มอบอำนาจแก่พลตำรวจเผ่า ศรียานนท์ เป็นผู้อำนวยการปราบปรามนายปรีดี หลบหนีออกนอกประเทศจึงทำให้ถูกกักขังออกจากวิถีทางการเมืองโดยสิ้นเชิง⁴⁰ ส่วน ดร.ทองเปลว ชลภูมิ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล และนายจำลอง ดาวเรือง ถูกยิงตาย⁴¹ ส่วนนายเตียงยังคงดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่อโดยได้รับเลือกตั้งสู่สภาฯ เป็นครั้งที่ 5 พ.ศ. 2495 ยังคงเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐบาลจนกระทั่งมีการออกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 นายเตียง ศิริขันธ์ ถูกจับกุมฆ่าตายนำไปทิ้งที่ป่าจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2495 นับเป็นการยุติบทบาททางการเมืองโดยสิ้นเชิง

นับได้ว่าตลอดเวลาที่นายเตียง ศิริขันธ์ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 5 สมัยเป็นนักการเมืองที่มีอุดมการณ์ทางความคิดที่เชื่อมั่นในตนเอง สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ได้แสดงบทบาททางการเมืองโดยเคร่งครัดต่อกติกาการใช้อำนาจตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้สภาผู้แทนราษฎรมีความเป็นนิติบัญญัติอย่างแท้จริง และร่วมมือกับกลุ่มสมาชิกที่มีแนวคิดทางการเมืองเดียวกันร่วมกันทำหน้าที่ในฐานะผู้แทนราษฎรโดยแท้จริงส่งผลให้นายเตียง ศิริขันธ์ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการเมืองไทยช่วง พ.ศ. 2480-2495

ดัชนีเชิงอรรถ

¹ อภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน. แนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายเตียง ศิริขันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด สกลนคร พ.ศ. 2480-2495. 2542. หน้า 229.

² เทียม ศิริขันธ์ อายุ 81 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 419/1 ถนนสุขเกษม ตำบลพระธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2542.

³ เกื้อกุล ขวัญทอง. พัฒนาการแนวความคิดสังคมนิยมในระบบพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2511-2519. 2539. หน้า 37.

⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร.0201.35/19 ปีก 3. หนังสือพิมพ์เสรีราษฎร์. วันที่ 9 กรกฎาคม 2479. หน้า 4.

⁵ เดือน บุญนาง ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจคนแรก. 2501. หน้า 106.

⁶ สุพจน์ คำนถระกุล. นายปรีดี พนมยงค์ กับการอภิวัฒน์. 2538. หน้า 18.

⁷ วิมล กิจวานิชจร. “เอกราชบริบูรณ์ในวรรณคดี ปณมยงค์,” ใน มติชนรายวัน. 12 พฤษภาคม 2543. หน้า 12.

⁸ สุพจน์ คำนถระกุล. นายปรีดี พนมยงค์กับการอภิวัฒน์. 2538. หน้า 23.

⁹ เกื้อกุล ขวัญทอง. พัฒนาการแนวความคิดสังคมนิยมในระบบพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2511-2519. 2539. หน้า 37.

¹⁰ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 4/2482 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 2. 22 กรกฎาคม 2482. หน้า 130.

¹¹ ประจัน รักพงษ์. การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือน ประเทศไทย พ.ศ. 2481-2500. 2520. หน้า 225.

¹³ สมุทร สุรักษกะ. 26 การปฏิวัติไทยและรัฐประหารสมัย 2089-2507. 2507. หน้า 345.

¹⁴ ขจัญญ์ บุรุษพัฒน์. การเมืองและพรรคการเมืองของไทย. 2511. หน้า 181.

¹⁵ หยุต แสงอุทัย. พรรคการเมือง. 2517. หน้า 429.

¹⁶ วิสูตร บุษยกุล. “เมื่อข้าพเจ้าทำงานกับครูเตียง ศิริขันธ์,” ใน วีรบุรุษนักประชาธิปไตยขุนพลภูพานเตียง ศิริขันธ์ ผู้นำเสรีไทยภาคอีสาน. 2540. หน้า 51.

¹⁷ วิเทศกรณีย์ (นามแฝง). ยุคทมิฬ. ม.ป.ป. หน้า 719.

¹⁸ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 19/2489 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 4. 1 เมษายน 2489. หน้า 996.

¹⁹ “คำแถลงนโยบายรัฐบาล,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 63 ตอนที่ 16. หน้า 371. 25 มีนาคม 2489.

²⁰ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 14/2484 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 19 กันยายน 2484. หน้า 692.

²¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 9/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 22 สิงหาคม 2483. หน้า 503.

²² สนั่น ปัทมะทิน. “ครูเตียงของศิษย์,” ใน วีรบุรุษนักประชาธิปไตยขุนพลภูพานเตียง ศิริขันธ์ ผู้นำเสรีไทยภาคอีสาน. 2540. หน้า 67.

²³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 4/2486 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 20 กรกฎาคม 2486. หน้า 39.

²⁴ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 5/2486 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 22 กรกฎาคม 2486. หน้า 80.

²⁵ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 6/2486 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 27 กรกฎาคม 2487. หน้า 114.

²⁶ เสริม บุญสุตม์. "เสรีไทยในอีสาน," ใน สู่สถานติเสรี 50 ปี สันติภาพไทย 16 สิงหาคม 2488-2538. 2538. หน้า 68.

²⁷ แอนดรูว์ กิลคริสต์. ลับสุดยอดเสรีไทยจากอังกฤษ. แปลโดยคฤสดี บุญธรรม. 2522. หน้า 335.

²⁸ วิสุทธิ บุญกุล อายุ 80 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 483 ซอยจุฬาลงกรณ์ ถนนพระราม 9 เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2542.

²⁹ สวัสดิ์ ตรีราช. ลับสุดยอดเมื่อข้าพเจ้าเป็นเสรีไทยกับขุนพลภูพานเคียง ศิริจันทร์. 2527. หน้า 157.

³⁰ อติเรก บุญคง. บทบาทขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2495. 2536. หน้า 151.

³¹ สุพจน์ คำนะตระกูล. นายพลสิงคโปร์กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาวและฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย. ม.ป.ป. หน้า 91.

³² นิภาพรณ พัดนไพบูลย์. "อีสาน : การแสวงหาเอกลักษณ์ทางการเมือง," ใน เอกสารการสัมมนาประวัติศาสตร์อีสาน. 2521. หน้า 10.

³³ วิสุทธิ บุญกุล. "รำลึกถึงครูเคียง," ใน วีรบุรุษนักประชาธิปไตยขุนพลภูพาน เคียง ศิริจันทร์ ผู้นำเสรีไทยภาคอีสาน. 2540. หน้า 89.

³⁴ พรภิรมณ์ เชียงกุล. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ เล่ม 1. 2535. หน้า 112.

³⁵ คมสรวง มาตุคาม (นามแฝง). ครองจินดาวงษ์เขาคือใคร. 2520. หน้า 29.

³⁶ สุจิน ดันติกุล. รัฐประหาร 2490. 2515. หน้า 130.

³⁷ สมุทร สุรักขะ. 26 การปฏิวัติไทยและรัฐประหารสมัย 2089-2507. 2507. หน้า 435.

³⁸ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492. 2531. หน้า 294.

³⁹ สวัสดิ์ ตรีราช อายุ 82 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 40/937 ซอย ก/7 หมู่บ้านประชาธิเวศน์ 3 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2542.

⁴⁰ สว่าง ลานเหลือ. 37 ปี แห่งการปฏิวัติ. 2512. หน้า 348.

⁴¹ อนันต์ อมรรตย์. สังหารโหด 4 รัฐมนตรี. 2526. หน้า 84.

แนวคิดและบทบาททางการเมืองของ นายจำลอง ดาวเรือง ฐานะลูกศิษย์ นายปรีดี พนมยงค์ ช่วงปี พ.ศ. 2480-2492

ธีรวัชร ประนัดสุดจำ

นายจำลอง ดาวเรือง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ของจังหวัดมหาสารคามได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วงปี พ.ศ. 2480-2492 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ในช่วงปี พ.ศ. 2488-2489 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ในปี พ.ศ. 2490 และยังได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา¹ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2489 แต่ได้ลาออกไปลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 5 สิงหาคม 2439

นายจำลอง ดาวเรือง ได้เริ่มเข้าสู่เวทีทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 นับว่าเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนด้วยวิธีการแบ่งเขตเลือกตั้ง² นายจำลอง ดาวเรือง ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งร่วมกับผู้สมัครคนอื่น ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม และได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรุ่นแรก³ ที่มีอายุเพียง 27 ปีเท่านั้น นับว่าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อายุน้อยที่สุดในรุ่นเดียวกันของจังหวัดมหาสารคาม⁴

นายจำลอง ดาวเรือง เป็นนักการเมืองที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวชาวนาที่ยากจน เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีชีวิตเริ่มแรกเร่ร่อน เป็นทั้งลูกจ้าง คนขับรถรับจ้าง นักมวย เมื่อได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสานในสมัยเปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

มุ่งที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นประการสำคัญ⁴ คืออุดมการณ์ทางการเมืองของนายจำลอง ดาวเรือง เมื่อการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรกเริ่มขึ้นระหว่างวันที่ 10 ธันวาคม 2480 - 19 มีนาคม 2481 และสมัยที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2481 - 10 กันยายน 2481 นายจำลอง ดาวเรือง ได้แสดงแนวคิดและบทบาททางการเมืองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในลักษณะกระทู้ถามรัฐบาลเมื่อเห็นว่ารัฐบาลไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่ราษฎรซึ่งได้รับความเดือดร้อนในเรื่องต่างๆ อาทิ เรื่องการศึกษา การเก็บเงินอากรค่านา ตลอดจนเรื่องการปกครองของรัฐบาล การไปตรวจราชการของรัฐมนตรี เรื่องการแต่งตั้งนายอำเภอ เรื่องคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศว่าทางกระทรวงมหาดไทยถือหลักเกณฑ์อย่างไร เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้อภิปรายแสดงแนวคิดในสภาผู้แทนราษฎรอย่างต่อเนื่อง นายจำลอง ดาวเรืองได้อภิปราย ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ มาตรา 5⁵ ให้ตัดงบประมาณเงินบำรุงพันธุ์ไม้อุตสาหกรรมสาวไหม โรงงานสกัดน้ำมัน ทั้งนี้ต้องการให้รัฐบาลกระจายเงินงบประมาณลงสู่ภูมิภาคซึ่งในขณะนั้นนายจำลอง ดาวเรือง ได้จัดตั้งโรงเรียนเรืองวิทยาขึ้นที่อำเภอวาปีปทุม ในปี พ.ศ. 2480 แสดงให้เห็นแนวคิดในเรื่องการศึกษาของประชาชนจะต้องได้รับความเท่าเทียมกันทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น

กล่าวได้ว่าในสมัยแรกที่นายจำลอง ดาวเรือง ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระยะเวลาอันสั้นมีโอกาสดำเนินการในสภาผู้แทนราษฎรประมาณ 34 ครั้ง ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดท้องถิ่นนิยมอย่างชัดเจน⁶

ภายหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎรแล้ว นายจำลอง ดาวเรือง ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมัยที่ 2 ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 และได้รับการเลือกตั้งเข้ามาอีกพร้อมกับนายทองม้วน อัดถาวร และนายทองดี ณ กาฬสินธุ์⁷

เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้มีอายุอยู่ในวาระนานกว่าปกติ 4 ปี เพราะว่าได้มีพระราชกฤษฎีกาขยายเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2485 และ พ.ศ. 2487 โดยได้ขยายเวลาที่ครบกำหนดออกไปตามวาระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปอีกคราวละ 2 ปี ตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2485 มาตรา 18 รวม 2 คราวด้วยกัน จึงมีผลทำให้สมาชิกภาพของผู้แทนราษฎรมีระยะเวลาถึง 8 ปี (พ.ศ. 2481-2488)

นายจำลอง ดาวเรือง ได้ก้าวเข้ามาสู่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลานาน ทำให้ฐานะและบทบาททางการเมืองเป็นที่รู้จักในบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งมาจากภาคอีสานด้วยกันได้ให้การยอมรับในบทบาททางการเมืองของนายจำลอง ดาวเรือง ทั้งนี้ นายจำลอง ดาวเรือง ได้เรียนรู้ทางการเมืองเพิ่มขึ้นจากนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี และได้เข้าศึกษาวิชากฎหมายที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ในปี พ.ศ. 2480 ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ประสานการณ์ นายจำลอง ดาวเรือง สำเร็จวิชากฎหมายและสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิต แสดงให้เห็นแนวคิดทางการเมืองของนายจำลอง ดาวเรือง ได้รับอิทธิพลมาจากนายปรีดี พนมยงค์ ในเรื่องเสรีนิยม กล่าวคือเน้นความเท่าเทียมกันของประชาชนทางด้านการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ การให้สวัสดิการกับคนยากจนในทุกส่วนภูมิภาคของประเทศเป็นหลัก นับว่าเป็นกลุ่มทางการเมืองร่วมกับนายปรีดี พนมยงค์ มาโดย

ตลอด ทั้งในสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่ฝ่ายค้านต่อต้านอำนาจเผด็จการรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม สมัยที่ 1 ได้เป็นผลสำเร็จ และในฐานะสมาชิกขบวนการเสรีไทย เพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่น โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า

บทบาทและการเคลื่อนไหวภายใต้ขบวนการเสรีไทย

นายจำลอง ดาวเรือง ได้จัดตั้งหน่วยเสรีไทยในจังหวัดมหาสารคาม เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2487 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับความร่วมมือกับข้าราชการในจังหวัดคือ ขุนไมตรี ประชารักษ์ ข้าหลวงประจำจังหวัด นายกว้าง ทองทวี ศึกษาธิการจังหวัด นายไสว ถีนานนท์ แขวงกรทางจังหวัดมหาสารคาม นายคิลก บุญเสริม นายมาบ ภูมาศ ครูโรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม และนายคิลก มะลิมาศ ครูใหญ่โรงเรียนเรืองวิทยาของนายจำลอง ดาวเรือง (ปัจจุบันได้เลิกกิจการแล้ว) ได้สำรวจสภาพภูมิประเทศในเขตจังหวัดมหาสารคาม ในท้องที่อำเภอภูดินารายณ์ (ปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์) ได้เลือกบริเวณป่าเชิงเขาภูพานใกล้ๆ บ้านนาภู เป็นที่ตั้งค่ายเสรีไทยหน่วยมหาสารคาม ซึ่งอยู่ใกล้สนามบินเก่าตามคำแนะนำของนายเตียง ศิริขันธ์ หัวหน้าหน่วยเสรีไทยจังหวัดสกลนคร

การสร้างค่ายที่บ้านนาภู นายจำลอง ดาวเรือง ได้รับความร่วมมือจากราษฎรอำเภอภูดินารายณ์ มาช่วยสร้างค่ายตามแนวลาดเชิงเขาโดยใช้ไม้ไผ่ทำแฝกมุงหลังคา ยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร เพื่อใช้เป็นที่พักบริเวณโดยรอบปกคลุมด้วยต้นไม้ ส่วนบริเวณหน้าค่ายเป็นที่ราบได้ปรับพื้นที่เพื่อใช้เป็นที่ฝึกทำการรบของพลพรรค

ต่อมา นายจำลอง ดาวเรือง ได้ดำเนินการจัดสร้างสนามบินขึ้นในบริเวณที่ตั้งสนามบินเก่าเพื่อให้เครื่องบินฝ่ายพันธมิตรขึ้นลงได้สะดวก⁸ โดยอาศัยแรงงานจากราษฎรในท้องที่อำเภอภูดินารายณ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอกมลาไสย⁹ ซึ่งในเวลานั้นขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม ชาวบ้านได้นำเกวียนบรรทุกหินเป็นแผ่น ๆ มาใช้ทำทางวิ่ง หรือ “รันเวย์” สำหรับเครื่องบินขึ้นลงได้สะดวก มีความยาวประมาณ 2,000 เมตร ด้านกว้างขุดลึกลงไปประมาณ

เมตรครึ่ง แล้วนำแผ่นหินลงปูพื้น ส่วนบนใช้หินก้อนเล็ก ๆ ปูทับแล้วจึงอัดด้วยหินศิลาแลง หรือหินลูกรังสีแดงเป็นชั้นสุดท้าย ใช้แรงงานชาวบ้านประมาณ 80 คน รวมเวลาประมาณ 20 วัน จึงแล้วเสร็จ¹⁰ ส่วนบริเวณด้านข้างของรันเวย์ได้จัดทำเป็นที่พักสำหรับพลพรรคเสรีไทย

ภายหลังการสร้างสนามบินเสร็จแล้ว นายจำลอง ดาวเรือง ได้ประสานงานกับนายเตียง ศิริขันธ์ หน่วยจังหวัดสกลนคร เพื่อส่งข่าวให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทราบ จากนั้นเครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรได้ลำเลียงอาวุธ ยุทโธปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ ปืนคาบไซน์ ปืนไรเฟิล ปืนสะเทิน ปืนกลเบาเบรน ปืนกลหนัก ปืนพิสัย และวัตถุระเบิด¹¹ เพื่อใช้ในการฝึกพลพรรคเสรีไทย ซึ่งก่อนหน้านั้นยังไม่มีอาวุธจริง ได้ใช้ไม้แทนอาวุธฝึก¹² นอกจากนั้นสนามบินค่ายนาคว ได้รับคนของเสรีไทยไปรับการฝึกการใช้อาวุธที่ประเทศอินเดีย เช่น นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ นายเสรี นวลฉวี นายแปลง และนายสุรศักดิ์ เป็นต้น

การจัดหลักสูตรและโปรแกรมการฝึกอบรมต่างๆ ได้ยึดแนวเดียวกันกับหน่วยเสรีไทยจังหวัดสกลนคร ซึ่งนายจำลอง ดาวเรืองทำหน้าที่บรรยายชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยแก่พลพรรค ต่อจากนั้นก็แบ่งหมวดหมู่ ประมาณหมู่ละ 15 คน รวมทั้งสิ้น 10 หมู่ ทำการฝึกอาวุธชนิดต่างๆ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ส่งนายทหารอังกฤษมาเป็นครูฝึกให้กับพลพรรคเสรีไทยจำนวน 2 นาย คือ พ.ต.สไมล์ หรือ “เมเยอร์กรีน” และสิบเอกคอลลินส์ หรือ “กันเนอร์” นอกจากนี้ยังมีการฝึกกระเบียบแถว การออกกำลังกาย การเล่นกีฬาประเภทต่างๆ เช่น ตะกร้อ ชกมวยไทย มวยสากล ยูโด โดยมีครูพลศึกษาจากโรงเรียนประจำจังหวัดเป็นผู้ฝึกสอนให้ เช่น นายรอด จันทาทาสกับนายบุญชู ภักดีบุตร จากโรงเรียนสารคามพิทยาคม นายสุวรรณ เวชสิทธิ์ กับนายเลื่อน เจริญไชย จากโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรค์ และนายชัย เจริญไชย จากโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย

สมาชิกพรรคเสรีไทยค่ายนาควในระยะแรก นายจำลอง ดาวเรือง ได้ชักชวนเพื่อนครูที่ใกล้ชิดเข้าร่วมขบวนการ คือ นายคิลก บุญเสริม และนายมาบ ภูมาศ ซึ่งทั้งสองเป็นครูโรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนายจำลอง ดาวเรือง เป็นอย่างดี

ต่อมานายคิลก มะลิมาศ ซึ่งเป็นครูใหญ่โรงเรียนเรื่องวิทยาของนายจำลอง ดาวเรือง เข้ามาร่วมงาน ได้ชักชวนบรรดาครูประชาชนและบรรดาลูกศิษย์ลูกหาของนายจำลอง ดาวเรือง เข้าร่วมเป็นสมาชิกพลพรรคเสรีไทยจังหวัดมหาสารคาม

นายจำลอง ดาวเรือง ได้ส่งนายคิลก บุญเสริม นายมาบ ภูมาศ และนายคิลก มะลิมาศ เดินทางไปรับการฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโนนหอม หน่วยของนายเตียง ศิริขันธ์ จังหวัดสกลนคร ฝึกอบรมอยู่ประมาณ 4 วัน ก็เดินทางกลับมาพร้อมอาวุธ เพื่อทำหน้าที่เป็นครูฝึกพลพรรคเสรีไทย หน่วยมหาสารคาม หลังจากนั้นนายคิลก บุญเสริม นายมาบ ภูมาศ และนายคิลก มะลิมาศ ได้รับคำสั่งจากนายจำลอง ดาวเรือง ให้ไปรับครูอาจารย์อำเภอสหัสขันธ์ ที่นายกว้าง ทองทวี ศึกษาธิการจังหวัดคัดเลือกไว้จำนวน 15 คน เดินทางไปฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโนนหอม โดยมอบให้นายคิลก บุญเสริม เป็นหัวหน้าควบคุมไป การฝึกอาวุธในครั้งนี้เป็นการฝึกอบรมในการใช้อาวุธปืนชนิดต่างๆ และวัตถุระเบิด ใช้เวลาฝึกอบรม 2 วัน แล้วกลับมาเป็นครูฝึกที่ค่ายนาคว¹³ การฝึกอบรมพลพรรคที่ค่ายนาคว เริ่มขึ้นประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2488 ระยะแรกเป็นการฝึกอบรมให้ชาวบ้านใกล้เคียงที่เกณฑ์มา อำเภอละ 3 รุ่น แต่ละรุ่นมีจำนวนตั้งแต่ 50-80 คน¹⁴ ใช้เวลาฝึกรุ่นต่อไปรุ่นละ 2 คน ซึ่งจะผลัดเปลี่ยนกันเป็นรุ่น ครูฝึกอาวุธที่อยู่ประจำค่ายตลอด คือ นายสุกัญห์ จุลฉวี นายพรมเทศ ศรีขันธ์ นายหุ่น บุญนาค นายฝ่าย ศิริพรหม นายเพ็ง ดาวเรือง ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของนายจำลอง ดาวเรือง อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ นายจำลอง ดาวเรือง จะทำหน้าที่คอยประสานงานกับนายเตียง ศิริขันธ์ หน่วยจังหวัดสกลนคร พลพรรคส่วนใหญ่เป็นครูประชาชน จากจังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ซึ่งทำการ ฝึกเป็นชุด ๆ เรียกว่า ทหารพลเรือน หรือ ท.พ.ร.” ครั้งละประมาณ 300-400 คน โดยนัดหมายรวมพลที่บริเวณโรงเรียนผดุงนารีในตอนเช้า แล้วเดินทางด้วยเท้าไปยังอำเภอกันทรวิชัย กาฬสินธุ์ ห้วยผึ้ง เข้าสู่อำเภอกุฉินารายณ์ที่ตั้งค่ายนาคว แต่ละรุ่นฝึกประมาณ 3 วัน¹⁵ ส่วนใหญ่เป็นการฝึกการใช้อาวุธ ฝึกยิงปืน ขึ้นเขา ทดสอบความ

แข็งแรงซึ่งบรรดาพลพรรคที่ไปรับการฝึกนี้มีความเป็นอยู่อย่างสะดวกสบาย เมื่อครบกำหนดการฝึกก็กลับไปปฏิบัติหน้าที่ราชการตามเดิม

นอกจากการฝึกพลพรรคที่ค่ายนาควแล้ว นายจำลอง ดาวเรือง ยังได้รวบรวมเด็กหนุ่มซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์ที่จบจากโรงเรียนเรืองวิทยา และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอวาปีปทุม มาทำการฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโพนก้างปลา หน่วยสกลนคร รวมทั้งสิ้น 12 คน เช่นนายเพ็ง ดาวเรือง นายจันทร์ ประภาสพงศ์ นายคำรง แสนนา นายบุญเพ็ง คงภูบาล นายบุญมา ปาวีระนัง นายสุทธิ์ แสงสุรสีห์ นายธมล น้อยอาสา นายหุ่ย นุญนาค นายฝ่าย ศิริพรทุม¹⁶ เป็นต้น การฝึกอบรมในครั้งนี้ใช้เวลานานประมาณ 1 เดือน แล้วจึงย้ายไปประจำที่ค่ายนาคว เป็นกำลังสนับสนุนการฝึกอาวุธให้พลพรรคเสรีไทยหน่วยมหาสารคาม ต่อมาภายหลังสงครามสิ้นสุดแล้วพลพรรคเสรีไทยกลุ่มนี้ นายจำลอง ดาวเรือง ได้รับให้เข้าเป็นครูสอนในโรงเรียนเรืองวิทยา คือ นายเพ็ง ดาวเรือง นายฝ่าย ศิริพรทุม นายบุญเพ็ง คงภูบาล และนายหุ่ย นุญนาค โดยมีนายคิลก มะลิมาศ เป็นครูใหญ่

นายจำลอง ดาวเรือง ได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในด้านต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ได้มอบหมายหน้าที่ให้นายคิลก มะลิมาศ เป็นผู้รับผิดชอบดูแลเรื่องการเงินและเอกสารต่างๆ นายมาบุญมาศ รับผิดชอบดูแลการเก็บอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ได้รับจากฝ่ายสัมพันธมิตร และนายคิลก นุญเสริม รับผิดชอบด้านการฝึกอาวุธทุกชนิด รวมทั้งเรื่องการใช้วัตถุระเบิดและการต่อสู้แบบวรยุทธ¹⁷ ส่วนฝ่ายพลาธิการ ซึ่งทำหน้าที่จัดเตรียมเสบียงอาหารนั้นได้มอบหมายให้ครูที่มาจากอำเภอต่างๆ ที่เห็นว่ามีเหมาะสม ฝ่ายพลาธิการจะถูกคัดเลือกไว้ให้อยู่ประจำตลอดการฝึก

การดำเนินการฝึกพลพรรคที่ค่ายนาคว ของนายจำลอง ดาวเรือง ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย เพราะได้จัดให้มีระบบรับผิดชอบในหน่วยต่างๆ ภายในค่ายพลพรรคทุกคนที่เข้ามาทำการฝึก จะได้รับทราบนโยบายและวัตถุประสงค์ก่อนทำการฝึกขั้นต่อไป เรื่องความลับและความปลอดภัยภายในค่ายเป็นหัวใจสำคัญที่พลพรรคทุกคนต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันมิให้

ฝ่ายญี่ปุ่นสืบทราบการเคลื่อนไหวอย่างเด็ดขาด และหลีกเลี่ยงการปะทะกับทหารญี่ปุ่นได้อาศัยกำลังสนับสนุนจากชาวบ้านทำหน้าที่เป็นเวรยาม ตลอดระยะเวลาที่ทำการฝึกพลพรรคที่ค่ายนาควไม่ปรากฏมีปัญหภายในค่าย เพราะต่างยึดมั่นในอุดมการณ์ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างแน่นเหนียวเป็นผลทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีระบบ

สำหรับพลพรรคเสรีไทยที่ค่ายนาคว ไม่ปรากฏว่ามีพลพรรคคนใดทรยศและถูกลงโทษเลยแสดงให้เห็นว่านายจำลอง ดาวเรือง เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการอบรมพลพรรคที่ดี ไม่เหมือนกับพลพรรคของนายเตียง ศิริขันธ์ ที่จังหวัดสกลนคร ถูกพลพรรคทรยศถึง 4 คน เพราะเป็นสายลับให้กับญี่ปุ่น¹⁸ จึงถูกนายเตียง ศิริขันธ์ยิงเป้าเป็นการลงโทษ

ต่อมามีชาวเวียงจันทน์จำนวน 13 คน ได้เข้ามาทำการค้าขายที่บ้านนาคว ถูกชาวบ้านจับตัวไว้ เพราะสงสัยจะเป็นสายลับให้กับญี่ปุ่น และห้ามมิให้เข้าไปในบริเวณที่ตั้งค่ายแล้วให้ออกไปจากหมู่บ้าน แต่พอรุ่งเช้าได้กลับเข้ามาอีกจึงถูกจับกุมนำตัวไปสอบสวนที่ค่ายนาควและถูกยิงทิ้งทั้งหมด¹⁹ และในระยะใกล้สงครามจะสิ้นสุด มีทหารญี่ปุ่นเข้ามาที่บ้านนาคว จำนวน 28 คน มาพักอยู่ที่วัด ได้จับสารวัตร-กำนัน เป็นตัวประกัน²⁰ แต่ไม่ได้ทำอันตรายทหารญี่ปุ่นมีอาวุธคือ คานปลายปืน และชาวบ้านได้ส่งข่าวให้พลพรรคเสรีไทยที่ค่ายนาควทราบ นายจำลอง ดาวเรือง ได้วางแผนสั่งการให้พลพรรคนำอาวุธไปซ่อนไว้ตามบ้าน และอาศัยทางเกวียนเป็นที่หลบซ่อนตัว ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการเผชิญหน้ากับทหารญี่ปุ่นและทหารญี่ปุ่นได้บุกเข้ามาในค่ายจึงถูกพลพรรคเสรีไทยจับเป็นเชลยควบคุมตัวไว้

เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามในวันที่ 15 สิงหาคม 2488 นายจำลอง ดาวเรือง ได้นำพลพรรคเสรีไทยที่ค่ายนาควเดินทางไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นที่มุกดาหาร²¹ ถือว่าเป็นการยุติบทบาทและการเคลื่อนไหวภายใต้ขบวนการเสรีไทยของนายจำลอง ดาวเรือง

การจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรสันนิบาตเอเชียอาคเนย์

นายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มแกนนำขบวนการเสรีไทยภาคอีสาน ประกอบด้วย นายจำลอง ดาวเรือง

นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายถวิล อุดล มีความเห็นว่าประเทศไทยและกลุ่มประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศส ได้แก่ ลาว เขมร และเวียดนามจะต้องประสบปัญหาในเรื่องลัทธิเผด็จการของจักรวรรดินิยม จึงได้รวมตัวกันเพื่อต่อต้านการรุกรานของมหาอำนาจ โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มพันธมิตรสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ขึ้น²² มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพฯ เพราะไม่ต้องการให้กระจัดกระจายกันอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาจจะถูกกลืนหายไปทีละชาติจนหมด

อย่างไรก็ตามการจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ แม้จะไม่ประสบผลสำเร็จอันเนื่องมาจากเกิดรัฐประหารภายในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2490 พร้อมกับการกลับมาของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม สมัย

ที่ 2 ซึ่งมีแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในกรุงเทพฯ ตามคำขอร้องของฝรั่งเศส จึงมีผลทำให้กลุ่มพันธมิตรสันนิบาต เอเชียอาคเนย์สลายไปในที่สุด จะเห็นได้ว่าจากแนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาเป็นแนวทางก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอาเซียนขึ้นในระยะต่อมา

กล่าวได้ว่านายจำลอง ดาวเรือง ได้ทำหน้าที่รับใช้ประเทศชาติ ปกป้องเอกราชอธิปไตยของชาติในฐานะเสรีไทย เป็นผลทำให้ไทยไม่ตกอยู่ในฐานะเป็นประเทศแพ้สงคราม ไทยจึงพ้นจากการยึดครองของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งอยู่ในฐานะลูกศิษย์อีกคนหนึ่ง

• • •

๑ “โดม” คือท่านปรีดี พนมยงค์
สูงส่ง, ฉลาด, ช่าง, หาญกล้า
ท่านอุทิศทุกอย่างตลอดมา
เพื่อชาติเพื่อประชาชนไทย

เปลื้อง จรรณงค์

ดัชนีเชิงอรรถ

- ¹ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (พ.ศ.2475-2517). 2517. หน้า 528.
- ² กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. การเมืองและการปกครองไทย. 2531. หน้า 203.
- ³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.35/4. เรื่องรายนามผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ 1). พ.ศ. 2480.
- ⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.35/14. เรื่องใบปลิวโฆษณาหาเสียงของนายจำลอง ดาวเรือง. 2481. แผ่นที่ 138.
- ⁵ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 25/2480 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 2. 12 มีนาคม 2480. หน้า 1607-1613.
- ⁶ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ. สัตว์การเมือง. 2513. หน้า 138.
- ⁷ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร.0201.35/1/2-4. เรื่องรายนามผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ 1). พ.ศ. 2481.
- ⁸ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. นามานุกรมเสรีไทยปฏิบัติการรับใช้ของวีรชนไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (2484-2488). 2535. หน้า 186.
- ⁹ อติเรก บุญคง. บทบาทของขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2495. 2536. หน้า 98.
- ¹⁰ แหล่งเดิม.
- ¹¹ แหล่งเดิม. หน้า 96.
- ¹² เฟิง ดาวเรือง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ธีรวัชร ประนัณตสุจด่า เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 14 บ้านหนองคู ตำบลวังบัว อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539.
- ¹³ เฟิง ดาวเรือง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ธีรวัชร ประนัณตสุจด่า เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 14 บ้านหนองคู ตำบลวังบัว อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539.
- ¹⁴ เฟิง ดาวเรือง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ธีรวัชร ประนัณตสุจด่า เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 14 บ้านหนองคู ตำบลวังบัว อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539.
- ¹⁵ ปิ่น พลพิมพ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ธีรวัชร ประนัณตสุจด่า เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 1 ตำบลหนองโก อำเภอกระบือ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2541.
- ¹⁶ เฟิง ดาวเรือง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ธีรวัชร ประนัณตสุจด่า เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 14 บ้านหนองคู ตำบลวังบัว อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539.
- ¹⁷ อติเรก บุญคง. เล่มเดิม. หน้า 94.
- ¹⁸ กเชนทร์ (คำบ่อ) เดชกฤษ. “ขบวนการเสรีไทยจังหวัดขอนแก่น,” ศิลปวัฒนธรรม. 8(6) : 63 ; 2530.
- ¹⁹ อติเรก บุญคง. เล่มเดิม. หน้า 98.
- ²⁰ เฟิง ดาวเรือง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ธีรวัชร ประนัณตสุจด่า เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 14 บ้านหนองคู ตำบลวังบัว อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539.
- ²¹ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. นามานุกรมเสรีไทยปฏิบัติการรับใช้ชาติของวีรชนไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (2484-2488). 2535. หน้า 186.

²² แมน มนต์เมศรี. บันทึกอดีตนักรการเมือง. 2524. หน้า 270.

นายจำลอง ดาวเรือง เกิดเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2453 ที่บ้านจัวบา อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม.

“สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม รุ่นเดียวกับนายจำลอง ดาวเรือง คือ ขุนจรรยาวิเศษ และนายทองดี ณ กาฬสินธุ์

“ท.พ.ร. เป็นชื่อย่อ “ทหารพลเรือน” คือ สมาชิกขบวนการเสรีไทยหน่วยจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นอาสาสมัครเข้ามารับการฝึกอาวุธ ทำการต่อต้านญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

• • •

๑ รัฐบาลอ่าวไทย

แผ่นดินไทยไม่โตแต่เต็มต้น

ข้าวงอกออกรวงร่วงพื้น

ครั้นครั้นคุณูปการท่านปรีดี

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

สยามใหม่ 13 พฤษภาคม 2526

ถวิล อุดล กับ ปรีดี พนมยงค์

ความสัมพันธ์ในฐานะลูกศิษย์-อาจารย์

“กับการรับแนวความคิดทางการเมือง”

สุวัฒน์ชัย แสนราช

นายถวิล อุดล เป็นชาวจังหวัดร้อยเอ็ดโดยกำเนิด มีโอกาสเข้าเรียนวิชากฎหมายและสอบไล่ได้เนติบัณฑิต ในปี พ.ศ. 2473 จากโรงเรียนกฎหมาย ซึ่งในขณะนั้น นายปรีดี พนมยงค์ เป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายจึงได้ รับการถ่ายทอดแนวคิดวิชาด้านการเมืองและร่วมถก ปัญหาด้านการเมืองร่วมกับเพื่อนนักศึกษาในการสะท้อน ภาพแนวคิดท้องถิ่นนิยม¹ ความผูกพันระหว่างลูกศิษย์กับ อาจารย์ส่งผลให้รับรู้และรับเอาแนวคิดที่สอดคล้องกับ แนวคิดของนายถวิล โดยเฉพาะแนวคิดท้องถิ่นนิยม ที่ เรียกร้องให้รัฐบาลกระจายอำนาจการปกครองไปยัง ภูมิภาคต่าง ๆ

ด้วยแนวคิดที่สอดคล้องกันดังกล่าวส่งผลให้เกิด ความผูกพันทางความคิดและได้รับเอาแนวคิดในแนว เสรีนิยมจากนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา ท้องถิ่นเป็นสำคัญ จึงส่งผลให้เกิดแนวคิดท้องถิ่นนิยมขึ้น เพื่อทำให้ท้องถิ่นของคนมีความเจริญก้าวหน้าตามอุดมการณ์ ที่ว่า จะทำงานให้แก่ประเทศชาติ และมาตุภูมิด้วยความ เสียสละเพื่อประโยชน์ของชาติ ของท้องถิ่น ยิ่งกว่าชีวิต ของตนเอง²

ปัจจัยอีกส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดดังกล่าว สืบเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในลักษณะ ตอบสนองความต้องการและปกป้องผลประโยชน์ของ ราษฎรในกรุงเทพฯ มากกว่าท้องถิ่น โดยเฉพาะภาคอีสาน ยิ่งกว่านั้น นโยบายการพัฒนาในส่วนที่เป็นการจัด โครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาทางเศรษฐกิจได้แก่การ

ชลประทาน การคมนาคมขนส่ง เห็นได้ชัดว่ารัฐบาลให้ ความสำคัญกับภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ มากกว่า ภาคอีสาน³

แนวคิดท้องถิ่นนิยมดังกล่าว ได้ปรากฏในหนังสือ สยามอุโฆษ บทความเรื่อง “เทศบาลเป็นหลักประกัน ประชาธิปไตย” โดยได้เสนอหลักการเป็นรากฐานของ การพัฒนาการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ว่าการ ปกครองแบบเทศบาลจะเป็นหลักประกันของระบอบ ประชาธิปไตย ทั้งในระดับการปกครองของประเทศ และ ในส่วนของการบำรุงท้องถิ่น และมีผลให้นายถวิล อุดล เสนอร่างพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2480 เข้าสู่สภา ผู้ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งเทศบาลไว้ คือหลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) โดย ได้เสนอพระราชบัญญัติเทศบาล ออกบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2476 และมีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2478

แนวคิดที่ปรากฏกับบทบาทของนายถวิล อุดล ดัง กล่าว ส่วนหนึ่งเกิดการรับเอาแนวคิดจากนายปรีดี พนมยงค์ และเป็นในการร่วมงานทางการเมืองและร่วม อุดมการณ์ในเวลาต่อมา

ถวิล - ปรีดี ความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อนร่วมงาน

พ.ศ. 2483-2484 รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติ งบประมาณ เข้าสู่สภา ปรากฏว่านายถวิล อุดล ได้รับ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมาธิการพิจารณางบประมาณ ดังกล่าว นับเป็นแกนนำอีสานเพียงคนเดียวในคณะ

กรรมการในครั้งนี้นายถวิล อุดล ได้ทำหน้าที่เลขานุการ คณะกรรมการขณะที่ยนายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่ง ประธานกรรมการ นับว่าเป็นครั้งแรกที่นายถวิล อุดล ได้มีโอกาสร่วมงานกับนายปรีดี พนมยงค์ สำหรับความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับนายถวิล อุดล และแกนนำอีสานนั้นก่อนหน้านี้สัมพันธ์กันในฐานะอาจารย์กับศิษย์ ที่ไม่เคยทำงานด้านการเมืองร่วมกันมาก่อน มาในครั้งนี้นับเป็นโอกาสดีที่นายถวิล อุดล ได้ร่วมงานกับนายปรีดี พนมยงค์ ที่จะมีคามคุ้นเคยหรือทำงานอย่างใกล้ชิดในฐานะคณะกรรมการร่วมกัน และสามารถแลกเปลี่ยนแนวคิดทางการเมืองได้อย่างต่อเนื่อง นับเป็นจุดเริ่มแรกของความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่าย อันจะนำไปสู่ความร่วมมือทางการเมือง

ภายหลังการประกาศเข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่น ก็เกิดความขัดแย้งขึ้นในคณะรัฐบาล เมื่อญี่ปุ่นขอกู้เงินจากรัฐบาลไทย เพื่อใช้จ่ายในกองทัพญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศไทย ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้น เสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการเงินถึง 2 ฉบับ ภายในวันเดียว” จุดมุ่งหมายในการออกกฎหมายดังกล่าว ก็เพื่อป้องกันรักษาค่าเงินบาทให้มั่นคงอยู่เสมอ อันเป็นเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนายปรีดีกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ต่อมาปรีดี พนมยงค์ ถูกเสนอชื่อจากรัฐบาลให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพื่อให้พ้นสภาพจากการเป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาล ขณะเดียวกันก็มีการแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่ในคณะรัฐบาล เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ถูกปลดออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในปี พ.ศ. 2484 กลุ่มแกนนำอีสานจึงได้โอกาสที่จะให้นายปรีดี พนมยงค์ ขึ้นเป็นผู้นำกลุ่ม

การที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เปลี่ยนนโยบายจากความเป็นกลางไปเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายญี่ปุ่นสร้างความไม่พอใจให้สมาชิกฝ่ายค้าน และมีผลต่อแนวความคิดของกลุ่มแกนนำฝ่ายค้านโดยเฉพาะกลุ่มแกนนำสายอีสาน และนายปรีดี พนมยงค์ มิได้เคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นเพียงอย่างเดียวหากแต่ยังมุ่งที่จะโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตามวิถีทางของรัฐสภา

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นายถวิล อุดล และกลุ่มแกนนำสมาชิกฝ่ายค้านมีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะขัดขวางการบริหารงานของรัฐบาลจอมพล ป. เพื่อมิให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ใช้อำนาจเผด็จการ ในอันที่จะทำให้เกิดผลเสียแก่ประเทศชาติโดยรวมด้วยการร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรใต้ดิน และจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นภายนอกประเทศ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ในที่สุดโอกาสของสมาชิกฝ่ายค้านก็ปรากฏเด่นชัดขึ้น เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487 เข้าสู่สภา สมาชิกฝ่ายค้านจึงได้หาทางที่จะไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อที่จะโค่นอำนาจของจอมพล ป. ฉะนั้นเมื่อร่างพระราชบัญญัติเข้าสู่สภาในวาระการประชุม วันที่ 20 กรกฎาคม 2487 สมาชิกฝ่ายค้านได้ร่วมกันอภิปรายคัดค้านอย่างพร้อมหน้า ซึ่งเริ่มจากนายปรีดี พนมยงค์ ได้คัดค้านว่า “เพชรบูรณ์เป็นดินแดนที่ทุรกันดารห่างไกลมีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุมการที่รัฐเกณฑ์แรงงานราษฎรในภาคอีสานและภาคกลางไปทำงานเป็นเหตุให้ราษฎรเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก”⁴

เมื่อการอภิปรายคัดค้านผ่านไประยะหนึ่ง นายอรุณ ทองปี่ชโชติ (ส.ส.พระนคร) ได้เสนอให้ลงมติซึ่งสร้างความสงสัยให้นายถวิลไม่น้อยว่าเป็นการช่วงชิงโอกาสของรัฐบาลหรือไม่โดยนายถวิล อุดล กล่าวว่า

เมื่อจะมีการลงมติเช่นนี้ใครจะเรียนต่อท่านประธานว่าท่านประธานควรจะได้สอบถามทางรัฐบาลว่าการลงมติเช่นนี้เป็นการช่วงชิงเอาเปรียบอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ เพราะว่าญัตตินี้เป็นญัตติสำคัญในนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ และฉันคาดหมายว่าญัตตินี้จะตกไปเสียอีกด้วย และยังคาดหมายต่อไปอีกว่ารัฐบาลจะลาออก ฉันคิดว่าถ้ามีการลงมติดังนี้ในขณะนี้ทางรัฐบาลจะพร้อมเพรียงหรือยัง...⁵

คำท้วงติงของนายถวิล อุดล ไม่เป็นผล เพราะรัฐบาลให้มีการลงมติตามที่ผู้เสนอแต่ผลการลงมติดูเหมือนจะเป็นไปตามที่นายถวิล อุดล ได้คาดไว้ คือสภามีมติไม่เห็นด้วย 48 ต่อ 36 คะแนน ส่งผลให้ญัตตินี้เป็นอันตกไป นับเป็นความพ่ายแพ้ในสภาฯ ครั้งสำคัญของรัฐบาลอีกทั้งยังเป็นตัวบ่งชี้ถึงสถานะของรัฐบาลใน

ขณะที่กลุ่มฝ่ายค้านเองก็ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จครั้งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของสมาชิกฝ่ายค้านซึ่งพร้อมจะต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลด้วยระบบรัฐสภาไม่ว่ากรณีใด ๆ

อีกสองวันต่อมา รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุวัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบรมมณฑล เข้าสู่สภา โดยอ้างว่า เพื่อดำเนินการจัดสร้างนครศักดิ์สิทธิ์แห่งพระพุทธศาสนา ให้เป็นแหล่งกลางที่ชุมนุมแห่งการศึกษาและปฏิบัติธรรม⁷ เหตุผลของรัฐบาลได้รับการคัดค้านจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างกว้างขวางว่าเป็นการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น แทนที่จะไปปรับปรุงด้านความเป็นอยู่ของราษฎรที่ทุกข์ยากในยามสงคราม⁸ ในที่สุดสภาลงมติไม่รับหลักการด้วยคะแนนเสียง 43 ต่อ 41⁹

การที่รัฐบาลพ่ายแพ้ติดสภาถึงสองครั้งย่อมเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าเสียงสนับสนุนรัฐบาลในสภา คงไม่เพียงพอที่จะทำให้รัฐบาลอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ดังนั้นจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงนำคณะรัฐมนตรีลาออกตามวิถีทางรัฐสภา เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2487

ฉนวน - ปรีดี กับการร่วมแนวคิดและอุดมการณ์

บทบาทและความเคลื่อนไหวภายใต้ขบวนการเสรีไทย

ขบวนการเสรีไทยเป็นขบวนการของกลุ่มคนไทยที่ไม่พอใจนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม¹⁰ โดยเริ่มจากการที่รัฐบาลซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ประกาศหยุดยิงและยุติการสู้รบ ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 โดยยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยไปยังพม่าและมลายู นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ตกลงทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาทำให้ชาวไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าวรวมกลุ่มกันขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและเพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของไทย¹¹

กลุ่มบุคคลที่ร่วมกันเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าว อาทิ หลวงบรรณกร โกวิท (เปาว์ จักกะพาก) นายสงวน ตุลารักษ์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายฉนวน อุบล นายจำกัฒ พลากร ฯลฯ โดย

เฉพาะอย่างยิ่ง นายจำกัฒ พลากร เคยจัดตั้งคณะกู้ชาติเพื่อต่อสู้กับจอมพล ป. พิบูลสงครามมาแล้ว แต่การจัดตั้งดังกล่าวยังเป็นไปอย่างลับ ๆ ร่วมกับกลุ่มของนายฉนวน อุบล นายเตียง ศิริขันธ์ และนายจำลอง ดาวเรือง แต่ได้สลายไป¹² ดังที่นายจำกัฒ พลากร ได้กล่าวไว้ว่า “อันที่จริงเรื่องกู้ชาตินี้ เราได้คิดกันมานานแล้วตั้งแต่ก่อนญี่ปุ่นเข้าเมืองเสียอีกว่าได้”¹³

เมื่อสถานการณ์ดังกล่าวได้อุบัติขึ้นประกอบกับความไม่พอใจนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีอยู่ก่อนแล้ว นายจำกัฒ พลากร จึงได้รวบรวมพวกพ้อง เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ เพื่อนสนิทของนายจำกัฒ พลากรเอง¹⁴ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง และนายฉนวน อุบล เป็นต้น ซึ่งนายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายฉนวน อุบล ล้วนเป็นสมาชิกพวก ชั้นที่ 1¹⁵ ของนายจำกัฒ พลากร และแผนการในครั้งนั้น คือ พยายามโค่นอำนาจจอมพล (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) หรือพากันหนีไปจัดตั้งรัฐบาลใหม่อยู่ที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศบางที่จะหนีไปตั้งรัฐบาลใหม่อยู่ทางภาคอีสาน¹⁶ แต่ไม่สามารถทำได้เพราะญี่ปุ่นได้ยึดเส้นทางที่คณะกู้ชาติจะใช้หลบหนีก่อนแล้ว¹⁷ กอปรกับมีกำลังคน กำลังทรัพย์ และกำลังอาวุธไม่พอที่จะต้องสู้กับกองกำลังของญี่ปุ่นได้ อีกทั้งขาดผู้นำที่มีอำนาจพอที่จะเป็นกำลังสำคัญได้นายจำกัฒ พลากร นายฉนวน อุบล นายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ดาวเรือง และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ พร้อมสมาชิกคนอื่น ๆ จึงเข้าพบกับนายปรีดี พนมยงค์ ที่บ้านถนนสีลม ในการเข้าพบวันนั้น ที่ประชุมได้สรุปสาระสำคัญดังปรากฏในบันทึกของนายปรีดี พนมยงค์ว่า

ผู้ที่มาประชุมวันนี้ได้ตกลงพลีชีพเพื่อชาติเพื่อยกกู้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ของชาติไทย เพื่อการนั้นจึงตกลงจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น ประกอบด้วยคนไทยที่รักชาติทุกชั้นวรรณะ ทั้งอยู่ในประเทศไทยและที่อยู่ในต่างประเทศ ที่ประชุมได้มอบหมายภาระให้ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้า และกำหนดแผนการปฏิบัติต่อไป...¹⁸

แผนการของนายจำกัฒ พลากร และภาระกิจขององค์การต่อต้านญี่ปุ่นที่มีขึ้นที่บ้านของนายปรีดี พนมยงค์ นั้นต่างมีจุดประสงค์และเป้าหมายอย่างเดียวกันคือต่อ

ด้านญี่ปุ่น ขณะนั้นการรวมตัวของคนไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นมีทั้งภายในและภายนอกประเทศ ภายหลังกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นดังกล่าวได้ร่วมปฏิบัติการเป็นขบวนการเดียวกันภายใต้ชื่อขบวนการเสรีไทย อีกทั้งยังทำการเคลื่อนไหวต่อสู้อยู่จนสงครามยุติและญี่ปุ่นยอมจำนน¹⁸

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและบทบาทของนายถวิล อุดล ที่มีส่วนสำคัญในการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งอาจสืบเนื่องมาจากในขณะนั้นนายถวิล อุดล ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสายอีสาน อาทิ นายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ดาวเรือง และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ร่วมเป็นแกนนำสำคัญในครั้งนั้นด้วย ฉะนั้น กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสายอีสานกลุ่มนี้ เป็นนักการเมืองที่มีบทบาทในขบวนการเสรีไทยอย่างมาก

การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า นายถวิล อุดล และนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นตัวเชื่อมสำคัญโดยจะเห็นได้จาก เมื่อเริ่มจัดตั้งองค์การฯ ได้ปรากฏบุคคลทั้งสองในที่ประชุม¹⁹ นอกจากกลุ่มแกนนำดังกล่าวแล้วในตอนนั้น ยืนยันได้ว่า ขบวนการเสรีไทยเป็นอำนาจที่อยู่เบื้องหลังคณะรัฐมนตรีที่เพิ่งขึ้นมาแทนรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม คณะรัฐมนตรีไม่ได้เป็นสมาชิกของขบวนการเสรีไทยทั้งหมด แต่รัฐมนตรีคนสำคัญ ๆ เป็นแน่ ส่วนรัฐมนตรีคนอื่น ๆ ว่ากันว่าเป็นเพื่อนของนายปรีดี ทั้งนี้²⁰ เช่น พลโทจิต มั่นศิลป์สินาดโยธารักษ์ นายทวี บุญยเกตุ นายเดือน บุญนาค นาวาเอกหลวงสุภผลาภัย นายดิเรก พลตรีชัยนาม พลสังวร สุวรรณชีพ นายพลตำรวจเอกอดุล อุดลเดชจรัส นายสงวน ตูลารักษ์ และแกนนำสายอีสานทั้งสิ้น คือ นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง และนายถวิล อุดล ล้วนเป็นรัฐมนตรีที่เป็นสมาชิกเสรีไทย ด้วยกันทั้งสิ้น

ภายหลังที่ได้มีการตกลงและเสนอแผนปฏิบัติการร่วมกันและกลุ่มแกนนำสายอีสานได้ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบขบวนการเสรีไทยสายอีสานในฐานะหัวหน้าหน่วยพลพรรคเสรีไทยของเขตจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน ได้แก่ นายถวิล อุดล รับผิดชอบหน่วยจังหวัดร้อยเอ็ด

นายเตียง ศิริขันธ์ รับผิดชอบหน่วยจังหวัดสกลนคร นายจำลอง ดาวเรือง รับผิดชอบหน่วยจังหวัดมหาสารคาม และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รับผิดชอบหน่วยจังหวัดอุบลราชธานี จึงนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการเสรีไทยสายอีสาน²¹ หน่วยพลพรรคในจังหวัดดังกล่าวจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรต่อต้านญี่ปุ่นในภาคอีสาน ด้วยการจัดตั้งค่ายฝึกอาวุธให้กองกำลังเสรีไทย จะเห็นได้ว่าการมอบหมายภาระหน้าที่ให้รับผิดชอบในจังหวัดต่างๆ นั้นจะแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดที่สังกัดอยู่ทั้งสิ้น ซึ่งอย่างน้อยก็มีความใกล้ชิดกับประชาชน และสะดวกในการหาสมาชิกเพื่อร่วมขบวนการ

การที่กลุ่มผู้นำเสรีไทยสายอีสาน ได้แสดงออกถึงแนวคิดในเรื่องความรักชาติและความไม่พอใจในการใช้อำนาจเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มผู้นำอีสานได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากนายปรีดี พนมยงค์ มากขึ้นเป็นลำดับจะเห็นได้จากการมอบหมายให้เป็นหัวหน้าหน่วยในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานจนระยะต่อมาเมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ส่งตัวแทนชุดต่าง ๆ ไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่ประเทศจีน นายถวิล อุดล หนึ่งในกลุ่มผู้นำเสรีไทยสายอีสาน จึงได้รับมอบหมายจากนายปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นหัวหน้าผู้แทนชุดที่ 4 ร่วมกับ นายมานิช วุฑฒิชัย นายประยูร อินทรามรรณ และ พลโทอภัยพลรบ โดยเริ่มออกเดินทางวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 คณะผู้แทนชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดต่อกับรัฐบาลจีนและมาประจำอยู่ประเทศจีนเพื่อให้ความสะดวกแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรที่อยู่ในจีนด้วย²² รวมทั้งเพื่อติดต่อขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลจีนเกี่ยวกับการดำเนินงานใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่น และการมาครั้งนี้ของนายถวิล อุดล ยังได้นำสาส์น จากนายปรีดี พนมยงค์ ถึงจอมพลเจียงไคเช็ค ซึ่งมีความว่า “ข้าพเจ้าขอส่งผู้แทนมาพบท่านเพื่อขอให้ท่านรับรองรัฐบาลพลัดถิ่นที่เราจะตั้งขึ้นในดินแดนกลุ่มประเทศสัมพันธมิตร เพราะมาตรการนี้จะเป็นหนทางเดียว ที่จะกระตุ้นคนไทยให้หลุดพ้นจากการรุกรานของญี่ปุ่น”²³

การเดินทางไปปักกิ่ง ประเทศจีนในครั้งนี้ นายถวิล อุดล ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าคณะชุดพิเศษเพื่อ

ไปพบจอมพลเจียงไคเช็ค เพื่อขอความสนับสนุนจากรัฐบาลจีน ให้การรับรองการจัดตั้งรัฐบาลไทยชั่วคราว หรือองค์การอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกันขึ้นในดินแดนของพันธมิตร²⁴ ในการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวนั้นมีรูปแบบเป็นรัฐบาลพลัดถิ่น การขอคำรับรองจากประเทศจีนจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ประกาศให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรู้ว่าประเทศไทยไม่ได้สนับสนุนญี่ปุ่นทำสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพราะขณะนั้นอเมริกา มีกองบัญชาการกองทัพอากาศอยู่ที่คุนหมิง²⁵

ถึงแม้ว่านายถวิล อุดล จะยุติบทบาททางการเมืองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ยังได้แสดงบทบาททางการเมืองร่วมกับอดีตเสรีไทยคนอื่น ๆ เช่น นายสงวน ตุลารักษ์ นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายเตียง ศิริขันธ์ ด้วยการจัดตั้งพรรคการเมืองชื่อ พรรคสหชีพขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2489 ได้ ดร.คิเรก ชัยนาม เป็นหัวหน้าพรรค ภายหลังการเลือกตั้งตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ 10 พฤษภาคม 2489 นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้รับตำแหน่งหัวหน้าพรรค และนายถวิล อุดล เป็นเลขาธิการพรรค

พรรคสหชีพ ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ สมาชิกส่วนใหญ่ได้แก่พวกเสรีไทย²⁶ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีความนิยมในตัวนายปรีดี พนมยงค์ โดยมีนโยบายแบบสังคมนิยม²⁷ หรือแนวโซเชี่ยลลิสม์ (Socialism) แนวนโยบายดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์²⁸ ขณะเดียวกันกลุ่มที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวนโยบายพรรคสหชีพ ได้ร่วมกับหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ตั้งพรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญเพื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2489 พรรคสหชีพและพรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ ได้ร่วมกันสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนับเป็นการร่วมมือของอดีตเสรีไทย และผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ครั้งสำคัญหลังจากประกาศตัวเองเป็นพรรคการเมืองอย่างเปิดเผย

นอกจากนั้นพรรคสหชีพและสมาชิกขบวนการ

เสรีไทยสายอีสานส่วนหนึ่ง ได้เข้าไปให้การช่วยเหลือขบวนการกู้ชาติลาว ที่ชื่อ “เสรีลาว” ต่อสู้กับฝรั่งเศส²⁹ ซึ่งขณะนั้นฝรั่งเศสมีความพยายามที่จะเข้ายึดครองลาวตลอดจนกัมพูชา และเวียดนาม ในที่สุดฝรั่งเศสก็สามารถยึดเวียงจันทน์ได้ในปี พ.ศ.2489 ทำให้คนลาวที่รักชาติ ก่อตั้งคณะเสรีลาว ส่วนหนึ่งหนีเข้ามาในประเทศไทย เกิดเป็นลาวอิสระ จัดตั้งรัฐบาลลี้ภัยในกรุงเทพฯ จากสภาพการณ์ทางการเมืองดังกล่าวนายถวิล อุดล และกลุ่มเสรีไทยสายอีสานได้ประชุมและตกลงร่วมกันในอันที่จะจัดตั้งพันธมิตรเอเชียอาคเนย์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในประเทศเพื่อนบ้านอันได้แก่ ลาว เวียดนามและกัมพูชา เพื่อให้รอดพ้นจากอำนาจการยึดครองของฝรั่งเศส³⁰ ประเทศพันธมิตรดังกล่าวประกอบด้วย ไทย ลาว เขมร และเวียดนาม ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2490 ภายหลังการผลักดันของนายปรีดี พนมยงค์ คณะกรรมการพันธมิตรดังกล่าวได้แก่ ผู้นำทางการเมืองสายอีสานกับผู้นำขบวนการอิสระในอินโดจีน โดยมีนายเตียง ศิริขันธ์ ผู้กว้างขวางในภาคอีสาน และมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นประธานพันธมิตร นายถวิล อุดล เป็นกรรมการฝ่ายต่างประเทศ นายตัน วันเกี้ยว (Taon Van Giao) เป็นรองประธาน นายลี ฮาย (Le Hi) จากขบวนการเวียดมินห์ เป็นเหรัญญิก เจ้าสุภานุวงศ์ จากประเทศลาว เป็นเลขาธิการ³¹ การจัดตั้งพันธมิตรเอเชียอาคเนย์ดังกล่าวไม่ได้รับการเห็นชอบจากฝรั่งเศส ทั้งนี้เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่าฝรั่งเศสนั้น ต้องการที่จะเข้ามามีอำนาจครอบงำในกลุ่มประเทศอินโดจีน ฉะนั้นการจัดตั้งพันธมิตรเอเชียอาคเนย์จึงเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่จะขัดขวางฝรั่งเศสไม่ให้เข้ามามีอำนาจเหนือดินแดนเหล่านี้ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า ถ้าฝรั่งเศสสามารถยึดครองอินโดจีนได้ ประเทศไทยคงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่พันธมิตรเอเชียอาคเนย์นี้ไม่สามารถที่จะดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากเกิดรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 คณะรัฐประหารซึ่งนำโดย พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ และนาวาอากาศเอกหลวงกาจสงคราม จากนั้นได้เชิญ จอมพล

ป.พิบูลสงครามเข้าร่วมคณะรัฐประหารและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารแห่งคณะรัฐประหาร ได้ดำเนินการปราบปรามนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสมาชิกเสรีไทยสายอีสาน ส่งผลให้นายถวิล และนักการเมืองคนสำคัญถูกจับกุมในข้อหาต่าง ๆ กัน เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ถูกกล่าวหาว่ามีอาวุธไว้ในครอบครอง นายเตียง ศิริขันธ์ ถูกกล่าวหาว่าเป็นหัวหน้าพรรคมหาชนรัฐให้กับนายปรีดี พนมยงค์ นายทองเปลว ชลภูมิ ถูกกล่าวหาเรื่องทุจริตองค์การสรรพากรและนายถวิล อุดล ถูกข้อหาทุจริตเงินเสรีไทย³² เป็นต้น แต่ที่สำคัญ รัฐบาลในขณะนั้นได้มุ่งประเด็นไปที่ความพยายามของกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานในการที่จะแบ่งแยกดินแดนภาคอีสาน เพื่อสถาปนาเป็นสมาพันธรัฐแหลมทอง³³ หรือสหพันธรัฐแหลมทอง³⁴ จึงได้ทำการจับกุมกลุ่มสมาชิกดังกล่าวเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2491³⁵ แต่ก็ได้รับการปล่อยตัวเนื่องจากไม่มีหลักฐาน

การกลับมาของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในครั้งนี้สร้างความไม่พอใจแก่กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์อย่างยิ่ง กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้ร่วมมือกันในอันที่จะต่อต้านการกลับมาของเผด็จการ ด้วยการขอความร่วมมือและชักชวนบุคคลต่างๆ ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากกองกำลังทหารเรือบางส่วนที่ไม่พอใจการกระทำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้การสนับสนุนปฏิบัติการของนายปรีดี พนมยงค์ กลุ่มพรรคสหชีพ และกลุ่มผู้นำอีสาน เพื่อที่จะได้โค่นล้มรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ปฏิบัติการในครั้งนี้ นายปรีดี พนมยงค์ เรียกว่า ขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์ 2492 กลุ่มผู้นำ

อีสาน เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายถวิล อุดล ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง โดยนายปรีดี พนมยงค์ เพียงแต่แจ้งแผนการให้ทราบล่วงหน้า ช่วงใกล้เวลาปฏิบัติการ โดยได้กำชับให้อยู่ในบ้านของตน อย่าแสดงตัวเข้าร่วม จนกว่าการปฏิบัติการจะสำเร็จ ต่อมาจึงรู้จักกันในนามของกบฏวังหลวง³⁶ ฝ่ายรัฐบาลสามารถควบคุมสถานการณ์เอาไว้ได้ การก่อจลาจลครั้งนี้ ฝ่ายของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ใช้เป็นข้ออ้างเพื่อกำจัดศัตรูทางการเมืองโดยการจับกุม ดร.เคื่อน บุญภาค คนสำคัญของพรรคสหชีพ และอดีตรัฐมนตรีซึ่งเป็นเสรีไทยที่สนิทสนมกับนายปรีดี พนมยงค์ อันได้แก่ นายถวิล อุดล นายทองเปลว ชลภูมิ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายจำลอง ดาวเรือง อดีตรัฐมนตรีทั้ง 3 คน ถูกจับหลังการเกิดกบฏเพียง 2 วัน คือ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2492 และนายปรีดี พนมยงค์ หนีออกนอกประเทศ

นายถวิล อุดล พร้อมพวกอีก 3 คน ถูกสอบสวนในข้อหากบฏ การดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้เป็นไปตามหลักแห่งกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้เนื่องจากมีการข่มขู่ทรมานผู้ต้องหาตลอดจนพยายามสร้างหลักฐานขึ้น เพื่อให้ผู้ต้องหารับสารภาพ³⁷ และในที่สุดก็สั่งยิงท้อง 4 อดีตรัฐมนตรี ซึ่งประกอบด้วย นายถวิล อุดล นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง และนายทองเปลว ชลภูมิ โดยทั้ง 4 คน ถูกสังหารในตอนดึกของวันที่ 3 มีนาคม 2492 ณ กิโลเมตรที่ 14-15 ถนนพหลโยธิน ระหว่างที่ถูกย้ายที่คุมขังเพื่อความปลอดภัย³⁸ การถูกสังหารครั้งนี้เกิดจากการแย่งชิงผู้ต้องหาเกิดขึ้น และทุกคนถูกยิงขณะสวมกุญแจมือ³⁹

บรรณานุกรม

- ¹นิภาพรรณ พัฒนไพบูลย์. อีสาน : การแสวงหาเอกลักษณ์ทางการเมือง. 2517 หน้า 1-9
- ²หัด ดาวเรือง. ชีวิตและผลงานของสื่อสตรีสุนทรีย. 2508 หน้า 173-175.
- ³ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี (พ.ศ.2475-2517). 2517. หน้า 118-119.
- ⁴รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 4/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 20 กรกฎาคม 2487. หน้า 39.
- ⁵แหล่งเดิม. หน้า 71-72.
- ⁶แหล่งเดิม.
- ⁷รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 5/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 22 กรกฎาคม 2487. หน้า 112.
- ⁸ประจันต์ รักพงษ์. การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ.2485-2500). 2520. หน้า 170.
- ⁹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร. ครั้งที่ 5/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3. 22 กรกฎาคม 2487. หน้า 137.
- ¹⁰บทบาทของขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2484-2495. 2536. หน้า 3.
- ¹¹กรมวิชาการ. ขบวนการเสรีไทย. 2538. หน้า 3-4.
- ¹²พริยา คุ้มณะศิริ. แนวคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูริพัฒน์. 2533. หน้า 248.
- ¹³นายฉันทนา (นามแฝง). XO Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย. 2522. หน้า 62.
- ¹⁴พริยา คุ้มณะศิริ. แนวคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูริพัฒน์. 2533. หน้า 248.
- ¹⁵นายฉันทนา (นามแฝง) XO Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย. 2522. หน้า 64.
- ¹⁶อัญชลี สุขศิริ. ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484-2488). 2525. หน้า 47.
- ¹⁷นายฉันทนา (นามแฝง) XO Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย. 2522. หน้า 66-67.
- ¹⁸เสนห์ จามริก. ปริทัศน์. 2526. หน้า 42-43
- ¹⁹สรศักดิ์ จามจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492. 2531. หน้า 131.
- ²⁰เซอร์แอนดรูว์ กิลคริสต์. เสรีไทยจากอังกฤษ. แปลโดยดุสิต บุญธรรม. 2527. หน้า 95.
- ²¹อดิเรก บุญคง. ขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2484-2495. 2536. หน้า 4.
- ²²ไพศาล ตระกูลดี. วีรบุรุษนิรันดร์. 2521. หน้า 79-81.
- ²³แถมสุข นุ่มนนท์. เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2. 2521. หน้า 123-124.
- ²⁴กนต์ธีร์ ศุภมงคล. การวิเทศนโยบายของไทย. 2527. หน้า 137.
- ²⁵อนุสรณ์ งานพระราชทานเพลิงศพ พล.อ.เนตร เขมะโยธิน. 2528. หน้า 173.
- ²⁶ปัญญา แก้วเกตุทอง. 36 รัฐบาลในรอบประชาธิปไตย. ม.ป.ป. หน้า 459.

²⁷สุจิต บุญบงการ. การพัฒนาการทางการเมืองของไทย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารสถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. 2531. หน้า 81.

²⁸ขจักษ์ นุรุษพัฒน์. การเมืองและพรรคการเมืองของไทย. 2511. หน้า 177.

²⁹อดิเรก บุญคง. ขบวนการเสรีไทยสายอีสานและบทบาททางการเมืองของสมาชิก หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2495. 2536. หน้า 152.

³⁰ประสพ วงศ์หนองหัว. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดร้อยเอ็ดกับการพัฒนาสู่ระบอบการเมือง พ.ศ. 2480-2529. 2537. หน้า 55

³¹นิภาพรรณ พัฒนไพบุลย์. อีสาน : การแสวงหาเอกลักษณ์ทางการเมือง. ในเอกสารการสัมมนาประวัติศาสตร์อีสาน. 2517. หน้า 10.

³²เกื้อกูล ขวัญทอง. พัฒนาการแนวความคิดสังคมนิยมในระบบพรรคการเมืองไทย. 2539. หน้า 60.

³³จจร สุขพานิช. 43 ปี เมื่อมวลชนเป็นใหญ่ในสยาม. ม.ป.ป. หน้า 97.

³⁴ประจัน รักษ์พงษ์. การศึกษายบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย พ.ศ.2481-2500. 2520. หน้า 263.

³⁵สมุทพร สุรักขกะ. 26 การปฏิบัติและรัฐประหารสมัย 2489-2507. 2507. หน้า 435

³⁶นรนิติ เศรษฐบุตร. เมืองไทยในระบบรัฐสภา. 2517. หน้า 145.

³⁷ประจัน รักษ์พงษ์. การศึกษายบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ.2481-2500). 2520. หน้า 269.

³⁸มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ สังคมและการเมืองไทย. 2527. หน้า 649.

³⁹จจร สุขพานิช. 43 ปี เมื่อมวลชนเป็นใหญ่ในสยาม. ม.ป.ป. หน้า 97.

รัฐบาลจอมพล ป. ลงนามเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2484.

**ญี่ปุ่นกู้เงินจากรัฐบาลไทย จากเดือนธันวาคม 2484 ถึงเดือนมิถุนายน 2486 รวม 491 ล้านบาท
กู้ในปี 2487 เป็นเงิน 514 ล้านบาท และปี 2488 กู้ไป 799 ล้านบาท

***นายปรีดี พนมยงค์ เสนอกฎหมายเกี่ยวกับการเงิน 2 ฉบับ ในวันที่ 12 ธันวาคม 2484 หลังจากเข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่นเพียงวันเดียว

****สมาชิกชั้นที่ 1 หมายถึง สมาชิกที่รู้แผนการต่าง ๆ ของจำกัด พลาญกูรได้

เหตุการณ์
เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินสยาม
คำกลอนภาษาไทยภาคอีสาน
โดย ชุนพรมประศาสน์

คำนำ

ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปว่า ภาษาไทยภาคอีสานหรือภาคเหนือ กับภาษาไทยกลางตลอดถึงสำเนียง ผิดเพี้ยนกันอยู่เป็นอันมาก ยากที่ผู้ฟังและผู้พูดทั้งสองฝ่ายจะเข้าใจในคำพูดซึ่งกันและกันโดยแจ่มแจ้งได้

ในการที่รัฐบาลสยามเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นแบบปรมิตาญาสิทธิราช อันเป็นการใหญ่หลวงครั้งนี้ ถ้าไพร่เมืองไม่เข้าใจความมุ่งหมายและวิธีการของรัฐบาลโดยทั่วถึงแจ้งชัด กิจการของรัฐบาลใหม่ก็ไม่อาจก้าวหน้าไปตามสมควรที่จะเป็นไปได้

เพื่อเป็นทางช่วยเหลือพลเมืองในทางภาคอีสาน หรือภาคเหนือที่จะได้ทราบเหตุการณ์และวัตถุที่ประสงค์ 6 ประการ ของคณะกรรมการได้อีกทางหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงได้ลองแต่งคำกลอนเป็นภาษาไทยภาคนี้ขึ้น เห็นว่าพอจะฟังเข้าใจกันได้ถนัด อีกประการหนึ่งคำกลอนชนิดนี้คนพื้นเมืองภาคนี้ย่อมพอใจอ่านและฟังกันอยู่โดยมาก จึงได้พิมพ์ขึ้น โดยได้รับอนุมัติของกรรมการคณะกรรมการตามที่ได้พิมพ์สำเนาลงไว้ในเล่มนี้ด้วยแล้ว

ถ้อยคำสำนวนในหนังสือเล่มนี้ ถ้าจะมีผู้ลงความเห็นว่ายังเคอะเขินขาดเกินประการใดบ้าง ก็ชอบที่จะติได้ แต่ถ้ามานผู้ใดเห็นว่าหนังสือนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านผู้ฟัง กับได้ทราบหัวใจอันแท้จริงของข้าพเจ้าในการที่ได้ใช้ความพยายามเขียนคำกลอนชนิดนี้ ซึ่งยังไม่เคยเขียนเลย ทั้งการแต่งเรื่องนี้ตลอดการตรวจแก้และเขียนแล้วเสร็จได้ใช้เวลาเพียง 4 วัน คิดเป็นชั่วโมงที่ทำเรื่องนี้เพียง 40 ชั่วโมงแล้วก็น่าจะให้ภัยกระมังฯ

ขุนพรหมประศาสน์

9 / 6 / 2475

(สำเนาจดหมายของคณะราษฎร)

กองบังคับการทหาร วังปารุสกวัน
วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2475

เรียน พระยาวิจิตรธรรมปรีวัตร

จดหมายของเจ้าคุณ ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. นี้ พร้อมด้วยต้นฉบับคำกลอนภาษาภาคอีสาน ซึ่งรองอำมาตย์โทขุนพรหมประศาสน์ เป็นผู้ประพันธ์ขึ้นนั้น ผมได้รับและได้ให้นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้คุ้นเคยกับภาษาไทยภาคอีสานนี้อยู่บ้าง ตรวจทานโดยตลอดแล้ว รู้สึกว่าในส่วนการร้อยกรองถ้อยคำก็ดี หรือการพรรณนาเหตุการณ์ทั้งที่เป็นไปแล้วและกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ดี ผู้ประพันธ์ได้ใช้ความพยายามในอันที่จะให้ไพเราะและละเอียดถี่ถ้วนสมควรจะได้รับความชมเชยโดยแท้ จะมีที่น่าจะแก้ไขอยู่บ้างก็เฉพาะข้อความที่กล่าวพาดพิงไปถึงเจ้านายบางพระองค์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่บางท่านซึ่งถ้าได้ทอพระเนตรหรือได้เห็นแล้วก็จะเป็นที่กระทบกระเทือนและขุนเคืองพระทัยโดยมิจำเป็น เพราะฉะนั้นผมจึงเห็นว่า ถ้าท่านเจ้าของคำกลอนนั้นได้จัดการแก้ไขให้เป็นไปตามคำแนะนำของนายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์แล้ว ก็ไม่มีข้อขัดข้องอย่างใดในการที่จะจัดการพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์ ฯ

โอกาสนี้ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลงนาม) นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา
ผู้บัญชาการทหารบก

ได้แก้ไขข้อบกพร่องทั้งนั้นโดยตลอดแล้ว
ขุนพรหมประศาสน์

14 / 7 / 2475

๐ บัดนี้

ตามทำนองปกครองประเทศ
ด้วยมีใจเห็นแก่พี่น้อง
ชวานาสวนคามบ้านนอก
จักมีความสงสัยตื่นเต้น
ไฟได้ยื่นพากันไว้ต่อ
หลักอ้างอิงบ่อมีหาว่า
หากชิพากันตกต่ำด้วย
บ่อควรถือเหตุผลบ่อพร้อม
ชุมนุมสัตว์มากมายหลายถิ่น
ภายหลังถึงเหตุผู้เหตุ
สัพพัญญูท่านสอนสั่งไว้
ผลมีมาขอมมีเหตุพร้อม
ยินแต่หูอย่าสู้ฟ้าเชื่อ
พิจารณาเหตุผลโดยชอบ

๐ กลอนเปลี่ยนแปลงปกครองคราวนี้

ชายและหญิงพึงเอาใจไว้
มิถุนวันที่ชาวสี่
อย่าเป็นทุกข์บอกพุทธศก
ท่านผู้กล้าเปลี่ยนการปกครอง
บ่อแมนเจ้าฝ่ายราษฎร
พร้อมพำหน้าข้าราชการ
นอกจากนั้นยังมีชวานา
บ่อคำด้วยล้วนแต่คนดี
ท่านผู้ได้ออกชื่อลือนาม
เลขที่หนึ่งพระยาพลฯ
สามวิเศษพระยาฤทธิ์อัคนย์
ท่านผู้นี้ชื่อหลวงประดิษฐ์
จักขยยามดีสืบต่อ
ในเวลา 4 น.จนแจ้ง
มีทหารอยู่ยามแวดล้อม
ชนเอามาสรรพาวุธ
เชิญเอามานายโตเจ้าใหญ่
กันเจ้านายหมายปองกิดฮ้าย
พระวังศาที่เชิญมาไว้
บ่อได้ลงโทษาปิบคัน
เชิญนำมาโดยคิละม่อม

ข้าจักเล่าพากย์พื้นเปลี่ยนการปกครอง
สยามเขตต์บ้านถิ่นเมืองไทย
ย่านพวกห้องผู้อ่อนปัญญา
ไกลบางกอกเมืองใหญ่กรุงศรี
บ่อใช้เล่นการปิ่นแผ่นดิน
กลางคนบ่ออยู่แห่งความจริง
ผู้ไฉ่เงาถือเชื่อไว้วา
คอบเชื่อด้อยกลางบ้านชาลือ
ท่านยอมเว้ากระต่ายดินคุม
ย่านพอกพันปบเล่นปางตาย
คิดสมเพชพาดั่งดาวดู
ใจหม่อตื้นบ่อเป็นมงคล
ควรที่น้อมใจอำเพิงดู
เว้นแต่เมื่อตาหากเห็นมา
จึงชอบด้วยธรรมเจ้าสั่งสอน

ข้าจักชี้เห็นเบื้องบ่อนจริง
ต่างคิมได้แลมสองปัญญา
จำให้ลี้ปวอกวันศุกร์
ตกสองพันสี่ร้อยเจ็ดห้า
ทั้งพองมีรวมกันหลายเหล่า
นำสะออนปัญญาแก้กล้า
มีทหารพลเรือนหลายหลั่น
กรรมกรชาวสวนส่วนน้อย
ล้วนแต่มีวิชาความรู้
สามพระยายศนายพันเอก
คนที่สองพระยาทรงสุรเดช
บ่อโลเลคนดีที่สี่
พร้อมกันคิดการใหญ่สมหมาย
ยามท่านก่อการใหญ่ต่อไป
จัดแจงพร้อมที่นั่งอนันต์
เครื่องมือพร้อมรถบป็นกล
บ่อหยุดยั้งฟ้างฟังไว้วา
เชิญมาไว้เพื่อเป็นประกัน
จึงชี้ได้โต้ตอบภายหลัง
ชิบอกรให้รวมห้าหกงค์
บ่อได้จันผูกมัดจองจำ
เคารพน้อมตามประเพณี

บ่อได้มีหยาบหยามคูหมื่น
 บ่อควรถือเชื่อความกลางบ้าน
 นามเสนาสงครามขึ้นคือ
 ความเป็นจริงเข้าใจผิดดอก
 โผสงสัยเข้าใจเสียใหม่
 ที่หัวหินเสด็จประพาส
 บ่อรื้อเขียนสารทูลไหว้
 กำกับเสื่อสุโขทัยบ่อซ้ำ
 บ่อกีดจีนนำสารกราบไหว้
 อย่างกลัวเลยเรือบแล่นอ้าว
 บ่อได้เขี้ยวคำกินลำบาก
 อย่างกังวลใจความซบอกร
 บ่อหมายแทนสมบัติจึงราช
 หากยินดีทูลขออำนาจ
 ตามทำนองนานาประเทศ
 ไทยช้อยไทยกู้การเมืองฮั่น
 ตอนสำคัญขอพระฮีบตอบ
 ในชั่วโมงอย่ากลายลวงล้ำ
 หรือราชาตอบปฏิเสธ
 ครองแผ่นดินตามซึเห็นชอบ
 ตามขอมายินดีทรงให้
 จักประทานธรรมบุญแบบใหม่
 บ่อแกลังค์รศความจริงทุกอย่าง
 ลางเทอมมีปรึกษาบ่อพร้อม
 พระคะนิงหลายเชิงขาดเชื่อ
 บ่อประสงค์เกินศักดิ์มักใหญ่
 ไทยต่อไทยจักเกิดเข่นฆ่า
 การต่อไปคงจะยุ่งยาก
 เขาซึมากวนไทยเดือดร้อน
 จักเสียทีหลายทางทรงอ้า
 ชาวประชาไพร่เมืองฮู้ไว้
 บุญหนักหนาได้พระปกเกล้า
 ทุนเหนือหัวชั่วกัลปปีติเลิศ

○ ตโตตั้งจาไปบทใหม่
 ที่จัดไปรับรองพระบาท
 จัดถวายรถไฟที่นั่ง
 เสด็จลงประทับบ่อซ้ำ

อย่าปากปลิ้นถือเชื่อความลือ
 ความหนึ่งนั่นช่าว่าพระยา
 ลืออึ้งอื้อว่าท่านถูกยิง
 ชี้ออกให้บ่อแม่นจงใจ
 ต่อไปนั่นยังเจ้าแผ่นดิน
 พร้อมนางนาถพระราชินี
 ท่านจัดให้หลวงศุภลาศัย
 จักเดินหน้าไปสู่หัวหิน
 พระบาทไถองค์เจ้าอยู่หัว
 ไปฟังฟ้าวลุด้าววันเดียว
 อยากฮู้ข้อสารใช้จึงฟัง
 บ่อได้หลอกลบหลู่คูแคลน
 บ่อหมายขาดหมายแย่งแผ่นดิน
 ให้ไพร่ราษฎรมีส่วนปกครอง
 ขอมอมเกศอยู่ใต้กฎหมาย
 ขอพระย่อนหลบพระนคร
 ผิดขอได้ทรงตอบโดยไว
 คั้นพระอ้าอึ้งบ่อตอบมา
 จักเป็นเหตุให้ตั้งใหม่แทน
 กษัตริย์ตอบบ่อล่วงเวลา
 เหตุท่านได้ทรงฮ้ามานาน
 บ่อเป็นได้บางอย่างติดขัด
 การที่ห่างลวงล้ำหลายปี
 ย่อมเป็นได้บ่อฮู้ความจริง
 พระโรคเชื้อเบียดเบียนพระองค์
 พระทัยเอื้อยอันยุ่งต่อไป
 บ่อเลือกหน้าเสียเนื้อเลือดไทย
 จักลำบากประเทศนานา
 บ้านเมืองฮ้อนเขาซึย่ำยี
 พระอ้าเกล้าประเสริฐภูณา
 เคารพไหว้คิดถึงพระคุณ
 กษัตริย์เจ้าอย่าหลู่บุญคุณ
 จักชูเชิดพาให้ฮู้เงื้อง่า ท่านเอ๋ยฯ

เรือบบใหญ่ชื้อสุโขทัย
 บ่อสมคาดบ่อพอพระทัย
 บ่อหยุดยังไปรับพระองค์
 รถพาเจ้าถึงพระนคร

เด็กอรชรวันทีชาวห้า
 ยามเที่ยงคืนล่วงไปเล็กน้อย
 มีเบ็ดเสร็จสำคัญเจ้าใหญ่
 ถัดจากนั้นกรมพระกำแพง
 ออกไปแล้วหลบตัวคืนมา
 ห่อนขาดได้เทียมแทบพระองค์
 นามบ่อเศร้าท่านอลงกฎ
 เป็นคนในติดตามพระบาท
 ตามสมควรลูกเสื่อข้าราชการ
 คนทั้งปวงในนครกว้าง
 บ่อคือไทยคามบ้านนอก
 เป็นสำเนาต่อไปภายหน้า
 ยังมีหลายฟังไปติดต่อ
 ขกอกัยกรรมคณะราษฎร
 ควรมีผิดพระยกโทษให้
 จำให้ตักกฎหมายบทนี้
 ควรดีใจจอมคณะราษฎร
 หายากมีเห็นแก่เมืองบ้าน
 เช็ดบ่อดีโทษมีถึงชาติ
 เคยไต่ยืนมีมาคราวก่อน
 มีคนหาญคิดการแนวนี
 ต่างได้ฟังเป็นทางสืบต่อ
 ปันกันหลายทหารโดยมาก
 ผู้เสียที่ทำการคราวนั้น
 ตัดสินจำตลอดชีวิต
 ที่ติดคนชาวปีชาวฉวน
 กรรมหากมีติดไปตามเรื่อง
 อย่างกังขามี 68
 บ่อเป็นทางที่ควรไปอยู่
 ยามบุญมาได้ภัยโทษ
 พันความตายพันทุกข์พันยาก
 ผู้ไว้เสียก่อนการคราวนั้น
 ขอบิบบกมาพอประมาณ
 กันซิเวียยังหลายกระบวน
 บ่อไขเรื่องเสียได้ง่ายคาย
 บ่อควรซื้อที่ดินนินทา
 มาช้อยจำช้อยถ้อยช้อยพาย

หรือชีว่าชาวหกก็ตาม
 เจ้าใหญ่น้อยตามพระเสด็จ
 จีบอกให้กรมพระสวัสดิ์ฯ
 ท่านหากแย่งไปจากบางกอก
 ราชนิร่ำไพนางนาถ
 ถัดลงมามีพระองค์เจ้า
 บ่อคิดคดพระยาพิชัยฯ
 ยุธยาตราเป็นกระบวน
 รับพระบาทเข้าสู่วังหลวง
 บ่อช่างท้วงตื้นตื้นตกใจ
 บอกให้แล้วจงจ้อจำเอา
 ห่าอยากเว้าให้ลูกหลานฟัง
 พอสูงขึ้นวันที่ชาวหก
 อันพลาดพลั้งก่อการทั้งมวล
 ได้ชื่อว่านิรโทษกรรม
 เป็นเครื่องชี้ล้างโทษทั้งมวล
 ผู้ฉลาดหาญกล้าแวนดิ
 บ่อหย่อนย่านยอมแลกชีวี
 ห่อนประมาทการปิ่นแผ่นดิน
 คงชีหย่อนจึงบ่อเป็นการ
 ข้างจี้ความเว้าเก่าหลัง
 ผู้ก่อขึ้น 91 คน
 อยากสู้ช้อยงไถ่ถามดู
 ความซอดค้นถึงองค์กษัตริย์
 คิดแบ่งออกมีอยู่ 3 คน
 ล้วนแต่พวกคนผู้ผู้ดี
 ที่ห่อนเบื่องรองอาชญา
 แดคว่าฮ่อนห่อนเลี้ยวตรง
 ผู้ที่ได้ต้องโทษชาวสาม
 ในหลวงโศกติดสืบปีปลาย
 พันลำบากเห็นหน้าลูกเมีย
 บอกบ่อนับนศก 130
 รัชกาลพระมงกุฎเกล้า
 พอแต่ชวนให้เห็นเหตุเบื่อง
 ภายเสาควรสรรเสริญช้อยอง
 ดีท่อมาช้อยช้อยช้อยคำ
 ตามความหมายของคณะราษฎร

ก็ช่วยชาติให้รุ่งเรืองฯ

● เทือนี่ จักกล่าวแก้บอกเหตุสำคัญ
 ชีบอกให้เห็นหอมทางดี
 ท่านเป็นใหญ่อยู่เหนือกฎหมาย
 แต่ก่อตั้งกำเนิดชาวไทย
 เศษอีกหน่อยเจ็ดห้าเป็นมา
 แต่ก่อนพูนคนบ่อคือกัน
 แต่ก่อนที่บ้านขอนแก่นเมืองสอม
 ในหลวงคุ้มปกครองคือลูก
 บ่อฝึกหลายคอบคนมีน้อย
 ผลมากไม้เลิงพ้อเกินเอง
 มีแต่น้อยเมืองบ้านอยู่เย็น
 บัดนี้บ้านเมืองขอนแก่นดีชุมมาก
 ปลูกเอาวิชาเงินวงน้ำ
 บ่อสมหมายหากินลำบาก
 บ่อสมหวังรัฐบาลเก่า
 ทรงปั้นบัวแก้วมาหลายทอด
 แสมปีมาไพร่เมืองฮั่นเดือด
 เป็นผู้จัดให้เขาเดือดฮั่น
 ท่านบ่อเต็งข่มเหงพวกไพร่
 ให้ไพร่เมืองเป็นสุขยิ่งขึ้น
 บ่อใช้เป็นแต่ไทยประเทศ
 ท่านทั้งหลายก่อการคราวนี้
 ตามทำนองประเทศอื่นๆ
 ตามตำนานประวัติทั่วโลก
 สมัยการปกครองแบบใหม่
 เขาทั้งหลายควรวัดใจกัน
 บุญใหญ่หลวงบ่อมีเหตุฮ้าย
 ทรงศีลธรรมโศกพรมปางนี้
 ท่านผู้หาญหลักแหลมฉลาด
 บ่อได้ตัวะฟังเอาให้ถี่
 คนทั้งหลายนานาประเทศ
 บ่อเคยมีประเทศอื่นๆ
 ตามเป็นมาแต่ยุคยาก
 เลื่อนนองแดงรบเลวบ่อพัน
 เขาหากฆ่าลือทั่วสากล
 เพราะเขาได้กษัตริย์ทรงธรรม

อย่าหลับฝันฟังเอาจื่อไว้
 เดิมเขามีกษัตริย์คุ้มไพร่
 นับได้หลายกษัตริย์สืบต่อ
 ในสยามนับปีหกฮ้อย
 บ่อไวว่าไพร่บ่อเดือดฮั่น
 มันบ่อคือสมัยเดิวนี่
 แต่ยอมมีอาณาเขตกว้าง
 ก็ปลูกสร้างขายค้าสมหมาย
 กลอยมันพร้อมปลูกปลามีมาก
 นักเลงฮ้ายหมายปองคนล่อย
 เป็นธรรมเนียมสืบมาหาฮั่น
 ให้ยากยุ่งหลายอย่างนานา
 ซ้ำลำบากการค้าการขาย
 ทุกข์ยากเกินผิดจากปางหลัง
 คือพระเจ้าผู้อยู่เหนือหัว
 บ่อตลอดหน้าหน้าเต็มแถม
 เขาอย่าเถียงว่าพระกษัตริย์
 บ้านเมืองขอนแก่นเป็นไปเอง
 ล้วนแต่ได้หมายให้รุ่งเรือง
 แต่บ่อพื้นกระเพาะกรรมเมืองไทย
 เขตต์เมืองนอกเขายุ่งกว่าไทย
 คือพูนพื้นที่หมายเปลี่ยนปกครอง
 หลายชาติคืบเขาเปลี่ยนมานาน
 เขาอย่าโสกออย่าเศร้าเสียใจ
 กษัตริย์ได้อยู่ใต้กฎหมาย
 อย่าบ่มหากำกิดขวาง
 เป็นการง่ายเพราะเจ้าแผ่นดิน
 กับผู้ซื้อโฮมตั้งต่อกร
 อย่าประมาทคุณยกใส่หัว
 เสียงอึงมีทั่วโลกสากล
 เขาสู้เหตูพากันยินดี
 ดีลั่นลั่นบ่อห่อนเคยเห็น
 ต้องลำบากฆ่าฟันรันแทง
 คนไทยนี้แสนดีเขาว่า
 เป็นผลบุญเขาจื่อไว้
 ทั้งคำสอนพระพุทธเจ้า

ประกอบเข้าคนผู้ผู้ดี
ลุงอาร์ป่าน้ำจืดจำเอน

○ บัดนี้ ชาวเขาได้ธรรมเนียมแบบใหม่
ก่อการเสร็จล่วงมา 3 มื้อ
ท่านเผ้าถางแปลงทางให้ไต่
อย่าพาโลหาแต่ข้อแก้
บ่อศึกษาหาเขียนรู้ไว้
แต่ก่อนหยั่งเจ้ามีอำนาจ
ไพร่ทั้งหลายบ่อได้เกี่ยวข้อง
ภายหลังคือสมัยเดี๋ยวนี้
เจ้าและนายบ่อมีอำนาจ
คิดเลิกลอนแต่งแปลงให้สูง
สมัยลุนคงดีกว่าเก่า
เหตุฉนั้นใดจึงว่าจ้งจ้ง
อย่าตกใจย่านเพเมืองบ้าน
คงสมหวังของเขาเป็นแน่
พระราชเลือกเองตั้งแต่ง
ลอนจกมีปรึกษาบ่อชอบ
ภะโมหาอาจเป็นไปได้
กิจการเป็นทั่วทั้งประเทศ
เป็นเจ้านายพระวงศ์โดยมาก
บ่อฟังเสียงปากกบปากเจียด
เป็นตามเพลงธรรมเนียมแต่เก่า
เขาจ้งฟังยังหลายควรรู้
อย่าฟ้าวซังหาว่าช่างเว้า
จักสืบสาวต่อกลอนไปหน้า
จุดที่หมายเป็นของไพร่ราษฎร
บ่อมีไผ่ได้อำนาจสิ้น
อย่าพองชนว่าได้อำนาจ
เฮ็ดยกโยนถ่อโตเก่งกล้า
พรรณนาจาไปยาวยี้ด
อย่าสงสัยยังมีกลอนค้น
สังขยาได้ 12 ล้าน
คือหมายเอาคนดีและชั่ว
คนจัญไรสันดานหยาบซ้ำ
มีลากคนเป็นโจรลักหลู่
วิ่งราวเอาเข้าของต่อหน้า

จึงบ่อมีการเป็นยากยุ่ง
เป็นสำเนาต่อไปภายหน้า ฯ

ประกาศใช้วันที่ชาวเจ็ด
เขาอย่าคือเข้าป่าหลงทาง
ควรที่ได้เขียนไว้ช่วยโต
ล้วนแต่พื้นโตบ่อหัวชา
เป็นบ่อได้คือเก่าปางหลัง
ออกประกาศตั้งแต่งกฎหมาย
ฝูงพี่น้องจ้งตั้งใจฟัง
การชิตั้งชิต่างกฎหมาย
วางสิทธิขาดแก่ราษฎร
บ่อยุ่งคอกอย่าฟ้าวตกใจ
ดีกว่าเจ้าอยู่เหนือกฎหมาย
จำให้มันชิวเว้าต่อไป
อย่าคิดย่านตกต่ำถอยหลัง
แต่ก่อนพุนมีที่ปรึกษา
บ่อแบ่งให้แก่ราษฎร
กอบปรึไปด้วยโลหะโทสา
พระบาทให้บ่ออาจมองเห็น
เหตุหนึ่งนั้นมีย่อยบ่อหลาย
ปากไพร่ราษฎรจาได้บ่อดัง
แต่อย่าเคียดว่าเจ้าข่มเหง
ได้ไว้แล้วบ่อมีทันหลง
อย่าสู้ปากอย่าได้โกรธ
แบบแต่เก่ากลอนสั้นบ่อยาว
กฎหมายว่าอำนาจสูงสุด
เป็นอำนาจทั่วๆกันไป
อย่าฟ้าวตื่นฟังแล้วหิ้นตรอง
อย่าประมาดตั้งบึงดั่งโกน
จักขายหน้าอายบ้านท่านหยัน
ค้นว่าจิดชิต้มเกลือก
คนมากล้นหลายสำนาค
บ้านแบ่งออก 2 พวกคนเขา
ฝ่ายฮกโลกปอนอยู่มีหลาย
ว่าแต่ได้บ่อเลือกหนทาง
ข่มขู่ปล้นฉ้อทรัพย์ดีชิง
लगคนกล้าฆ่าเจ้าอาของ

ปองใจหาประทุษร้าย
 เทียวข่มเหงเบียดเบียนเพื่อนบ้าน
 เป็นน่าชิงหรือว่าบ่อแม่
 กลอนหากพาว่าไปตามเรื่อง
 ไผ่กินปูนยอมให้อ้อนทอ้ง
 ยังมีอยู่จำพวกผู้ดี
 ท่านหลักหางกรรมฮ้ายบ่อเหลียว
 ท่านเหล่านั้นเป็นน่ายินดี
 เจ้าพี่น้องลงฮ่าเพิงดู
 ให้สิทธิ์ขาดอำนาจลำพัง
 คนผู้ไปผู้อ่อนกำลัง
 ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหง
 มันคงคั่นฆ่าเจ้าเอาของ
 จักลำบากหญิงเพศอ่อนแอ
 ลอนจักขู่รังรังกันใหญ่
 มอบหมายวางอำนาจให้ใช้
 แบ่งเป็นตอนบุคคล 4 ชั้น
 จัดว่าเป็นหัวหน้าลูกใหญ่
 ควรบ่อควรกษัตริย์หลังหล้า
 การเมืองมวลกฎหมายทุกอย่าง
 ยินดีคอมลงพระนามให้
 พระคุณหลายกษัตริย์องค์เก่า
 การสืบสายกษัตริย์ภายหน้า
 ให้ลูกหลานสืบกษัตริย์ต่อ
 เชิญกันมาพวกผู้แทนไพร่

○ ต่อแต่นี้ฟังชั้นที่ 2
 ผู้แทนราษฎรตั้งเป็นสภา
 หลายคนนั่งเป็นที่ปรึกษา
 ชีบอกให้มี 70 นาย
 มีความรู้สติปัญญา
 กันชิต้อยเขียนชื่อลงไป
 เจ้าพี่น้องอยากอยู่จางาม
 ในที่อื่นในหนังสือพิมพ์
 ประกาศไว้เลือกแต่คนดี
 พวกที่ 1 จากผู้กล้าหาญ
 ชีบอกต่อจำพวกที่ 2
 คราวเคียดฮ้อนปี 130

มันทำได้กรรมฮ้ายบ่อเกรง
 ชาติหน้าด้านกัณฑ์เห็นลับหลัง
 บ่อได้แบ่นบักหน้าผู้ใหญ่
 ไผ่เคื่องให้คนนั้นกินปูน
 ผุ่งพี่น้องคิดหน้าคิดหลัง
 มีศีลธรรมกรรมดีก่อสร้าง
 บ่อเทียวหาเบียดเบียนเพื่อนบ้าน
 ยังมีคนหลายเชิงคือว่า
 กันปล่อยอยู่ไปตามอำนาจ
 คงบ่อยังเป็นสุขอยู่ได้
 อย่าหวังสุขเขาคงฟันฟาด
 พวกนักเลงเป็นโจรลักปล้น
 คนจองหองหลงกามมักมาก
 มันบ่อแค้นแค้นหาชมซ้อน
 ท่านจึงได้แต่งตั้งเจ้านาย
 คุ่มพวกไพร่แทนราษฎร
 ชั้นที่ 1 มหากษัตริย์
 ในประเทศกิจการทั้งมวล
 ทำนุให้เมืองบ้านสูงเสื่อง
 ต่างแต่งขึ้นถวายเจ้าแผ่นดิน
 จึงเป็นได้กฎหมายสมบูรณ์
 ทรงปกเกล้าเมืองบ้านต่อไป
 ว่าคงใช้กฎหมายเทียรบาล
 ท้อแต่ต้องปรึกษาสภา
 ไพร่บ่อพร้อมเสวยราชย์บ่อควร ฯ

ไปตามคลองปองใจเขียนสู่
 ปรึกษาการฮ้ายดีแต่งตั้ง
 สมาชิกสมัช 1 นี้
 ท่านทั้งหลายผู้แทนชุดนี้
 มียศใหญ่สูงไชน้อย
 คงเปื้อใจผู้ฟังเปล่า ๆ
 นามท่านมีโด่งดังด้ายดิน
 สกิมการของคณะราษฎร
 มีบุคคลอยู่ 3 จำพวก
 ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงคราวนี้
 ปองเลือกเอาจากพวกคราวก่อน
 คนคิบัติบ่อใช้ถ้อยฮ้าย

บ่อควรหน้าต้องโทษการเมือง
 จำพวกนี้ข้าราชการ
 ล้วนผู้กำหนดกฎหมาย
 เห็นแก่ชาติไพร่ราษฎรพลเมือง
 ท่านแบ่งไว้สมัยหนึ่ง 6 เดือน
 อย่าพลาดพลั้งจำไว้ให้ดี
 บ่อมีเหตุคาช่องจำเป็น
 ท่านก่อไว้สมัยที่ 2
 อาจเป็นผู้แทนราษฎร
 หมู่บ้านนั้นจักมีผู้แทน
 ลูกบ้านเลือกตั้งตามความเห็น
 ผู้สอบไล่หลักสูตรการเมือง
 ท่านบ่อนั้นว่าหญิงหรือชาย
 ว่าแต่ให้ได้ชาวปีเต็ม
 ใจเที่ยงมั่นบ่อวิกจริต
 ว่าให้พ้นการเป็นผู้แทน
 จักก่อเลือกไปโดยลำดับ
 ปรีกษานั้นเอาหนึ่งคนดี
 เลือกกันขึ้นเป็นนายตำบล
 บ่อลำบากอย่าฟ้าวจนใจ
 ก่อเลือกจากผู้แทนตำบล
 ท่านจึงตั้งผู้แทนจังหวัด
 มาเลือกตั้งเอาหนึ่งผู้แทน
 เป็นผู้ชี้เป็นปากเป็นเสียง
 ท่านจึงเข้าไปปรีกษาการ
 นี้แหละให้เขาจ้อจำเอา
 แต่บ่ออาจไปตั้งแต่งการ
 เป็นชั้น ๆ เลือกตั้งผู้แทน
 ถัดจากหั้นผู้แทนตำบล
 จึงเลือกตั้งผู้แทนจังหวัด
 เพื่อให้เพื่อนเมืองบ้านชุ่มเย็น
 บ่อยุ่งยากลำบากรุงรัง
 ที่ว่านี้สมัยที่ 2
 ท่านชี้ให้ผู้เก่าแนะนำ
 ครุ่ย่อมได้กำกับดูแล
 ที่เวลานี้คือค้ำคั่งกัน
 ท่านจึงให้ชุดเก่าปรีกษา

จักเยื้องไปที่ 3 ถ้วนถี่
 ฝ่ายทหารพลเรือนรวมอยู่
 ทนายความคนดีฉลาด
 บ่อคัดเคื่องช้อยเหลือตั้งแต่
 นับเลื่อนไปแต่กฎหมายตั้ง
 มีข้อไขจัดการประเทศ
 จักถึงเกณฑ์สมัยสืบต่อ
 ไฟผู้ปองอำเสียหาย
 ลอนเป็นไปคั่นมีหมายมั่น
 บอกให้แปนผู้แทนหมู่บ้าน
 เป็นคนมีวิชาความรู้
 ไว้ส่องเยื้องกิจการหมู่บ้าน
 เป็นคนไทยอายุหลายก็ได้
 แลบ่อเป็นคนบ้าคนใบ้
 บ่อทำผิดพลาดตัดโทษใส่
 มาถึงแคนตำบลติดต่อ
 นับเอาผู้แทนหมู่บ้าน
 มีทำนองคือผู้ใหญ่บ้าน
 คนละคนก้านั้นต่างหาก
 ฟังต่อไปยังเลือกติดต่อ
 จำนวนคนนับได้แสนหนึ่ง
 จักสรรเอาตำบลต่างๆ
 บอกให้แปนผู้แทนคนนี้
 เป็นผู้เยื้องกิจการเมืองบ้าน
 ในสถานสภาเป็นใหญ่
 เขาทุกคนเจ้าของอำนาจ
 ท่านจึงขานเสียงเขาเลือกตั้ง
 นับเป็นแคนตั้งแต่หมู่บ้าน
 ปนกันหลายมีคนแสนหนึ่ง
 ไฟเคื่องขัดเห็นควรแปลงเปลี่ยน
 มีความเห็นผู้แทนเป็นปาก
 ฟังต่อไปยังมีหลายท่า
 ตามปกครองกฎหมายตั้งไว้
 คือหมอลำเขียนมาใหม่ ๆ
 คอบย่านแปรผิดจากทางเค้า
 การสำคัญปกครองเมืองบ้าน
 ในสภาผู้แทนทวยราษฎร

บอกขาดไว้คนละ 4 ปี
 นอกจากได้เลือกตั้งคนเดิม
 จึงจักได้เป็นอีกต่อไป
 สมาชิกไปจากหัวเมือง
 อีกเคิ่งหนึ่งซุดเก่ากำกับ
 ปรีกษาสร้างตั้งแต่งกฎหมาย
 เจ้าพี่น้องฟังแล้วจ้อจำ
 จักชี้แจงให้เห็นคำแดง
 ยังบ่อแล้วสมัยที่ 2
 ท่านवादไว้กำหนด 10 ปี
 มีผู้ได้ประณตศึกษา
 คือเทียบเบ้งกับจำนวนคน
 กะเขตต์ไว้บ่อถึง 10 ปี
 ท่านว่าไว้สมัยที่ 3
 คือตั้งพร้าดวงใหญ่ขวนคม
 ลิ่นกว่าให้อำนาจชาวเขา
 เป็นผู้กล้าเข้าที่ปรีกษา
 ให้อำนาจเค็ดขาดต่อไป
 ผู้แกลั่วกล้าเป็นที่ประธาน
 มหาอำมาตย์เอกยศใหญ่เจ้าพระยา
 ในบัดนี้เปลี่ยนใหม่มีนา
 ยศบ่อหย่อนสูงใหญ่ท่อกัน
 อย่าประมาทฐ์ไว้เป็นดี
 เป็นผู้ใหญ่หัวหน้าสภา
 ในฝ่ายตั้งฝ่ายแต่งกฎหมาย
 แยกเป็นหมู่หลายพวกความเห็น
 ประกอบด้วยเสียงมากเป็นเกณฑ์
 เลยด้าด้อยท่านบ่อเอาความ
 หลายปากว่าหลายออกความเห็น
 บ่อปากพล่อยเสนานี้กา
 คงชีได้ถึงเบื่องสูงเฮือง
 สภาราษฎร์เค็ดขาดสูงสด
 คืออำนาจแต่งตั้งกฎหมาย
 บ่อลำบากทูลเจ้าแผ่นดิน
 พระบาทให้ทรงส่งคืนมา
 ท่านว่าไว้กำหนด 7 วัน
 นำทูลเจ้าเป็นที่ 2

ดีบ่อเค็ดถึงคราวต้องออก
 มีผู้เสริมความเห็นข้างมาก
 ในสมัยที่ 2 ดังว่า
 พลเมืองเลือกไปเคิ่งหนึ่ง
 นับจำนวนท่อกันสองข้าง
 ย่านเป็นภัยเสียการคือว่า
 ความยังخاب่อสู้แจ่มแจ้ง
 ต่างขอแยงคือตั้งแวนแก้ว
 ท่านบ่อคงเพื่อหวังอำนาจ
 หรือหากมีไพร่เมืองเฮียนสู้
 คณนนับไว้กว่าเคิ่ง
 รวมปนกันหมดทั้งประเทศ
 ก็จักมีเป็นสมัยใหม่
 สมัยงามไพร่เมืองเสมอหน้า
 บ่อประสมสมาชิกอื่น
 เลือกตั้งเอาผู้แทนต่างหน้า
 การนานาปรีกษาเค็ดขาด
 ในเวลาเป็นมาล่งแล้ว
 ในสถานสภาผู้แทนราษฎร
 ธรรมศักดิ์มนตรีจ้อจำเอาไว้
 เจ้าพระยาคือกับผู้ก่อน
 นามสำคัญว่าพิชัยญาติ
 ท่านมีบุญเอาการคุ้มไพร่
 รับปรีกษาลองดีและฮ้าย
 หมู่ทั้งหลายปรีกษาคดแต่ง
 เป็นผู้ตัดตามควรคลองชอบ
 ส่วนความเห็นมีเสียงข้างน้อย
 การที่รวมปรีกษาหลายมาก
 เป็นทางดีกว่ามีคนน้อย
 คือบุพพาอาจารย์ว่าไว้
 จักเอียงไปในทางอำนาจ
 ยุตติลงเพียงสภาราษฎร์
 ความเห็นหลายพร้อมเพรียงมีมาก
 จินพระทัยบ่อลงนามให้
 ให้สภาปรีกษากันใหม่
 กันสภาเห็นดีคือเก่า
 บ่อสมปองกษัตริย์บ่อพร้อม

สภาย่อมประกาศกฎหมาย
นี้แหละให้ฟังแล้วจ้อจำ
มีอำนาจควบคุมกิจการ
ตลอดเหตุสลักสำคัญ
มีอำนาจข่มตั้งถอดถอน
หรือบังอาจทำผิดเสียหาย
มีอำนาจดั่งข้ากล่าวมา

○ อนุสนธิ์เรื่องจาไปบทใหม่
เว้าให้แปนจนเห็นบ่อนัน
นามที่มีชิได้ไซบอก
บอกเป็นตอนต่างสภาราษฎร์
ท่านหากมีประกาศตั้งไว้
การนานาสภาเห็นชอบ
ทุกสถานจัดการตั้งแต่
นานากิจก่อการเมืองบ้าน
คิดส่องเอียงส่วนดีและฮ้าย
เป็นผู้คนผู้ชั่วผู้ดี
ปรึกษากันฟังเสียงส่วนมาก
ทั้งจักสานทั้งหาบทั้งหิ้ว
มีจำนวนตั้งไว้ 14
รวมกันเป็นพอดิ 15
อย่างสงสัยคงต้องยุ่งยาก
เกรงจักเกินกำลังเหลือสู้
ได้เขียนถึงประเทศนอก
ผู้ประธานชี้การเด็ดขาด
มหาอำมาตย์ไทยศสูงบ่อหยอก
อย่าโลเลฟังเล่นเปล่า ๆ
ในกฎหมายธรรมนูญว่าไว้
บังเอิญเป็นเหตุการเมืองฮ้อน
ตามสถานที่ควรตั้งแต่ง
ภายหลังนำเสนอสภาราษฎร์
เป็นของควรกฎหมายว่าไว้
ทำสัญญากับต่างประเทศ
มีความคิดเสียหายควรถอด
ว่าตามแผนกษัตริย์มีอำนาจ
ยังต้องฟังกรรมการทูลไหว
จุดที่หมายเป็นของไพร่ราษฎร ฯ

คนทั้งหลายจัดขึ้นบ่อได้
สภาทำการเด็ดขาด
ทุกสถานภายในประเทศ
แทบทุกอันมีเสียงเด็ดขาด
พนักงานเงื่อนน้อราษฎ์
ท่านทั้งหลายในสภาราษฎร์
แท้แล้วฯ

ท่านเป็นใหญ่ใช้อำนาจแทน
ชั้นภาคนี้เป็นชั้นที่ 3
บอกกลับกลอกรรมกรราษฎร
อย่าประมาทจำไว้ให้ดี
สำหรับให้ติดต่อสภา
แล้วเหล่าหอมาสู่กรรมการ
คือแบ่งออกมาจากสภา
ท่านเหล่านี้คิดอ่านการเมือง
คิดชักย้ายหาเหตุหาผล
โสมเป็นก่อนนำสู่สภา
งานหากอยู่ที่กรรมการ
บ่อจี้รวล้นแต่คนดี
อีกหนึ่งเรียกเป็นที่ประธาน
สภานั้นสมาชิกมีหลาย
ย่อมลำบากจัดตั้งตัวเอง
ล้วนผู้รู้กำหนดกฎหมาย
จี้บอกให้เป็นกรรมการ
มีอำนาจกว่าหมู่คนโต
บอกให้แจ้งพระยามโนฯ
เว้าให้ได้จำมั่นใส่ใจ
กันหากได้มีเหตุฉุกเฉิน
ท่านยอมผ่อนให้กรรมการ
จัดแจงออกกำหนดกฎหมาย
ขออำนาจให้เซ็นรับรอง
กันหากได้เกิดการสงคราม
หรือเป็นเหตุเสนาบดี
ตลอดทั้งคนใหม่เป็นแทน
แต่บ่ออาจทำตามลำพัง
จึงว่าได้อำนาจสูงสุด

บอกอำนาจชั้น 4 ต่อไป
 ชั้นที่ 4 คือได้แก่ศาล
 มีอำนาจพิจารณา
 ตามระบอบกำหนดกฎหมาย
 ลงคนว่าไปศาลอำเภอ
 จักชี้ให้ศาลยุติธรรม
 ศาลหากได้พิจารณา
 ประกอบด้วยความยุติธรรม
 บ่อเบี่ยงเลี้ยวเข้ากับฝ่ายใด
 มีเกี่ยวข้องกับไฮความนา
 ความน้อยใหญ่ตีฆ่าข่มเหง
 ท่านบอกไว้สารพัดรณนา
 จำเป็นให้ไปฟ้องต่อศาล
 หาแต่เรื่องขึ้นสู่โรงศาล
 เป็นไปได้หากหมดหนทาง
 หมดทุกท่าจากกันบ่อยอม
 บ่อมีแก่ระเบียบการศาล
 ท่านไว้ไว้เพื่อให้สมบูรณ์
 เขาขอชี้แถมเติมให้ใส
 ฝ่ายเหตุใดโดยมากยังมี
 อย่าใจน้อยล้นเฟื่องสองไพ
 เขาจักชี้แยกแยะให้ฟัง
 ทำประกาศแต่งตั้งกฎหมาย
 มีอำนาจทางออกความเห็น
 แบ่งอำนาจไปให้ผู้แทน
 ถัดไปหั้นผู้แทนตำบล
 ต่อจากนี้ขึ้นสู่สภา
 ย้ายจากนั้นไปสู่คนกลาง
 ได้ไว้แล้วคือกรรมการ
 บ่อได้ก่อตั้งแต่งกฎหมาย
 ท่านแต่งไว้ฉบับโดยลำดับ
 ถัดไปหั้นแม่นนายตำบล
 บ่อท่อนั้นยังมีมณฑล
 ข้างฝ่ายนี้เป็นฝ่ายทำตาม
 เป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง
 บ่อห่อนฝึกคลองเค้าเก่าหลัง
 คือไฟตั้งฝ่ายแต่งกฎหมาย

ในกฎหมายธรรมนูญว่าไว้
 สำหรับการระงับพิพาท
 พิพากษาตามทางที่ชอบ
 เขาทั้งหลายว่าไปต่าง ๆ
 บ่อแม่นเนอศาลที่ว่านี้
 ไฟทำกรรมกฎหมายห้ามไว้
 ตามโทษที่มีติดชอบ
 บ่อลำเอียงตัดสินทัดเทียม
 ไฟฮั่นเคื่องจำเป็นยื่นฟ้อง
 หรือถักถักเปิดถักไก่อ
 เป็นนักเลงเล่นควายคาออก
 ว่าแต่มีกฎหมายตั้งไว้
 ไฟผู้พาลหาเหตุหาเหย
 บ่อเป็นควรคิดหลักเว้น
 ตามลำพังเว้ากันบ่ออย่า
 เขาเห็นคอมแม่คลองดีแท้
 ตามทางการเคยมาแต่เก่า
 ธรรมนูญใหม่มีดังนี้
 ไฟหูบางฟังเข้าใจง่าย
 จึงขอทีแถมกลอนอีกหน่อย
 ในธรรมนูญปกครองใหม่นี้
 อยู่ท่ามกลางกรรมการคณะราษฎร
 ฝ่ายเขาเป็นผู้มีอำนาจ
 ทางจักเป็นกฎหมายตั้งแต่ง
 ตั้งแต่แดนผู้แทนหมู่บ้าน
 จนผู้แทนจังหวัดติดต่อ
 ปรีกษาการซ่อมดีและฮ้าย
 ผู้ถากถางแต่งแปลงเฮือนเหย้า
 พนักงานทำการติดต่อ
 หลายกระทรวงจัดการปันแบ่ง
 จับดันบทแต่ผู้ใหญ่บ้าน
 จนอำเภอจังหวัดติดต่อ
 จนไปถึงกระทรวงต่าง ๆ
 เฮ็ดไปนำกฎหมายแต่งไว้
 ตามทำนองคือตั้งแต่ก่อน
 ยังผิดกันอำนาจส่วนใหญ่
 การทั้งหลายเป็นของไพร่ราษฎร

คิดช้อยชาติให้สูงเฮือง
บอกอีกหน่อยย่านเข้าใจผิด
บ่ตายตัวเปลี่ยนแปลงภษาหน้า
ธรรมเนียมฉบับเดียนี่
เป็นหลักปาก่อการเบื่องตัน
แต่คงเพลงบ่หนีหลักนี้
เป็นบางตอนเพื่องามภษาหน้า
หากเคยเห็นเป็นอุปหลายอย่าง
อุปองแงนปลายชูดหมากพร้าว
มิดตัดเล็บหลายหลากนานา
เฮาควรย่างควรคิดควรรดู
เทียมดั่งพร้าวจี๋เหมียงบ่ฝน
ปัญญาปูมันสัวมันหอม
ได้ฟังแล้วบ่หนีใหม่มี

● บทสุดท้ายหลัก 6 ประการ
อย่าประมาทบ่หนีใส่ใจ
อย่าย่อท้อจำไว้ให้ดี
แบ่งส่วนไว้เพื่อให้เป็นคุณ
บ่ให้หุ่บให้เบียดให้เบียด
บุญบาปได้อยู่กับผู้ที่
ซึ่งว่าไว้เอกราชใจความ
บ่เป็นทาสเป็นข้าผู้ใด
บ่คือคังพะมาเขมร
ฝรั่งขาดไปขึ้นปกครอง
จำไว้เนบ้านเกิดเมืองไทย
ท่แต่ได้มีส่วนร่วมกัน
มีอำนาจในทางการเมือง
กิจการให้อำนาจทางศาล
จัดแจงตั้งโดยยุติธรรม
บ่ให้ลั่นคลองยุติธรรม
ประกอบด้วยทางเศรษฐกิจ
ท่านคิดถูกให้ฟังพอใจ
เฮาก่อกูเป็นเอกตามควร

● บทบาทนี้คือหลักที่ 2
คิดปราชญ์ปราชญ์ภายใน
หรือให้น้อยกว่าเก่าปางหลัง
หันและที่ให้อยู่เย็นใจ

คงบ่เคื่องสงสัยอีกคอก
ขอให้คิดชื่อว่ากฎหมาย
ที่ว่าแล้วคือค้ำคั่งกัน
ท่านจี๋ไว้ตั้งขึ้นไววาว
พ้นไปหน้าคังได้เปลี่ยนแปลง
เว้นแต่ชี้ไขส่องแปวทาง
เทียมดั่งพร้าวแล้วแต่ข้างเป็น
อุปต่าง ๆ พร้าโดพร้าวขอ
ทำเป็นจ้าวเป็นมิดชุยเหน็บ
แต่เกิดมาจากเหล็กทุกอย่าง
หุควรฟังต่อไปภษาหน้า
คนคือกันบ่หมั่นหาฮู้
ยอมจักเป็นคนค้ายทุกซ์ไฮ้
ฟังคี่เยดต่อไปบทหน้าฯ

เป็นสำคัญของคณะราษฎร
ในหลัก 6 ยกเป็นข้อ ๆ
มีประสงคัมันหมายท่านแต่ง
เพื่ออุดหนุนไพร่เมืองให้ข่ม
ให้เสมือนกองชยหน้าฮาบ
จำต่อไปหลักคี่ที่ 1
สยามไทยเป็นเอกราช
เฮาเป็นไทยตลอดทุกอย่าง
เขาเคยเป็นเมืองเอกราช
ตรองให้คี่เฮามีอิสระ
ไผบ่เป็นเจ้าของจำเพราะ
บทสำคัญเป็นเอกราช
มีเสียงเต็มก่อการเมืองบ้าน
เฮาจัดการกฎหมายตั้งแต่ง
บ่จำเป็นอนูโลมตามอื่น
อำนาจเฮาแต่งแปลงตามชอบ
เฮาคิดการค้าขายเพราะปลูก
การทั้งหลายนำผลมาสู่
สงวนความเป็นเอกราช

ท่านจักปองสงบรรบคาบ
บ่ให้ประทุษร้าย
ท่านจักวางพนักงานให้ดี
ไผคือกันหวังสุขเสมอภาค

อย่าให้ยากให้ยุ่งจึงควร
 เหตุส่วนใหญ่หวังต่อความสุข
 การส่วนนี้หากแม่นของเฮา
 เามาเปรียบลองเบ่งคงเห็น
 บ่อต่างแท้มีแต่ใจหมาย
 ต่างอยากได้คือด้ามดั่งกัน
 ถือเป็นพ้องเป็นพวกเดียวกัน
 บ่อควรก่อหาข้อข่มเหง
 ควรคิดย่านผิดหัวใจเฮา
 คิดก่อเหตุเดือดร้อนบ่อควร
 คงเห็นพ้องคือดั่งกล่าวมา
 เป็นสุขได้บ่อต้องสงสัย
 คนถ่อยฮ้ายเทียมดั่งเสียนหนาม
 มีพวกพ้องระหว่างคนดี
 อย่ายอมให้เหล่าฮ้ายข่มเหง
 บ่อควรฝึกกันหากจำเป็น
 อย่ากลับกลอกบอกพนักงาน
 โกรธหรือบ่อก็แล้วแต่เฮา
 ช้อยกันจั่งช้อยจ้องช้อยดิ่ง
 กันหากหยาบบ่อหลาบบ่อจำ
 เฮาบ่อย่านคงมีหนทาง
 ประเสริฐสิ้นความสามัคคี
 ห่าบ่อใส่รองเท้าหนามปัก
 ถ้าเฮาได้ช้อยพนักงาน
 ช้อยจื่อเรื่องบอกเบื่องเหตุการณ์
 บ่อคิดคือหาข้อข่มเหง
 คงบ่อแพ้ได้แต่ความสุข
 พนักงานทำการเพื่อราษฎร
 เฮาทุกคนลงอาวพี่น้อง
 จักปล้นได้ถึงสุขสมมาตร

๐ ต่อแต่นี้แม่นหลักที่ 3

บ่อให้ขาดอดอยากดั่งหลัง
 ภายหน้าอาจแต่งตั้งโรงงาน
 เพื่อหวังแห่งความสุขสมบูรณ์
 หมายมุ่งตั้งการสหกรณ์
 จักก่อเกื้อฮั่วไชนาสวน
 ท่านหากฮู้ลดหย่อนผ่อนผัน

ในกระบวนปกครองประเทศ
 ทุกคนเฮาคิดดูถ้วนถี่
 คิดเอาใจเฮาเฮามาเทียบ
 เฮาเป็นคนฮ่างกายแตกต่าง
 ลงรายเดียวหวังสุขเป็นใหญ่
 ควรฮักกันอย่างฉันทพี่น้อง
 มีการกิจช้อยเหลือติดต่อ
 คิดเต็งเติกเบียดเบียดเพื่อนบ้าน
 เฮาเป็นไทยอยู่ฮ่วมประเทศ
 หวนคิดดูเบ่งดีพี่น้อง
 กันพากันต่างคิดหลักวัน
 แต่จั่นใจเป็นไปบ่อได้
 ยามปंगมาควรเฮาพี่น้อง
 สามัคคีดอมกันพำพร้อม
 บ่อควรเกรงคนพาลควรหลัก
 เฮารู้เห็นเหตุการณ์ควรบอก
 จับส่งสารเอาไต่เป็นไทย
 เฮาคณคิมหลายบ่อน้อย
 บ่อหิงนานคนพาลคงหลาบ
 นำมาหาข่มเหงติดต่อ
 การทั้งมวลสามัคคีคิเลิศ
 แต่อย่าหนีหลงทางเข้าป่า
 หักคาตืนปวดเจ็บขายหน้า
 ช้อยให้การตามความสัตย์ซื่อ
 บ่อเห็นพาลคิกว่าคนซื่อ
 บ่อเกรงกลัวคนพาลช้อยแก่
 บ่อเป็นทุกข์แก่รัฐบาล
 ทำเพื่อชาติหวังให้เป็นสุข
 มาช้อยป้องช้อยแก่ช้อยกัน
 คงบ่อคลาดหลักนี้แน่นอน แท้แล้ว

จักบำรุงความสุขไพร่ราษฎร
 วางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
 การทั้งมวลที่ควรตั้งแต่ง
 หวังอุดหนุนชาวไทยให้สูง
 ทินฮอนเฮาบ่อมีสืบต่อ
 ตามสมควรท่านยอมให้กู้
 บ่อโกงฉ้อเพื่อหาดอกเบีย

ท่านเอื้อเพื่อเห็นแก่ไพร่เมือง
การต่าง ๆ ถนนหนทาง
ว่าแต่กำชีพาส่งเอื้อ
ให้พวกพ้องพ่อค้าชาวขาย
ท่านจักจ่ายแบ่งไว้เงินหลวง
ที่ไพร่ราษฎรเสียให้ทุกปี
แบ่งไว้เลี้ยงทำนุบำรุง
เขาอย่าป็นหลังหน้าบ่อเหลียว
ตามที่ว่าท่านจักบำรุง
บ่อคือเข้าหุงแล้วเหล้ากิน
พอชื่นให้ทันใจคน
กว่าชีใหญ่ค้อยนั่งค้อยคลาน
ใช้ความคิดตรองเบิ่งดูที่
คงบ่อเสรำค้อยสูงเจริญ
ขอแต่ให้เขาช้อยกันพาย
อดสาหัสประกอบการงาน
อย่าเป็นปลวกเป็นมอดคอยกัด
การฮ้ายดีเฮาย่อมมีส่วน
เป็นเจ้าของนำกันถ้วนหน้า

๐ ต่อไปนี้หลัก 4 อย่างผล
บ่อห่อนให้สิทธิ์มากกว่ากัน
บ่อให้เจ้าหรือไพร่ข่มเหง
คนเขานี้มนุษย์ก็อกัน
บ่อแม่นเผดเป่าปาโพงผี
ประกอบอยู่ในหมู่เจริญ
สู้กันได้เป็นคนคือกัน
บ่อให้ยากคือเก่าปางหลัง
หากช่างว่าเจ้าอำนาจหลาย
ฮอยจักแม่นจงฮ่าเพิงดู
เว้าบ่อแนเอาเส้าไล่หลัง
หากช่างเว้าช่างว่ากันมา
ฝากไว้ให้หาฮู้เอาเอง
บ่อฮอยากข้องหาเรื่องนินทา

๐ หลักที่ 5 เสรีภาพต่อไป
เฮจักได้ริ่แรงให้ฟัง
เป็นความหยาบหรือว่าความดี
จำไว้เนะกิจการใดใด

บ่อให้เคื่องบำรุงทุกอย่าง
บ่อละวางทางบกทางน้ำ
ให้ไพร่เมืองไปมาสะดวก
ไปมาชนเข้าของโดยง่าย
เงินทั้งปวงภาษีรายได้
บ่อเอาหนีไปหมดไปเลี้ยง
ไว้พะยุงบ้านเมืองตามถิ่น
เที่ยวทางไกลเหลียวหลังเหลียวหน้า
ให้ฝูงเฮาเป็นสุขคั่งเว้า
บ่อแม่นอินทร์พรหมมาแต่งปั้น
หากจิตใจเด็กน้อยเกิดใหม่
ห่อนชิหาญเกิดมาเล่นได้
คงเห็นดีคือคั่งเฮาเว้า
ต้องค้อยเดินค้อยไปจึงได้
อย่าอยู่ค้ายหาเขียนหาฮู้
ได้เสียการภาษีสะดวก
อย่าไปขัดโทษรัฐบาล
ท่านหากม้วนมอบให้แก่เฮา
คือคั่งข้าใจแล้วสู่ประการ นั้นแล้ว

สิทธิ์เสมอภาคกันบ่อหย่อน
ความชอบธรรมของคนเทียมทอ
บ่อให้เติ้งบิบคองข่มจี
อยู่ขอบขัณฑ์ภายในประเทศ
มีหัวใจฮู้ผัดฮู้ชอบ
บ่อเกินกันถ้าเขียนหาฮู้
ท่านจึงป็นสิทธิ์เสมอภาค
คงได้ฟังได้ฮินมาบ้าง
ฝ่ายไพร่เมืองมีอำนาจน้อย
บ่อมีฮู้คงบ่อขึ้นเหย
เฮ็ดฮียังคือโตเป็นเจ้า
จากความจริงให้ฟังได้ยาก
เกรงจักเป็นบาปกรรมนำต้อง
เฮามาฟังต่อกลอนไปหน้า

อย่างสนใจฟังศัพท์ใหม่ ๆ
คือฮียังว่าเสรีภาพ
ความหมายมีเป็นอิสระ
ตามพอใจของเฮาทำได้

แต่อย่าให้ขัดต่อกฎหมาย
 เสาจกัณฐ์คือน่านการเมือง
 บ่อเป็นเหตุต้องห้ามอย่างใด
 เว้าไปสู่สภาผู้แทน
 แต่อย่าให้เป็นทางเสียผล
 อย่าให้ขาดสงบภายใน
 หรืออาจให้เสมอภาคเสียไป
 ว่าโดยกว้างหลักที่ควรจำ
 คืดคูท่อนการฮ้อนและเย็น
 ในนอกสู่ใจคั่นสูงเห็น
 บ่อเคียดฮ้อนทำแล้วอยู่สบาย
 ย่านโทษต้องใจฮ้อนบ่อเขา
 ธรรมพระเจ้าสอนไว้แม่นคล่อง

● หลักสุดท้ายคือการศึกษา

บ่ออยู่ดอกลูกนี้เคยฟัง
 ลางเทื่อเว้าพื้นการศึกษา
 ลางคนลืมหลับหน้าบ่อฟัง
 จี้เกียดเหนือบ่ออยากฟังเสียง
 ลางคนบ่อยค่าอยู่ในใจ
 ย่านตำด้อยย่านยากย่านจน
 เลี้ยงใหญ่หน้อยไล่เข้าโรงเรียน
 สู้หัดเวียกเฮ็ดไฮ้ไถนา
 มีท้าวบ้านคนฮู้หนังสือ
 ซิคิดใหญ่เป็นเจ้าเป็นนาย
 ฮ้องแจ้ว ๆ เป็นทุกข์ขอลา
 ลางคนได้หาเรื่องขัดขึ้น
 ก้มหน้าสู้บ่อเบิ่งหนทาง
 ไพรบ่อพร้อมแปลงบ้านบ่อเฮื่อง
 เสาจกัณฐ์ผลการศึกษา
 ความฮู้ได้มาจากการเรียน
 ให้ฉลาดคืด่านการงาน
 ผู้ประกอบการงานพอดี
 ย่อมเป็นเหตุให้มีเงินทอง
 เป็นฝ่ายให้ได้ถึงความสุข
 อยากลำบากบ่ออยากบ่อชา
 เว้าแต่ปากความยากมาเอง
 เว้าบั้งอาจดิฉินินทา

อย่าให้กลายหลัก 4 เบื้องต้น
 เพื่อสูงเฮื่องบ้านเมืองประเทศ
 ใผผู้มีวิชาความรู้
 บ่อหวงแหนใผเว้าก็ได้
 จนจักเสียความเอกราช
 อย่าเป็นไปตักตูดไพร่ราษฎร
 เป็นใจความของหลักที่ 5
 บ่อควรทำอย่างใดการฮ้อน
 เป็นคืดฮ้ายหัวใจหากบอ
 การเย็นน้นหัวใจหากบอ
 ฝ่ายที่ฮ้อนหัวใจสายสั้น
 เป็นหลักเค้าจำเอาไว้รำ
 แท้แล้ว.

เป็นหลักพาให้เฮาเฮื่องสูง
 ฟังบ่อฟังพวกเฮาจนเบื่อ
 เจ้านายมาสั่งสอนเรื่องนี้
 เพราะว่าซังซ้าชนซ้าชี
 ลางคนเอียงหูฟังแต่น้อย
 ว่าเจ้านายข่มเหงบ่อน้อย
 คนของเฮาเลี้ยงมาหวังใช้
 หัดอ่านเขียนมาหยังบ่อฮู้
 ให้ฮักษาเลี้ยงควายคืดว่า
 ซื่อขายกินเฮ็ดหยังบ่อได้
 มีเหลือหลายท่านเป็นหมดแล้ว
 ขออออกมาพอได้ฮับใช้
 ตาบ่อมีนหรือโค่บ่อฮู้
 ท่านถากถางไว้ให้บ่อได้
 ได้การเมืองในสมัยนี้
 การศึกษาเพื่อหาความรู้
 เขียนซิดเขียนเขียนนานาศาสตร์
 การงานคืดเพราะมีความฮู้
 สมเวลาสมภูมิประเทศ
 เงินทองมีประพฤติธรรมง่าย
 เสาทุกคนหวังสุขจึงยาก
 แสวงหาได้ง่ายบ่อยาก
 เว้าข่มเหงหยาบคายประมาท
 หรือหาความปากบ่อนยุแห่

ล้วนแต่ได้ความอยากหุงเห็น
 ฟังกลอนคั่นวนเวียนติดต่อกัน
 ทั้งจัดหาครูให้พร้อม
 เพื่อจักหวังให้บ้านเมืองสูง
 มีปัญญาช่วยกันคิดอ่าน
 คือหลับตาบ่อเห็นหุงเบื่อง
 ลงลายมือต้องเล่นหาขาด
 กู้เงินตราซื้อขายหรือเช่า
 ตาบ่อเห็นน้ำเขาเสียเปรียบ
 ยังมีหลายล้วนแต่ขายโง่
 คั่นซิเขายังบ่อสมอยาก
 เป็นความจริงบ่อได้หาว่า
 การศึกษาเป็นข้อดีเลิศ
 มีวิชาเรียนสูงภายหน้า
 อาจมีทางเป็นผู้แทนราษฎร
 โอกาสมีทางดีบ่อใช่
 คนไปมานับถือยกย่อง
 ทำนาสวนค้าขายก็ง่าย
 บ่อต้องจ้วงเจียเหี้ยมหาหักไม้
 เถึงเวลาอันสมควรตื่น
 เขาใหญ่มาหาซิได้เพ็ง
 ความมุ่งหมายของคณะราษฎร
 ท่านกำลังสะสางแต่งตั้ง
 เพื่อเดินไปเล็งหลักที่กล่าว
 คนทั้งหลายรวมทั้งประเทศ
 สนุกเหลือซี้เหือข้ามฟาก
 เหือคงไหลข้ามได้สะดวก
 หมายพาโลตีนมือจุ่มน้ำ
 เหลือกำลังชีพากันลุ่ม
 การเมืองมวลาท่านมอบให้แล้ว
 มีหลายทางที่เฮาควรช่วย
 การหากินขยันประกอบ
 มีกฎหมายห้ามปลามหลักเวียน
 ลูกชายหญิงให้เรียนหาสู
 คือหลายคนซี้เหือดังว่า
 กลองดีฮ้ายทั้งหลายซี้บอ
 ฟังไปหลายย่านแต่จิดของ
 เว้าไปหลายซี้เป็นน้ำ
 คีทอโฮมกันพร้อมคอมคลองคณะราษฎร

บ่อจำเป็นเหี้ยมหาเหี้ยวคัน
 ท่านซีก่อสถานศึกษา
 บ่อยอมให้ต่ำด้อยดังหลัง
 เืองสูงได้เพราะการศึกษา
 ผู้บ่อผ่านการเลขหนังสือ
 ให้เป็นเครื่องเขาถือเขาโกง
 บาททำต้องทำสารสัญญา
 ลงท้ายเว้าเอาแต่เขาเป็น
 คั่นซิเทียบหลายข้อต่อไป
 บ่ออยากโลให้หมายใจกัน
 คั่นบ่อถากคนใบบ่อตึง
 อย่างมันป่าคือได้ยินมา
 จักชูเชิดให้เป็นคนดี
 ท่านบ่อว่าเชื้อไพร่ผู้ดี
 หรืออาจได้เป็นใหญ่เป็นโต
 ได้ซ้อยชาติมีหน้ามีตา
 มีหลายช่องหากมีวิชา
 คีตราจายรายได้รายเสีย
 หรือซอกใช้เฮ็ดเลขหางหมา
 ยื่นส่งลูกให้ได้ศึกษา
 จงคิดเบ็งเฮาท่านทั้งหลาย
 บอกขาดไว้มี 6 ประการ
 บ่อหยุดยั้งคิดอ่านแก้ไข
 เฮาควรฟาวมาช่วยท่านพาย
 จักยกเหตุเทียบคั้งซี้เหือ
 คนมีมากช้อยถ่อยช้อยพาย
 พวกที่นั่งหากบ่อช้อยพาย
 หรือต้มซำวิดน้ำเข้าเหือ
 อย่าได้จ่มโทษรัฐบาล
 คือได้แก้วต้องหมั่นขัดสี
 ความเล็กน้อยบ่อให้ฮักศาล
 ผิดชอบสู้ทำแต่คลองดี
 บ่อมักเล่นในทางนิบหาย
 นับเป็นผู้ได้ช้อยท่านพาย
 เจ้าพี่น้องฟังแล้วหิ้นตรง
 นอกกว่านี้ร้อไว้เพื่อหลัง,
 นัวเก็บเลยซิจางจ่าวหล่าว,
 แก่งท่อมทามกว้างฝั่งบ่อมี
 คีตช้อยชูชาติให้ไทยค้ำชูสูงเือง เทียวเทอญฯ

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ที่ 532/2543

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดสัมมนาทางวิชาการ “หนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์”

เพื่อให้การดำเนินงานจัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “หนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์” ในวันที่ 22-23 กรกฎาคม 2543 ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานดังรายชื่อต่อไปนี้

คณะกรรมการอำนวยการ

1. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ประธานกรรมการ
2. รองคณบดีฝ่ายบริหาร	กรรมการ
3. รองคณบดีฝ่ายวิจัย	กรรมการ
4. รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา	กรรมการ
5. รองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิต	กรรมการ
6. ประธานศูนย์ข้อมูลการเมืองท้องถิ่น	กรรมการ
7. หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์	กรรมการ
8. รองคณบดีฝ่ายวิชาการ	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่ ให้คำแนะนำปรึกษา และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานให้ฝ่ายต่าง ๆ ตลอดจนงานสัมมนาฯ

คณะกรรมการฝ่ายปฎิคม

1. นางสาวชุพัทธ์ สุทธิสา	ประธานกรรมการ
2. นางสาวอภิราดี จันทร์แสง	กรรมการ
3. นางทิพวรรณ เจริญศักดิ์	กรรมการ
4. นางสาวศุจดะวัน อินสร	กรรมการ
5. นางสาวสาวิตรี รตโนภาส	กรรมการ
6. นายบุญเลิศ สุวิชา	กรรมการ
7. นายพรชัย รัชโชติ	กรรมการ
8. นายนิรัตน์ รัตนสุภา	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่

1. ประสานงานด้านการรับ - ส่ง วิทยากร
2. ให้การต้อนรับประธานและผู้มีเกียรติที่มาร่วมในงานสัมมนาฯ

คณะกรรมการฝ่ายพิธีการ

1. นางโสภี อุณหะยา	ประธานกรรมการ
2. นายปฐม หงษ์สุวรรณ	กรรมการ
3. นายเฉลิมเกียรติ ภาระเวช	กรรมการ

ทำหน้าที่

1. กำหนดขั้นตอนพิธีการ
2. กำกับดูแลประสานงานกำหนดการ
3. ทำหน้าที่พิธีกรตลอดงาน

คณะกรรมการฝ่ายสถานที่

1. นายณรงค์ ป้อมบุบผา	ประธานกรรมการ
2. นายขรรชัย กลิ่นผกา	กรรมการ
3. นายเกียรติคุณ เรืองสุวรรณ	กรรมการ
4. นายคงเดช ศาจารย์	กรรมการ
5. นายพลัน บุญมา	กรรมการ
6. นางเพ็ชณี ศาจารย์	กรรมการ
7. นางเกียงคำ จันทร์หาญ	กรรมการ
8. นางทองพูน คณะมะ	กรรมการ
9. นางสฤณี สามารถ	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่

1. จัดสถานที่ห้องประชุม
2. จัดสถานที่รับประทานอาหาร
3. จัดสถานที่งานเลี้ยงรับรอง

คณะกรรมการฝ่ายเครื่องเสียงและบันทึกภาพ-วิดีโอ

1. นางสาวยุวดี คปนิยากร	ประธานกรรมการ
2. นายทวีศิลป์ สืบวัฒนะ	กรรมการ
3. นายอรรถ นันทจักร	กรรมการ
4. นายชูชาติ บุญหล้า	กรรมการ
5. นายวรวิทย์ หาสูวอ	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่

1. จัดเตรียมและควบคุมระบบเครื่องเสียงตลอดงานสัมมนาฯ
2. บันทึกภาพ-วิดีโอ
3. จัดทำ Slide Multivision

คณะกรรมการฝ่ายจัดเตรียมเอกสาร

1. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ประธานกรรมการ
2. รองคณบดีฝ่ายวิชาการ	กรรมการ
3. รองคณบดีฝ่ายวิจัย	กรรมการ
4. หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์	กรรมการ

5. นางสาวพนมพร ปัจจวงษ์	กรรมการ
6. นางวัลภา มาลาศรี	กรรมการ
7. นางสาวสาริกา โคตรโสภา	กรรมการ
8. นายวิเชียร ศรีเมือง	กรรมการ
9. นายบุญเลิศ สุวิชา	กรรมการ
10. นายนิรัตน์ รัตนสุภา	กรรมการ
11. นายพลัน บุญมา	กรรมการ
12. นายรงค์ศักดิ์ ภาโส	กรรมการ
13. นายกฤษฎา สุ่มมาตย์	กรรมการ
14. นางกรวิภา ไผตรีเพน	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่ จัดเตรียมเอกสารการสัมมนาฯ

คณะกรรมการฝ่ายจัดนิทรรศการ

1. นายทวีศิลป์ สืบวัฒนะ	ประธานกรรมการ
2. นายอรรถ นันทจักร	กรรมการ
3. นางสาวนารีรัตน์ ปรีสุทธิวุฒิพร	กรรมการ
4. นายกันท์วีร์ วิวัฒน์พาณิชย์	กรรมการ
5. นางสาวณัฐชญา พลศักดิ์	กรรมการ
6. นายเฉลิมเกียรติ ภาระเวช	กรรมการ
7. นายธีระพงษ์ มีไรสง	กรรมการ
8. นายรงค์ศักดิ์ ภาโส	กรรมการ
9. นายกฤษฎา สุ่มมาตย์	กรรมการ
10. นายนิรัตน์ รัตนสุภา	กรรมการ
11. นายบุญเลิศ สุวิชา	กรรมการ
12. นายชชาติ บุญกล้า	กรรมการ
13. นายวรวิทย์ หาสูวอ	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่ จัดทำป้ายนิทรรศการ และจัดทำเรื่องยืม-ส่งคืนป้ายนิทรรศการหลังสิ้นสุดงานสัมมนาฯ

คณะกรรมการฝ่ายการเงินและพัสดุ

1. นายณรงค์ ป้อมบุบผา	ประธานกรรมการ
2. นางสฤณี สามารถ	กรรมการ
3. นางสิริพร ชูโชติรส	กรรมการ
4. นางสาวพนมพร ปัจจวงษ์	กรรมการ
5. นางสาวจรรวรณ์ นิลทะราช	กรรมการ
6. นางทิพวรรณ เจริญศักดิ์	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่ ดำเนินการเบิกจ่ายให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงการคลัง

คณะกรรมการฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม

1. นางสุภาพ บุญไชย	ประธานกรรมการ
2. นางโสภี อุ้นทะยา	กรรมการ
3. นางสฤณี สามารถ	กรรมการ
4. นางเพ็ชณี ศาลารักษ์	กรรมการ
5. นางเกียกคำ จันทร์หาญ	กรรมการ
6. นางทองพูล คณะมะ	กรรมการ
7. นางทิพวรรณ เจริญศักดิ์	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่ ประสานงานด้านการจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนงานสัมมนาฯ

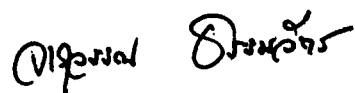
คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

1. นายณรงค์ ป้อมบุบผา	ประธานกรรมการ
2. นางทิพวรรณ เจริญศักดิ์	กรรมการ
3. นางสฤณี สามารถ	กรรมการ
4. นายขรรชัย กลิ่นผกา	กรรมการ
5. นางกรวิภา ไผตรีแพน	กรรมการ
6. นางวัลภา มาลาศรี	กรรมการ
7. นางสิริพร ชูโชติรส	กรรมการ
8. นางสาวพนมพร ปัจจวงษ์	กรรมการและเลขานุการ

ทำหน้าที่ จัดพิมพ์หนังสือเชิญเข้าร่วมสัมมนาฯ และประชาสัมพันธ์งานด้านสื่อต่าง ๆ

ทั้งนี้ ขอให้คณะกรรมการทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ในวันจันทร์ที่ 10 กรกฎาคม 2543 เวลา 11.30 น. ณ ห้อง RN1-103 อาคารราชนครินทร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สั่ง ณ วันที่ 6 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2543

(รองศาสตราจารย์จรรวน ธรรมวัตร)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์